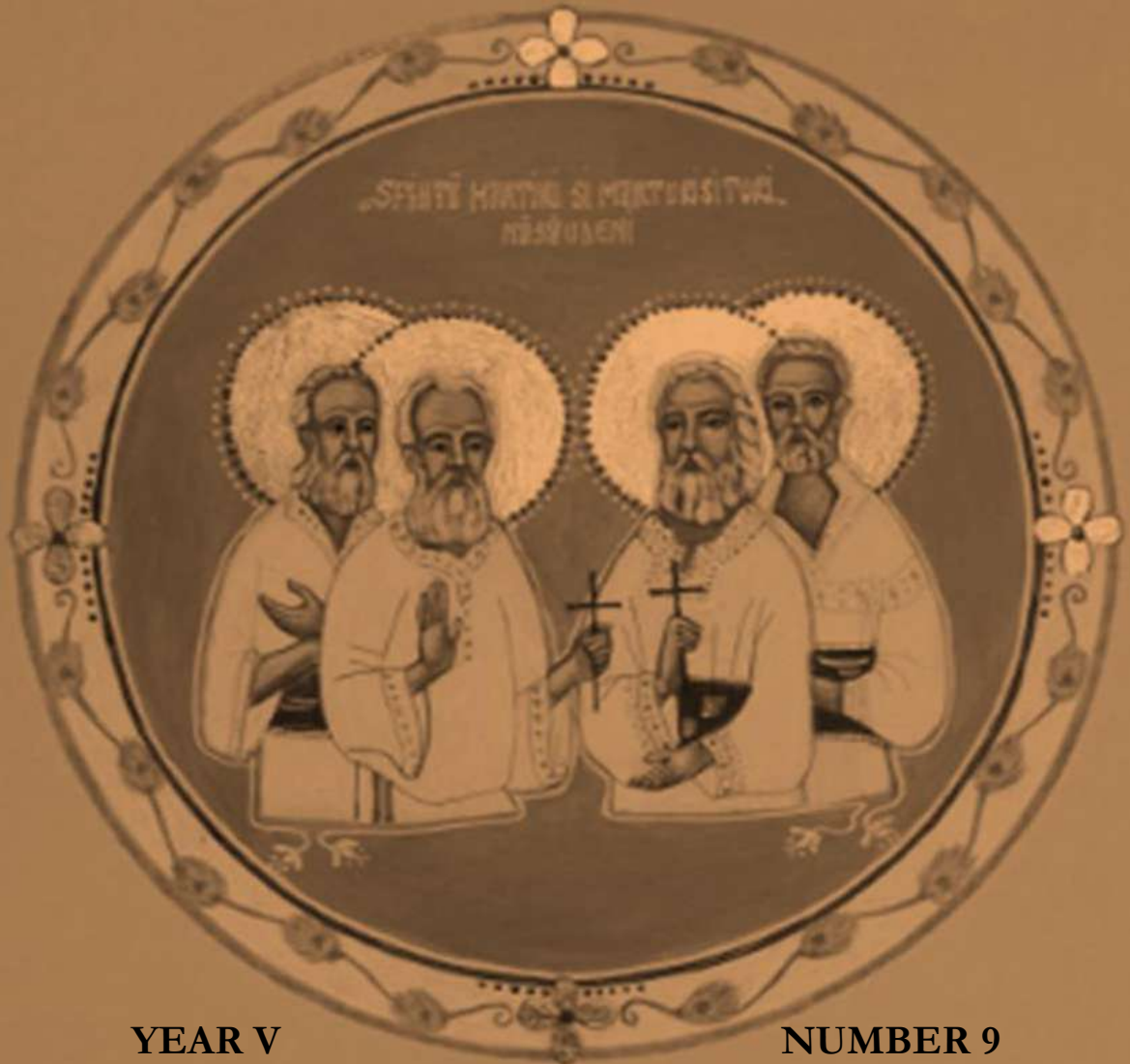

ASTRA SALVENSIS
-Revistă de istorie și cultură-

YEAR V

NUMBER 9

Salva
2017

Proceedings of the International Conference *Education, Religion, Family
in Contemporary Society*, 1st Edition, Beclan, 10-11th of November, 2016,
Romania

Review edited by ASTRA
Năsăud Department, Salva Circle and
„Vasile Moga” Department from Sebeș

Director: Ana Filip
Deputy director: Iuliu-Marius Morariu
Editor-in-chief: Mihai-Octavian Groza

FOUNDERS:

Ioan Seni, Ana Filip, Romana Fetti, Vasilica Augusta Găzdac,
Luminița Cuceu, Iuliu-Marius Morariu

SCIENTIFIC COMMITTEE:

PhD. Lecturer Daniel Aron Alic, „Eftimie Murgu” University, Reșița;
PhD. Emil Arbonie, „Vasile Goldiș” University, Arad;
PhD. Assist. Prof. Ludmila Bălțat, „B. P. Hașdeu” University, Cahul;
PhD. Lecturer Maria Barbă, „B. P. Hașdeu” University, Cahul;
PhD. Assoc. Prof. Alex Bălaș, New York State University from Cortland;
PhD. Assoc. Prof. Ioan Cârja, „Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca;
PhD. Luminița Cornea, Independent Researcher, Sfântu Gheorghe;
PhD. Lecturer Mihai Croitor, „Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca;
PhD. Prof. Theodor Damian, The Romanian Institute of Orthodox Theology and Spirituality/Metropolitan College, New York;
PhD. Dorin Dologa, National Archives of Romania, Bistrița-Năsăud Districtual Service;
PhD. Prof. Lucia Fetcu, University of Bucharest;
PhD. Prof. Ștefan Florea, "Valahia" University, Târgoviște;
PhD. Assoc. Prof. Ion Gumenâi, State University, Chișinău;
PhD. Assoc. Prof. Olimpia Iacob, „Ion Popescu de la Brad” University, Iași;
PhD. Bogdan Ivanov, „Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca;
PhD. Assoc. Prof. Rastko Jovic, University of Belgrade;
PhD. Lecturer Adriana Denisa Manea, „Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca;
PhD. Victor Măruțoiu, „Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca;
PhD. Assist. Marius Andrei Mocan, University of Medicine and Pharmacy, Cluj-Napoca;
PhD. Lecturer Ioan Morariu, „Titu Maiorescu” University, Bucharest;
PhD. Assist. Ioana Iacob Mudure, „Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca;
PhD. Luiza Palanciuc-Șora, „Benjamin Fondane” Institute, Paris;
PhD. Lilia Rufanda, University of Kapokidistrian, Athens;
PhD. Assoc. Prof. Ana Victoria Sima, „Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca;
PhD. Doru Sinaci, „Vasile Goldiș” University, Arad;
PhD. Prof. Grigore Smeu, „Constantin Brâncuși” University, Târgu-Jiu;
PhD. Assist. Radu Suci, University of Genève/University of Fribourg;
PhD. Assoc. Prof. Inocent-Maria Vladimir Szaniszló, Catholic University of Ružomberok, Košice;
PhD. Mihai Șora, Independent Researcher, Honorary Member of Romanian Academy, Bucharest;
PhD. Valentin Talpalaru, Museum of Romanian Literature, Iași;
PhD. Assoc. Prof. Teofil Tia, „Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca;
PhD. Assoc. Prof. Vasile Timiș, „Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca;
PhD. Assist. Lucian Turcu, „Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca.

Central and Eastern European Online Library
www.cceol.com

EDITORIAL BOARD:

Mihai-Octavian Groza (Cluj-Napoca), Iuliu-Marius Morariu (Cluj-Napoca), Diana-Maria Dăian (Cluj-Napoca), Andrei Păvălean (Cluj-Napoca), Adrian Iușan (Cluj-Napoca), Grigore-Toma Someșan (Cluj-Napoca), Andrei Faur (Cluj-Napoca), Gabriela-Margareta Nisipeanu (Cluj-Napoca), Daria Otto (Wien), Petro Darmoris (Liov), Flavius Cristian Mărcău (Târgu-Jiu), Olha Soroka (Liov), Tijana Petkovic (Belgrade), Robert Mieczkowski (Warsaw), Melissa Trull (Seattle)

Translation of abstracts:

Melissa Trull
Iuliu-Marius Morariu
Anca-Ioana Rus

Covers:

Ana Platon (Cluj-Napoca)

Indexation:

Scopus, ErihPlus, Ulrich's Periodicals Directory, IndexCopernicus International, Ebsco, RePEc, CEEOL, Google Academic, ORCID, Universal Impact Factor.

Editors of the number:

PhD. Prof. Ion Albușescu
PhD. Lecturer Adriana-Denisa Manea

This number contains an extract of the papers presented at the conference *Education, Religion, Family in Contemporary Society*, held in Beclean, in November 2016

ISSN 2393-4727
ISSN-L 2344-1887

The responsibility for the articles and studies published it belongs to the authors.

Please send any e-mail to the following address:
astrasalva@yahoo.com
astrasalva@gmail.com

CUPRINS / CONTENTS

Editorialp. 7

TEOLOGIE, FAMILIE ȘI EDUCAȚIE/ THEOLOGY, FAMILY AND EDUCATION

Rastko JOVIĆ

Religious Education-Challenges and Perspectives in Contemporary Society: Western Balkans/Serbia/Educația religioasă-provocări și perspective în societatea contemporană: Balcanii de Vest/Serbiap. 11

Tijana PETKOVIĆ

Orthodox Perspectives on the Status of the Embryo/Perspective ortodoxe cu privire la statutul embrionului.....p. 21

Vasile TIMIȘ

The Dissemination of Religious Values through Catechetical-Didactic Activities/Diseminarea valorilor religioase prin intermediul activităților catehtice.....p. 29

Teodor-Dumitru VÂLCAN

Solving Two Problems Related to Determining the Date for Easter/Rezolvarea a două probleme legate de determinarea datei Paștilor.....p. 39

REPERE ALE ACȚIUNII EDUCATIVE ÎN ȘCOALA CONTEMPORANĂ/LANDMARKS OF THE EDUCATIONAL ACTION IN CONTEMPORARY SCHOOL

Delia MUSTE

Managementului timpului școlar/Management of the School Time.....p. 47

Veronica FILIPAȘ

Catechesis in Kindergartens and Schools/Cateheza în grădinițe și școli....p. 51

Violeta Cristina ȘINAR, Valer Cristian ȘINAR

Educația outdoor la preșcolari/Outdoor Education for Kindergarten.....p. 57

Gladiola MREJERU

Aspecte metodologice ale educației religioase la vârsta școlară mică/Methodological Aspects Regarding Religious Education for the Young School.....p. 65

Irina PETREA-SULLIVAN

Rolul educației religioase în formarea caracterului copiilor/The Role of Religious Education in the Formation of Children's Character.....p. 73

Lia AFRIM, Raluca BANCIA

Impactul activităților extrașcolare asupra copilului/The Impact of Extracurricular Activities on the Development of Children.....p. 83

Alin Ionuț POP, Manuela Oana POP

Dezvoltarea religiozității la preșcolari/The Development of Religious Fillings for Pre-schoolers.....p. 89

EDUCAȚIE ȘI FAMILIE/ EDUCATION AND FAMILY

Adriana Denisa MANEA, Ciprian BACIU

Interrelații familiale provocate de revoluția tehnico-științifică/Family Interrelations Caused by the Technical-scientific Revolution.....p. 103

Crina Flavia SAMSON, Dorina Loredana SOFIAN

Educația religioasă în familia modernă/Religious Education in Modern Family.....p. 111

Luminița BADALE

Tradițional și modern în familia românească/Traditional and Modern in Romanian Family.....p. 117

Ionela Camelia LAZEA

Coordonate ale educației timpurii în cadrul familiei/Coordinates of Early Education in Family.....p. 125

ISTORIE ȘI EDUCAȚIE/HISTORY AND EDUCATION

Angelo Aurelian MANEA

Identitatea Națională-prioritate a actului educațional în societatea contemporană/National Identity-Priority of the Educational Process in Contemporary Society.....p. 133

Iuliu-Marius MORARIU

Elevi ortodocși și greco-catolici la liceul „Alexandru Odobescu” din Bistrița, între anii 1925 și 1931/Orthodox and Greek-catholic Pupils at the State College "Alexandru Odobescu" from Bistrița, Between 1925 and 1931.....p. 139

Mihai-Octavian GROZA, Iuliu-Marius MORARIU

Aspecte privitoare la educație, morală și familie în paginile revistei *Renășterea* de la Cluj din anul 1928/Aspects about Education, Morals and Family in *Renășterea* Magazine from Cluj, in the Year 1928.....p. 153

Daniel Aron ALIC

Institutul Pedagogic Diecezan din Caransebeș (1876-1920). Scurte considerații istorice/The Diocesan Pedagogical Institute of Caransebeș (1876-1920). Short Historical Remarks.....p. 161

CRONICĂ/CHRONICLE

Laurențiu ȘOITU, Ion ALBULESCU

The Association of Christian Pedagogists/Asociația pedagogilor creștini.....p. 175

Vasilica GĂZDAC

"Bridging Three Generations: Timeless Games and Toys" at Salva/"Poduri între trei generații: jocuri și jucării fără timp" la Salva.....p. 177

RECENZII/BOOK REVIEWS

Ion Albulescu, *Pedagogia comparată. Fundamente teoretice și cadre metodologice*, prefață Constantin Cucoș, col. "Academica", Seria "Științele Educației", Iași, Editura Institutului European, 2016, 152 p. (Delia Muste).....p. 181

Ioannis V. Kogulis , <i>Îmbisericirea elevilor. Pentru o educație religioasă liturgică</i> , trad. Mihail Filimon, Sibiu, Editura Deisis, 2012, 295 p. (Iuliu-Marius Morariu).....	p. 184
Ion Albulescu, Adriana-Denisa Manea, Iuliu-Marius Morariu (coord.), <i>Education, Religion, Family in Contemporary Society-Proceedings of the Conference</i> , Saarbruchen, Lambert Academic Publishing, 2017, 275 p. (Ioana Motogna).....	p. 186
Vasilica Găzdac (coord.), <i>Book of European Traditional Games</i> , Cluj-Napoca, Grinta Press, 2017, 150 p. (Iuliu-Marius Morariu).....	p. 188
Ion Albulescu, Adriana-Denisa Manea, Iuliu-Marius Morariu (coord.), <i>Education, Religion, Family in Contemporary Society-Proceedings of the Conference</i> , Saarbruchen, Lambert Academic Publishing, 2017, 275 p. (Mihai-Octavian Groza).....	p. 190
Lista autorilor/Contributors	p. 193

EDITORIAL

Numărul IX al revistei *Astra Salvensis* reunește o parte din lucrările prezentate în cadrul Conferinței Internaționale *Educație, religie și familie în societatea contemporană* (CIERFSC), Ediția I, Beclean 10-11 noiembrie 2016, România, organizată în parteneriat de către Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe ale Educației, Departamentul de Științe ale Educației și Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului, Protopiatal Ortodox Român Beclean. La manifestare au participat peste 350 de persoane din țară și străinătate, numind aici cadre didactice din învățământul preuniversitar și universitar, studenți, oficiali ai statului și bisericii.

Prin prezentul volum, ne adresăm cercetătorilor și specialiștilor în științele educației, comunităților universitare și școlare, înalților prelați și slujitori ai bisericii, oficiali și reprezentanți ai instituțiilor statului, familiei și comunităților sociale.

Atenți la schimbările paradigmatică produse la nivelul societății, determinați în a identifica soluții valide pentru problemele din spectrul școlar și familial, actanții educaționali reuniți în cadrul CIERFSC au subliniat necesitatea orientării spre valorile umaniste în consens cu păstrarea identității de neam și țară. De asemenea, s-a evidențiat ideea cum că, prin crearea de cadre activizante menite a susține interrelaționarea pozitivă dintre cadre didactice- membri ai bisericii- studenți-reprezentanți ai statului poate fi lărgit cadrul nonformal al educației în beneficiul tuturor.

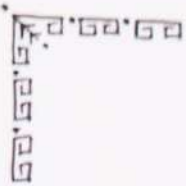
Astăzi, asistăm la un proces de dezintegrare a modelelor tradiționale ale familiei consonant cu o proiecție atipică a instituției familiei, datorită schimbărilor în avalanșă care se produc. La nivelul societății contemporane detectăm ca manifestă din ce în ce mai mult tendința spre cooperare la nivelul membrilor familiei și coordonarea intereselor fiecăruia în folosul tuturor (identificare și colaborare). În vederea realizării unei educații pentru familie care să răspundă demersului epistemologic modern, conceputului învățământului formativ și practicii educaționale contemporane se impune elaborarea unui sistem comprehensiv axat pe fundamentele teoretice și metodologice ale educației pentru familie, elaborate prin prisma noilor educații, ținându-se cont atât de exigențele pedagogiei postmoderniste de tip integrativ cât și de tendințele de reconfigurare a modelelor comportamentale familiale și a stilurilor educative ale acestora.

Apreciind școala, familia, biserica drept principalele instituții chemate să susțină procesul educațional pe parcursul întregii vieții, ne poziționăm în situația de a realiza reformulări ale sistemului de valori, norme și concepte, precum și cel al idealurilor prin apelare la repere morale. În grija pe care o

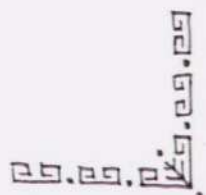
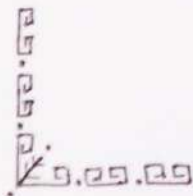
manifestă societatea multiculturală pentru păstrarea și îmbogățirea identității umane și pentru promovarea diversității ca resursă a grupului, școala și familia sunt promotoare ale identităților naționale și locale.

Articolele prezentate în volum, studiile și cronică, recenziile de carte vin să evidențieze pe de o parte beneficiile parteneriatului educațional școală-familie-biserică în planul formării și dezvoltării de personalități armonioase, iar pe de altă parte, subliniază importanța cercetării științifice în identificarea de soluții valide la probleme aparținătoare sferei educaționale și familiale în contemporaneitate. Adepți ai pedagogiei interactive și pedagogiei angajamentului, ne așteptăm ca lucrările prezentate să conducă la dezvoltarea capacităților de analiză critică ale cititorilor, îndeosebi studenți, privind tematica propusă.

Prof. univ. dr. Ion ALBULESCU
Lect. univ. dr. Adriana Denisa MANEA

*Teologie, Familie și Educație / Theology,
Family and Education*

**RELIGIOUS EDUCATION - CHALLENGES AND
PERSPECTIVES IN CONTEMPORARY SOCIETY: WESTERN
BALKANS /SERBIA**

**PhD. Associate Professor Rastko Jović
Belgrade University**

Abstract. *At the beginning of the 21st century religious communities have again become the focus of everyday life in the Balkans and Europe in general. New challenges showed the importance of religion but unfortunately it is obvious that we need to provide new directions in order to answer to these issues. Immigrant crises brought millions of people into Europe while terrorist attacks show the power of religious convictions. We have been challenged to look for how to provide new guidelines for Religious Education in contemporary society. Respecting partnership with other religious communities and achieved goals we have again been called to struggle together in the present time to deal with new tasks. We have been invited to cross the line of tolerance in order to enter into the space of true common life. In order to achieve some of these goals we need to look upon our theology and from that ground to build a new "dynamic" understanding of RE and its role in education.*

Keywords: *Religious Education, Islam, religious communities, education, tolerance, violence.*

Introduction

If we take a look at the past, probably the best example of good cooperation between different religions in Serbia, has been the re-introduction of Religious Education (RE) in state schools in 2001. After being banned in 1952,¹ Religious Education has been reestablished in rbian state schools, allowing traditional communities to have their own confessional teaching. The Serbian Orthodox Church, even though it is the major religious denomination, insisted during the dialogue with the government that all other denominations should have their own RE, respecting diversity and multiculturalism in Serbia.² Acting together, traditional religious groups received approval from the government in 2001. The ecumenical atmosphere of the dialogue and cooperation between different churches and religions had a victorious ending for all. Almost 16 years after these accomplishments, the situation does not look very bright. Every denomination worked on its own program for RE with more or less respect for others. That is the point in which we can notice the most troublesome issues. Instead of opening up young people for religion in general, RE tries to keep each group in its own box without a sense of

¹ Rastko Jović, "Istorijat verske nastave", in *Verska nastava u beogradskim školama*, Beograd, BF ITI, 2011, p. 78-89.

² In Serbia we have members of SOC 84,5%, Muslims 3,1%, Protestants 0,99%, Roman Catholics 4,97%, Jews 0,008%: Official statistics in Serbia in 2011, www.popis2011.stat.rs, accessed in 28. 09. 2016.

mutual sharing and dependence. The question at stake is: can we work together or is it impossible? What should be the most important achievements of RE in contemporary society in Western Balkans, with special interest to Serbia? RE in Serbia is not compulsory, students can choose whether they want to attend Religious Education classes or Civic Education. There are no grades in either of these subjects, only a descriptive evaluation of students.

Secularism

After 16 years of RE in the state schools, politicians in Serbia use every opportunity, almost every year, to speak about the urgent need to ban/to end RE classes in state schools. It is usually said that the secular state cannot tolerate RE in state schools. It is not our intention to go deeply into the issue of secular state,³ but it is obvious that the majority of those who oppose RE do not make a clear distinction between secularization and secularism.⁴ However, it is also striking that a former minister of Education in Serbia believed that RE leads to segregation.⁵ His opinion has been supported by many liberal thinkers and the media,⁶ although research showed a different picture.⁷ Also, 16 years after its introduction, teachers of RE do not have a regular work agreement, but need to renew their contracts each year. This gives any government the possibility of easily removing RE from the school curriculum each year.

The argument of the secular state reveals the tragedy of our intellectual elites.⁸ While the Church sometimes played a tragic role in the European West, the Church in most of the Balkans was subjugated to the Turks or the despotic governments of their respective countries. Being an integral part of the nation, the Church played a major role in the liberation of

³ Ivan Markešić, "Sekularna država i kršćanstvo", in *Hrišćanstvo u 21. veku*, Novi Sad/Leskovac/Niš: Prometej, Leskovački kulturni centar, 2014, p. 297-311.

⁴ Ivan Cvitković, "Kršćanstvo pred izazovima 21. stoljeća", in *Hrišćanstvo u 21. veku*, Novi Sad/Leskovac/Niš: Prometej, Leskovački kulturni centar, 2014, p. 121.

⁵ Novi nastavni planovi za pravoslavnu veronauku. (2016. August 29.). Retrieved from <http://www.politika.rs/scc/clanak/362365/Novi-nastavni-planovi-za-pravoslavnu-veronauku>, accessed in 28. 09. 2016.

⁶ Report on reaction of the Serbian Orthodox Church and Orthodox Faculty of Theology in Belgrade concerning the new program of Religious Education (2015. December 24.). Retrieved from <http://prosvecenodrustvo.org/saopstenja.php?id=10>, accessed in 28. 09. 2016.

⁷ Slavica Gašić-Pavišić&Ševkušić, *Verska nastava u beogradskim školama*, Beograd, PBF ITI, 2011. Cf. *Verska nastava: Đaci su zadovoljni*. (2010. August 5.). Retrieved from <http://www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=1109033&print=yes>, accessed 28. 09. 2016.

⁸ S. AntoniĆ, "Elita kolonijalnog mentaliteta" (2015. October 5.). Retrieved from <http://www.nspm.rs/kolumne-slobodana-antonica/elita-kolonijalnog-mentaliteta.html>, accessed 28. 09. 2016.

the Serbian and many other Balkan peoples from foreign occupation.⁹ Secularization viewed as a process of emancipation of society also had positive effects on the Church as well.

The model that emerged from the radical changes that came with secularization and modernity privatized the church and religion in every form, liberating the public space and citizens from ecclesiastical tutelage and from any religion/metaphysical reference, thus reminding the churches of the voluntary character of Christian communities.¹⁰

Even though we have several models of cooperation between church and state in the EU, for most people in the Balkans, secularization has been identified with socialism and the aggressive separation and persecution of the church which still strongly affects intellectual thinking. For some liberal intellectuals the socialist persecution of the Church is still the dominant model of secularization. In their opinion, the Church should be privatized and mostly non-existent in public space. Here we come to our challenge posed to RE in public schools. Working in state schools the Church has the opportunity to deal with social issues that are common to all people – believers or non-believers: violence, drug addiction, poverty, abortion... All these issues are related to both faith and life, they are interconnected proving that religion can play a significant role coping with problems of our modern era. In order to show its credibility, RE needs to have a more flexible, dynamic approach to the challenges. Dogmatic definitions should be reinterpreted into living signs corresponding to the needs of today's people. Self-encapsulated in dogmatic teaching, RE only proves that secularization has done a good job leaving religion outside of public life. Unfortunately, many do not seriously take into consideration these facts believing that catechism shields the church against adversaries.

Confessional Character of RE

The confessional character of RE has come under strong attacks from the public media in Serbia, even though several countries in the EU also have it.¹¹ In 2003 the Helsinki Committee attacked the state and even the possibility that the Theological Faculty could become part of the University again. The Theological Faculty was one of the founders of Belgrade University (BU) in 1905 but, ironically, in 1952 it was expelled from it. Defenders of the secular state believed that even the possibility of re-entering BU poses a significant threat to the separation between church and state. Some of these arguments look very superficial and yet they could be

⁹ Predrag Puzović, *Prilozi za istoriju SPC 4*, Beograd, PBF/ITI, 2014, p. 58-78.

¹⁰ Pantelis Kalaitzidis, *Orthodoxy and Political Theology*, Geneva, Doxa and Praxis, WCC Publications, 2012, p. 83.

¹¹ Ireland, Austria, Germany, Greece, Croatia, Poland, Portugal, Italy, Bulgaria, Spain, Hungary, Czech Republic, Slovakia, Bosnia and Herzegovina.

guidelines for the future of RE. In Serbia the Church always played a defensive role, waiting for attack and then struggling to react. Today, in a world of information we have the possibility of preparing ourselves in advance, reacting more proactively ahead of challenges. In this context, RE should not become just another class on religion in general, but it could be both confessional and at the same time open to other religions and other opinions. This is primarily a theological quest, defending the Church from position to understand Herself as another denomination. The question would be how do we understand ourselves? Do we recognize the Orthodox Church as a historical reality, or we're in the process of ever becoming Orthodox in the true meaning of that word? Is Orthodoxy something achieved, a finally and historically defined reality? Finding the right answers to these questions could influence RE more profoundly in our state schools. And yet when we start to deal with these questions problems arise immediately, as has been seen at the Pan Orthodox Synod on Crete where many delegates were reluctant to sign the *Relations of the Orthodox Church with the Rest of the Christian World* document.¹² Fr. Alexander Schmemmann talked about "orthodoxy" and the authentic tradition of the church. In his idea, the reunion of the churches is not a reattachment to the historical Orthodox Church but the movement toward 'orthodoxy' that could be in Afanasiev' understanding bilateral, including not only non-Orthodox Churches but also the historical Orthodox Church¹³.

All these facts pose the question to us: "In what light do we see other confessions?"

a) Do we see them from the purely historical perspective in which all Christian denominations need to become the identical as we are in today's historical existence?

b) Do we see them from the eschatological perspective in which we need to find "orthodoxy" in other traditions that differ from ours in order to achieve unity?

The Pan-Orthodox Synod on Crete seems to accept the first answer and strong historical grounding, and that is evident in chapter 6 of the document *Relations of the Orthodox Church with the Rest of the Christian World*. If local Orthodox churches accept this position then obviously RE will become more focused on confessional character with strong dogmatic accent and any

¹² This was evident on Crete this year (2016) where many Orthodox participants struggled to define the relationship between the Church and other Christian denominations ending up with the document that hasn't been signed by many members of the council, the document: *Relations of the Orthodox Church with the Rest of the Christian World*. Retrieved from <https://www.holycouncil.org/-/rest-of-christian-world>, accessed in 29. 09. 2016.

¹³ Nikolai Afanasiev, *Tradition Alive*. Lanham, Rowman&Littlefield Publishers, 2003, p. 5.

change to it would be understood as threat to the Orthodox Church.¹⁴ Now it becomes more obvious that self-understanding of the Orthodox Church influences our ability to produce a dynamic program of RE in contemporary society. The program should be confessional, respecting our specific context, but also open to others showing wide understanding and mutual cooperation between confessions and religions. It means that RE should be both confessional but also *multi-religious faced*, i.e. fostering “multi-religious education”.¹⁵

Islamic State/Migrant Crisis

When talking about significant social changes that take place at the global level prominent religious intolerance becomes growing issue. One of the reasons for this can be found in more frequent terrorist attacks of radical religious extremists and the functioning of the self-proclaimed “Islamic State.” The number of jihadists is expressed in a percentage, compared to the total population of a country or geographical region showing that Region of Kosovo and Bosnia and Herzegovina together with Albania are one of the top ranking areas on the list of 22 states and provinces from which Islamic State recruits soldiers.¹⁶

Another potential source of conflict in the domain of religion is the so-called “migrant crisis”, which has led to an encounter between people from two different cultural and civilizational milieu. There is no doubt that Islam and Christianity were the dominant factors in the formation of the Arab and European culture, i.e. ways of life, value systems and behavior patterns of the population of the Middle East, North Africa and Europe, so it is quite obvious and easy to understand that the knowledge of their own and other people's religion is key for a mutual understanding and a necessary prerequisite of peaceful coexistence¹⁷. RE could be an important tool in our

¹⁴ This could be seen in today's struggle concerning new program of RE in Greece: Υφαντής, Π. (2016. October 6.). Το νέο Μάθημα των Θρησκευτικών και οι πολέμοι του. Retrieved from http://xronikagr.blogspot.rs/2016/10/blog-post_4.html /Καλαϊτζιδης, Π. (2016. October 3.). Επικίνδυνα θρησκευτικά. Retrieved from http://panagiotisandriopoulos.blogspot.rs/2016/10/blog-post_3.html?m=1, accessed 29. 09. 2016.

¹⁵ Ulrich Riegel, & Ziebertz Hans-Georg, (2007). "Religious Education and Values", in *Journal of Empirical Theology*, XX, (2007), p. 55.

¹⁶ Upozorenje britanske štampe: Borci sa zapadnog Balkana ratuju po svetu (17. April 2015.). Retrieved from <http://www.blic.rs/Vesti/Svet/551514/UPOZORENJE-BRITANSKE-STAMPE-Borci-sa-zapadnog-Balkana-ratuju-po-svetu> / Opasnost od BiH povratnika iz Iraka i Sirije? (2015. March 14.). Retrieved from <http://www.dw.de/opasnost-od-bih-povratnika-iz-iraka-i-sirije/a-18316088>, accessed in 29. 09. 2016.

¹⁷ Dragan Koković, "Religija i kultura, niti skrivenog stvaranja", in *Religijska kultura*, Leskovic, Leskovački kulturni centar, 2015, p. 18-29; Ivan Cvitković, "Europski strahovi od susreta kultura", in *Religijska kultura*, Leskovic, Leskovački kulturni centar, 2015, p. 30-45.

state schools for trying to address these issues in a theological manner – offering reconciliation and a new vision of our life together.

Social Issues

Religious Education should be emptied from its purely dogmatic teaching into “dogmatics of life,” i.e. reinterpretation and contextualization of dogmatic definitions in order for them to serve our society and our church in a more benevolent manner. Theoretical definitions of dogmatics need to find their expressions in the fields of common social issues. It would be a good way to present to the public that RE is responsible towards society. Common issues for many members of public space could be in various fields: ethics, medicine, biology, ecology, education, art... Especially important could be bioethical challenges, genetic engineering, and consumerism, breakdown of the family, alcoholism, drug addiction, dignity of life for elderly people, transsexuality, genocide and many others. These subjects represent neuralgic spots that interconnect religious communities, state institutions and society in general¹⁸. “Dogmatics of life” in this way would represent pro-active attitude of RE in front of many difficulties that will be posed by state in coming years.

In reality, modern children live in a world occupied by information which is valid for several hours before it is substituted by more up-to-date material. Regular schools will have more and more problems of being boring to modern youth. The majority of teenagers in Western Europe spend almost 8 hours each day on-line, we have no certain data for the Balkan region.¹⁹ They get most of their knowledge about the world beyond their family through their mobile phones and social networks online. If school is boring for young people, the same could be said for RE which follows the same pattern of other classes in the school. Scholastic presentation of the lectures in RE does not have a much hope for success²⁰. More accent should be made on experience than on information that kids absorb as another info during the day.

De-Cult Motion

In order to achieve “dogmatics of life”, faith needs to be emptied from the cult as a purpose in itself, something that we could call: de-cult. RE lectures should present to students that faith is not only about customs

¹⁸ Dragomir Sando, Imperativ korelacije", in *Pravoslavni katibeta*, 03/09 (2009), p. 44-47.

¹⁹ Mladi u Srbiji koriste internet za druženje, informisanje i obrazovanje (2010. March 4.). Retrieved from <http://www.blic.rs/vesti/drustvo/mladi-u-srbiji-koriste-internet-za-druzenje-informisanje-i-obrazovanje/dckw4ew>, accessed 29. 09. 2016.

²⁰ Svetomir Bojanin, "Ne vaspitavamo rečima, već ponašanjem", in *Pravoslavni katibeta*, 10/12 (2012), p. 52-67; Oliver Subotić, "Slabosti obrazovnog sistema i saveti katihetama", in *Pravoslavni katibeta* 04/10 (2010), p. 25-29.

(baptism, wedding, funeral...), liturgies for great feasts or traditional folklore associated with faith – but a way of life. Instead, we need to explain and theologially ground our position that faith exposes itself in everyday actions, even those that could look like trivial.

One of the problems which can face teachers of RE in this approach is misunderstanding from the church and other colleagues at the school. They think that such RE is more avant-garde than it should be, or even unsuitable. Unfortunately, religious communities are unaware that this concept would be more beneficial for them too. If religious communities still believe that the imperative for them should be the promotion of faith as good deeds then this would be the proper road. That would offer more possibilities to present faith as a tool for peaceful coexistence in a society which fosters tolerance being against discrimination and violence²¹.

In that sense, it is necessary to find a way of being more present in public life. Young students should be taught that their faith is not another colorful addition to their lives. On the contrary, they need to be invited to critically examine the world in which they live through the lenses of loving God who gave Himself out of love for the world. Promoting justice, peace and better cooperation with people is movement of that dynamic which loves the transforming world. "Fear of death" cannot be the best way to approach youth, even though this path is often part of our dogmatics. Young people would not be very excited to approach faith only because of that kind of fear. The meaning of the word "death" should be enriched with a new meaning. Death is conquering man in fear, conquering his true freedom. Unless we reflect on injustice that is doing the same to humankind, enslaving and conquering human existence - death as a natural process becomes a long waited phenomenon²². Religion is not presented as a cult that helps people to do whatever they want with the "help of God" and to keep them calm at the point of death. We need to rise above this cultic sea²³, where the forces of today's world want to keep us. Reaching beyond the cult brings religion into the arena to cope for humanity within human civilization.

Our theology presents us Christ who in order to be the Savior, to encourage, inspire and elevate gifts of people emptied Himself (kenosis) of any power empowering those in need. Today men have a significant amount of power in our religious institutions, in our communities and in our homes. People, men and women, have been invited to kenosis, to empty ourselves of the egoistic power delivering the space for each human being, their lives and their talents. In that respect RE can be of enormous help in building just society of both sexes. RE should offer knowledge on *gender justice* being

²¹ Dragan Simeunović, *Političko nasilje*, Beograd, NIRO Radnička štampa, 1989.

²² Rastko Jović, "Globalizacija i veronauka", in *Veroučitelj u školi*, III (2012), p. 79-96.

²³ Rastko Jović, "Nedostojnost hrišćana kao pitanje socijalne solidarnosti", in *Srpska teologija danas*, Beograd: ITI/PBF, 2010, p. 103-112.

capable to present it as a genuine theological issue. Gender justice should not be identified as justice only for women – making more divisions in society – but rather it is aimed at holistically building a just community of men and women, where every member of creation lives and flourishes contributing with their talents to the society as a whole. This will not happen unless we operate within the scope of a history of open and shared space for men and women that builds up and realizes their diverse gifts. The development of the curriculum and women's experience needs to be also at the center of RE in order to prepare and equip young people with respect in this domain. Religious Education which does not speak and respect the majority of our members (women) is not adequate for the 21st century.

De-globalization

Religion should be aware today that religions should not fight amongst themselves. Overtly atheistic societies today promote a negative picture of religion which could be called “negative inclusion”, i.e. media incorporate religion only through negative pictures. Religion has been perceived as a negative way of life, conservative and backward which hurts society²⁴. This kind of media presentation cannot be changed through violence and negative attitude towards the world. The atheistic and secular worldview presents our hope and chance that we finally find these new ways of doing Religious Education showing it relevance for today's world²⁵. That task cannot be accomplished only by the Orthodox Church or Orthodox believers solely. We need the support of all believing people regardless of their religious affiliation. In that sense Religious Education needs to show more cooperation within religious people promoting religious plurality. As more as we continue our religious battles we convince secular society that religions need to be excluded from the public life of society. The first step to avoid these mistakes would be to work with young people offering them alternatives and not new enemies. The very first alternative could be “de-globalization”²⁶ i.e. through RE we need to avoid the identification and replication of the global conflicts on a local level. In the name of our future, we have to avoid globalization of conflicts. In a sense, globalization should be rejected in these terms in order for religion to survive²⁷.

Conclusion: *Beyond Tolerance*

²⁴ Rastko Jović, "Obrazovna uloga crkve u očima srpskih štampanih medija", in *Srpska Pravoslavna Crkva u štampanim medijima 2003-2013*, Beograd, Mons Hemus, 2015, p. 123-134.

²⁵ Pantelis Kalaitzidis, *Orthodoxy and Political Theology*.

²⁶ Mitri Tarek, Σκέψεις για τις σχέσεις Ορθοδόξων Χριστιανών και Μουσουλμάνων. *Ισλάμ και φονταμενταλισμός*, in *Ορθοδοξία και παγκοσμιοποίηση*, Αθήνα, Ίνδικτος, 2006, p. 65-79.

²⁷ Rastko Jović, "Globalizacija i veronauka", p. 79-96.

In order to achieve the aforementioned new and fresh understanding of the role of RE in contemporary society, we need to have a good theological grounding to accomplish it. Again and again we have been invited to re-evaluate and reinterpret our comprehension of Orthodox theology and its understanding. The Good Samaritan story could be a good starting point which should evaluate our thoughts and directives. In this well-known story a Good Samaritan helps one Israelite. And obviously these two groups did not like each other. At the end, Christ answers the question about who is our neighbor. The Samaritan has been praised because he helped another human being while he did not show any interest in converting anybody into his faith! This lack of conversion is striking for most believers who believe that conversion is the main task of our living faith. Sometimes to justify our own mistakes and troubles we eagerly and fanatically want to convert. We read the story but obviously not many of us notice this detail in which Christ has invited us to be a good human beings primarily, or in other words, our humanity is at the same time our main priesthood. We preach to this world with our deeds of love and not through conversion of those which do not belong our religious community.

Intolerance is a thing of the devastated souls whose faith is reduced to more or less desired torture that they wanted to generalize, to institutionalize. Since happiness of neighbor has never been an initiative in itself, it is mentioned only when it is necessary to ensure peaceful conscience or to hide behind the noble reasons ... No one is willing to submit himself to the discipline he himself undertook, not the yoke to which he agreed upon. Beyond the joy of missionaries and apostles is always looming persecution. Advocacy around the conversion does not at all aim into liberation of people, but to enchain them... They will do everything ... to subjugate into captivity, and if possible, identical to their own²⁸.

Religious people need to understand that tolerance²⁹ is not enough and it cannot be a goal in itself. On the contrary, we need to go beyond tolerance³⁰. If we announce tolerance as our sole goal, then we are moving towards religious and cultural ghettos. In that sense, religious education will be similar to that of secular education. RE should insist on unique role that could be achieved in order to promote a better understanding and cooperation between different religions – that process should lead us from tolerance into a space of communication. Communication is a real challenge because our communities do not know each other very well. The EU

²⁸ Emil Sioran, *Pad u vreme*, Sremski Karlovci/Novi Sad, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2008, p. 26.

²⁹ Kostas Mygdalis, "Tolerance, Otherness and New Technologies", in *The Social Dimension of Monotheistic Religions*, Athens, Interparliamentary Assembly on Orthodoxy, 2012, p. 54-61.

³⁰ M. Đurić, "O toleranciji iz verske perspektive", in *Hrišćanstvo u 21 veku*, Novi Sad/Leskovac/Niš, Prometej, Leskovački kulturni centar, 2014, p. 274-275.

recommendation has been that RE should incorporate several classes on understanding of others. RE already achieved some positive modes of tolerance in a Serbian society³¹, but that is not enough.

Taking everything into account, RE as a subject in the future should be an expression of respect for our own context, our history and region. Christianity should not speak only to those who are in the churches, rather it needs to be more publicly visible. That would be betrayal of Christ who came for the whole world. Serious work on RE to be a more proactive player in contemporary society is a necessary precondition to leave a better world for a future generations, otherwise they will be presented with the prospect of further conflicts and violence.

³¹ Slavica Gašić-Pavišić&Ševkušić, *Verska nastava u beogradskim školama*, Beograd, PBF ITI, 2011, p. 15-28.

ORTHODOX PERSPECTIVES ON THE STATUS OF THE EMBRYO

PhD. Candidate Tijana Petković
Belgrade University

Abstract. *This article describes the nature of the embryo from a religious (Orthodox Christian) point of view. The issues associated with the beginning of a human life and the present state of scientific developments has made the status of the embryo a major controversial issue. For some religions, the human embryo is a human person from the moment of conception, but for the others, the more important moment is the moment of ensoulment- when the embryo or foetus develops or obtains a soul. The official Church texts express the orthodox anthropology which is based on Christological doctrine. The common guideline of all the Churches is that the embryo is regarded from the standpoint of having both a human beginning and a human potentiality. From the very moment of conception, the embryo is not considered simply as a fertilised egg but as a perfect human being. Over time, the status of the embryo has been formed so that today we might appear to have a new way of thinking, but we have to accept that this way of thinking has actually persisted for more than two millennia. This question of the status of the human embryo has been debated by many in the medical field, secular philosophy and by religious scholars. The conclusion reached is that the human embryo must be regarded as a neighbour.*

Keywords: *embryo, bioethics, contemporary ethics, foetus, fertilization.*

Introduction

The human embryo has been broadly defined as "the developing human during its early stages of development"¹. This period extends to the end of the eighth week when all the major structures are present. This period extend by the time when all major structures are present and that is end of the eighth week. This embryo is a union between an egg and sperm. Egg and sperm are collectively referred to as "gametes" and they contain all the genetic information inherited from the parents. Most world religions teach that all human life is sacred. But, when they need to define the status of the embryo in relation to the evolution and usage of scientifically reproductive assisted technologies, they have various views on whether or not, or at what point an embryo is considered a human being. The three main views concerning the status of the embryo are:

- The embryo is merely human tissue and not a person as such.
- The embryo in its earliest form is only potentially human and must be differentiated from a foetus on its way to being born.

¹ K. L. Moore, K. L., T. V. N. Persaud, *The Developing Human: Clinically Oriented Embryology*, 7th edition, Philadelphia, Saunders, 2003.

- The embryo is, from the point of conception, already a human person, although it is at a vastly different prenatal stage².

For some religions, the human embryo is a human person from the moment of conception, but for others, the more significant moment is the moment of ensoulment - when the embryo or foetus develops or obtains a soul. Also, we can ask the "standard questions" about³ when a human life actually begins, or precisely when the embryo is to be accorded the status of an individual human person for whom these basic rights (of respect, protection and preservation of life) may be claimed? Sometimes it is hard to give a straight answer to these questions. As Dr. Carnley⁴ said: "*To try and answer the question of when life begins is a little like trying to answer the question of when middle age begins...*" Oliver O'Donovan argues this case using Jesus' parable and the Samaritan and the Jew, who discover each other to be the neighbour of the other. Jesus is not offering a criterion-of-neighbourliness, he tells a story of its discovery through the expression of mercy and tells the lawyer to 'go and do likewise' (Luke 10, 37). O'Donovan says that there is no criteria of personhood and our attempts to locate personhood in any human attribute are all category errors⁵.

Different positions throughout history

Some scientists are not satisfied with the Christian Tradition for treating the early human embryo with "graded status and protection". They claim that in Christian history we can find varying positions of different theologians, and Fathers of the Church that had different perspective and interpretation about status of the embryo. We will present the most important thoughts throughout history:

The early Christian writings (like Didache 2.2 and Epistle on Barnabas 19.5) on the issue are simply that: "*you shall not murder a child by abortion*", but those writings also considered the question of when human life began asserted that the spiritual soul was present from conception. The Early Church adopted a critical attitude towards abortion because of the sanctity of human life. St. Basil the Great said that we do not consider the fine

² J. K. Opoku, & E. Manu, "The status of the human embryo: an analysis from the Christian and Islamic viewpoints", in *European Journal of Biology and Medical Science Research*, 3 (5) (2015), p. 21.

³ P. Carnley, *Reflections in Glass: Trends and Tensions in the Contemporary Anglican Church*, Sydney, HarperCollins, 2004.

⁴ P. Carnley, *Reflections in Glass: Trends and Tensions in the Contemporary Anglican Church*, p. 253.

⁵ A. Cameron, *The Bishop and the blastocyst: a case-study in handling science theologically*, 2014, Downloaded 18.10.2016., from <https://www.moore.edu.au/Media/Default/PDFS/AJC/Cameron-A.-The-Blastocyst-and-the-bishop-2004.pdf>, accessed 29. 09. 2016.

distinction between formed and unformed⁶. During the fourth and the fifth centuries some theologians debated the beginning of human life: is it in the moment of conception, or when the spiritual soul is "infused" on the 4th day?⁷ However, they thought that abortion was gravely wrong, like an offence against God the Creator. In the canon law of the Latin Church from the eleventh century⁸ the abortion of a formed foetus carried heavier penalties than did the abortion of an unformed foetus. From the twelfth until the seventeenth century, most Christians in the West were convinced by the anatomy of Galen and the philosophy of Aristotle that the spiritual soul was infused forty days or so after the conception. During this period, there was no suggestion that the unformed foetus was expendable, it was continued to be regarded as sacrosanct. It that period it was confirmed that it is never legitimate to harm the embryo directly, only in the course of trying to save the mother's life⁹. From the seventeenth century the biology of Galen and philosophy of Aristotle started to fade and there was a variety of other theories. One increased the significance of "fertilization" – the moment of the union of male and female gametes. This theory was confirmed in 1827 with the first observation of a mammalian ovum. This scientific development informed the decision of Pius IX in 1869 to abolish the distinction in legal penalties between early and late abortion¹⁰. The thoughts that were brought to the Second Vatican Council and Lambeth Conference 1958 about the sacredness of life and saving a life were in continuity with the belief of the Early Church. This was a constant feature of the Christian tradition despite a variety of beliefs.

Saint Basil the Great states in his Letter 188¹¹ that a distinction that was valid for Jews in Exod 21, 22-23 between a formed and an unformed embryo no longer applies. The killing of an embryo or foetus will have a spiritual impact equivalent to that of murder according to Orthodox Christians. The issue of the status of the embryo is not only essential in order to make us able to adjust our behaviour to abortion, but also, to prenatal diagnosis, selection and therapy, in vitro fertilization and transfer, embryo experiments, genetic manipulations, cryopreservation etc. Two public opinion surveys, which asked respondents to evaluate the status of the embryo, showed that one quarter to one third of respondents regard the

⁶ N. Koios, "Embryo and foetus as seen by Orthodox Church", in *Periodicum biologorum*, CXI, no. 3 (2009), p. 359–363.

⁷ D. Jones, "A Theologian's Brief", in *The Center for Christian Ethics*, 2005, p. 39.

⁸ D. Jones, "A Theologian's Brief", p. 39.

⁹ J. Connery, *Abortion: The Development of the Roman Catholic Perspective*, Chicago, IL, Loyola University Press, 1977, p. 366.

¹⁰ D. Jones, "A Theologian's Brief", p. 40.

¹¹ H. T. Engelhardt Jr., "Orthodox Christian Bioethics: Some Foundational Differences from Western Christian Bioethics", in *Studies in Christian Ethics*, XXIV (2011), no. 4, p. 496.

embryo as having minimal status (e.g. the same as that of a cluster of cells) and a similar proportion it as having status equal to that of a human being.¹² A recent study¹³ examining the intentions of US citizens in relation to obtaining personal genetic tests for screening purposes finds that those who are more religiously involved have more negative attitudes to those kinds of tests.

The position of the Eastern Orthodox Church:

The Orthodox Churches of Russia, Greece and Romania have their official statements about bioethical issues. The other Orthodox Churches have assigned specialist scientists to the task of formulating their position on these issues. Those documents are not official ecclesiastical documents, but rather suggestions and reflections. The moral status of embryonic life does not constitute a result of mental activity or scientific investigation, but is a fruit of ethos, that is for Orthodox theology and for everyone who has deep ethical concerns about bioethical questions. Throughout history, the Orthodox Church expressed and formulated its experience and teaching regarding the nature of the embryo in various ways. It has been expressed through Canon Law, through the writing of the Church Fathers, through the wording of Christological doctrine - "*where a condensed body of the teaching on the mystery of God's incarnation and the theanthropic person of Jesus Christ can be found*"¹⁴. We have already mentioned some testimonies from the Bible and from the Church Fathers, but we can also mention the encounter of the Theotokos with Elisabeth and the leaping of the embryo- St. John the Forerunner after recognizing the embryo Jesus (Luke 1,41). Conception has its sacred character and it is underlined by the Orthodox Christian Church with honour and the celebration of the conceptions of the persons involved in the divine economy: the mystery of Jesus Christ's conception on the Day of Annunciation of the Theotokos, the conception of Maria the Theotokos, and the conception of Saint John the Forerunner¹⁵. Also, from the Letter of Barnabas we can see: "*You shall not destroy your conception before they are brought forth, nor kill them after they were born*". Saint John Chrysostom wrote that abortion is a crime worse than murder. In the Canons we can also find

¹²Those two studies are: R. Pardo and F. Calvo (2008), "Attitudes toward embryo research, worldviews, and the moral status of the embryo frame", in *Science Communication*, XXX (2008), no. 1, p. 8–47. K. Hudson, J. Scott, R. Faden, *Values in Conflict: Public Attitudes on Embryonic Stem Cell Research*, Washington DC, Genetics & Public Policy Center, 2005. For the whole analyses see: Allum, N. & E. Sibley, & P. Sturgis, & P. Stoneman, "Religious beliefs, knowledge about science and attitudes towards medical genetics", in *Public Understanding of Science*, XXIII (2014), no. 7, p. 833– 849.

¹³Allum, N. & E. Sibley, & P. Sturgis, & P. Stoneman, "Religious beliefs, knowledge about science and attitudes towards medical genetics", p. 835.

¹⁴N. Koios, "Embryo and foetus as seen by Orthodox Church", p. 360.

¹⁵N. Koios, "Embryo and foetus as seen by Orthodox Church", p. 360.

protection of the embryo and foetus.¹⁶ Abortion is not a criminal act against personality, but a criminal act against the family and morality according to Canon Law¹⁷. The only situation when the Church makes an exception is when the pregnancy is potentially harmful delicate and the life of a mother is at risk situation. In these circumstances¹⁸ the mother will have priority because she already has a connection and responsibility to other members of family. Embryos have both a human beginning and a human potentiality. All the components- genetic material, morphology, physiology are entirely human. The fertilized egg cannot revert to its former status, because fertilization means that the characteristic of a new human life has been irrevocably determined.

The spiritual status of the embryo

Everything we have said about the embryo leads to the conclusion that the beginning of man's biological life is identical to the creation of psychosomatic inherence. Every embryo from the moment of conception is caring a soul. We can find similar passages about significant spiritual events like we described (Luke) in the Old Testament where 'from the womb' there was indication that the embryonic status constitutes a stage of human evolution during which the grace of God acts upon man (David¹⁹, Isaiah²⁰, Jeremiah²¹). In Genesis 2, 7²² we can find a statement of particular interest for the status of the human embryo. The Hebrew word for the "breath of life" is ruach and for "living being" is nephesh. This means that life comes from God and contains the spirit of God. The ruach was perceived as a

¹⁶ Canon 91 of the "Penthekti" Ecumenical Synod- "As for women who furnish drugs for the purpose of procuring abortions, and those who take fetus-killing poisons, they are made subject to penalty for murder".

Canon XXI of the Synod in Ankyra "Regarding women who become prostitutes and kill their babies, and who make it their business to concoct abortive means, the former rule barred them for life from communion, and they are left without resource. But having found a more philanthropic alternative, we have fixed the penalty at ten years, in accordance with the fixed degrees."

¹⁷ З. Чворовић, *Право и Православље*, Београд, Catena Mundi, 2014, p. 192.

¹⁸ Џ. Брек, *С намаје Бог: кључна питања хришћанског живота и вере*. Београд, Штампарија СПЦ, 2012.

¹⁹ "For thou didst form my inward parts, thou didst knit me together in my mother's womb. I praise thee, for thou art fearful and wonderful. Wonderful are thy works! Thou knowest me right well". Ps. 139: 13.

"Upon thee was I cast from my birth, and since my mother bore me thou hast been my God". Ps. 22: 10.

²⁰ "The Lord called me from the womb, from the body of my mother he named my name... And now the Lord says, who formed me from the womb to be his servant..." Is. 49: 1, 5.

²¹ "Before I formed you in the womb I knew you, and before you were born I consecrated you; I appointed you a prophet to the nations". Jer. 1: 5.

²² "... the Lord formed the man from the dust of the ground and breathed into his nostrils the breath of life, and the man became a living being". Gen. 2: 7.

moral lifestyle, and nephesh indicates life²³. Also, in Apostle Paul's Epistle to the Galatians, he claims that his calling dates back to the period of his gestation, therefore God calls, sanctifies, designates and nominates people from their embryonic age²⁴. When people are questioning the rights of the embryo, we need to remind them that the embryo is a person under development, it is an entity. And those ethical rights of the human embryo are the right to a human identity, right to life and right to eternity. The embryo has the right to develop its personality and to show its own identity and science and society must respect this right. Right to life we need to acknowledge to the embryos because the embryo's natural course of development is the same as that of every human being. The sole aim of existence should be its life. The third right is the right to eternity because embryo has the prospect for immortality. From the moment of its conception it is destined to pass into the life of eternity. As bishop Nikolos²⁵ wrote: "*This reveals the right of God to repeat His image in man*". Only when we understand and define the ontological status of the embryo, towards which we assume personal responsibility, the society can and must regulate the behaviour towards the embryo. We need to understand the embryo's personal nature. Man is a person because he has been created in the image of God (imago Dei), who is personal. God created him in His image, virtually giving him through this the capacity to tend towards similarity with Him. But we always need to have in mind that God did not just create the soul in His image, but the entire human being with its psycho-somatic unity²⁶. Saint Gregory of Nyssa and Saint John Damascene, had the same viewpoint, that body and soul are created simultaneously²⁷. Saint Maxim the Confessor said that the relationship between body and soul is permanent, not optional, not mandatory, according to the archetype of the union of the two natures in Christ. St. Maxim rejects their "pre-existence", or the "existence of the one before the other", but accepts their "coexistence". That is the reason why we do not separate, because it is unity. A person is a multidimensional reality, but also a mystery. Multidimensional reality is visible through his/her

²³ J. M. Vorster, "A Christian ethical perspective on the moral status of the human embryo", in *Acta Theologica*, CCCI (2011), no. 1, p. 192.

²⁴ N. Hatzinikolaou, "The Greek Orthodox position on the ethics of assisted reproduction", 2008, p. 28, Downloaded 17. 10. 2016, from <http://www.bioethics.org.gr/MMLN%20assisted%20repro.pdf>.

²⁵ N. Hatzinikolaou, "The Greek Orthodox position on the ethics of assisted reproduction", 2008, p. 28, Downloaded 17. 10. 2016, from <http://www.bioethics.org.gr/MMLN%20assisted%20repro.pdf>.

²⁶ S. N. Bute, & I. Stoica, "The dignity and the status of the human embryo from an Orthodox perspective", in *Romanian Journal of Bioethics*, VIII (2010), no. 1, p. 140.

²⁷ N. Hatzinikolaou, *The Embryo and Its Development in Regard to Its Formation as a Complete Human Being*, 2002, Downloaded 22.10.2016, from <http://www.bioethics.org.gr/en/index.html>.

attributes like uniqueness and unrepeatability. Each person is unique, both spiritually and physically. The person is also a mystery because he/she cannot be known exhaustively by the knowledge of its attributes. Those mysteries come on the one hand from the person's creation according to the infinite mysterious image of God and, on the other hand, from man's capacity and destiny to grow and to continuously transfigure this mysterious image. The mystery of the human being in its quality of a person comes as well from its act of transcendence towards God. The person continues increase towards the likeness of God because it is open to the transcendent, so we can say that human embryo is a sacred, independent and ontological one, it has begun to live and to develop autonomously through the fact that God called it to life. Through its individual and unique existence the embryo is an "other" and Orthodox theology gives the human embryo the character of being in the image of God as well, with a view to becoming like Him²⁸.

Conclusion

The belief about status of the embryo has been shaped by scientific advances in biomedical sciences and by religion. Religious groups influence the public regarding bioethical positions and this is particularly evident with issues concerning procreation, abortion and infertility therapy. All Christians will seek to frame their views in light of the fundamental convictions about God and humankind and they will all agree that it is vital that scientific and medical developments be celebrated and encouraged, but they must also be carefully and critically assessed to ensure that those developments are compatible with the dignity which is created by God. It is easy for the Church to ignore the contemporary medical challenges, social pressure or to repeat old dogmas, but the world will renounce the Church if no answers are provided. We must accept scientific progress. Careful Biblical and Patristic extrapolation is required to solve the problems that were not faced at the time in the past. We can quote Bishop Nikolaos²⁹: *"The future as a potential bears more weight than present time as a reality; for the kingdom of God, the eschaton, is closer to the truth than the tangible and visible world of the present. Respectively, the embryo is more what it can become; a human being with a living soul, and less what it appears to be; a developing cellular organism"*.

²⁸S. N. Bute, & I. Stoica, "The dignity and the status of the human embryo from an Orthodox perspective", p. 141.

²⁹N. Hatzinikolaou, *Nature and Status of the Embryo: Orthodox Christian Approach*, Strasbourg, Paper presented at the 3rd Symposium on Bioethics, Council of Europe, Strasbourg, 1996.

Orthodox Perspectives on the Status of the Embryo, Astra Salvensis, V (2017), no. 9,
p. 21-27

THE DISSEMINATION OF RELIGIOUS VALUES THROUGH CATECHETICAL-DIDACTIC ACTIVITIES

PhD. Associate Professor Vasile Timiș
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca

Abstract. *Among the axiological goals pursued in the teaching of religious precepts, the following are deemed to convey fundamental values and attitudes: developing an awareness of the role of religious teachings in the life of individuals and the community, cultivating respect for holy matters, assuming one's own religious identity, showing a sense of responsibility in the exercise of the rights and duties arising from various religious identities (confession, nation, community, profession, culture etc.), respect and understanding towards one's fellow human beings, regardless of their faiths and beliefs, and Christian love for the neighbour.*

Keywords: *Religious values, Catechetical activities, School curricula, Religiosity, Religious education.*

Among the activities whereby we can mould the character of the youth we can include, among others, religious education, religious experiences and the teaching of moral beliefs/ attitudes. Several scholars in the field of religious psychology have acknowledged that moral judgment is one of the human values, as "unconscious processes operate at the level of all the components of the human psyche"¹ and emotional experiences exert a strong impact. Certain interiorized social and moral principles that gain shape at the stage of pre-reflective unconscious processes help the child to structure and organize a universe of its own. It is difficult to draw a line between the role of *heredity* and the influence of the *environment* in the development of the intellect and religious consciousness. What is widely recognized is that the structures and processes of religious thinking are formed at various age stages. In the *Epistle to the Corinthians*, the Apostle Paul confessed, speaking about his own spiritual becoming: *When I was a child, I talked like a child, I thought like a child, I reasoned like a child. When I became a man, I put the ways of childhood behind me.* (1 Corinthians 13: 11).

Religious activities have moral, educational and attitudinal implications, insofar as "teenagers are invited to reflect on their own identities",² without teachers making recourse to high-minded, moralizing discourse. It is well known that at present the "*formation of a system of sound values, beliefs and attitudes cannot be achieved through moralizing lectures*",³ or through refractory attitudes towards the day-to-day realities and challenges.

Religious education is essential in promoting a moderate and tolerant expression of one's own identity, a dialogue based on respect for human dignity. In fact, religious denominations and actors acquire very high public visibility and, above all, an important role in influencing broad sections of the population.

¹ Adrian Opre, *Inconștientul cognitiv*, Cluj-Napoca, Editura ASCR, 2002, p. 12.

² Maurice Bauman, *Jésus à 15 ans*, Genève, Labor et Fides, 1993, p. 21.

³ Adriana Băban, *Consiliere educațională*, Cluj-Napoca, Psinet, 2001, p. 32.

Religion incorporates a source of values, which are not just *spiritual*, but also *behavioural*.

During adolescence, young people develop social responsibility, but society can disappoint them. This may lead to states of apathy, anxiety, or psychic discomfort. We find that among adolescents the religious sentiment sometimes tends to diminish, even though their metaphysical aspirations increase, revolving primarily around curiosity and some forms of rationalization. The behaviour of the youth is usually subordinated to social regulations. Nevertheless, "at least in his spare time, man acts according to interests that reflect his feelings".⁴ As structures of trends and aspirations, feelings orient and adjust behaviour, determining attitudes, reactions and positions.

The general interest underlying the preaching of religious values concerns the education of the youth and the formation of their personality in a manner consistent with Christian values, by integrating religious knowledge in the teaching of Christian moral attitudes and by applying the doctrine of faith in one's own and in the community's life. In the broader European context of inter-cultural and inter-faith dialogue, religious education is promoted not only as a means of achieving internal social cohesion in Europe based on knowledge of and respect for one's own identity and the identities of others, but also as a way to prevent religious and social tensions.

The Member States of the European Union include religious education in their curricula, with two or three exceptions. The emphasis at EU level is increasingly focused on youth activities designed to encourage a culture of peace, and all the recommendations appear to suggest an integrated approach to religious, spiritual, moral and civic values.

School curricula are targeted, among others, at developing the general skill of interculturalism (in which an important role belongs to religious diversity, with respect for human rights, but without harming the dignity of human beings). The specific skills⁵ are aimed at developing some form of awareness of diversity: the ability to communicate, enter into dialogue and live together with others; teamwork and cooperative learning; empathic communication; the peaceful resolution of conflicts; increasing self-esteem; the ability to explore beliefs, practices, symbols, as well as critical thinking and reflection. Within the framework of teaching activities, the religious denominations come to assist society as a whole, promoting altruism, love, communion and mutual help among people, as the basic tenets of religious faith and experience.

At the beginning of the third millennium, social developments are fast and sometimes unpredictable, urging a reconsideration of the teacher's activities in the framework of educational systems. This, in turn, requires a rethinking of the activities aimed at moral-religious education in all its aspects. Educational reforms propose a shifting of the focus from the informative to the intuitive-formative side

⁴ Andrei Cosmovici, *Psihologie generală*, Iași, Polirom, 1996, p. 233.

⁵ *School Curricula - Religion*, Order of the Minister of National Education No. 3393/28.02.2017, Annex 2.

of the teaching process. As it is sometimes excessively focused on cognitive aspects, the traditional type of education must be completed and nuanced with teaching experiences aimed at harmonizing the cognitive and the affective-behavioural aspects of learning.

Whereas traditional pedagogy⁶ lays emphasis on book-based learning and has an intellectualist focus, modern didactics combine teaching with applicative and investigative activities. In keeping with modern teaching principles, religious education should be perceived and carried out as an act of communication with and respect for others, regardless of their religious beliefs and opinions. We believe that religious education can contribute significantly to the formation of individuals who have the power to adapt to the social and psychological demands of contemporary life.

The Apostle Paul was and remains a model in this sense. His missionary and pedagogical experiences were astounding, as revealed by his own confession: "*For though I am free and belong to no one, I have made myself a slave to everyone, to win as many as possible. To the Jews I became like a Jew, to win the Jews. To those under the law I became like one under the law (though I myself am not under the law), so as to win those under the law. To those not having the law I became like one not having the law (though I am not free from God's law but am under Christ's law), so as to win those not having the law. To the weak I became weak, to win the weak. I have become all things to all people so that by all possible means I might save some. I do all this for the sake of the gospel, that I may share in its blessings*" (1 Corinthians 9: 19-23).

With the reintroduction of religion in the Romanian educational system, it became necessary to build curricula for the discipline of religion, for all the religious denominations, in such a way as to cater for the students' desire of knowledge and to comply with religious values. Religious ideals are aimed at shaping and moulding moral characters, enabling them to cultivate the relationship with God and with one's fellow human beings, as well as to develop an objective and responsible moral attitude towards oneself. According to some specialists in education, "the structure of the entire curriculum religion is aimed at improving the standard of religious and moral education in society".⁷

The first school curriculum for religion appeared in 1995, under the title of *Curriculum for the Teaching of Religion in Primary and Secondary Education*.⁸ Among the desiderata⁹ of religious education in this curriculum were the following:

- the formation of religious consciousness
- the formation of religious conduct
- the recommendation of methods and strategies to be used in religious education

⁶ M. Ionescu, I. Radu, *Didactica modernă*, Cluj-Napoca, Dacia, 1995, p. 10.

⁷ Ministerul Educației Naționale, *Curriculum național. Programe școlare. Aria curriculară Om și Societate*, București, 1999, p. 5.

⁸ *Programa analitică pentru predarea religiei în învățământul primar și gimnazial*, approved by the State Secretariat for Religious Denominations and regulated by the Ministry of Education (Order no. 32280/1995).

⁹ *Ibidem*, p. 3-4.

- the definition of operational-formative objectives.

The above-mentioned curriculum was drawn up for pupils enrolled in school grades I-VIII. For those in grades I-IV, this curriculum included notions of catechism, parables from the New Testament, the main religious feasts, and the Holy Sacraments. For grades V-VIII, the curriculum of 1995 included themes that were structured along compact theological lines. For instance, the curriculum for the fifth grade focused on the Old Testament; the one for the sixth grade – on the New Testament; the one for the seventh grade – on notions of ecclesiastical history; the one for the eighth grade – on notions of catechism and morality.

Some specialists in education have noted that the 1995 curriculum lacked certain insights derived from contemporary pedagogical research and the challenges of educational psychology. This was the first religious school curriculum compiled after 1989. It therefore facilitated the organization, delineation and structuring of religious contents.

A welcome revision of the 1995 curriculum was made by Bartolomeu Anania, the Archbishop of Cluj, who supervised the translation and printing of a supplementary curriculum for religion classes for pupils in grades I-XII at the Archdiocesan Publishing House in Cluj-Napoca, in 1996.¹⁰ This curriculum had been drawn up by a group of Orthodox theologians in the United States,¹¹ specializing in classical and modern pedagogy.

That curriculum was not envisaged as an alternative to or replacement of the one compiled in 1995, but rather as a supplementary or auxiliary curriculum, as evidenced by its title. Archbishop and Metropolitan Bartolomeu listed the following reasons¹² that had led to its translation and submission for publication:

- it has an interdisciplinary structure, in accordance with the widely accepted principles of contemporary pedagogy
- each theme is in fact a lesson plan, a genuine practical guide for teachers
- it is linked to life, the subject matters for each school grade being ordered according to the intellectual ability, psychology and problems of the age in question
- it is militant, in keeping with the fundamental principle that the religion lesson does not mean primarily an accumulation of knowledge, but rather one more step the student takes towards integration in religious and community life
- is perfectible, meaning that its thematic richness and flexibility allow for additions and adjustments demanded by our specific requirements, such as those in the field of hagiography and ecclesiastical history.

The teaching content for each school grade revolves around a central theme:

- The first grade - Creation as God's gift

¹⁰ Bartolomeu Anania, *Programă analitică ajutătoare pentru orele de religie creștină-ortodoxă clasele I-XII*, Cluj-Napoca, Editura Arhidiecezana, 1996.

¹¹ *New Curriculum Greek Orthodox Archdiocese of America*, Department of Religious Education, New York, 1988-1989.

¹² Bartolomeu Anania, *Programă analitică ajutătoare pentru orele de religie creștină-ortodoxă clasele I-XII*, p. 3.

- The second grade - Love of God
- The third grade - Communion with God through the Church
- The fourth grade - Becoming unto God
- The fifth grade - Man's answer to God's call
- The sixth grade - The options of the youth in the light of faith
- The seventh grade - The Holy Sacraments and the self-aware Christian identity
- The eighth grade - The pilgrimage of mankind toward God's Kingdom
- The ninth grade - The celebration of God's gifts as a Christian joy
- The tenth grade - Personal commitment to God
- The eleventh grade - Christian ministry as the expression of faith
- The twelfth grade - Experiencing God as synergistic participation.

Let us present below a summary of the themes and objectives proposed by this curriculum for each grade. For the *first grade*¹³ the main focus is on *Creation as God's gift*. God made the world and everything in it as an expression of His love and goodness. As the child discovers the world around him, he understands that family, friends, the Church, school and everything that exists come from God. Daily contact with the world of God enables the child to understand that God is real, loving and caring. The child's faith in God is awakened and expressed through prayers of thanksgiving, praise and request.

The curriculum for the *second grade*¹⁴ is focused on the theme of *love of God*, understood as a token of the child's submission to the Creator. Through the examples of some men and women in the Old Testament, as well as through the examples of various saints, a second-grade pupil will begin to understand the relationship between sin and forgiveness in the light of God's love. Through such examples, as well as through prayer and deeds, the child learns to respond to God through love.

The curriculum for the *third grade*¹⁵ focuses on the topic of *communion, the life of the Church*. As the child opens towards the world around him and acquires the consciousness of group relations, he learns about God's people, about the relationships between humans as they are depicted in the Old and the New Testaments, as well as about elements of ecclesiastical history. By studying life in the Church, the student learns how to live his life in common with others, to give, to engage in dialogue, to cope with possible relational difficulties in a positive way.

The central theme of the *fourth grade*,¹⁶ *becoming unto God*, explores a deeper moral and spiritual development of the child. Focusing on prayer and sacramental acts related to human becoming (Baptism, Chrismation, Confession, Liturgy), children begin to acquire a sacramental vision on life. They come to understand the

¹³ *Ibidem*, p. 7.

¹⁴ *Ibidem*, p. 11.

¹⁵ *Ibidem*, p. 15.

¹⁶ *Ibidem*, p. 19.

world and their own growth in the light of their faith, of prayer and sacramental life.

The theme of the *fifth grade*,¹⁷ *answering God's call*, focuses on the heroes of faith, as we know them from the Holy Scripture and the Holy Tradition, as examples of faith, faithfulness, self-sacrifice, love, justice and social responsibility. Through the study of such great personalities, the child learns to respond to God in terms of his personal faith and on the basis of Christian morality, the Ten Commandments and the teachings of Jesus Christ the Redeemer.

The emphasis in the lessons for the *sixth grade*¹⁸ concerns the importance and consequences of *choices made in the light of Christian faith*. The sixth-grade student – a pre-teen – is becoming more and more aware of his personal freedom, which allows him to opt for what is good or what is bad. Friendships are very important now, as the pressure of age increases. Using numerous examples and teachings in the Holy Scripture and the Holy Tradition, the student is trained to recognize the fundamental moral and spiritual Christian values and to make choices for his own life.

The subject matter for the *seventh grade*¹⁹ focuses on *the Holy Sacraments*. The teenager has left behind the insecurities of childhood. He begins to look for personal identity, discovers new qualities, tries to feel that he is somebody, while complying with the general rules of his age. By studying the Sacraments in the light of faith, the student is becoming aware of his Christian identity, learns how to pray for the sanctification of his whole existence, for receiving divine grace and remaining in communion with God.

Voyage (pilgrimage) is the theme for the *eighth grade*,²⁰ concentrated mainly on the books of the Old Testament. In the perpetual search for his own identity, the young man asks questions related to the existence of God, as well as about the interplay of good and evil in his own life. Studying the experiences and manner in which the spiritual pilgrims mentioned in Scriptures and in the Holy Tradition sought God and discovered Him, the student in this grade will become able to ask the right questions and find the answers regarding his own pilgrimage in spiritual life.

The topic for the *ninth grade*²¹ is the *discovery and celebration of God's truth and graces*, with particular emphasis on the life of Christ the Saviour and on the New Testament. The student is faced, in this grade, with important questions and decisions about friendship, life style, school, work, social issues and family life. Knowing the person and work of Christ can provide the student with a source of inspiration for making his own decisions in the light of faith in Christ, as well as of the love, forgiveness and joy that God revealed for us in the New Covenant.

¹⁷ *Ibidem*, p. 23.

¹⁸ *Ibidem*, p. 27.

¹⁹ *Ibidem*, p. 31.

²⁰ *Ibidem*, p. 35.

²¹ *Ibidem*, p. 39.

The emphasis in the curriculum for the *tenth grade*²² is laid on *commitment*, as it is found in the life and the history of representative Church figures. Willing and capable of commitment towards the ideals of life, teenagers can be inspired and guided by the examples of the great personalities in the Holy Scripture and the Holy Tradition, as well as by the great moments in the history of Church – classical and current. A host of values and exemplary personalities can help them to develop a Christian conscience as the foundation of personal decisions.

The theme of the *eleventh grade*²³ is *servicing God and Christian ministry*. At this age, the youth are becoming more and more aware about the diversity and ambiguity of moral choices, lifestyle and goals in contemporary society. The prospect of serving God and becoming a true disciple of Christ – illustrated by the example of the Lord Himself, of the Blessed Virgin Mary, the Apostles and the Saints – gives the young man the chance to think more deeply about his own choices and goals as a Christian.

The theme of the *twelfth grade*²⁴ is focused on *the Christian living unto God* in such a way as to spread His teachings and confess Him in the world. The young man is now facing new opportunities of self-assertion. Reflecting more deeply on certain essential aspects of the faith, he can build a rich and solid foundation that will allow him to have the necessary discernment in regard to his own relationships and responsibilities, hopes and fears, successes and failures, joys and challenges. All these will help him to see the religious community as a living community in synergistic cooperation with God and with the fellow humans.

The current school curricula took effect in 2008,²⁵ for the following denominations:

- Religion – The Evangelical Alliance
- Religion – The Seventh-Day Adventist Denomination
- Religion – The Evangelical CA Denomination
- Religion – The Greek-Catholic Denomination
- Religion – The Old-Rite Orthodox Denomination
- Religion – The Orthodox Denomination
- Religion – The Reformed Denomination and the Evangelical Denomination
- Religion – The Roman Catholic Denomination of Hungarian Language
- Religion – The Roman Catholic Cult of Romanian Language
- Religion – The Unitarian Denomination
- Islamic Religion – The Muslim Denomination

The general skills²⁶ targeted by these curricula are: *Defining the specifics of one's own faith in relation to other faiths and beliefs; Appropriately using the specific concepts of religion, in different communication contexts; Integrating religious values and knowledge in the*

²² *Ibidem*, p. 43.

²³ *Ibidem*, p. 47.

²⁴ *Ibidem*, p. 51.

²⁵ Order of the Minister of Education, Research and Youth no. 5230/13 .07. 2008.

²⁶ Programa Școlară, *Religie - Cultul ortodox, clasele a IX-a - a XII-a*, *Licen și Școala de arte și meserii*, 2008.

structure of one's attitudes and behaviours; Applying the doctrine of faith in one's personal life and in the community; Correlating religious knowledge with knowledge acquired in other educational disciplines.

The proposed values and attitudes²⁷ include: *awareness of the role played by the teachings of the Church in one's personal life and in the community; the development of respect for holy matters; assuming one's own religious identity; responsibility in exercising the rights and obligations arising from belonging to different identities (confession, nation, community, profession, culture, etc.); respect and understanding towards fellow beings of other faiths and beliefs; care for the neighbour.*

By Order of the Minister of National Education no. 3393/28.02.2017, the new Curriculums for religion, grades V-VIII, were approved for all the denominations. For the fifth grade, they were applied in the education system starting with the school year 2017-2018. For the other school grades, they came to be applied gradually. The religion curricula were approved for the following denominations:

- Religion – The Seventh-Day Adventist Denomination;
- Religion – The Baptist Denomination;
- Religion – The Christian Evangelical Denomination;
- Religion – The Evangelical CA Denomination;
- Religion – The Greek-Catholic Denomination;
- Religion – The Muslim Denomination;
- Religion – The Orthodox Denomination;
- Religion – The Old-Rite Orthodox Denomination;
- Religion – The Ukrainian Orthodox Denomination;
- Religion – The Pentecostal Denomination;
- Religion – The Reformed Denomination;
- Religion – The Roman Catholic Denomination of Romanian Language;
- Religion – The Roman Catholic Denomination of Hungarian language
- Religion – The Unitarian Denomination, grades V-VIII

The new school curriculum for the discipline of *Religion-all Denominations* provides a curricular offer for grades V-VIII, secondary education. The discipline of religion is laid down in the framework of education in the curricular area *Man and Society*, in accordance with the *Curricula for Secondary Education* approved under OMENCS no. 3590/05.04.2016.

Conclusions

The curriculum for the discipline of *Religion* is developed according to the skill-centred model of curricular design. The curriculum is structured in such a way as to contribute to the development of the student's educational profile in secondary school. Attention is given to what is expected of the pupils, the stress being laid on their psychogenetic development characteristics during each stage.

²⁷ *Ibidem.*

In order to ensure a coherent framework for instruction, the new curriculum²⁸ proposes a set of elements common to all the religious denominations in Romania for which classes of religion are taught in the education system: a list of general skills, some specific skills and several examples of learning activities. The general skills stipulated in the new curriculum are: Using the specific concepts of the religion in question, in connection with various manifestations of faith; Demonstrating moral behaviour in personal life and in society, in accordance with religious values; Relating everyday life experiences to religious principles, while respecting religious diversity and identity.

The specific skills and the curriculum contents²⁹ are developed by each denomination. The contents are designed in line with an *inter-confessional and inter-faith* spirit, in accordance with the current deontological and psycho-pedagogical principles. Through both general and specific skills, as well as through content items, the curriculum proposes an orientation towards a set of meaningful values, such as: respect for the other, help and support, perseverance and optimism. Irineu, Bishop of Yekaterinburg and Irbit, urged teachers of religion thus: "*Never forget to ask for God's blessing upon your educational labour for, having received this blessing, your work, care and effort will be crowned by acquiring dutiful children.*"³⁰

We shall conclude by expressing our belief that all school curricula are perfectible. In fact, what is most relevant is the way in which the teacher adapts the contents and strategies so that the teaching process may become accessible and interesting. These arguments entitle us to state that the management of catechetical-teaching activities is a difficult, complex and rewarding endeavour, during which we give and receive, in equal measure.

²⁸ *School Curricula – Religion, informative note*, OMEN no. 3393/28. 02. 2017.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Irineu de Ekaterinburg și Irbit, *Educația religioasă. Învățături pentru copii și tineri*, București, Editura Sophia, 2002, p. 25.

**SOLVING TWO PROBLEMS
RELATED TO DETERMINING THE DATE FOR EASTER**

**PhD. Associated Professor Teodor Dumitru Vălcan
"Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca**

Abstract. *In this paper we solve two technical problems concerning Easter data. Thus over a period of 917 years, i.e. between 1583 and 2499, we will calculate Easter dates in the two churches (Orthodox and Catholic), we determine all pairs and triples of consecutive years with the same Easter dates and we will find other interesting results in this sense. We will also find the mistake in determining the date of Orthodox Easter after 2100. To justify their answers to a number of questions that may occur in connection with establishment of Easter data all results and their consequences are presented in tables.*

Keywords: *Church, Easter, Easter dates, algorithms, years.*

1. Solving problems

As we mentioned above, in this paper we solve two problems concerning Easter data; they are as follows:

a. *There have been, onwards 1583, three consecutive years with the same Easter dates in two churches: Orthodox and Catholic?*

b. *Why all the Easter dates calculated by the Orthodox Church after 2100 and recorded in the books of worship are wrong?*

First we mention that this is a technical work and, therefore we assume that the reader of this paper is familiar with the concepts being operated here, that has knowledge:

- The difference between the Jewish Passover and Christian;
- The link between establishment of the Easter date and the calendar issue;
- The difference between the Julian calendar and the Gregorian calendar;
- How was Easter celebration in the early church, until 325;
- Canon of the Ecumenical Council of Nicaea in 325 concerning the establishment of date and celebration of Easter;
- Establishment of the date and celebration of the Passover between 325 - 1582;
- Calendar reform from 1582;
- The adoption of the Gregorian calendar in different countries and its use in calculating the date of Easter;
- Pan-Orthodox Congress in Constantinople 1923;
- Algorithms for determining the date of Easter in those two Church (Orthodox and Catholic)¹.

¹ Religious and scientific information and data's are taken from: C. Blaga, *Sistemul nostru solar, (Our Solar System)*, Cluj-Napoca, Editura Albastră, 2001; S. Hawking, *Scurta istorie a timpului, (Brief History of Time)*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2012; A. Pal, V. Ureche, V. Pop,

Of course he has knowledge the 11 "problems" mentioned above, know that always, Catholic Easter date is between March 22 and April 25. Because of calendar reform from 1582 and establishing a difference of days between the two calendars (Julian and Gregorian), the method of calculating the Easter date in the Orthodox Church, interval convenient of the date Orthodox Easter and the interval common to both data Easter is changing according to the table below:

The transition to the Gregorian calendar			
Period	The number of days that adds	Orthodox Easter date Interval	Interval data common to both Easter
from 1583 to 1699	10	01 April – 05 May	01 April – 25 April
from 1700 to 1799	11	02 April – 06 May	02 April – 25 April
from 1800 to 1899	12	03 April – 07 May	03 April – 25 April
from 1900 to 2099	13	04 April – 08 May	04 April – 25 April
from 2100 to 2199	14	05 April – 09 May	05 April – 25 April
from 2200 to 2299	15	06 April – 10 May	06 April – 25 April
from 2300 to 2499	16	07 April – 11 May	07 April – 25 April
from 2500 to 2599	17	08 April – 12 May	08 April – 25 April
from 2600 to 2699	18	09 April – 13 May	09 April – 25 April
from 2700 to 2899	19	10 April – 14 May	10 April – 25 April
from 2900 to 2999	20	11 April – 15 May	11 April – 25 April
from 3000 to 3099	21	12 April – 16 May	12 April – 25 April
from 3100 to 3299	22	13 April – 17 May	13 April – 25 April
from 3300 to 3399	23	14 April – 18 May	14 April – 25 April

Calcul	A=1589	A=1627	A=1753	A=1875	A=1998	A=2010
$a = A \bmod 4$	$a = 1$	$a = 3$	$a = 1$	$a = 3$	$a = 2$	$a = 2$
$b = A \bmod 7$	$b = 0$	$b = 3$	$b = 3$	$b = 6$	$b = 3$	$b = 1$
$c = A \bmod 19$	$c = 12$	$c = 12$	$c = 5$	$c = 13$	$c = 3$	$c = 15$
$d = (19c + 15) \bmod 30$	$d = 3$	$d = 3$	$d = 20$	$d = 22$	$d = 12$	$d = 0$
$e = (2a + 4b - d + 34) \bmod 7$	$e = 5$	$e = 0$	$e = 0$	$e = 0$	$e = 3$	$e = 0$

Astronomie, (Astronomy), București, Editura Didactică și Pedagogică, 1986; V. Ureche, *Astronomie, (Astronomy)*, Universul, vol I, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983; ***, *Rugăciuni și învățături de credință ortodoxă, (Prayers and teachings of the Orthodox Faith)*, Oradea, Editura Episcopiei Oradiei, 1990.

Teodor Dumitru VĂLCAN

$month = \lfloor (d + e + 114) / 31 \rfloor$	3 (March)	3 (March)	4 (April)	(April) 4	(April)	3 (March)
$day = ((d + e + 114) \bmod 31) + 1$	30	25	11	13	6	22
Date of Easter (Julian calendar)	30 March 1589	25 March 1627	11 April 1753	13 April 1875	6 April 1998	22 March 2010
Date of Easter (Gregorian calendar)	9 April 1589	4 April 1627	22 April 1753	25 April 1875	19 April 2010	4 April 2010

To solve the two problems mentioned above, we calculated all the Easter dates for the two churches (Orthodox and Catholic) for a period of 917 years, i.e. each year from 1583 until 2499, inclusive. Thus, we used the following computational algorithms Easter data presented and exemplified in the tables below:

a) *For Orthodox Easter date:*

b) *For Catholic Easter date:*

In this case the algorithm is somehow more complicated. The examples are for the same years:

Calcul	$\Lambda=1589$	$\Lambda=1627$	$\Lambda=1753$	$\Lambda=1875$	$\Lambda=1998$	$\Lambda=2010$
$a = A \bmod 19$	$a = 12$	$a = 12$	$a = 5$	$a = 13$	$a = 3$	$a = 15$
$b = \lfloor (A / 100) \rfloor$	$b = 15$	$b = 16$	$b = 17$	$b = 18$	$b = 19$	$b = 20$
$c = A \bmod 100$	$c = 89$	$c = 27$	$c = 53$	$c = 75$	$c = 98$	$c = 10$
$d = \lfloor (b / 4) \rfloor$	$d = 3$	$d = 4$	$d = 4$	$d = 4$	$d = 4$	$d = 5$
$e = b \bmod 4$	$e = 3$	$e = 0$	$e = 1$	$e = 2$	$e = 3$	$e = 0$
$f = \lfloor ((b + 8) / 25) \rfloor$	$f = 0$	$f = 0$	$f = 1$	$f = 1$	$f = 1$	$f = 1$
$g = \lfloor ((b - f + 1) / 3) \rfloor$	$g = 5$	$g = 5$	$g = 5$	$g = 6$	$g = 6$	$g = 6$
$h = (19a + b - d - g + 15) \bmod 30$	$h = 10$	$h = 10$	$h = 28$	$h = 0$	$h = 21$	$h = 9$
$i = \lfloor (c / 4) \rfloor$	$i = 22$	$i = 6$	$i = 13$	$i = 18$	$i = 24$	$i = 2$
$k = c \bmod 4$	$k = 1$	$k = 3$	$k = 1$	$k = 3$	$k = 2$	$k = 2$
$L = (32 + 2e + 2i - h - k) \bmod 7$	$L = 1$	$L = 3$	$L = 3$	$L = 6$	$L = 0$	$L = 4$
$m = \lfloor ((a + 11b + 22L) / 451) \rfloor$	$m = 0$	$m = 0$	$m = 0$	$m = 0$	$m = 0$	$m = 0$
$month = \lfloor ((b + L - 7m + 114) / 31) \rfloor$	4 (April)	4 (April)	4 (April)	3 (March)	4 (April)	4 (April)
$day = ((b + L - 7m + 114) \bmod 31) + 1$	2	4	22	28	12	4
Date of Easter	2	4 April	22 April	28	12 April	4 April

	April 1589	1627	1753	March 1875	1998	2010
--	---------------	------	------	---------------	------	------

Using these two algorithms translatable into Excel program, we obtained very easily all the Easter dates of the two churches (Orthodox and Catholic), the entire period under research: 1583-2499. These data are listed in Table 1.

To get a global view of these notifications in Table 2 have passed and the different weeks between the dates of Easter obtained in Table 1 and in Table 8 and Table 9 are marked dates of Easter in the Orthodox Church, respective Catholic Church each year from period investigated.

Now to respond completely to the first question, all data in Table 2 we have divided into five tables, depending on the differences between Easter dates, as follows:

➤ TABLE 3: Easter the same dates; so differences 0 weeks (256 possibilities);

➤ TABLE 4: Easter dates to differences one week (404 possibilities);

➤ TABLE 5: Easter dates to differences of four weeks (27 possibilities);

➤ TABLE 6: Easter dates to differences of five weeks (228 possibilities);

➤ TABLE 7: Easter dates to differences of six weeks (2 possibilities).

So there is no one of those 917 years taking into account differences in two or three weeks between the dates of the two Churches Easter (Orthodox and Catholic); such differences exist, as stated above, only:

➤ 0 weeks (i.e. the same date, 256 times),

➤ one week (404 times),

➤ of a four weeks (27 times),

➤ of five weeks (228 times)

and

➤ of six weeks (twice).

From Tables 3 -7 We deduce a series of conclusions, thus:

A. *Conclusions from Table 3:*

1) There are two consecutive years with the same Easter data 37 times.

2) There are three consecutive years with the same Easter data 2 times.

3) The 255 intervals between the years with the same dates of Easter

are:

➤ 1 year: 41 times,

➤ 2 years: 17 times,

➤ 3 years: 149 times,

➤ 4 years: 21 times,

➤ 5 years: 2 times,

➤ 6 years: 3 times,

➤ 7 years: 8 times,

- 8 years: 4 times,
- 10 years: 2 times,
- 11 years: 5 times,
- 17 years: once,
- 20 years: once,
- 21 years: once.

B. *Conclusions from Table 4:*

4) There are two years consecutive with a difference of one week between Easter dates 90 times.

5) There are three consecutive years with a difference of one week between Easter dates 11 times.

6) There are four consecutive years with a difference of one week between Easter dates 5 times.

7) The 403 intervals between the years with a difference one week between Easter dates are:

- 1 year: 128 times,
- 2 years: 85 times,
- 3 years: 165 times,
- 4 years: 19 times,
- 5 years: 2 times,
- 6 years: once,
- 7 years: 2 times,
- 8 years: once.

C. *Conclusions from Table 5:*

8) There are not two, three or more consecutive years with a difference of 4 weeks between dates of Easter.

9) The 26 intervals between the years with a difference of 4 weeks between Easter dates are:

- 3 years: 10 times,
- 24 years: 9 times,
- 27 years: once,
- 30 years: once,
- 38 years: 2 times,
- 41 years: once,
- 44 years: 2 times.

D. *Conclusions from Table 6:*

10) There are not two, three or more consecutive years with a difference of 5 weeks between dates of Easter.

➤ The 227 intervals between the years with a difference of five weeks between Easter dates are:

- 3 years: 138 times,
- 5 years: 49 times,
- 6 years: 3 times,
- 8 years: 9 times,

➤ 11 years: 5 times,

➤ 13 years: 2 times.

E. *Conclusions from Table 7:*

11) There are not two, three or more consecutive years with a difference of 6 weeks between dates of Easter.

12) The interval between the years a difference of six weeks between the dates of Easter is of 30 years.

From point 1) from Conclusions A. deduce that have answer to Question I.; more, from all conclusions, we can say that we have answers to many questions of this kind.

We now pass at its second problem. In many Orthodox religious books are written dates for the celebration of Easter in the Orthodox Church. But if you check these data with the algorithm described above, we see that they shall appoint a Saturday and not Sunday, which one cannot according to the decisions of the Ecumenical Council of Nicaea in 325. The mistake is because the difference between the two calendar years since 2100 is 14 days and not by 13 days.

In fact, everyone should know that, over a period of years in which are preserved the same difference between the two calendars (Julian and Gregorian) repeats itself every 28 years; it can be an excellent exercise in Mathematics for the primary.

For example, let us consider 2100. In that year, according to our algorithm Orthodox Easter date is May 2, but the service books of the Orthodox Church is passed on May 1. According to our above statement, if there is the same difference between the two calendars, the calendar year 2100 should coincide with the 2016 or this does not happen; in 2016 02 May is a Monday – you can check with your mobile phone and not Sunday, as 2100.

2. Conclusions and recommendations

As we proposed at the beginning of this paper, we solve not only one problem but also two more, thus making the reader interested in these issues an image as complete. We must mention that the bibliographical sources that we have used have been exclusively in Romanian. More specifically, for the orthodox theology we have used orthodox religious books and information / articles on websites: <http://www.crestinortodox.ro> and <https://ro.orthodoxwiki.org>, and for the astronomy I consulted the four books of astronomy from bibliography.

We must say that I found on Internet many websites that discuss the problem calculating the date of Easter. Very interesting to us was the information on the website <http://www.gmarts.org/html/orthbydate.htm>, where are listed all data celebration of Easter in the two churches (Catholic and Orthodox) from 1583 until 4099. The calculation algorithms of Easter dates used here differ from those used by us in the paper presented and exemplified.

*Repere ale acțiunii educative în școala
contemporană / Landmarks of the
educational action in contemporary school*

MANAGEMENTUL TIMPULUI ȘCOLAR Management of the School Time

PhD. Lecturer Delia Muste
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca

Abstract. *Time is one of the most precious resources that humanity has-human experience is framed by time. Despite this, the 20th Century, also called the "Century of the Viper," highlights many situations when time is considered a result of "compression capacity." People began to value efficient work, but this value changed and challenged the human standard for quality of life. Consequently, in specific domains, time became a necessity. According to the historical approach, the human perception of time suffers changes throughout history. The changes are generated by a variety of reasons and influences. During the 20th Century, the concurrent realities of reformed concepts of hope and an acceleration of work rhythm and expectations generated a new perception of time. Therefore, it becomes more and more obvious today that time is a resource that must be used responsibly and controlled, even in the education sphere.*

Keywords: *management, time, education, time as resource, children.*

Repere definitorii ale timpului

Dacă intenționăm să oferim o definiție a timpului, considerăm că definițiile ce urmează acoperă atât zona științifică, cât și cea artistică și filosofică. Astfel, definim timpul în variate moduri, în funcție de ceea ce ne propunem să scoatem în evidență.

○ *Timpul schimbă florile câmpului, dar nu poate schimba strălucirea aurului din adâncuri.* Nicolae Iorga

○ *Timpul este prea lent pentru cei care așteaptă, prea iute pentru cei care se tem, prea lung pentru cei care se plâng, prea scurt pentru cei care sărbătoresc, dar, pentru cei ce iubesc, timpul este o eternitate.* William Shakespeare

○ *Oricare ar fi durata timpului, știința întrebuițării lui îl va face lung.* Scott Adams

○ *A alege momentul înseamnă a câștiga timp.* Francis Bacon

○ *Cei care își întrebuintează rău timpul sunt cei dintâi care se plâng de scurtimea lui.* Jean de la Bruyere

○ *Timpul e moarte, spațiul e luptă și mișcarea e suferință.* Mihai Eminescu

○ *Cand ai aceeași viteză cu el, nu observi cand trece timpul.* Vasile Ghica

○ *Cum îți petreci timpul este mai important decât modul în care îți cheltui banii.*

Greșelile financiare pot fi corectate, însă timpul trece pentru totdeauna. David Norris

○ *Felul cum întrebuițăm timpul liber ne trădează caracterul.* Gaius Plinius Secundus

○ *O parte din timp ne este rapită, alta ne este sustrasă, alta se scurge. Dar cea mai urâtă pierdere este aceea datorită neglijenței.* Seneca

○ *Zilele sunt egale pentru un ceasornic, dar nu pentru un om.* Marcel Proust

○ *Timpul există pentru ca lucrurile să nu se întâmple în același timp.* Albert

Einstein

În mod tradițional, timpul e văzut ca fiind acțiunea măsurării distanței dintre evenimente. El e compus din trecut, prezent și viitor. Trecutul e considerat

ca fiind ceva deja întâmplat și nu poate fi schimbat. Viitorul, în schimb, e considerat ca fiind disponibil unei multitudini de posibilități. Oamenii măsoara timpul folosind multe unități, unele bazate pe evenimente reale (rotația Pământului, în jurul Soarelui), altele sunt arbitrare.

Literatura de specialitate consemnează o distincție clară între ceea ce denumim *timp formal* și *timp informal* . Dacă timpul formal este mai degrabă legat de ideea de timp astronomic, de timp calendaristic, conceptul de timp informal este timpul perceput, timpul resimțit și care se află sub directa influență a contextului sau a evenimentelor care au loc în asociere cu timpul fizic.

Caracteristicile timpului ca valoare, pot fi rezumate astfel:

- Este un bun rar, limitat;
- Nu poate fi acumulat, pus deoparte;
- Nu poate fi cumparat sau transmis de la un om la altul;
- Nu poate fi extins;
- Consumarea sa este irevocabilă;
- Reprezintă, pentru ființa umană, viața însăși.¹

Managementul timpului reprezintă un set de norme, valori, principii și bune practici, care, în manieră conjugată, contribuie la dezvoltarea abilităților de organizare temporală a activităților ce ne revin, astfel încât să putem contribui la îmbunătățirea calității vieții noastre și a celor din jur. O corectă manageriere a timpului trece dincolo de simpla abilitate a subiectului de a rezolva foarte multe sarcini într-un timp foarte scurt și se axează cu părecădere pe selectarea din numeroasele activități pe cele considerate prioritare și, mai ales, importante.²

Unul dintre cele mai importante principii ale managementului timpului este planificarea activităților. Deoarece nu vom avea niciodată suficient timp să facem tot ceea ce ne dorim, tot ceea ce putem face este să stabilim ferm prioritățile, astfel încât să acordăm mai mult timp activităților importante. Managementul timpului constă tocmai în organizarea activităților și prioritizarea lor astfel încât să reușim să ne îndeplinim atribuțiile cele mai importante și abia apoi, dacă mai ramane timp, să ne ocupăm de celelalte activități, poate mai puțin importante.

Rezultatele obținute de orice persoană, în orice domeniu de activitate, depind semnificativ de utilizarea timpului. De altfel, modul de gestionare și de utilizare a timpului influențează atât rezultatele propriei activități, cât și pe cele ale celorlalți membri ai organizației în ansamblul său, conferindu-i o importanță mai mare.³

Cu toate că cele dintâi orizonturi temporale ale celor mici sunt creionate de către familie și că aici este locul în care copilul este familiarizat cu importanța lui, școala este locul în care timpul este supus atenției elevului, în varianta lui structurată

¹ Constantin Cucos, *Timp și temporalitate în educație. Elemente pentru un management al timpului școlar*, Iași, Editura Polirom, Iași, 2002.

² L. A. Froyen, A. M. Iverson, *School wide and Classroom Management: The Reflective Educator-Leader*. N.J., Prentice-Hall, Upper Saddle River, 1999.

³ J. Servan- Schreiber, *Noua artă a timpului împotriva stresului*, Paris, Editura Albin Michel, 2000.

și corelată cu specificul activităților de instruire de peste zi pe care trebuie să le ducă la bun sfârșit.

Ceea ce trebuie să avem în vedere este faptul că timpul nu poate fi niciodată controlat în mod direct. El nu reprezintă altceva decât un tip aparte de resursă: aflată prea puțin sub controlul nostru (nu îl putem încetini sau accelera), nu poate fi stocat și, de asemenea, nu poate fi transferat. Și, tocmai pentru că nu putem controla timpul în mod direct, ne îndreptăm atenția înspre gestionarea activităților, pentru că activitățile sunt cele care utilizează timp și tot ele sunt cele care pot fi de fapt eficientizate.⁴

Ca resursă pedagogică, timpul școlar trebuie descoperit și preceput ca un factor de sprijin, atunci când este judicios folosit sau, din contra, un element perturbator major, atunci când nu îl tratăm cum se cuvine. Dintre legile gestionării timpului amintim:

- activitățile fracționate excesiv, conduc la instalarea senzației că executarea lor durează mai mult timp;
- nivelul crescut de interes implicat în rezolvarea unei sarcini conduce la aprecierea timpului alocat sarcinii respective ca fiind mai scurt;
- momentele de așteptare inserate în cadrul rezolvării unei sarcini sunt percepute ca fiind cronofage;

Oricare ar fi spațiul destinat activităților cu specific instructiv-educativ sau ludic, principiul după care se ghidează organizarea lui este eficiența. Valențele organizării eficiente a spațiului sunt multiple, pornind de la economisirea de timp, până la punerea la dispoziția școlărilor a materialelor necesare și instruirea acestora cu privire la modul de utilizare a lor. Materialele didactice aflate la îndemâna copiilor sporesc abilitățile de sistematizare și de manifestare a opțiunilor, în funcție de nevoile imediate sau de tipul de sarcină ce urmează a fi dusă la îndeplinire.

Criteriile pe care trebuie să le îndeplinească un astfel de spațiu sunt:

- categorizarea materialelor în funcție de tipul de activități în care pot fi utilizate (materiale de construcție, materiale destinate abilităților manuale, materiale destinate activităților muzicale, cărți pentru copii etc);
- păstrarea permanentă a locurilor destinate anumitor materiale, pentru a facilita accesul rapid al școlărilor la acestea;
- organizarea spațiilor la nivelul de acces al copilului, ca să nu aibă nevoie de ajutorul adultului pentru a ajunge la acestea;
- crearea unei rutine clare în ceea ce privește utilizarea materialelor dorite și returnarea lor în locul destinat;

Toate aceste cerințe derivă din necesitatea dezvoltării la școlarul mic a unui mod cât mai economic din punct de vedere al timpului de rezolvare a sarcinilor și, totodată, de învățare. Beneficiile multiple ale unei astfel de abordări se vor concretiza în formarea unor abilități de manageriere a timpului, care se vor răsfrânge, ulterior și asupra calității sale de școlar mare sau asupra viitoarei cariere.⁵

⁴ Jules de Menard, *Cum să ne adminstrăm timpul*, Iași, Editura Polirom, 2002.

⁵ J. K. Wallen, L. Wallen, (1989) *Effective classroom management*, Boston, Allyn & Bacon, Inc. 1989.

Concluzii

Formarea abilităților de organizare a timpului, dobândite într-un cadru instituționalizat, cu sprijinul cadrului didactic vor putea fi valorificate cu succes și în cadrul familiei. Pornind de la simple exerciții de stabilire a unui program și de a prioritiza acțiunile ce urmează să fie desfășurate, vom evita momentele de amânare a unor sarcini ce îi revin școlarului mic și despre care acesta afirmă că "le va îndeplini mai târziu, nu știe cum să procedeze" etc. Aceste acțiuni, precum și stabilirea riguroasă a unui plan nu trebuie să acapareze întreaga activitate a școlarului, fie desfășurată în școală, fie în familie. Vor exista și momente ce nu necesită organizare sau care nu se pretează la o astfel de abordare. Se impune cu necesitate a se păstra o pondere echilibrată între aspectele organizaționale și cele ludice, de care copilul are foarte multă nevoie, pentru a se dezvolta armonios, conform vârstei sale și a necesităților proprii.

CATECHESIS IN KINDERGARTENS AND SCHOOLS

**Teacher Veronica Filipaș
"Avram Iancu" Gymnasium School Bistrița, Romania**

Abstract. *This article has as its central idea, the need for an Orthodox Christian catechesis especially at the kindergarten, because we all know that in the schools, it is present in the form of religion classes. Catechesis was and is one of the ways Christian chosen, used by the Church of the first centuries of Christianity and to our own time, the human soul. This activity was carried to the top by way of spoken word by word of mouth, representing means by which God revealed Himself was, will and His divine teachings. Religious education of the child begins at a young age, when his soul is spotless, when not yet embedded deep down his exhortations committing evil. Thus, childhood is the land most suitable for printing a religious life, of catechesis, because the child lives in total energy dependence on parents and guardians its that imitate the gestures and words, outlining thus the first traits that will develop and will congeal in adolescence and youth. Systematic work of moral education in the family and especially kindergartens contribute to developing the skills acquired by the child and the formation of habits us.*

Keywords: *catechesis, nursery, children, religion, education.*

Introduction

The notion of catechesis we refer not only to the sharing of knowledge, but to all means of spiritual care as: prayer, fasting, examination of conscience. Therefore the word catechesis care can be defined as religious believers of all ages, training their religious lives in and through the Church.

Catechesis aims to help children grow in thought and Christian life, to know the truths of faith that Christian life is built. To catechize is to make people living members of the mystical body of Christ that is the Church. Catechesis has therefore given both spiritual perfection of people and the formation of religious and moral character, live authentic Christian faith. Therefore, in order to conduct business effective learning, the teacher must carefully observe all the rules underlying religious instruction and education. Origin and meaning of catechesis goes up, God, our Lord Jesus Christ, echoed the moral guidance of Christian teachings and spiritual education, religion is portrayed by name to resound from top to bottom.¹ The echo from top to bottom of the divine Logos, the Word of God expressed in our souls, in our moral life, thinking Our in our religious spiritual experience, as divine examples. *"Catechesis feeds the soul constructive Christian in the Christian life, and general instruction supplies the human soul in general in society."*²

Catechesis in kindergartens and schools

We know that pedagogy operates theological categories, with finality, with models, educational purposes. Looking for genuine model can question the model par excellence is Jesus Christ Christian. Therefore, modern Christian pedagogy

¹ Irineu of Yekaterinburg and Irbit, *Religious education: teaching children and young people*, Bucharest, Sophia Publishing House, 2004.

² M. Bulacu, "Principles personality catechesis and catechist" in *Studii teologice*, II (1949), nr. 7-8, p. 536.

requires the teacher to the learner for example, to liveteaching. The Christian religion must be understood as a moral life in Christ. Thus, the personal example of Jesus Christ to be the foundation of all education required. The ideal education should not be sought but before the onset ago by returning to the innocence of childhood. In the pedagogy Christ child is recovered because it is the prototype of virtue. Childhood is a state of perfection similar to that in the adult will accede to salvation: "*Let the little children and forbid them not, to come unto me, that such is the kingdom of heaven*" (Matthew 19, 14). Therefore who possess humility and humility of a child, it's great and will receive the kingdom of God. From this point of view, even parents should be "children" to return to this state themselves and learn from their children. The child teaches innocence brings us to that state of astonishment status gracious required for any beginning of any search.

In other words orthodox catechesis aims and is committed from the beginning to the whole experience meant to prepare moral and Christian religiosity, as echoing the perfect example, he presented Supreme Master Himself, the Lord Jesus has a deep dimension of education Hristos. Ideal religious faith and cultivation targets for disdain of goodsfleeting. A educate, suggests Saint John Chrysostom, is to take care of her children and youth in terms of cleanliness and decorum of mind, increase the child moral man as the increase in piety, to take care of his soul, that shape intelligence to shape an athlete for Christ, the salvation of your soulhis. Role cared mainly in achieving education that they have parents. De main task in achieving education in family It rests with the mother, which is closer to the child and spend more time around him outside the family .In resort topedagogues and teachers.

Education and motivation derive from a psychology dictated by reason of age, because the child is inexperienced and is inclined to anger and commit evil essence. As methods must resort to self directing consented and sense of honor, rewards and if you can pedepse. Emile education at all Durkheim defined as action exercised by adult generations on those who are not yet mature for social life .It aims to awaken and develop in a number of states child's physical, intellectual and moral. Educatia starts from man to man and head towards the formation of another man .The action it is based on the spirituality of man, this really distinct and stand alone in the propertyman. Education which means devotion, soul by soul .Itspeech what permanetizeaza is noble in man and projected into eternity what mankind has done. At best accomplishment of this mission fundamental to human existence as a human being, education deepens its increasing power of man to man, life of life and that the flame fromflame. Education some training plans, training, perfection, that educated, which translates completely outside through a mastery of the environment, and also as an interior correlate, through a proper maturation that educated. In education connection between educator and educated, is love. She is the soul of education, is a force, is proriu actual power in education. So love creates the best environment for modeling human as religious education for shaping his. Knowing is done programmatically, institutionalized through the subject religion studied at all levels of schooling, age lesspreschool. In investigations in the field of religious education, pursued major goals are to analyze, understand, explain,

optimization, improvement and improvement of educational phenomenon quality in the process of forming personality. Place and importance of religious education in human life were highlighted by most teachers Romans, who have shown that thing in this world given meaning only by reference to God, man.

Because religion was born with the emergence of human history starting with its human history, religious education is a component of the educational process. Thus religion-moral education is a component of man's spiritual formation, with resonances in intellectually, emotionally and behaviorally. Religious education is how are acquired religious knowledge. It aims at developing and progressing toward convictions religious moral ideal. Education without God, autonomous and without a perfect model, is insufficient and will not give the expected fruits.

The main task of teachers is training in personality development of children. During preschool premises form tomorrow Development Department human nature, of his attitudes towards other people, towards work and towards the surrounding reality, it espouse moral norms of conduct. From early age, children begin to realize what is good or bad, come to appreciate what her attitude is positive and the fit of everything is negative. Knowing better all the surrounding reality, children themselves can determine how to proceed in one case or another, they are beginning to have a critical attitude towards their own deeds and colleagues. Pathways through which the moral education of the child are varied. Ambience But the lifestyle of the child and example adults around him causing the child, first to act in a certain way. One of the main ways of moral education of children is the very participation in the collective life of children.

The best teachers know that organizing fair child's life in kindergarten and family guidance activities of both individual and collectively contribute to a greater extent in the formation of character than mere pinpoint verbal moralizing and formulation of requirements not all sufficiently grounded. More and more teachers realize how important it is that moral education of young children begin age perseverance and seeking avenues for getting the best results. But the desire to educate the positive traits of character age child's preschool teacher does not give due importance always reasons causing the child to act in a certain way. Thus, he often focuses its attention on the external manifestations of the child. Religious feelings and judgments are formed and gets a coloratura-specific psychogenic stages of development. Knowing these specific period constitutes an obligation for the work involved in religious education and catechism. Formation of consciousness passing through certain religious acts stadi, timeframe in which fundamental human rights issues are perceived and receive specific troubleshooting

After ausome thors, religious education, the child begins before they are born by getting parents to spiritual maturity. DEAC adult children think differently, interpret different events, see the world from different angles, otherwise perceive the origin and purpose existence. Early years of child prove to be important for further development on a religious path. The child is quite permeable belief in miracles, the supernatural in mysteries. He is fertile ground for receiving religious dogmas and beliefs. Childhood is a state of perfection similar to those in the adult

will accede to be saved. Thus teaches the child brings innocence and amazement at that stage of interrogation, status gracious needed any beginning. For childhood not us back, but we go forward, we climb the heights.³

Since the age of three years, coverage increases Capilati spiritual, self-consciousness strengthens and widens emotional life. The child experiences the difference between himself and nonsine, between body and outside world propyl manifest need to highlight, to report it to itself to become "great". The idea of God can be equated to that of larger, which he already knows. Therefore preschool is the land most suitable for printing a religious life because the child lives in addicted total divorce from parents and educators Its that imitate the gestures and words, thus shaping the first traits that will develop and congeal in adolescence and youth.

The action should consist of education not only in removing evil, but also getting used to the good. The child from infancy often identify with religious atmosphere. A moral atmosphere be good, right, not talk ugly to be religious means main features of the future mature. Crystallization start in the first seven years. Thus, especially in the preschool stage, parents will be noticed that the entire responsibility for success in the child's education can be formulated in a single norm of action, namely to ensure not only its material conditionsnecessary psychophysical development, but also the entire foundation trainings spirituale. Must noted that the facts of today's children is a definite foreshadowing of tomorrow, habits and beliefs outlined now forms the basis of the mode of action in the future, attitudes and behaviors educators will be the first models copied fidelitychildren. Child preschooler would need to have all the conditions of an optimum environment in which spiritually develop.⁴

In religiously early years of childhood, 1-6 years, it is particularly important for religious-moral formation of Christian character is born predisposed matur.The child religious, but religious sentiment have grown by education. For these reasons St. Basil the Great deems that the care for children should be the biggest concern is the time when. Age preschool forms for later of asource deep clean and morale.De lives that need to implement a catechesis on Christian preschool is beneficial by its very purpose that namely that it seeks not remain in the teaching and religious education but exerts its action by religioasa. Prin therefore religious education is part of catechesis. Education in religious spirit is a complex process of formation of.Personality. Therefore, the first thing you have to know the power an educator, is that infancy is the most significant to undertake the religious formation of man .Pedagogues proved that moral education should start from the earliest age and stressed the importance of achieving her way sistematic. So at preschool acquire the strongest impressions that influence the formation of moral-religious profile of the child and especially wearing, manifestation and attitude to different religioussituations. Educating childshould be conducted in a

³ M. Mother, M. *How to communicate to children the Orthodox faith, calls, and other tips reflections*, Sibiu, Deisis Publishing House, 2002.

⁴ Constantin Necula, *Salt of the Earth-pastoral studies and articles*, 1st volume, Iași, Tehnopress Publishing House, 2002.

closely interlinked with its adaptationPossibilitysocial environment of the child to appreciate his own actions and those of others in relation to certain rules, rules established by educators gradually form the activity in common, collective large or small, in the life that characterizes sociale. Responsiveness preschool special favors religious skills training.⁵

With a childhood deserted God, the idea of divinity will approach harder man. Anyway would put it, religious education from early childhood is justified and necessary. Education deeply religious freedom does not threaten the man later because if you the will, he will be able to withdraw largely missing childrenreligious. The truths of religion are a crime for the future of their people in this world and salvation for the worldtranscendence. Because consider absolutely requires entry into cradinite some forms of religious education through preschool age child who is initiated into the mysteries of Christian faith. The purpose of the preschool moral education consists in forming consciousness and moral behavior of the child, feelings and moral qualities in accordance with the developmentchildren.Because teacher preschool child must form the moral and religious representations first.

Conclusion

In concluding this article confess belief that success lies in the religious education of the child harmonious cooperation of all human factors, with the ultimate factor, God. Child will develop and will become a christian, if you will truly encounter God, not only in Church but also in deep school. Deeperfamily and child you will discover God in His spiritual mysteries may feel whether it will present its first in the hearts of educators, parents, religion teachers, priests.

Grown and matured with this discovery, only then it will depend on the will of its own to keep clean Christian moral character, to the building which educators have Estenseconscientiouswith dedication.

⁵ Dumitru Călugar, *Catehetica*, Bucharest, Press of the Missiona and Biblical Institute of the Romanian Orthodox Church, 1984.

Violeta Cristina ȘINAR, Valer Cristian ȘINAR

EDUCAȚIA OUTDOOR LA PREȘCOLARI Outdoor Education for Kindergarten

Teachers Violeta Cristina Șinar, Valer Cristian Șinar
"Grigore Silași" School, Beclean

Abstract. *Moving and doing physical exercises helps children to develop personality. Especially now, when technological development and the societal pressures promote and sometimes enforce parents to lead their children toward a "good" way of life, children are missing opportunities to physically move their bodies. From kindergarten, children need direct access to environment and time to return to nature. Outdoor Education, an almost entirely new concept in the Romanian educational system, is gaining interest among educators because of its positive characteristics and outcomes. (for example: students develop problem solving skills, experience cooperation and team-building exercises, open their imaginations, move their bodies, enhance observation skills etc.).*

Keywords: *outdoor education, outdoor activities, learning experiences, learning by action, learning by cooperation.*

Introducere

Într-o societate în care tehnologia progresează cu o viteză amețitoare, copiii sunt asaltați de la vârste fragede de o largă varietate de informații cărora trebuie să le facă față. Educația formală ar trebui să răspundă acestor nevoi. O orientare eficientă ne este propusă prin explorarea mediului natural și stabilirea unei reale comuniuni cu acesta. În sprijinul acestei idei, în cadrul Consfățuirilor Naționale de la Piatra Neamț (învățământ preprimar), s-a decis ca întreaga activitate metodică desfășurată începând din anul școlar 2013-2014, să se focalizeze pe educația outdoor.

*Există mai mult în tine decât crezi*¹, era motto-ul după care se ghida Kurt Hahn, fondatorul primei școli de Educație Experiențială Outdoor, *Outward Bound*, în 1941. În opinia lui, societatea modernă suferea de câteva "boli", acestea apărând ca revers negativ al evoluției tehnologiei: declinul condiției fizice, al spiritului de antreprenoriat, imaginației, creativității și abilităților practice, al autodisciplinării și compasiunii interumane. Modelul educațional din școala lui Hahn putea fi sintetizat prin următorul citat:

*"Consider că principala sarcină a educației este să asigure supraviețuirea următoarelor calități: o curiozitate inovatoare, o voință invincibilă, tenacitate în atingerea țelului, lepădare de sine și deasupra tuturor: compasiune!"*¹.

În prezent, *Outward Bound* este cea mai mare organizație mondială de educație prin aventură programată, cu filiale în 35 de țări. Alături de ea au apărut multe altele nu mai puțin importante: *Project Adventure*, *National Outdoor Leadership Schools*, *Association for Experiential Education* și multe altele. *Outdoor Life* se numără printre primele organizații din România care își propune să urmeze modelul elaborat de pionierii educației Outdoor.

¹ <http://www.academia.edu>, accesat 12. 06. 2016.

Educația Outdoor (EO) reprezintă suma acțiunilor întreprinse de personal calificat (traineri, formatori, profesori, instructori) într-un mediu natural, sălbatic, folosind metode experiențiale, pentru a produce schimbări la nivelul abilităților fizice, intra și interpersonale și al comportamentului față de mediu, în rândul participanților. EO reprezintă procesul educațional, indiferent de subiectul predat-învățat, care are loc într-un cadru natural. Este evident caracterul nonformal al acesteia, scopul urmărit fiind producerea de schimbări la nivel comportamental. Ineditul constă în faptul că se desfășoară în natură, pregătind în prealabil spațiul educațional pentru a asigura securitatea copiilor, se învață în mod practic, activ, prin experiențe personale și apelarea la reflecție. EO se adresează celor trei nivele de învățare: nivelul acumulărilor de cunoștințe (cognitiv), nivelul deprinderilor fizice (motric) și cel al individualizării unor trăsături de comportament (afectiv).

Educația outdoor și importanța ei în procesul didactic

Pentru a evidenția importanța educației outdoor în grădiniță propunem inventarierea diferitelor definiții ale acesteia din punct de vedere psiho-social și al mediului. Din punct de vedere psiho-social:

- EO se referă la folosirea experiențelor din afara clasei pentru educația și dezvoltarea persoanei în ansamblul ei;²
- EO înseamnă a face apel la simțuri: auditiv, vizual, tactil, al mirosului pentru a observa și percepe lumea;³
- EO este un mijloc de îmbogățire a curriculumului în care procesul de învățare se petrece în afara clasei;⁴
- EO este o abordare interdisciplinară și multidisciplinară, o abordare destinată atingerii scopurilor și obiectivelor din curriculum;⁵
- EO este un climat de învățare pentru lucrurile care pot fi învățate mai bine în afara clasei;
- EO se referă la unul sau o serie de medii în care și se oferă oportunități informale de învățare care contribuie la dezvoltarea socială și personală a individului și a comunității;⁶
- EO este un termen care înseamnă diferite lucruri pentru diferite persoane, culturi, organizații. Ca o temă comună regăsim experimentul în scop personal, educațional, terapeutic;⁷

² ***, *The Outdoor Institute*, 2008.

³ C. A. Lewis, *The administration of outdoor education programs*, Dubuque, IA Kendall-Hunt, 1975.

⁴ E. Lappin, *Outdoor education for behavior disturbed students*, New York, ERIC Digest, 2000.

⁵ D. R. Hammerman, W. M. Hammerman, E. L. Hammerman, *Teaching in the outdoors*, Danville, IL Interstate, 1985.

⁶ ***, Outdoor Edinburg (n. d.), *Outdoor education policy statement*, City of Edinburg Council's Community Education Department, 2008.

⁷ <http://wilderdom.com/abstracts/Neill2003WhereHasTheAdventureGone.htm>, accesat 12. 06. 2016.

- EO este aunci când grupuri mici de oameni participă la organizarea de activități aventuroase în mediul natural și, îndeosebi, când se folosesc ei înșiși ca resursă pentru rezolvarea de probleme.⁸

Din punct de vedere al mediului:

- EO este educația în, pentru și despre lucrurile din afara clasei;⁹
- EO este o metodă experiențială de a învăța făcând și care începe prin expunerea copilului la experiențe în afara clasei. În procesul de învățare accentul cade pe relații, cu precădere pe relațiile între resursele umane și cele naturale;¹⁰

- EO este un fenomen experiențial, la nivel internațional, care angajează oamenii în activități de aventură, în vederea îmbunătățirii stării de bine a indivizilor, comunităților și a mediului;¹¹

- EO include, în marea educația pentru mediu, educația pentru conservare, educația pentru aventură, taberele școlare, terapia în sălbăticie și unele aspecte ale recreerii în natură.¹²

Pornind de la numeroasele accepțiuni pentru termenul de educație outdoor putem defini acest termen simplu prin educația bazată pe învățarea în aer liber. Deasemenea din definițiile prezentate putem extrage caracteristicile definitorii ale educației outdoor: oferă posibilitatea contactului direct cu natura, reprezintă o puternică sursă de experiențe de învățare, facilitează procesul de învățare al copiilor care întâmpină dificultăți în acest sens, produce dezvoltare personală atât ceșor care o aplică cât mai ales preșcolariilor, dezvoltarea spiritului de echipă, oferă beneficii fizice, emoționale, mentale.

Obiectivele generale ale educației outdoor sunt:

- Dezvoltarea abilităților socio-personale: îmbunătățirea muncii în echipă, îmbunătățirea relațiilor sociale, dezvoltarea competențelor de conducere.

- Dezvoltarea abilităților de management: organizare, coordonare, evaluare.

- Oferirea unui cadru stimulativ de învățare.

- Posibilitatea creării unui mediu relaxant și motivant în funcție de problema identificată, utilizarea unor nivele înalte de imaginație în vederea obținerii rezultatelor propuse.

Un alt aspect important al educației outdoor este acela al creșterii nivelului de bunăstare al indivizilor prin nevoia de a fi respectat, inclus social, de a fi activ și responsabil, nevoia de a te simți în siguranță.

⁸ <http://wilderdom.com/abstracts/HowToGetPublishedInOutdoorEducationJournals.htm>, accesat 12. 06. 2016.

⁹ G. Donaldson, & L. Donaldson, (1958). "Outdoor education: A Definition," în *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, XXIX (1958), no. 17, p. 63.

¹⁰ S. Priest, "Redefining outdoor education: A matter of many relationships," în *Journal of Environmental Education*, XVII (1986), no. 3, p. 13-15.

¹¹ <http://wilderdom.com/abstracts/HamillFlemingNeill2002ParentalSatisfactionParentalSelfefficacy.htm>, accesat 12. 06. 2016.

¹² E. Lappin, *Outdoor education for behavior disturbed students*.

Nevoia de a fi respectat presupune derularea de diferite activități în aer liber încurajează copilul să se simtă în largul său, astfel el va fi mult mai deschis, va comunica, își va exprima propriile opinii, se va simți băgat în seamă și va simți că deciziile sale contează pentru ceilalți; preșcolarii pot fi consultați cu privire la diferite jocuri sau activități.

Nevoia de a fi responsabil se referă la activitățile outdoor care crează copilului oportunitatea de a primi diferite sarcini (EO este o formă de învățare organizată și structurată în consecință profesorul trebuie să aibă în vedere implicarea tuturor copiilor în activitățile propuse), responsabilități pentru atingerea scopului propus (spre exemplu dacă se optează pentru o activitate de ecologizare, un copil poate primi sarcina de a curăța pomii, un altul sarcina de a uda florile, important este însă, ca prin comunicarea cu copilul, profesorul să-i transmită acestuia sentimentul că prin ceea ce întreprinde el, mediul va fi mai curat, astfel el va conștientiza că are o responsabilitate față de protejarea mediului).

Nevoia de a fi activ se manifestă prin implicarea în diferite activități sportive, jocuri, plimbări tematice, aduce numeroase beneficii dezvoltării fizice, psihice ale copilului. Jocul fiind activitatea fundamentală a copilului este important ca toți copiii să fie stimulați în mod constant să se joace, să alerge, să participe la diferite activități în mod activ.

Nevoia de a fi inclus social poate cea mai importantă caracteristică a educației outdoor este aceea că este o modalitate de succes de a depăși unele dificultăți ale copilului (psihice, fizice, sociale, emoționale sau economice), astfel încât acesta să fie inclus social, să simtă că aparține unei comunități; se consideră că mediul din interiorul grupei este mai degrabă unul competitiv, în timp ce cel din afara clasei este unul suportiv, care permite copiilor să se exprime, să relaționeze cu ceilalți, să colaboreze.

Nevoia de a se simți în siguranță în interiorul clasei este mult mai sigur pentru copii, în timp ce mediul exterior implică diferite riscuri și situații neprevăzute care pot avea efect negativ. Educatorul trebuie să identifice posibilele riscuri care pot să apară și să conceapă un plan de management al riscului, întrucât este un aspect deosebit de important care i-a făcut pe unii specialiști în domeniu să neghe utilitatea utilizării educației outdoor.

Pentru a fi eficient realizată educația outdoor trebuie să răspundă adecvat unor întrebări specifice metodologiei activităților de învățare:

– *În ce cadru învăț?* – Educația pe care o primim în instituțiile de învățământ clasice (Grădinițe, Școli, Universități) este una de tip formal. Programele de Educație Outdoor se desfășoară în natură și finalitatea acestora nu o reprezintă atestările de tipul certificatelor și diplomelor, ci schimbările vizibile produse la nivelul comportamentului participanților. Din acest motiv, Educația Outdoor are un caracter nonformal.

– *Cum învăț?* – De cele mai multe ori educația primită la școală are un aspect pur teoretic (cognitiv). Nici nu-i de mirare când un profesor are de urmat o programă foarte încărcată și prea puțin timp la dispoziție ca s-o predea la 30 de

elevi, preșcolari de-odată. În Educația Outdoor elevul învață totul în mod practic, activ, prin experiențe personale la care mai apoi reflectă pentru a extrage învățăturile. Acest mod de învățare, caracteristic Educației Outdoor, se numește experiențial – *Înveți cu creierul, mâinile și inima!* Un vechi proverb chinezesc accentuează eficiența Educației Experiențiale: "*Ce aud – Uit, Ce văd – Îmi amintesc, Ce fac – Înțeleg*". Un studiu mai modern spune că: "*Ne amintim 20 % din ceea ce auzim, 30 % din ceea ce vedem și 90 % din ceea ce facem*"¹³."

Procesul Educației Outdoor poate fi sintetizat în următoarea frază: participantul este plasat într-un mediu fizic și social unic, mai apoi primește un set de provocări și probleme care într-o primă fază duc la apariția stresului, însă mai apoi, prin perseverență, abilități și competențe învățate, acestea sunt rezolvate, acest fapt determinând autocunoașterea și dezvoltarea personalității.

– *Ce învăț?* – Educația Outdoor se adresează tuturor celor trei nivele de învățare: nivelul acumulărilor de cunoștințe (cognitiv), nivelul deprinderilor fizice (motric) și cel al individualizării unor trăsături de comportament (afectiv). În funcție de activitățile alese, obiectivele unui program de Educație Outdoor pot face parte din oricare aceste trei categorii. Astfel, preșcolarii pot învăța mai multe lucruri despre: mediul înconjurător în care ne desfășurăm activitatea, relațiile dintre componentele acestuia și cum pot să-și aducă aportul la protecția lui; propria persoană, propriile limite și cum le pot depăși; comunicarea și colaborarea eficace în cadrul unui grup.

Pentru a exemplifica oferim proiectarea unei activități de tip outdoor pentru la grupa mijlocie. Activitatea integrată de tip outdoor are ca titlu generic: "*La pădure, pe cârare!*", în care activitatea de bază este un anumit tip de ADE (din ziua respectivă, în care sunt înglobate elemente din mai multe DE, indiferent de programul zilei (domeniul de bază - Domeniul psihomotric, elemente din Domeniul știință – cunoașterea mediului și activități matematice).

Obiective generale:

- Consolidarea conștientă a deprinderilor motrice de bază și a celor aplicativ-utilitare pentru îmbogățirea experienței motrice și aplicarea independentă a acestora în perspectivă, precum și a noțiunilor matematice învățate anterior;
- Formarea unor deprinderi de analiză a mediului înconjurător prin apelarea la diferite simțuri: auditiv, vizual, tactil;
- Educarea trăsăturilor pozitive de voință și caracter; a unei atitudini pozitive față de sine, față de ceilalți și față de natură;
- Activitatea se derulează conform unui *scenariu didactic*: copiii intră în sala de grupă, formează un semicerc astfel încât fiecare să aibă contact vizual cu toți membri grupei. *Împărtășirea cu ceilalți* - Educatoarea împărtășește dorința și bucuria de a avea parte de multe activități frumoase și interesante
- *Activitatea de grup* - Se va purta o discuție despre pădure și despre speciile de copaci din pădure.

¹³ <http://outdoorlife.ro>, accesat 12. 06. 2016.

- *Noutățile zilei* - Se va lectura de către educatoare „Povestea pădurii”; se generează o discuție

- despre comportamentul copiilor din povestea prezentată. Se va anunța tema activității integrate: „La pădure, pe cărare!” și mijlocul de realizare a acesteia - drumeție în pădurea din apropierea orașului. Ne așteaptă surprize plăcute, ne vom juca și vom avea de realizat diferite sarcini pentru a deveni și noi ajutoarele pădurarului și protectorii pădurilor. Prin *tranziția* „În pădure” preșcolarii se pregătesc pentru a putea pleca la pădure. *Activitatea din pădure* care vizează propriu-zis EO va debuta cu activitatea de educație fizică. Se propune parcurgerea unui traseu pentru a dovedi că toți copiii pot deveni ajutoarele pădurarului, traseu care se numește „La cules de ghiocei/viorele”. Pe parcursul acestuia trebuie să mergem în echilibru pe un plan ridicat (buștean sau scândură ridicată pe suport), să alergăm ocolind obstacolele, să ducem în mână trei flori. Înainte de parcurgerea traseului se pregătește organismul pentru efort prin variante de mers și alergare, se influențează selectiv aparatul locomotor prin exerciții specifice. Parcurgerea traseului poate fi demonstrată și explicată (la semnal se pornește de la linia de start, se urcă pe buștean (scândură ridicată), se merge în echilibru (mers cu rularea călcâi – vârf, brațele în lateral) și se alergă cu ocolire de obstacole (alergare ușoară cu coatele ușor îndoite). Ajunși la copac se iau trei flori. Urmează întoarcerea în alegare ușoară prin lateral, atingerea cu mâna a primului copil din șir, care va primi astfel semnalul de plecare și ocuparea ulterioară a ultimului loc cadrul șirului inițial format. Conducătorul echipei va urmări respectarea regulilor de desfășurare a jocului. Echipa câștigătoare va fi desemnată ca urmare a respectării tuturor cerințelor: plecarea de la linia de start, aducerea a trei flori, atingerea pe umăr a colegului de echipă, ocuparea corectă a locului în cadrul șirului. Revenirea organismului după efort se realizează din formația de cerc printr-un joc liniștitor. Urmează distribuția copiilor pentru *activitatea la centre*: copiii cu numărul 1 rămân pe loc, cei cu numărul 2 merg spre coșulețele colorate, iar cei care au numărul 3 se adună în jurul rucsacului cu surprize. *Tranziția* la activitatea pe centre se face prin recitarea poeziei „Cântec” de G. Topîrceanu. Se explică *activitatea pe grupuri mici*:

- Grupul nr. 1 – copiii din acest grup vor primi lupe cu ajutorul cărora vor studia scoarța copacilor (culoarea, forma, aspectul); deasemenea aspectul scoarței va fi observat și cu ajutorul simțurilor, în special al pipăitului. Apoi vor exprima verbal observațiile făcute;

- Grupul nr. 2 – preșcolarii din acest grup vor culege frunze și le vor sorta după formă identificând specia căreia îi aparțin. Cu ajutorul degetelor și al palmei vor putea spune dacă sunt fine sau aspre;

- Grupul nr. 3 – preșcolarii din acest grup preiau rolul de „pădurar”. Ei trebuie să măsoare trunchiurile copacilor cu ajutorul unor panglici pentru a putea spune care este vârsta copacilor, recunoscând și specia acestora.

- *Activitatea se încheie* cu un joc pentru dezvoltare socio-emoțională: „Alege-ți un prieten din pădure!” având ca scop identificarea copiilor cu mediul natural în care trăiesc. Fiecare copil și educatoare își vor alege un prieten din pădure

(copac sau tufiș), căruia îi vor lega o panglică în semn de prietenie după care ne luăm la revedere de la pădure și pornim spre grădiniță.

Concluzii

Copiii sunt predispuși să accepte schimbarea mult mai ușor decât adulții, iar schimbarea mediului educațional le susține încrederea în forțele proprii, entuziasmul, curajul și nu în ultimul rând le facilitează descătușarea de energii negative. Derularea activităților de tip outdoor conduce la:

- îmbunătățirea percepției asupra mediului și înțelegerea, practicarea regulilor cu privire la protecția acestuia;
- exersarea cu mai multă ușurință a deprinderilor motrice de bază;
- învățarea prin interacțiune cu persoane cu care nu au reușit să comunice;
- rezolvarea de situații problematice și exprimarea ideilor, a sentimentelor;
- testarea rezistenței la efort fizic și mental;
- dezvoltarea capacității de a lua decizii, de a-și stabili prioritățile;
- identificarea de soluții alternative în rezolvarea de probleme prin utilizarea inedită a elementelor din mediul natural;
- colaborarea cu ceilalți în scopul realizării sarcinilor propuse;
- stimularea gândirii divergente și convergente;
- întărirea acuității vizuale și auditive;
- întărirea imunității prin participarea constantă la activități în aer liber indiferent de anotimp și de condițiile meteorologice.

Activitatea outdoor se desfășoară în contexte diferite promovând cadre de învățare și conținuturi inedite. Metodele utilizate stimulează implicarea și participarea activă a copiilor, iar procesul învățării este orientat spre participant bazându-se pe experiența și cunoștințele anterioare. De altfel, calitate de formator presupune asumarea de responsabilități în a orienta copilul în viață și a-i oferi experiențe de învățare multiple care să-l valorizeze atât pe el cât și spațiul geo-fizic, cultural, social căruia îi aparține.

**ASPECTE METODOLOGICE ALE EDUCAȚIEI RELIGIOASE LA
VÂRSTA ȘCOLARĂ MICĂ**
**Methodological Aspects Regarding Religious Education for the Young
School**

Teacher Gladiola MREJERU
"Mihail Sadoveanu" Highschool, Borca-Neamț

Abstract. *Religion helps prepare students to be successful, morally, professionally and relationally. Religion facilitates the human understanding of our place in the world and the purpose of our existence. Religion creates a dialogue with divinity, with reality beyond our limited perception. At a young age, the goal of religious education is primarily to introduce children to the religious space.*

Keywords: *God, religion, school, family, Church, pupils.*

Introducere

Astăzi, misiunea Bisericii este foarte importantă în conceperea mijloacelor adecvate și selectarea modelelor cultural-comportamentale propuse îndeosebi tinerelor generații. Nu este suficient ca cineva să fie un bun educator, pentru ca el să facă educație creștină. Educatorul de vocație trăiește autentic viața de credință, formându-se pe zi ce trece și profesional, dar și duhovnicește. „*Din iubire și bunătate izvorăște tactul moral, tactul pedagogic, care nu este o teorie ce poate fi învățată, ci un rezultat al educației, e cunoaștere*”¹. Spre exemplu, Sfântul Vasile cel Mare a fost numit pedagogul tinerimii pentru că s-a ocupat în special de vârsta copilăriei și a tinereții, analizând-o în cuvântări, epistole și texte teologice, dăruindu-ne o mulțime de principii și sfaturi pedagogice. El considera că, primul și cel mai important factor educativ este familia, părinții fiind considerați cei dintâi dascăli. Familia creștină este mediul natural în care se formează sufletul copilului prin imitarea adultului, prin puterea exemplului. Educația în familie este complementară educației primită de la biserică și de la școală. În concepția pedagogică a Sfântului Vasile cel Mare, dascălul trebuie să aibă anumite caracteristici, caracteristici care sunt foarte importante și în zilele noastre: să fie cu o mare experiență, să radieze încredere și respect, să dea sfaturi și îndemnuri înțelepte, să arate bunăvoință părintească și iubire către elevi, să înțeleagă elevii și să le vorbească cu indulgență, dar în același timp și cu autoritate, „*trebuie să fie arhetipul vieții, lege însuflețită și canon al virtuții*”². În același timp, elevii trebuie să participe la propria lor formare, să nu fie participanți pasivi, ei trebuie să acționeze, „*fîndcă tot ce dobândește prin efortul lui îl acceptă apoi cu bucurie și îl păzește în mod sârguincios; în timp ce acelea pe care le realizează ușor*” – precum sunt, de pildă, cunoștințele pe care le dobândim simplu doar auzindu-le – „*pe acestea le consideră demne de dispreț*”³.

Religia oferă răspunsurile potrivite la problemele fundamentale ale existenței, chiar și celor care cred mai puțin sau chiar deloc: ce este mântuirea, de ce

¹ V. Dumitru, *A fi educator creștin*, București, Editura Miniped, 2003, p. 58.

² Stelian Gomboș, *Învățătura Sfântului Vasile cel Mare despre educația tinerilor și pastorația creștinilor*, București, Confluente Literare, 2011, . 63.

³ Sfântul Vasile cel Mare, *Omiliile Hexaemeron*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2008, p. 99.

omul a așteptat Mântuitor, care este concepția creștină despre viață și lume, existența vieții veșnice, libertatea, Biserica – ca așezământ al mântuirii, Biblia – „cartea cârților”. Trăirea religioasă se întemeiază pe cunoașterea adevărului revelat și practicarea virtuților. Ca disciplină de învățământ, Religia oferă cadrul adecvat pentru împlinirea personalității umane. Idealul creștin este apropierea omului de Dumnezeu, iar Iisus reprezintă modelul suprem către care aspiră adevăratul creștin în acțiunile sale.

Conținuturi și strategii metodologice la disciplina Religie

În învățământul primar, religia are ca scop familiarizarea copiilor cu domeniul religios, temele abordate orientând formularea competențelor specifice, precum și construirea situațiilor de învățare într-un mod flexibil și creativ, în raport cu particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor:

1. *"Obiectivele informative ale educației religioase sunt: dobândirea de informații despre conceptele religioase fundamentale, despre istoria religiei și cultelor, despre practicile religioase.*

2. *Obiectivele formative ale educației religioase se canalizează pe formarea și dezvoltarea structurilor mentale de recepție și prelucrare a cunoștințelor religioase, cu scopul elaborării unor răspunsuri proprii la problematica vieții și existenței. Religia poate contribui la dezvoltarea potențialului interogativ și meditativ al tinerilor, la dezvoltarea spiritului de discriminare între esențial și secundar. Religia este poate cel mai bun teren pentru a căuta sensul vieții.*

3. *Obiectivele afective fac apel la iubire, educația religioasă contribuind la dezvoltarea religiozității – ca dispoziție generală de evlavie și respect.*

4. *Obiectivele psiho-motorii constau în formarea și dezvoltarea deprinderilor, priceperilor și obișnuințelor de a practica un anumit cult religios. Acestea sunt obiectivele cele mai evidente, mai ușor de realizat și, de obicei, singurele care sunt efectiv atinse (la școală, prin rugăciuni, cântece religioase ș.a.). Obiectivele volitiv-caracteriale se realizează prin apelul la o pedagogie a modelelor”⁴.*

Educația religioasă ocupă un loc bine definit în procesul complex al formării caracterului uman prin intermediul școlii. Predarea religiei în școală se poate realiza prin utilizarea metodelor și procedeele de muncă în cooperare a elevilor, care le asigură lucrul în comun, prin care aceștia contribuie nu numai la propria lor educație, ci și la cea a colegilor lor de clasă.

În învățământul primar, la clasele pregătitoare, întâi și a doua, conținuturile învățării sunt grupate pe domeniile: Iubirea lui Dumnezeu și răspunsul omului; Dumnezeu se face cunoscut omului; Viața creștinului împreună cu semenii; Mari sărbători creștine. La nivelul fiecărei clase, prin programele școlare, sunt stabilite teme majore (clasa pregătitoare: Dumnezeu este cu noi prin descoperire și iubire;clasa I: Omul este cu Dumnezeu prin credință și rugăciune;

⁴ M. Cuciureanu, *Educația moral-religioasă în sistemul de educație din România*, București, I.S.E., 2008, p. 5.

clasa a II-a: Dumnezeu este iubire.⁵ clasa a III-a: Dumnezeu este Viața; clasa a IV-a: Dumnezeu este Calea.⁶

Unitățile de învățare pot fi sugestiv formulate, în concordanță cu domeniile prezentate mai sus, cu competențele generale și specifice urmărite a fi atinse. Spre exemplu: Dumnezeu ne-a creat din iubire, este întotdeauna cu noi, ne învață cum să ne ajutăm semenii; Darul lui Dumnezeu este Nașterea Domnului, iar Împlinirea sa este Învierea Domnului Iisus Hristos etc. Având ca scop familiarizarea copiilor cu domeniul religios, aceste teme orientează formularea competențelor specifice, precum și construirea situațiilor de învățare într-un mod flexibil și creativ, în raport cu particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor. Conținuturile care se regăsesc în programele școlare, îl ajută pe școlarul mic să înțeleagă că Omul este cea mai importantă ființă de pe pământ, creată de către Dumnezeu, la fel ca și celelalte ființe; că Biserica este casa lui Dumnezeu - locul în care Dumnezeu este prezent tot timpul și oamenii participă la slujbe duminică și în sărbători; că Iubirea reprezintă cel mai înalt sentiment al omului față de Dumnezeu, părinți, frați, semeni și față de tot ceea ce ne înconjoară.

Școlarul mic învață prin orele de religie să recunoască elemente de bază ale credinței religioase, cum ar fi învățarea unor rugăciuni precum: *Tatăl nostru*, *Rugăciune pentru părinți*,

Rugăciunea înainte și după masă; audierea sau învățare unor texte biblice scurte cu semnificații profunde: "*Copii, ascultați pe părinții voștri în Domnul, că aceasta este cu dreptate*" (Efeseni 6,1); proverbe și zicători: „Cereți și vi se va da, căutați și veși afla.” (Matei 7,7); "*Rugați-vă unul pentru altul*" (Iacob 5,16); audierea și învățarea unor cântări religioase, a colindelor: *Slavă ție, Doamne, slavă ție, Am văzut lumina cea adevărată, Iată, vin colindători, Sus la poarta raiului, Sus, boieri, nu mai dormiți ș.a.*

Dialogul pe tema comportamentului diferitelor persoane, povestirea unor fapte bune, proprii sau ale celor din jurul nostru, poveștile cu conținut moralizator, prezentarea unor modele biblice de comportament (răsplătirea binelui, iertarea, ajutorarea celor bolnavi și nevoiași etc.) ajută elevul din clasele primare să observe, mai apoi să identifice și să evidențieze caracteristicile comportamentale ale unui creștin, ale unor modele de credință și să compare diferitele opinii sau abordări cu semnificație religioasă, exprimate în raport cu diferite situații, evenimente din viața de zi cu zi, din viața reală. Zilnic, micul școlar trebuie să învețe și să aplice anumite reguli de comportament moral-creștine. În acest sens, cadrul didactic îi propune teme de dezbatere, studii de caz, mai ales la clasele a III-a și a IV-a: Cum procedez în situația x? Cum trebuie să mă comport cazul x? Ce măsuri pot lua pentru a îndrepta situația x? Am făcut sau nu bine?

Prin metoda exercițiului elevii sunt sprijiniți să găsească anumite texte din Sfânta Scriptură, să își exprime acordul sau dezacordul față de opiniile altora, să argumenteze propria opinie în spiritul toleranței față de opinia altora, să analizeze texte care necesită exprimarea unui punct de vedere personal față de o anumită situație.

⁵ ***, *Programe școlare-cultul ortodox*, București, I.S.E., 2013, p. 2.

⁶ ***, *Programe școlare-cultul ortodox*, București, I.S.E., 2014, p. 2.

Pentru atingerea competenței specifice - Colaborarea cu copiii și cu adulții din mediul familiar, în acord cu valorile religioase, se poate face apel la o varietate de activități de învățare:

✓ Jocuri/exerciții de identificare a rolurilor sociale a membrilor familiei, dar și a altor persoane;

✓ Prezentarea responsabilităților a diferitelor persoane din comunitatea locală sau care fac parte din diferite grupuri (familiar, religios, de joacă, de prieteni, de la serviciu ș.a.)

✓ Jocuri de rol pe tema asumării unor responsabilități (în familie, în școală, în grupul de prieteni etc.);

✓ Prezentarea regulilor privind oferirea și primirea unor sfaturi, învățături, daruri;

✓ Participarea și chiar inițierea unor activități caritabile, în sprijinul celor bolnavi și singuri, împreună cu alți membri ai școlii, parohiei etc. Toate acestea vor ajuta micul școlar să își manifeste interesul pentru asumarea unor responsabilități în cadrul grupurilor din care face parte, fie la propunerile adulților, fie prin negocierea și stabilirea în comun a responsabilităților din cadrul grupurilor de apartenență.

Explorarea activă a unor elemente din viața de zi cu zi, din perspectiva

Expoziția *Icoana sufletului meu* de la Liceul „M. Sadoveanu” Borca.
Desene realizate de elevii unei clase a III-a.

propriei
credențe
reprezintă
un alt
obiectiv ce
trebuie atins
pe parcursul
școlarității
mici.

Dialogurile și povestirea pe baza unor imagini, icoane, ilustrații pot include cuvinte din domeniul moral-religios, ceea ce duce la îmbogățirea și activizarea vocabularului, iar mai târziu la elaborarea unor texte cu conținut religios sau chiar realizarea unor desene, picturi.

Se observă la elevi faptul că le face deosebită plăcere să scrie despre sărbătorile iernii sau sărbătoarea Paștelui, să deseneze sau să picteze despre tradițiile și obiceiurile privind anumite sărbători creștine, să participe la serbări dedicate acestora.

Tematica este diferită și atractivă: *"Despre colind, Natura altfel, în fiecare zi, Cum sărbătorim Crăciunul, Cum ne pregătim de Paște, Tradițiile din localitatea mea, Cum păstrăm tradițiile religioase"*.⁷ În cadrul lecțiilor profesorul poate să facă apel și la alte discipline din ariile curriculare Limbă și comunicare, Om și societate (Istorie, Geografie, Educație civică), Arte vizuale și abilități practice, Muzică și mișcare.

Abordările integrate realizate în cadrul unor proiecte educaționale presupun și activități extracurriculare – cum ar fi realizarea unor expoziții de

⁷ ***, *Programe școlare-cultura ortodoxă*, 2013, p. 8.

desene și pictură. Se recomandă utilizarea unor abordări integrate care să promoveze proiectele educaționale, utilizarea de surse de cunoaștere care să completează informațiile din manualul școlar, stabilirea de relații între concepte, gruparea flexibilă a elevilor în designul situațiilor de învățare. O astfel de abordare a curriculumului sugerează o schimbare de la procesul de predare-învățare centrat pe acumularea de informații religioase la o abordare centrată pe elev, care îi permite acestuia să exploreze sensuri și semnificații, să valorifice experiența sa de viață, să stabilească corelații între învățarea din clasă cu învățarea din contexte nonformale și informale.

Predarea religiei în școală se poate realiza prin utilizarea metodelor și procedurilor de muncă în cooperare a elevilor, care le asigură lucrul în comun, prin care aceștia contribuie nu numai la propria lor educație, ci și la cea a colegilor lor de clasă. Dacă un elev nu își poate îndeplini singur sarcina, este nevoie ca toți ceilalți să se implice pentru atingerea obiectivului comun stabilit. Profesorii trebuie să împartă sarcinile elevilor în funcție de potențialul fiecăruia, să-i accentueze punctele tari și să evidențieze oportunitățile.

Abordarea empatică în cadrul orelor de religie se realizează în special prin comunicare, empatia fiind un stimul emoțional dinamic, care ajută școlarii mici la o mai bună cunoaștere a celorlalți, la o mai bună înțelegere a noastră înșine și la

Deschidere a anului școlar
la Liceul Borca

TE-DEUM pentru elevii și
profesorii trecuți în neființă

Lansare de carte

ameliorarea relațiilor cu ceilalți. Metoda conversației, formularea întrebărilor, reflecția personală, jocurile de autocunoaștere ajută la

investigarea propriului nivel de empatie și la ameliorarea comunicării empaticice.

Festivitățile religioase pot fi aduse în școală și în sala de clasă pentru a construi punți de legătură între elevi-profesori-părinți-alți reprezentanți ai comunității locale. Copiii învață la școală, dar și în cadrul vizitelor la biserică sau a excursiilor școlare la mănăstiri, cum arată o biserică sau mănăstire - diferențele față de alte clădiri; aspecte specifice lor, împodobirea etc.; cum Îl primesc pe Dumnezeu în biserică (ce este Sfânta Liturghie; ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu; primirea Sfintelor Taine etc.); Cu cine se roagă în biserică (rugăciunea împreună cu preotul și cu alți credincioși; persoanele cu care relaționez: preotul, cântărețul, alți membri ai comunității etc.).

Prin educația religioasă la clasele primare cadrul didactic trebuie să realizeze și o cultivare reală a spiritului, să construiască un sistem de valori etice, estetice, morale care să fie în concordanță cu personalitatea și individualitatea școlarului mic, iar acestea să se materializeze în comportamente integratoare în viața de zi cu zi, în societate.

Dacă prin educație morală pregătim copilul pentru cunoaștere, înțelegere și practicarea binelui în viața socială, în familie și comunitate, educația religioasă trebuie să fie privită în strânsă legătură cu aceasta și să înceapă din primii ani din viața în familie, apoi în școală în vederea formării în sufletul școlarului mic de

impresii, deprinderi de conduită și sentimente care să-l ajute să devină o persoană deschisă comuniunii cu Dumnezeu și cu ceilalți semeni.

Activitățile educaționale extradidactice care au loc în școală (cercurile pe discipline, dezbaterile etc.) sau în afara ei pot cuprinde în tematica lor aspecte atractive pe teme religioase. Deosebit de atractive și în același timp încărcate de valențe atât informative, cât și emoționale sunt vizitele la obiectivele de cult: biserici, mănăstiri, muzee și expoziții de artă cu conținut religios, vizite la mari edificii religioase cu valoare istorică și de cult.

Copiii învață la școală, dar și în cadrul vizitelor la biserică sau a excursiilor școlare la mănăstiri, cum arată o biserică sau mănăstire - diferențele față de alte clădiri; aspecte specifice lor, împodobirea etc.; cum Îl primesc pe Dumnezeu în biserică (ce este Sfânta Liturghie; ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu; primirea Sfințelor Taine etc.); Cu cine se roagă în biserică (rugăciunea împreună cu preotul și cu alți credincioși; persoanele cu care relaționez: preotul, cântărețul, alți membri ai comunității etc.).

Copiii, părinții și cadrele didactice pot vizita împreună în cadrul excursiilor organizate obiective turistice cu caracter religios (Exemplificări: Mănăstirea Agapia, Paraclisul Sf. Nicolae din incinta Cetății Neamțului, Mănăstirea Sf. Ilie din Toplița.) bun prilej în a fi familiarizați cu arhitectura și vechimea construcțiilor, cu modul în care sunt decorate, amenajate interioarele, cu frumusețea picturilor, a icoanelor, cu utilitatea lor din punct de vedere religios și nu numai (Mănăstirea Sf. Ilie are un muzeu ce cuprinde icoane din lemn foarte vechi din sec. a XIII-lea, dar și o colecție valoroasă de icoane pe sticlă, cărți religioase

M-reia Sf. Ilie Toplița

Cetatea Neamțului
Paraclisul Sf. Nicolae

M-reia Agapia

ortodoxe,
obiecte
liturgice). Pe
lângă
participarea
la slujbele
religioase
copiii pot

dobândi informații cu caracter istoric despre Cetatea Neamțului (perioada construirii, domnitorii care au ctitorit-o, evenimentele istorice care s-au desfășurat de-a lungul timpului istoric etc.), geografic (așezare, altitudine, înălțime, mediul înconjurător, apele și dealurile din apropiere, flora și fauna etc.); cultural (Mănăstirea Agapia - pictată de Nicolae Grigorescu pe când avea 18 ani, iar colecția sa muzeală cuprinde artă medievală și religioasă, cărți și manuscrise vechi.)

Un aspect important în educația religioasă a micilor școlari o constituie și atitudinea părinților față de disciplina Religie. La clasele mele, părinții consideră că această disciplină influențează pozitiv formarea copiilor și că școala are un rol important în formarea moral-religioasă, fiind în continuarea educației din familie. Există totuși o aparentă contradicție în faptul că părinții își asumă pe deplin formarea spirituală a copilului lor dar, în același timp, doresc și implicarea școlii în formarea propriilor copii. Pe acest fond, religia pare privită de către părinți ca o

șansă pentru deschiderea școlii către familie și, deci, către o educație adaptată nevoilor spiritual-morale, mai adaptată structurii personalității umane care nu se reduce la intelect (dar nici nu-l exclude).

Din convorbirile avute cu părinții am observat că aceștia au o puternică așteptare personală de la ora de religie. Ei se simt responsabili pentru educația spirituală a copiilor lor, dar în condițiile în care exemplele negative din jurul familiilor tradiționale abundă, această responsabilitate devine tot mai dificilă, mai greu de realizat. În concepția lor, ora de religie contribuie la ameliorarea sistemului de învățământ, care nu mai este nevoit să se confrunte cu multe dintre cerințele lumii moderne și democratice de astăzi, cerințe care presupun schimbări mai greu de acceptat pentru un sistem așa de tradiționalist, cum este școala.

Concluzii

Activitățile didactice religioase sunt subordonate idealului creștin, *"peren și imuabil – independent față de diferitele schimbări din plan istoric, politic și social prin care trece societatea – în funcție de care se definesc finalitățile educaționale, aflate, pentru activitatea desfășurată în cadrul formal, într-o necesară relație cu modelele impuse prin documentele școlare emise la nivel oficial"*.⁸ În viziunea filosofului Constantin Noica, nevinovăția are drept sinonim simplitatea, în directă relație cu viața spirituală. Simplitatea constă în utilizarea în cadrul orelor de religie a imaginilor, poveștilor, a jocului, realizarea unor desene, învățarea rugăciunilor, desfășurarea unor activități care promovează valori și atitudini precum ascultarea (modalitate de deschidere nu doar către adulți, ci și către cei de aceeași vârstă), răbdarea (perseverență, așteptare și înțelegere a faptului că lucrurile importante se obțin prin muncă și de-a lungul timpului), *„autocontrolul emoțiilor și al atitudinilor față de diferite situații simple de viață, specifice copiilor."*⁹ Prin introducerea disciplinei Religie încă de la clasa pregătitoare, școlarii mici află despre aspecte importante și esențiale ale propriei credințe religioase, precum și modul în care aceasta îl poate ajuta în luarea unor decizii față de lumea înconjurătoare, din imediata lor apropiere, față de semenii și față de propria persoană și aduce un sprijin deosebit la formarea propriei identități a elevilor și a unei personalități armonioase.

⁸ M. Opreș, *Religie, morală, educație. Perspective teologice și pedagogice*, București, Editura Basilica, 2011, p. 108.

⁹ M. Opreș, *Religia la clasa pregătitoare și clasa I - ghid pentru profesori*, București, Editura Basilica, 2013, p. 7.

ROLUL EDUCAȚIEI RELIGIOASE ÎN FORMAREA CARACTERULUI COPIILOR

The Role of Religious Education in the Formation of Children's Character

PhD. Candidate Irina Petrea-Sullivan
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca

Abstract. *Family and educational systems' main purpose is to socialize and form the personality of a child. Unfortunately, parents and teachers in most situations are distracted by alternative expectations and societal pressures: to help them become smart, competitive, rich, famous, successful, happy (etc.). Parents wish to help their children develop their abilities, talents, and self-understanding, but this desire tends to forget the importance of developing a child's character as the basic structure of their personality. Parents strive to give children a better life, but don't do enough to help children discover their spiritual lives and deepen their relationship with God. Many teachers believe that issues of spirituality are developed outside the classroom, but this writer argues that children need access to spiritual and/or religious influences for holistic development. Basic psychological experiments agree. One experiment is called "Princess Alice is watching you" and proves that children respond to invisible perceptions. The children in this experiment are told that "Alice" is watching them and will report everything they do. Although they had no evidence of "Alice's" presence, the children behaved better when told she is watching. This experiment challenges us to meditate on how children's behavior is shaped by the belief that God is with them, watching over them, and in constant relationship with them.*

Keywords: *education, pro-social character, spiritual life, psychology, religious education.*

Introducere

Ori de câte ori întreb părinții în legătură cu scopul pe care îl urmăresc în educația copiilor lor, primesc răspunsuri diferite, în funcție de educația și istoria lor de viață, de convingerile și de credințele lor. Cel mai adesea, părinții își doresc să aibă "*un copil sănătos și fericit*", un copil care "*să aibă succes în viață*", pe cineva "*să îmi poarte de grijă la bătrânețe*", "*să ducă mai departe afacerea familiei*" etc. Sunt însă și părinți destui care nu și-au fixat niciun scop și nici nu se gândesc la vreun scop, considerând că cei mici "*cresc oricum, trebuie doar să le dai de mâncare și să ai grijă de ei*". Puțini părinți mai răspund precum odinioară obișnuiau părinții și bunicii lor: "*Să ajungă om cu "O" mare*", adică să fie un om integru, cu un caracter prosocial.

Există destule momente în viața oricărui părinte când acesta se poate simți excedat de o problemă (sau de mai multe) în educația copilului său. Unii părinți preferă să încerce la nimereală soluții, alții recurg la criticism, cicăleală și chiar la bătaie, iar alți părinți încep să răscolească în tot noianul de informații despre educația parentală, căutând tehnici și metode eficiente și avizate psihologic. Există însă în prezent o mulțime de curente și stiluri de parentaj izvorate din culturi și tradiții diferite și nici psihologii nu se pun cu toții de acord în multe privințe privind educația copilului. Confuzii și demoralizați, părinții în căutare de soluții pot pierde din vedere esențialul: scopul educației! Până la urmă, dacă reducem totul la esență, vedem că scopul educării copilului este buna întocmire a personalității sale, în mod deosebit formarea sa caracterială.

Definit adesea, drept "pecete" sau "amprentă" a comportamentul

individului, un mod specific de a fi, caracterul este acea componentă a personalității care vizează suprastructura socio-morală. Prin urmare, caracterul vizează însăși calitatea de ființă socială a omului, ființă care trăiește alături și împreună cu semenii săi. De aceea, ori de câte ori unui părinte confuz i se acordă sprijin de specialitate în a-și regăsi "busola internă" și să redescopere cum ar vrea să își educe copilul apar o serie de întrebări la care e invitat să reflecteze pentru a răspunde: *Cum ai vrea să fie partenerul tău de viață? Cum ai vrea să fie prietenii tăi, vecinii, colegii, șefii tăi? Ce fel de oameni îți-ai dori să se ocupe de contul tău bancar, de sănătatea ta, ce fel de oameni îți-ai dori să conducă destinele comunității și țării tale?. Ce ne dorim cu toții de la aceste persoane? Integritate morală, generozitate, compasiune, empatie, altruism, onestitate, corectitudine, hotărâre, hărnicie, devotement, capacitate de a ajuta, de a ierta, de a oferi afecțiune, prietenie. Adică, să fie OM, așa cum spuneau bătrânii noștri!*

Propagandiștii comuniști utilizau o sintagma greu priceptibilă: "omul nou"! Aceiași lideri făceau vorbire despre figurile esențiale ale istoriei noastre naționale ca despre niște eroi, ceea ce pentru un copil era greu de înțeles (de ce era cazul să devenim "oameni noi" dacă trecutul era plin de asemenea figuri glorioase? Ce era în neregulă cu "omul vechi"?). Confuzia a fost spulberată într-o zi chiar de către tovarășa învățătoare care s-a exprimat clar și răspicat că "Nu există Dumnezeu! Numai oamenii proști din vechime credeau în supranatural pentru că știința nu putea explica fenomenele naturii, dar *omul nou* este educat, cunoaște tainele universului și nu mai are nici frică și nici nevoie de Dumnezeu!" Cu alte cuvinte, omul vechi credea în Dumnezeu, iar omul nou era fără de Dumnezeu! Spre exemplificare detaliem din experiențele proprii:

"Ateismul meu mi-a adus inițial satisfacția de a fi provocat reacții puternice, de șoc, groază și nedumerire, la cei din jurul meu. M-am bucurat de atenția primită și de convingerea că eram "un om nou", adică un om deștept, educat. S-a întâmplat însă ca într-o seară ploioasă și rece mama să întârzie să vină acasă nefiresc de mult, fiind prinsă la serviciu într-o ședință despre care nu putuse să ne anunțe, așa încât, după un timp, am început să mă îngrijorez. La un moment dat, mă cuprinsese o frică teribilă să nu i se fi întâmplat ceva rău și, fără să mai stau pe gânduri, am început să mă rog la icoana Maicii Domnului (pe care o aveam întotdeauna acasă) pentru ca aceasta să vegheze asupra mamei mele și să o aducă acasă curând. Nu a mai durat mult până când mama s-a întors obosită și flămândă, dar bucuroasă că ședința de partid se terminase "ca la un semn" după discuții interminabile. Am realizat atunci că exista ceva mai presus de vorbele învățătoarei și de toată știința din lume. M-am rușinat în sinea mea pentru scurta-mi rebeliune ateistă și am înțeles câtă nevoie aveam de Bunul Dumnezeu, cât de neputincioși eram noi, oamenii, cu toată știința noastră, și cât de mare este puterea rugăciunii".

Rolul educației religioase în formarea caracterului copiilor

Un experiment psihologic menit să testeze dacă oamenii se comportă mai bine din punct de vedere moral atunci când nutresc convingerea că există o ființă divină, omniprezentă și omniscientă, care îi vede și le știe toate faptele a fost propus și condus în 2010 de psihologii Jarred Piazza, de la School of Psychology,

Universitatea Kent, Jesse M. Bering, Institute of Cognition and Culture, Queen's University din Belfast, și Gordon Ingram, de la Interactions Lab, School of Management, Universitatea Bath. Concluziile lor au fost publicate în *Journal of Experimental Child Psychology* xxx (2011) xxx-xxx: "*Princess Alice is watching you: Children's belief in an invisible person inhibits cheating*". Jared Piazza și colegii săi de la Universitatea din Kent, Canterbury, Marea Britanie, au conceput experimentul, sub forma unui joc-întrecere de tip "lovește ținta," la care au luat parte 39 de voluntari, copii din Belfast, cu vârste cuprinse între cinci și nouă ani. Regulile jocului în număr de trei erau atât de stricte, încât pentru a câștiga, mulți copii ar fi fost nevoiți să trișeze. În timp ce erau filmați în secret, fiecare copil a jucat jocul, o dată cu un adult în cameră, o dată singur, nesupravegheat, și o dată lăsat în cameră sub supravegherea invizibilei Prințese Alice pentru care a fost adus un scaun special. Înainte de a începe experimentul, fiecare copil a fost întrebat dacă el crede cu adevărat în existența Prințesei Alice. Dintre cei 11 copii care au crezut în prezența ei, doar unul a trișat în prezența ei. Din grupul celor 7 copii "necredincioși", 5 au trișat atunci când au fost lăsați nesupravegheați, dar nu mai înainte de a verifica totuși dacă nu cumva Alice chiar era prezentă în cameră, trecând mâna prin dreptul scaunului unde se presupunea că stă așezată. Rezultatele experimentului au arătat că acei copii care au crezut în prezența invizibilei Alice au trișat mai puțin decât cei care au și-au îndeplinit sarcina în absența unei persoane care să îi supravegheze. Copiii care au crezut în prezența invizibilă au rezistat mai mult tentației de a trișa decât cei care au îndeplinit aceeași sarcină în prezența unui adult care îi supraveghea. Spre deosebire de aceștia, majoritatea copiilor sceptici au trișat la un moment dat. Prin urmare, atunci când copiii cred într-o prezență invizibilă care îi supraveghează, au tendința de a se comporta corect și se tem să trișeze.¹

Vârsta este un element important în experimentul lui Piazza. Copiii mai mari (de 8-9 ani) au reușit să reziste mai mult decât copiii mici (5-6-7 ani) tentației de a trișa. În prezența adultului care îi supraveghea, copiii mai mari au comis mai puține greșeli decât în prezența imaginarei Alice sau decât atunci când au fost lipsiți de supraveghere, în timp ce copiii de vârste mici au comis mai multe greșeli în îndeplinirea sarcinii în prezența adultului decât în prezența imaginarei Alice.

Alte experimente psihologice întreprinse anterior celui al lui Piazza și colegii săi au sugerat că credințele și convingerile în puteri supranaturale îi determină pe adulți să aibă comportamente altruiste și să respecte mai atent normele sociale. De pildă, psihologul canadian Bering și colegii săi au condus în 2005 un experiment în care subiecții (studenți) au participat la o întrecere, similar copiilor din experimentului lui Jarred Piazza, numai că în locul prințesei Alice, experimentatorii s-au folosit de o... stafie! Rezultatele au fost foarte asemănătoare celor înregistrate de Piazza. Experimentul altor psihologi canadieni - Shariff și Norenzayan² - arată

¹ J. Piazza et al., "*Princess Alice is watching you: Children's belief in an invisible person inhibits cheating*", în *Journal of Experimental Child Psychology*, 2011, doi: 10.1016/j.jecp.2011.02.003, accesat 16. 09. 2016.

² A.F. Shariff, & A. Norenzayan, "God is Watching You: priming God concept increases prosocial behavior in an anonymous economic game", în *Psychological Science*, Septembrie 2007, p. 803-809.

că, atunci când adulții sunt mai întâi "primeniți" cu ajutorul unor cuvinte cu conotații religioase, au tendința de a fi mai generoși în jocul economic pe care l-au jucat imediat după față de cei cărora li se vorbise mai înainte doar în termeni neutri.

Psihoterapeuții cunosc din practică beneficiile pe care credința în Dumnezeu le are pentru sănătatea psihică a individului, pentru personalitatea și conduita sa. Credința în Dumnezeu este sanogenă, conferind individului o mai bună reziliență și o gândire constructivă, realistă și rațională. Prin contrast, ateii și persoanele puțin credincioase sunt adesea anxioase, hipervigilente, dornice să controleze mediul și frustrate atunci când nu reușesc. Duhovnicii numesc, de pildă, tulburarea de anxietate drept "grija de multe" și cunosc din vechi timpuri cât este de dăunătoare individului atât în plan fizic, cât și psihic. Depresia este astăzi una dintre cele mai răspândite tulburări psihice. Marii depresivi trăiesc cu senzația unui vid imens pe care nu reușesc să îl mai umple cu lucruri lumești. Nimic nu mai face niciun sens pentru ei, nimic nu îi mai motivează.

Omul credincios acceptă că nimic din tot ceea ce este omenesc nu durează și nimeni nu poate controla mediul 100%, de aceea interpretează situațiile de viață într-un mod echilibrat și realist, acceptând ceea ce nu poate schimba. Omul credincios știe că Dumnezeu i-a lăsat liberul arbitru, prin urmare nu are o viziune fatalistă, pasivă asupra vieții, ci are curajul să schimbe ceea ce poate schimba. Desigur, are nevoie și de suficientă înțelepciune pentru a putea deosebi ceea ce poate schimba de ceea ce nu poate schimba. Credința în Dumnezeu dă individului sens chiar și atunci când nimic nu mai pare că face sens, ajutându-l să traverseze cu înțelepciune și maturitate schimbările și crizele din viața sa. Credința în Dumnezeu conferă individului un locus de control intern și o morală superioară. Cel ce crede în Dumnezeu, așa cum arată și experimentul, nu are nevoie să fie păzit de alți oameni ca să respecte convențiile sociale și morale. Știe că nu poate ascunde nimic față de Dumnezeu, așa că nu va fura nici atunci când alții îl îmbie, nici când i se ofera pe tavă ocazia; nu va înșela pe nimeni chiar și în absența unui contract scris, pe când omul fără de Dumnezeu, se poate gândi la cum să își încalce obligațiile și să evite sancțiunile chiar din momentul întocmirii înscrisului respectiv. Credința în Dumnezeu conferă individului o stimă de sine sănătoasă, între aroganța omului dominator și lipsa de încredere a timidului. Astfel, individul își privește locul său în lume nu doar în relație cu ceilalți membri ai societății, ci și cu divinitatea. A face rău oamenilor și naturii devine un act de agresiune chiar împotriva Creatorului. Respectul de sine și respectul față de ceilalți și față de mediu își trag izvorul din respectul față de Creator și sunt o bază solidă pentru asertivitatea acestei persoane. Credința în Dumnezeu aduce umanitatea în fiecare individ și îl plasează pe individ în umanitate. Înțelegerea naturii imperfecte a firii umane se împletește natural cu acceptarea limitelor și a diversității oamenilor și deschide calea iubirii și iertării de sine și de celălalt. Literatura universală ne-a lăsat o galaxie de personaje

memorabile, între care inspectorul de poliție Javert³ și ocnașul Jean Valjean. Javert este cetățeanul model al unei lumi lipsite de umanitate și de Dumnezeu: inteligent, educat, corect, onest, incoruptibil, capabil, devotat sistemului. El apără legea cu orice preț, curajos, perseverent și tenace. În ochii lui, un om care a furat o pâine pentru că era flămând nu are nicio scuză și va rămâne pentru totdeauna un rebut al societății, un element corupt ce trebuie izolat pentru totdeauna de restul lumii. Apologeții doctrinelor totalitare s-au străduit din răspuțeri să croiască "oameni noi" după modelul acestui personaj, oameni care să funcționeze impecabil pentru sistem, dar complet inuman. Javert este atât de inuman, încât nu poate accepta nici bunătatea, iertarea și salvarea care îi vin fără să le solicite chiar de la omul pe care l-a urmărit și dușmănit fără încetare, provocându-i nenumărate suferințe. Se sinucide neputând accepta umanitatea și superioritatea lui Valjean. Pe de altă parte, umilul Jean este un individ simplu, sărac, slab la virtute, josnic, instinctual, dar ceea ce îl va schimba complet redându-l umanității este întâlnirea cu Dumnezeu prin intermediul monseniorului Bienvenu. Javert este un cetățean model, obserdat de dreptate, dar incapabil de iertare, compasiune și afecțiune, deși trecea drept un creștin adevărat. Valjean este un individ umil care îl ia pe Dumnezeu drept în inima sa, nejudicând pe nimeni, preocupat de a face bine și de a-și ajuta semenii.

Experimentele lui Piazza⁴, Shariff și Norenzayan⁵, Bering⁶, McLeod & Shackelford (2005), Sosis&Ruffle (2004) menționate mai sus ne arată cât de mare este nevoia de Dumnezeu nu doar la nivel personal, ci la nivel social, în educarea copiilor noștri, în formarea caracterului prosocial al individului și, implicit, în crearea unei societăți civilizate, umane, echitabile. Studiile ne arată că psihopatia, o tulburare de personalitate caracterizată prin persistența comportamentelor antisociale, lipsa empatiei și remușcării, incapacitatea de a învăța din greșeli, tendințe egoiste, nevoia de a fi stimulat de comportamente de risc, o capacitate mult diminuată de a simți emoții autentice, de a se teme. Are o incidență ce variază în jurul valorilor de 3% din totalul populației de sex masculin și 1% din totalul populației de sex feminin (conform cercetărilor făcute în SUA). Un psihopat este, pe scurt, un individ lipsit de conștiință și căruia îi place să își exercite puterea asupra semenilor, ceea ce îl transformă într-un prădător.

Psihopatia este o tulburare de personalitate deosebit de gravă prin efectele pe care le are pentru societate. Din nefericire, nu poate fi diagnosticată la copii întrucât personalitatea lor este în formare. Mult timp s-a crezut că toți oamenii se

³ Inspectorul Javert și ocnașul Jean Valjean sunt personaje principale în romanul „Mizerabili” a lui Victor Hugo. Cf. Victor Hugo, *Mizerabili*, vol. 1-4, trad. Lucia Demetrius, Tudor Marinescu, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1969.

⁴ J. Piazza et al., "Princess Alice is watching you: Children's belief in an invisible person inhibits cheating", în *Journal of Experimental Child Psychology*, 2011, doi: 10.1016/j.jecp.2011.02.003, accesat 16. 09. 2016.

⁵ A.F. Shariff, & A. Norenzayan, "God is Watching You: priming God concept increases prosocial behavior in an anonymous economic game", p. 803-809.

⁶ J. Bering, "The Cognitive Psychology of Belief in the supernatural", în *American Scientist*, martie-aprilie, 2006, p. 142-149.

nasc buni, această tulburare fiind rezultatul unor traume produse în fragedă copilărie, a unor părinți abuzivi, a lipsei de afecțiune la vârste fragede și că, prin urmare, o terapie a iubirii ar fi suficientă pentru a le reda psihopaților umanitatea.

Cercetările psihologului canadian Robert Hare⁷ au răsturnat însă aceste concepții. Studiile sale din anii 80-90 pun în evidență faptul că persoanele care suferă de tulburare de personalitate antisocială reprezintă 20% din numărul celor aflați în detenție, dar sunt responsabili de 50% din cele mai grave crime și delictive comise. În plus, Hare a arătat că există o mult mai amplă populație de așa numiți „psihopați-subclinici”, care nu ajung să facă închisoare niciodată, deși sunt adesea la limita legii prin comportamentele și faptele lor și, cu certitudine, încalcă uneori norme sociale, reguli instituționale și legi, dar pot să își ascundă urmele: soți bătauși, manageri de top manipulatori, politicieni corupți, avocați și chirurghi care își tratează clienții și pacienții ca niște mici dumnezei.

Un alt expert canadian, Dr. Paul Babiak⁸, afirmă că psihopații sunt motivați de dorința patologică de a câștiga mereu și cu orice preț, de nevoia exagerată de stimulare și de înclinația de a face rău altora, neputând rata nicio ocazie care li se oferă. Cauzele acestei tulburări de personalitate pot fi atât genetice, cât și de mediu. Cauza neurofiziologică psihopatiei a fost pusă în evidență de studii recent efectuate de experți în neuroștiințe: diminuarea în volum a amigdalei, acea parte din creier răspunzătoare de condiționarea aversivă și învățarea instrumentală, precum și de "decodarea" expresiilor faciale asociate fricii și tristeții Morgan A.B., Lillenfield S.O⁹. au sugerat că o altă cauză posibilă este o disfuncție a cortexului prefrontal, lucru pus în evidență de cercetările lor efectuate pe criminali deosebit de violenți.

În terapie, psihopații sunt deosebiți de rezistenți, întrucât nu consideră că au o problemă, ci că ceilalți oameni sunt de vină; sunt insensibili la pedepse și nu pot înțelege emoțiile celorlalți (sunt imbecili emoționali). Încearcă și adesea reușesc să păcălească chiar și terapeuți experimentați întrucât pot mima convingător convingeri și emoții pe care nu le au și pot manipula cu deosebită abilitate și fără niciun scrupul punctele vulnerabile ale fiecărei persoane. Tendința naturală a acestor indivizi este de a ajunge în poziții de putere și control de unde își vor putea satisface din plin nevoile și trebuințele egoiste, adesea îndreptate împotriva celorlalți. Studiile au pus în evidență că anumite profesii și job-uri atrag în mod natural un număr mai mare de psihopați decât altele: politică, managementul

⁷ Robert D. Hare, psiholog canadian, expert în psihologie criminală, autor al testului de psihopatie care îi poartă numele, autor a numeroase studii pe probleme de psihopatie, dintre care cel mai cunoscut este „*Without Conscience: The Disturbing World of the Psychopaths Among Us*”, New York, Guilford Press, 1999.

⁸ Dr. Paul Babiak, coach și consultant canadian pe probleme de leadership și management expert în psihologie industrială. Cf. P. Babiak, & R. t. D. Hare, R.t D., *Snakes in Suits: When Psychopaths Go to Work*, New York, Harper Business, 2006;

⁹ A. B. Morgan, S. O. Lillenfield, "A meta-analytic review of the relation between antisocial behavior and neuropsychological measures of executive function", în *Clinical Psychology Review* XX (2000), p. 113 -136.

superior din companiile multinaționale, avocatură, televiziune și mass media, vânzări, chirurgie, poliție, funcționari publici. La polul opus, profesiile care atrag cei mai puțini psihopați sunt cele de asistent social și psihoterapeut.

Psihologii și experții în neuroștiințe ne atrag atenția asupra faptului că psihopații și sociopații (cei la care tulburarea de personalitate antisocială s-a instalat ca urmare a mediului în care au crescut) nu pot fi diagnosticați cu acuratețe decât la maturitate, după ce personalitatea lor s-a cristalizat deja și când prea puține lucruri se mai pot schimba. Tocmai de aceea specialiștii insistă asupra faptului că toți copiii au nevoie, încă de la vârste fragede, de un sistem de cenzuri morale foarte bine pus la punct, bazat pe activarea consecințelor pozitive și negative ce decurg în mod logic sau natural din faptele lor. Acest sistem de valori morale, dar mai ales de consecințe (sau costuri) sociale neplăcute ce depășesc în mod disproporționat beneficiile comportamentelor antisociale se dorește a fi un mecanism automat de frânare a tendințelor psihopate, o „proteză cognitiv-comportamentală” care, prin utilizarea de la vârste fragede, în mod repetat și consecvent în timp, să devină a doua natură pentru persoanele care suferă de psihopatie și care să-i împiedice să pună în act tendințele lor naturale, determinându-i să se comporte adecvat din punct de vedere social. Însă oricât de bine pus la punct ar fi un astfel de sistem de protecție, în absența unui fundament solid, a unui „nucleu dur” născut din convingeri, credințe și valori la care individul aderă intim, există riscul ca întregul edificiu să se prăbușească în condițiile în care în viața individului sau în societate apar situații deosebite precum crize, tranziții, anarhie, anomie, conflicte armate, catastrofe și dezastre naturale.

Concluzii

"Prințesa Alice" și-a dovedit în mod repetat funcționalitatea și cu alți copii decât doar cu cei aleși de autorii experimentului lui Piazza, iar acest lucru s-a întâmplat fără nici cea mai mică dovadă a existenței sale. Ținând cont de această concluzie remarcabilă, nu poți să nu te întrebi cu cât mai bine va funcționa divinitatea în formarea morală a individului, cu toate dovezile pe care oamenii din toate timpurile, din toate culturile și etniile și de toate condițiile le-au adus drept mărturie. Creștinii cunosc ceea ce Biblia ne spune și anume că: "începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu". Iată că știința vine să susțină astăzi ceea ce ne este revelat de mii de ani. Astfel de experimente și de cercetări ar trebui să pună pe gânduri pe toți aceia responsabili de întocmirea curriculumelor școlare pentru introducerea educației religioase și spirituale de la vârste cât mai fragede în unitățile de învățământ și aceasta deoarece iată, psihologia o dovedește astăzi ca fiind esențială în formarea prosocială a caracterului individului.

Formarea conștiinței, a probității morale și a caracterului la copii ar trebui să fie o prioritate pentru toate politicile educaționale de oriunde din lume. Familiile pot fi deseori depășite, iar în multe cazuri se pot dovedi medii total nepotrivite pentru formarea caracterului prosocial al copiilor lor. Singuri, cei mai mulți părinți

nu pot face față acestui scop atât de important. Beneficiile formării prosociale a caracterului și personalității individului sunt resimțite de întreaga societate. De aceea, și responsabilitatea trebuie să fie un socială, nu doar individuală. O responsabilitate uriașă pe care avem nevoie să ne-o asumăm deplin. Experimentul lui Jarred Piazza, precum și experimentele celorlalți psihologi amintite aici ne reconfirmă rolul educației religioase din fragedă pruncie pentru dezvoltarea conștiinței și probității morale la copii.

Încă din antichitate școala a fost asociată și s-a dezvoltat în strânsă legătură cu convingerile religioase, funcționând adesea pe lângă temple, sinagogi, biserici, moschei. Drumul spre laicizarea școlii și a procesului de învățământ a fost nivelat de cele două mari sisteme dictatoriale asociate doctrinelor național-socialiste (nazistă) și comunistă, două doctrine politice, sociale, culturale și economice mutante care și-au dovedit grabnic eșecul total. Dumnezeu și educația copiilor întru Dumnezeu a fost înlocuit de liderul politic dictator și cultul personalității acestuia. Astfel se și explică fervoarea adeptilor și teroarea dezlănțuită asupra celor care s-au opus aderării la noul cult și, în mod deosebit împotriva clerului.

Experimentul social, politic, economic, dar și psihologic care are loc în Coreea de Nord de 70 de ani încoace evidențiază din plin acest lucru. În locuințele cetățenilor nord-coreeni, portretul liderului este la loc de cinste, adesea transformat într-un altar; în fața portretului sunt aduse lumânări aprinse și flori, iar oamenii i se închină cu plecâciuni. Dacă în Egiptul antic, Faraonul era considerat ca având natură divină, fără a-i înlocui însă pe zei, ci, dimpotrivă, recunoscându-le și respectându-le autoritatea, în Coreea de Nord, așa cum s-a întâmplat și în URSS în timpul regimului lui Stalin, și în Germania lui Hitler sau în România ceaușistă, portretul liderului politic devine o icoană menită să înlocuiască însăși Divinitatea pe care o dezavuează și o combate. Din păcate, lucrurile nu au revenit la normal nici după eșecul celor două mari sisteme. Geopolitica și condițiile economice și sociale de după cel de-al doilea război mondial, cu dezagregarea imperiilor coloniale au adus în Europa Occidentală valuri de imigranți de alte religii și confesiuni. Măsurile *politically correct* menite să garanteze respectarea libertății de opinie și a libertății religioase a tuturor cetățenilor, au scos educația religioasă din curricula școlară și din mediul școlar pentru a evita apariția unor posibile discriminări, tensiuni, dispute și conflicte. Intenția a fost una bună - școala devenind un teritoriu neutru unde toți copiii, indiferent de orientarea religioasă, primesc educație și sunt instruiți ca cetățeni cu drepturi egale, diriguitorii lăsând în seama familiei grija pentru educația spirituală. Scopul inițial a fost atins (deși, nu cu aceeași eficiență pretutindeni), însă efectul secundar nedorit a fost pierderea treptată a convingerilor și trăirilor spirituale autentice. Consumerismul a desăvârșit opera de laicizare înlocuind slujbele și ritualurile religioase cu vizite la mall, ieșiri de weekend în afara orașului și alte obiceiuri seculare.

În multe țări din Europa, bisericile sunt pline mai ales la nunți, botezuri și înmormântări, și mai degrabă goale la slujba Sfintei Liturghii. Spovedania și

Împărtașania au devenit noțiuni seminecunoscute sau complet necunoscute pentru o însemnată parte a populației cu vârsta sub treizeci de ani, iar rugăciunile sunt rostite arar, mai ales în situații de criză sau tragice. Chiar și în țările ortodoxe și, evident, în România, sunt mulți cetățeni deranjați de ideea educației religioase în școală. În multe familii s-a pierdut practica rugăciunii (sau nu a existat niciodată) și preceptele după care viața s-a derulat sute de ani (conviețuire prin căsătorie, participarea la slujbele religioase, rugăciune, post, spovedanie, împărtașanie, îngroparea celor decedați etc) au fost înlocuite de alte obiceiuri.

Problema nu constă neapărat în aceste obiceiuri noi, rupte de ceea ce presupune conduita și cerințele creștine. Multe dintre aceste obiceiuri nu sunt în mod vizibil și direct dăunătoare nimănui și nici societății. Problema este că aceste obiceiuri sunt reflectarea unui vid spiritual, a lipsei de credință profundă, a lipsei convingerii autentice în Dumnezeu, a dubiului, a îndoielii și a tendinței de a abandona trăirea religioasă din comoditate și/sau din lipsă de instruire. Or, acest vid spiritual este tocmai fondul propice pentru apariția și instalarea unor tulburări psihice individuale (de exemplu, anxietate, disperare, depresie, criză existențială) și a comportamentelor autoagresive, autosabotare și antisociale. Laicizarea societății are, culmea ironiei, partea ei de vină chiar în radicalizarea tinerilor musulmani din Europa și America. Este foarte simplu să aruncăm vina asupra celor care îi racolează manipulându-le sensibilitățile, vulnerabilitățile, disperarea, sentimentul de eșec, nevoia de validare, de apreciere, de recunoaștere, de a da sens vieții lor. Realitatea este că viața lor fără de Dumnezeu a căscat în ei un vid spiritual și psihologic pe care oricine li-l poate umple cu orice: promisiuni, doctrine, recompense (între care răzbunarea este doar una dintre cele mai râvnite). Orice este mai bine decât nimicul care le devorează psihicul și existența. Orice, inclusiv moartea în numele unui Dumnezeu pe care nu au ajuns să îl cunoască însă cu adevărat niciodată.

Prezența invizibilă permanentă omnipotentă și omniscientă care ne cenzurează comportamentele inadecvate chiar și în absența constrângerilor sociale, a devenit pentru mulți indivizi, mai ales pentru copii și tineri, din ce în ce mai slabă. Candela credinței în Dumnezeu s-a stins în multe cămine, dar mai ales în multe suflete. Vocea profundă a conștiinței noastre care aderă în mod intim la Dumnezeu, vocea imposibil de acoperit a fricii de pedeapsa divină din mintea noastră devine pentru mulți indivizi tot mai îndepărtată. Pentru mulți alții, deja a amuțit de mult. Ar trebui să ne întrebăm cum ne va fi dacă această voce va amuți pentru toți? Ar fi util să ne întrebăm cum ne-ar fi dacă această voce s-ar auzi puternic pentru toți...

The Role of Religious Education in the Formation of Children's Character, Astra Salvensis, V
(2017), no. 9, p. 73-81

IMPACTUL ACTIVITĂȚILOR EXTRAȘCOLARE ASUPRA COPILULUI The Impact of Extra-curricular Activities on the Development of Children

Teacher Lia Afrim, Student Raluca Bancia
Center for Inclusive Education, Beclean
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca

Abstract. *In its multidimensionality, highlights an aromatic binding of the religious aspects with the other functions of it, assuring the formation of young generations. Throughout the history, education proof its important role for the development of the culture, civilization, for the increasing the order degree and the one of interaction in social life, and for the cultivation of spiritual values. Regarding the drawing of religious coordinates, the educational practice is related both to the importance of religion for the moral development of the youth, and to the amplitude of the contents of different religious doctrines.*

Keywords: *religious education, religious values, moral behaviour, kindergarten children.*

Introducere

Cuvântul educație este de origine latină și derivă din substantivul "educatio", care înseamnă hrănire, creștere, cultivare. Educația are sarcina de a pregăti omul pentru a fi un cetățean activ de-a lungul vieții sale. Educația pune accent pe oameni, este orientată spre pregătirea pentru viață, urmărește dezvoltarea unor calități umane. Educația stimulează idealul ființelor umane. Un obiectiv important, o necesitate socială, o constituie educația tinerei generații. Generația adultă transmite generației tinere cunoștințele, priceperile, deprinderile pe care le deține, împreună cu experiența sa de muncă și de viață. Dacă generația adultă ar lăsa generației tinere ca și moștenire numai bunurile materiale, fără să-i împărtășească experiența sa, este foarte probabil că specia umană ar dispărea. Prin această continuitate a generațiilor se asigură progresul societății omenești, iar fiecare generație tânără dezvoltă și îmbunătățește cunoștințele moștenite, transmitând generației viitoare o experiență mai bogată decât cea pe care a moștenit-o de la generația anterioară.

Una dintre funcțiile sociale ale educației este reprezentată de îngrijirea copiilor. Copiii nu se pot descurca fără ocrotire și îngrijire adulților, specia umană fiind specia cu cea mai lungă copilărie. Copiii și tinerii învață de la adulți cum să se descurce în anumite situații, îi observă, îi imită, uneori participă la muncă efectiv, însușindu-și astfel cunoștințe, priceperi și deprinderi. Experiența adulților este depozitată și în cărți. Acestea îi ajută pe copii și pe tineri să-și însușească în mod indirect experiența de muncă și de viață a generațiilor anterioare.

O altă funcție socială a educației este transmiterea valorilor culturale. Încă de la o vârstă fragedă, copilului i se transmite de către adult limba maternă. Apoi este familiarizat cu arta populară și cea cultă. Elevii se educă și formază în spiritul valorilor cultural și morale, își îmbogățesc orizontul spiritual și își satisfac aspirațiile către cunoaștere și frumos. Adulții transmit celor tineri normele morale de

comportament pentru a-i integra în societate. Copilul își formează conduita morală, apoi conștiința morală. O sarcină importantă a educației este moralizarea indivizilor, aceasta fiind o caracteristică definitorie a omului. Educația morală se realizează în primul rând în familie, dar și în școală. Din punctul de vedere al finalităților pe care educația religioasă și educația morală le urmăresc, constatăm faptul că aceste două forme ale educației vizează, în principiu, aceleași coordonate fundamentale ale ființării: conștiința și comportamentul. Atât conștiința religioasă cât și cea morală includ un ansamblu de principii intelectuale și structuri cognitive, dublate de stări afective (mulțumire sufletească, compasiune, altruism, remușcare etc) și motivaționale (dorința de a face bine, sacrificarea interesului personal pentru cel colectiv etc.) care permit realizarea diferenței dintre bine și rău și care garantează exercitarea corectă, în raport cu sine și cu ceilalți, a libertății de acțiune a subiectului uman. În ceea ce privește dimensiunea comportamentală, aceasta are în vedere transpunerea imperativelor conștiinței religioase și morale în acte concrete de conduită.¹

Educația religioasă

Educația religioasă are ca scop dezvoltarea și cultivarea sentimentelor religioase la copil, dar și la adulți. A fi un individ religios înseamnă a fi credincios; a crede că lumea este stăpânită și direcționată de o putere absolută, Dumnezeu, și de a ne însuși noțiunile, concepțiile de viață sau de moarte, comportamentele, convingerile, simbolurile, dogmele, pe care le implică orice act religios.

Strâns legată de educația morală este educația religioasă, care se realizează la rândul ei în familie, dar și în cadrul orelor de religie, în școli. Gândindu-ne la faptul că școala pregătește indivizii din perspectivă intelectuală, civică, morală, estetică, componenta religioasă vine să completeze educația și s-o desăvârșească. Educația religioasă ne invită la autocunoaștere, ne înțelegem mai bine cu semenii noștri, ne ajută să-i cunoaștem, ne dezvoltă din punct de vedere intelectual, fapt cunoscut din literatura de specialitate, dar și din experiența noastră de zi cu zi.

*"Valorile religioase au virtutea de a aduce oamenii laolaltă, de a crea legături durabile, de a solodarișa și a cimentă unitatea grupală comunitară."*²

Deși contestată de către unii autori datorită identificării sale cu îndochinarea, educația religioasă se impune tot mai mult în sfera preocupărilor educaționale contemporane. Motivele care au generat acest reviriment al educației religioase sunt multiple și variate, începând cu promovarea pe scară largă a libertăților fundamentale ale omului (inclusiv dreptul la credință) și terminând cu afirmațiile unora dintre oamenii de cultură contemporani care văd în religie și

¹ Adriana-Denisa Manea, "Influences of religious education on the formation moral Consciousness of students", în *Procedia -social and behavioral sciences*, vol 149/2014, pp.518-523.

² Constantin Cucos, *Pedagogie*, Iași, Editura Polirom, 2000, p. 86.

educația religioasă principalul mijloc de contracarare a fenomenului actual de înstrăinare ce îndepărtează omul de însăși ființa și esența sa.³

Copilul începe să fie educat din punct de vedere religios încă de la o vârstă fragedă, atunci când, împreună cu părinții merge la biserică. Învăță unele obiceiuri, însă nu le înțelege pe deplin sensul și semnificația. În clasa pregătitoare contactul direct cu explicațiile profesorului de religie îi facilitează copilului înțelegerea unor evenimente și fapte de natură religioasă. În clasa pregătitoare elevii învață cum să se comporte conform voinței lui Dumnezeu, învață rugăciuni noi, învață semnul Sfintei Cruci. La clasa pregătitoare și clasa I cunoștințele se predau mai ales cu ajutorul jocului didactic. Astfel, școlarul nu sesizează că învață, ci se joacă. Unele ore se pot desfășura în aer liber, ceea ce îi entuziasmează foarte tare pe copii. În cadrul orelor de religie, o vizită la biserică este foarte interesantă pentru ei. În clasa I elevii vor descoperi ce reprezintă instituția bisericii, cum ne comportăm în biserică. Tot acum elevii intră în contact cu Cartea Cărților/Biblia/Sfânta Scriptură de unde află despre sfinți și momente importante din viața Mântuitorului nostru Iisus Hristos. La clasa a II-a elevii la orele de religie vor descoperi că Dumnezeu este pentru noi un Tată iubitor care ne ocrotește mereu și vor afla cum să se comporte ca niște fii ai Lui. Cunoscând semnificația faptelor bune vor ști să se comporte corect în varii situații, vor învăța să îi repecte pe cei din jur, chiar dacă aceștia sunt diferiți de noi, înțelegând că orice om e valoros, cu drepturi egale, dar și cu îndatoriri. În cadrul orelor de religie, la clasa a III-a elevii vor analiza semnificația unor evenimente și sărbători religioase. Vor ști să descopere rolul lor în viața de creștin și care sunt sărbătorile cele mai importante din cursul unui an. Vor putea să deosebească icoanele importante ale creștinilor. În clasa a IV-a la orele de religie elevii învață cum să se raporteze la ceilalți oameni și la nevoile lor conform moralei creștine; învață să-și asume unele responsabilități în cadrul clasei, familiei și a unor grupuri din care fac parte. În contact direct cu unele evenimente vor înțelege semnificație religioasă a acestora, precum și determinările emergente ce influențează viața familiei și a comunității. În special vor învăța despre sfinții Prooroci Ilie, Daniel și David, Solomon. Din viața Mântuitorului vor afla despre evenimentele care s-au petrecut înainte de Rastignirea Domnului pe Cruce și după, despre Învierea cea de-a treia zi și despre Înălțarea la cer. Tot acum, elevii vor descoperi că Dumnezeu, care este Tatăl Nostru ne ajută și în cele mai dificile situații dacă îi cerem ajutorul prin rugăciune. Toate aceste cunoștințe se vor completa cu cele dobândite în cadrul activităților extrașcolare și vor defini personalitatea omului în devenire. Astfel, în activități extrașcolare privind sărbătorile de iarnă copii vor avea posibilitatea de a înțelege cum că Colindul binevestește taina sfântă a iubirii lui Hristos față de oameni; *este veșmânt de sărbătoare pentru sufletele celor ce cântă și lumină caldă pentru inimile celor care îl ascultă*. Colindul este un mare dar și o frumoasă lucrare de întărire a credinței, de sporire a iubirii față de Hristos și față de oameni, de

³ Cristian Stan, *Teoria educației. Actualitate și perspective*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2001.

înmulțire a bucuriei și speranței. Dacă îi vom învăța pe copii colinde, vom realiza o predică orală, o cateheză transmisă din om în om, vestind Nașterea Domnului și întărind credința în Dumnezeu. Copiii au o imensă bucurie când formează cete de colindători și întreabă la fereastră: Primiți colindătorii? Această întrebare își are rostul ei, deoarece atunci când ceata este primită în casă, gazda încuviințează că primește învățătura despre Iisus Hristos, Cel care se naște pe pământ. Deci, colindătorii își îndeplinesc și misiunea de propovăduitori ai credinței, nu numai ai tradiției. Se știe că mesajul colindelor se transmite prin versuri, dar în mod special prin melodie, cuvintele sunt menite să se adreseze minții, iar melodia se adresează inimii. Strămoșii noștri învățau aceste colinde în șezători, aducând armonie, bucurie, veselie, tuturor participanților, fiind o bijuterie neprețuită a culturii noastre populare. Și noi putem să comunicăm direct cu sufletul copilului prin astfel de activități artistice. Prin versurile "*Azi cu strămoșii cânt în cor/ Colindul sfânt și bun/ Tot moș era și-n vremea lor/ Bătrânul Moș Crăciun*" – copiii arată că colindele se cântă în cor nu numai împreună cu oamenii din vremea noastră, ci și în cor cu strămoșii, cu generațiile trecute, colindatul fiind un eveniment contemporan, pe care ne străduim să nu-l pierdem, dar și o tradiție foarte veche, pe care e păcat să nu o promovăm.

De asemenea, în Postul Mare, copiii sunt învățați să se pregătească mai mult prin rugăciune, post, milostenie; să perceapă sufletul ca o candelă, iar rugăciunea-untdelemnul care aprinde flacăra credinței. Prin Taina Spovedaniei ei se întâlnesc în Biserică cu preotul care le este "prieten, sftenic și povățuitor,.. Cu mânuțele împreunate sub privirile sfinților din icoane pot reflecta la modul în care și-au respectat toate promisiunile față de alții și de sine, dacă au reușit să răsplătească răul cu binele, dacă au vorbit mai mult decât au ascultat, dacă au judecat mai mult decât au iertat, dacă au reușit să fie de ajutor celor din jur și nu s-au risipit în lucruri de nimic. Participând la astfel de activități de formare spirituală, copilul își dă seama că evlavia este sămânța plantată de Dumnezeu în sufletul fiecăruia și că trebuie să se împace cu sine.

Ținând cont de particularitățile de vârstă, de sensibilitatea și capacitatea de înțelegere a copilului informațiile teoretice oferite vor fi de durată și cu eficiență mai mare generând performanțe școlare. Toate acestea vor conduce la dezvoltare a personalității religioase și morale a copilului.

Concluzii

Importanța educației religioase rezidă în aportul acesteia în desăvârșirea conștiinței și a comportamentului moral la tineri. Prin intermediul educației religioase elevii vor ajunge nu numai să posede informații, ci să cunoască calea prin care să ajungă la informații, să le utilizeze și să le aplice. Participarea școlară înseamnă învățarea alături de ceilalți copii și colaborarea prin împărtășirea experiențelor de învățare. Copilul începe să învețe încă de la o vîrstă fragedă, încă din familie, cu părinții, apoi, într-un mediu instituționalizat sub îndrumarea cadrelor didactice, unde socializează în cadrul unui colectiv cu ceilalți colegi. Acum

copilul poate fi modelat și are capacitatea să rețină multe informații pe care le folosește mai întâi ghidat de către adulți, apoi singur. Copilul începe să distingă diferența dintre bine și rău comparându-se cu unele personaje/modele din povești, povestiri, evenimente istorice sau viața socială; încearcă să facă dreptate, uneori luându-și prea în serios rolul de „justițiar”. Sub îndrumarea responsabilă a profesorilor pot deprinde un comportament moral adecvat, pot să aplice cu succes cunoștințele acumulate.

The Impact of Extra-curricular Activities on the Development of Children, Astra Salvensis, V
(2017), no. 9, p. 83-87

DEZVOLTAREA RELIGIOZITĂȚII LA PREȘCOLARI The Development of Religious Fillings for Pre-schoolers

Rev. Alin Ionuț Pop, PhD. Candidate Manuela Oana Pop
Beclean Deanery, Beclean
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca

Abstract. *Religion is a component of human development - it encourages and influences many aspects of self-actualization and promotes real values of life. These values are oftentimes love, forgiveness, trust, truth, honest, bravery, altruism, empathy, self-respect and respect for others, belief in freedom and human equality. The main purpose of religious education is to form morally good, Christian people. Its' principles are strongly rooted in tradition and connect modern ideologies with past generations. Once integrated into an individual's life, religious values generate other values like, for example, hope, passion, and personal depth. Performing religious activities with preschoolers contributes to the formation of their moral characters. They may develop empathy, altruism, optimism, goodness, honesty, and love for others and the environment.*

Keywords: *religion, religious education, moral values, common activity, ecclesial community.*

Introducere

Conform celor mai recente studii și cercetări în domeniul psihologiei și pedagogiei, educația religioasă trebuie realizată de la o vârstă timpurie, deoarece ecoul și reverberațiile pe care le are întâlnirea cu Dumnezeu în sufletul copiilor rămân adânc înrădăcinate în ființa lor și rodesc frumos, cu roade morale: bunătate, hărnicie, onestitate, respect, altruism, iubire față de dreptate și adevăr.¹

La înălțarea Sa la cer, Mântuitorul Hristos i-a trimis pe Sfinții Săi ucenici și Apostoli să fie misionarii întregii lumi. Cu alte cuvinte, le-a cerut ca tot ceea ce au văzut la El făcând, să facă și ei asemenea: "*Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, și iată Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin*" (Matei 28, 19-20). Această poruncă urma să fie pusă în aplicare la zece zile de la Înălțarea Mântuitorului la cer, în ziua Pogorării Sfântului Duh peste Sfinții Apostoli (Întemeierea Bisericii în chip văzut), atunci când, ascultând predica Sfântului Apostol Petru, s-au botezat "*ca la trei mii de suflete*" (Fapte 2, 41). Câteva zile mai târziu s-au împăraștiat cu toții pe fața întregului pământ, propovăduind Vestea cea bună a Iubirii la toată lumea, devenind astfel primii misionari ai Sfintei Treimi, avându-L ca Prototip pe Misionarul desăvârșit, Iisus Hristos- Fiul lui Dumnezeu, a doua Persoană a Sfintei Treimi. Porunca de a propovădui Evanghelia cea nouă, Evanghelia Dragostei desăvârșite, a fost transmisă din generație în generație și ea trebuie împlinită de fiecare dintre noi dacă dorim ca pacea și bunăvoirea să persiste pe pământ: "*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!*" (Luca 2, 14). A fi misionar înseamnă a fi model de viețuire, a avea dragoste față de

¹ C. Santi, E. Santi, *Elemente de educație religioasă la grădiniță*, București, Editura Basilica, 2014, p. 9. Cf. E. A. Santi, *Inteligența emoțională și reprezentările religioase la preșcolar*, București, Editura Universitară, 2014.

cei săraci, a-i sprijini pe cei aflați în diverse necazuri. Sfântul Vasile cel Mare este un exemplu pentru noi toți în ce privește această misiune, întrucât el a fost primul misionar care a deschis, în cadrul Bisericii, primele spitale, azile pentru vârstnici, orfeline, toate sub numele de Vasiliada. Sfântul Ioan Gură de Aur a dobândit, tot datorită misiunii sale între oameni, și supranumele de avocatul săracilor, iar Sfântul Nicolae pe cel de ocrotitor al tinerilor, și în special al săracilor. Modelele pot continua, întrucât toți sfinții pe care-i are Biserica au fost și sunt modele demne de urmat de către noi în ceea ce privește misiunea noastră de creștini.

În țara noastră, înaintașii noștri s-au străduit ca Porunca iubirii să nu fie dată uitării. Și din istoria Bisericii Ortodoxe Române aflăm de câtă jertfelnicie au dat dovadă unii ca aceștia. Prima școală românească a luat ființă în cadrul Bisericii cu scopul de a-i educa și a-i forma pe cei tineri pentru o viață morală. Iată că educația, și în special cea religioasă a fost și este o prioritate pentru Biserică. Religia în viața omului are menirea de a deschide orizontul căutării unui sens profund al existenței și de înălțare a lui într-un cadru spiritual înalt. Universul religios răspunde nevoii noastre de continuă ascensiune și devenire în vederea desăvârșirii. Pentru copil, religia este o parte interioară a ființei lui, după cum afirma Mircea Eliade: "*A fi, sau mai degrabă a deveni om, înseamnă a fi religios*".² Fiecare copil se naște cu un veritabil potențial care trebuie exploatat de-a lungul întregii vieți. Educația religioasă trebuie să urmărească exploatarea acestuia pentru ca omul să cunoască o dezvoltare holistică dezirabilă lui și societății.

De ce activități de educație religioasă la cei mici?

Una dintre provocările educației religioase o reprezintă dilema debutului acesteia: în preșcolaritate sau nu? Ca și în cazul oricărei dileme, există păreri pro și contra, argumente care susțin și încurajează formarea religioasă cât mai de timpuriu, așa cum există și sceptici care, pierduți în vârtoarea și în tumultul vieții cotidiene, uită un adevăr fundamental pentru fiecare om: suntem creați de Divinitate, din iubire, datori să transmitem copiilor noștri tezaurul spiritual cu care am fost înzestrați, mai presus de orice altă îndatorire.

Primii ani din viață sunt foarte importanți deoarece în această perioadă dezvoltarea copilului cunoaște progrese semnificative din punct de vedere fizic, psihic, moral, socio-afectiv, spiritual. Copilăria reprezintă, pentru cei mai mulți dintre noi, cea mai frumoasă vârstă; o filă de poveste pe care o recitim cu drag ori de câte ori avem ocazia. Experiențele ei marchează întregul parcurs al vieții fiecărei persoane contribuind la devenirea adultului de mâine. Amintirea mamei sau a bunicii care, cu blândețe, citea din Biblie o pildă, seara, la lumina caldă a unei candelă, mirosul de tămâie care învăluia Biserica la slujba de duminică, expresia de pe chipul bunicii care ne învăța cum să rostim o rugăciune în fața icoanei, par atât de vii acum, la fel ca și atunci, și, cu siguranță, peste timp vor rămâne la fel de

² Mircea Eliade, *Nostalgia originilor*, București, Editura Humanitas, 1994, p. 7.

încărcate de trăire și de sens. Prima întâlnire a copilului cu Dumnezeu este, de obicei, mijlocită de părinți. În familie micul creștin descoperă că este fiul Tatălui ceresc, iar o atmosferă și un climat familial religios își pun amprenta cu desăvârșire asupra formării unei personalități armonioase, după cum afirma Preafericitul Părinte Daniel- Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *familia este biserica de acasă*.

Activitățile de educație religioasă începând cu grupa mică la grădiniță trebuie să se realizeze ținând cont de necesitatea și de importanța pe care o are Dumnezeu în viața copiilor, dar și de frumoasa, bogata și valoroasa tradiție spirituală a poporului român. A exclude din curriculumul școlar o ipostază definitorie a spiritualității, așa cum este religia, înseamnă să ținim spre o persoană incompletă, cu minte, trup, dar difuză sau diformă sub aspectul conștiinței. Umanitatea din noi își dovedește insuficiența când nu este racordată la chemările valorice superioare ale transcendenței.³ Fără credință suntem incompleți, nu ne putem desăvârși, ne disipăm la orice adiere care se abate asupra noastră, ne pierdem în neantul dezumanizării. *Omul fără credință, este omul fără Dumnezeu (Nihil sine Deo)*.

Experiența didactică ne certifică faptul că copiii sunt deschiși și receptivi la orice activitate cu conținut religios, ei se simt atrași de misterul lumii nevăzute (Dumnezeu, îngeri, rai), trăiesc emoții și sentimente profunde. În preajma marilor sărbători religioase, ei cântă cu plăcere cântece și imnuri religioase, bucurându-se de orice prilej cu care intră în contact cu spațiul și timpul religios. Povestirile biblice, pline de învățături educative și morale, sunt accesibile înțelegerii copiilor și contribuie semnificativ la dezvoltarea caracterului moral al acestora, prezentându-le adevărate modele de comportament și atitudini pozitive. Cu siguranță există multe situații care ne indică importanța prezenței lui Dumnezeu în viața copilului cât mai de timpuriu. Marcarea acesteia poate să înceapă prin gestul mamei care îi pune fetiței la gât o cruculiță, precizându-i că ori de câte ori se simte singură poate să o atingă gândind că Dumnezeu îi este tot timpul aproape. Astfel, fetiței îi este conturat un sentiment de siguranță și încredere. Gestul unui copil de trei ani care își împreunează mâinile și șoptește rugăciunea îngerașului înainte de ora de somn demonstrează alături de alte exemple ale practicilor creștine două axiome susținute prin educația religioasă: primul- copiii exprimă nevoia prezenței lui Dumnezeu în viața lor și, al doilea- părinții pot să contribuie la conștientizarea și întărirea relației copiilor cu Dumnezeu în beneficiul acestora.

Analizând programa activităților instructiv-educative din grădiniță observăm lipsa componentei religioase, atât de necesară în educarea și formarea caracterului și personalității copilului preșcolar. Constantin Cucuș sesizează "disproporția dintre importanța educației religioase și a celorlalte activități opționale" și consideră că, prin omiterea educației religioase din planul de învățământ pentru nivelul preșcolar, elevii de mai târziu sunt privați de "*o serie de prechiziziții fundamentale, absolut necesare*" și sunt lăsate la voia întâmplării "*virtuțile formative ale valorilor moral-creștine*", transferând

³ Constantin Cucuș, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, Iași, Editura Polirom, 2009, p. 56.

această educație la nivelul bunicilor sau părinților.⁴ Educația religioasă trebuie să facă parte din activitățile obligatorii din grădiniță, mai ales că această educație este una tradițională și nu una nouă, facultativă. Se știe, de altfel, că "vârsta copilăriei mici este cea mai permisivă și mai modelabilă dintre toate ipostazele psihogenetice".⁵

Copilul descoperă și acceptă religia spontan. Dumnezeu pătrunde în viața lui firesc, natural. De aceea, preșcolăritatea este perioada optimă pentru a pune bazele dezvoltării spirituale și pentru valorificarea maximă a potențialului uman. Religia este înscrisă în sufletul omului, în fiecare părticică a ființei sale. Ea creează un cadru specific, o perspectivă diferită de înțelegere a vieții, a valorilor supreme, religia îl ridică pe om la granița dintre cele două lumi: materială și spirituală, ne face să fim mai buni, să sperăm și să căutăm desăvârșirea. Constantin Cucuș susține necesitatea educației de la o vârstă cât mai fragedă, arătând că "*realizarea în școală a unei culturi sau conduite religioase a elevilor este posibilă și necesară. Formarea tinerilor prin sistemul de învățământ se cere a fi multidirecțională și polivalentă. Cum școala pregătește sistematic individul în perspectivă individuală, morală, civică, estetică, igienică etc., componenta religioasă se adaugă acestora firesc, organic, urmărindu-se complementaritatea și continuitatea de ordin instructiv și formativ*".⁶ Relația copilului cu Dumnezeu antrenează procesele intelectuale, vibrațiile și trăirile afective cele mai puternice ale personalității umane, de aceea educația religioasă trebuie să înceapă din timp, în perioada preșcolărității, când copilul află pentru prima dată despre bine și rău și când începe să se structureze conștiința sa morală.

Educația religioasă reprezintă acea dimensiune a educației care urmărește activarea și dezvoltarea potențialului religios, a predispoziției spre religiozitate, care este înăscută, pe baza unor principii didactice și cu ajutorul unor metode și mijloace specifice.⁷ Educația religioasă creștină se fundamentează pe două adevăruri de credință: existența sufletului uman (care poate fi modelat prin educație) și întruparea Mântuitorului Hristos, care S-a făcut om pentru a-i da omului posibilitatea de a participa la viața eternă a lui Dumnezeu.⁸ Necesitatea religiei în viața omului determină, implicit, necesitatea unei educații religioase care să înceapă de la o vârstă cât mai fragedă, pentru că religia dezvoltă caracterul, moralitatea, altruismul, empatia, umanitatea din noi. Importanța religiei în viața copilului este susținută de teoreticienii și practicienii din domeniul educației, în scopul formării unei personalități armonioase. La debutul școlarității, disciplina Religie constituie un important context de învățare, care valorifică în plan educativ "marile întrebări" ale

⁴ Constantin Cucuș, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, p. 36-37.

⁵ C. Santi, E. Santi, *Elemente de educație religioasă la grădiniță*, p. 45.

⁶ Constantin Cucuș, *Pedagogie*, Iași, Editura Polirom, 2006, p. 85.

⁷ Sebastian Șebu, Monica Opriș, Dorin Opriș, *Metodica predării religiei*, Alba-Iulia, Editura Reîntregirea, 2000, p. 21.

⁸ G. Holbea, D. Opriș, M. Opriș, G. Jambore, *Apostolat educațional. Ora de religie- cunoaștere și devenire spirituală*, București, Editura Basilica, 2010, p. 24.

copiilor, experiențele de viață ale acestora, atât de importante pentru dezvoltarea morală și pentru exersarea deprinderilor de socializare, pentru formarea comportamentului, prin valorificarea activă în acord cu valorile moral-religioase a diferitelor aspecte propuse de conținuturile învățării.⁹

Preșcolăritatea este perioada de vârstă când se pot recepta cunoștințe și conduite cu caracter moral, este, totodată, momentul în care copilului i se poate transmite rațional ideea de divinitate ca izvor a toate câte există în lume. La această vârstă Dumnezeu este perceput prin intermediul atributelor nemateriale (exemplu: bunătate, frumusețe), prin asociere cu valori pe care copilul le cunoaște din lumea concretă. Educația religioasă garantează adevăratele valori și promovează virtuțile, contribuie la dezvoltarea spirituală a persoanei. Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, subliniază importanța religiei pentru formarea personalității umane, astfel: *"Religia îl învață pe copil iubirea față de Dumnezeu și de oameni, credința, speranța și solidaritatea, dreptatea și recunoștința față de părinți și față de binefăcători, dărnicia și hărnicia, sfințenia vieții, valoarea eternă a ființei umane, adevărul prim și ultim al existenței, binele comun și frumusețea sufletului profund uman, cultivat și îmbogățit prin virtuți"*.¹⁰ Rolul formativ al religiei contribuie la reducerea efectelor negative ale crizei de identitate și sens care se resimte astăzi, mai mult ca niciodată, în societatea tulburată de schimbările bruște și de pierderea adevăratelor valori eterne, oferind tinerilor repere, modele autentice și coordonate clare după care să-și ghideze viața. Credința este, poate, cea mai mare bogăție pe care părinții o pot da copiilor lor, o investiție pe termen lung, în veșnicie, de aceea educația religioasă trebuie să înceapă cât mai devreme, în primii ani ai copilăriei, *"pentru a fortifica trăirea și conștiința religioasă"*.¹¹

Rolul profesorului de religie

Profesia de educator este una deosebită, complexă, nobilă, dificilă, dar și plăcută, care presupune abilități speciale de comunicare și transmitere a cunoștințelor, în care *a ști* nu înseamnă prea mult dacă nu poate fi împărtășit copiilor. Orice educator trebuie să aibă o serie de calități deosebite, care să-l facă apt de a modela personalitatea fragilă a copiilor. Vocația de dascăl, formator și educator, este una extraordinară, deosebită, cu atât mai mult cu cât vorbim despre copii mici (începând cu vârsta de 3 ani), care acum se desprind de universul familial și pășesc nesiguri în această lume nouă. Un educator adevărat, cu vocație și dăruire meseriei și misiunii sale, trebuie să aibă o serie de calități intelectuale, morale, psihologice, pedagogice, să iubească viața, pe copii și pe Dumnezeu. Profesorul de religie trebuie să se regăsească perfect în portretul dascălului ideal, întrucât el este

⁹ M. Opreș, D. Opreș, I. Horga, *Religia la clasa pregătitoare, ghid pentru profesori*, București, Editura Basilica, 2012, p. 8.

¹⁰ G. Holbea, D. Opreș, M. Opreș, G. Jambore, *Apostolat educațional. Ora de religie- cunoaștere și devenire spirituală*, p. 7.

¹¹ Constantin Cucoș, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, p. 103.

chemat să vorbească despre Dumnezeu, să aplice concret cuvintele Lui, iar comportamentul lui să reflecte preceptele Legii divine.¹²

Prin intermediul educației religioase se poate activa și dezvolta potențialul uman la dimensiunea maximă și, cu cât se începe mai devreme această educație, cu atât rezultatele se vor vedea mai devreme și vor mai bogate. Copilăria este perioada în care achizițiile în plan intelectual, moral, afectiv se realizează cu ușurință și naturalețe, iar deprinderile bune formate acum se păstrează pentru întreaga viață. De la vârste fragede copiii sunt fascinați de Dumnezeu, au trăiri față de Acesta, Îl descoperă treptat și Îl includ în viața lor. Profesorul de religie are menirea de a-i canaliza pe copii pe calea spre Dumnezeu, de a le descoperi acestora un mod prin care să se apropie de El, să-L cunoască și să-L iubească.

Profesorul de religie trebuie să aibă o vocație sau o înclinare lăuntrică deosebită față de ceea ce săvârșește, trebuie să simtă ceea ce învață și să exemplifice în propriul comportament mesajul pe care îl susține, deoarece, pentru copii exemplul personal este mai puternic decât cuvântul. Copiii imită și preiau în comportamentul lor ceea ce văd, fără a avea capacitatea de a discerne între bine și rău. Acesta trebuie să poată să insufle în sufletele curate și neperversitate dragostea adevărată față de Dumnezeu și față de aproapele și trebuie să conștientizeze permanent importanța misiunii lui. Dimensiunea duhovnicească și educațională a misiunii profesorului de religie rezultă din responsabilitatea și din rolul hotărâtor pe care acesta îl are în transformarea profundă a personalității în formarea deprinderilor și atitudinilor de factură duhovnicească și socio-morală ale elevilor săi. Profesorul de religie trebuie să manifeste atenție sporită și afectivitate pentru copii, răbdare și înțelegere. Mesajul lui trebuie să vină din inimă și să se adreseze inimii copiilor. Alte calități ale profesorului de religie derivă din străduința lui de a fi un bun creștin. Astfel, chipul lui trebuie să reflecte smerenia adevărată, bunătatea, blândețea și răbdarea față de copii, împletite cu profesionalismul și pregătirea psihopedagogică necesară transmiterii cunoștințelor pe care le are. Personalitatea lui trebuie să fie plăcută și atractivă pentru copii. Educatorul creștin trebuie, la rândul lui, să-L aibă drept model pe Mântuitorul Hristos.

Dat fiind specificul lucrului cu copiii preșcolari, orice activitate desfășurată trebuie să aibă caracter ludic, de aceea profesorul de religie, ca și educatoarea, trebuie să dispună de abilitatea de a transforma orice activitate de învățare în joc și orice joc într-o activitate de învățare. Un profesor ideal trebuie să aibă imaginație bogată, să fie creativ, pentru a-i stimula permanent pe copii și a nu lăsa monotonia și rutina să se instaleze, de asemenea, este necesar ca el să aibă abilități de comunicare dezvoltate, să fie calm, răbdător, empatic, corect, ferm, optimist, modest, să fie un bun organizator, și, mai presus de toate, să iubească copiii.

¹² C. Santi, E. Santi, *Elemente de educație religioasă la grădiniță*.

Dezvoltarea religiozității la preșcolari

Religiozitatea la copii este un subiect foarte puțin abordat, studiile realizate până acum au avut drept țintă dezvoltarea intelectuală, neurologică, afectivă și socială a copilului, în timp ce dimensiunea spirituală a fost considerată drept o caracteristică a vârstei adulte. Puținele abordări ale religiozității la copii vin, cu precădere, din partea Bisericii, realizate sub forma învățaturii catehetice. De-abia spre începutul anilor '90 psihologii, pedagogii sau lucrătorii sociali au început să cerceteze procesul dezvoltării religioase a copiilor¹³.

Potențialul religios, asemenea altor manifestări specific umane, deși este un dat înnăscut, trebuie dezvoltat de-a lungul vieții. Nimic din ceea ce este prezent în ființa umană de la naștere nu se dezvoltă fără intervenția activă în perspectiva acestei desăvârșiri, așa cum talentul, dacă nu este descoperit și cultivat, se pierde, tot astfel religiozitatea primă și înclinația originară spre spiritualitate trebuie dezvoltate.¹⁴

Asimilăm conceptul copilărie cu atribute precum inocență, onestitatea, simplitatea, proiecția către o atitudine spirituală. Psihologii vorbesc de marea plasticitate a sistemului nervos, specifică perioadei de vârstă premergătoare școlarității. Preșcolarii dispun de o bogată viață afectivă și o mare sensibilitate, ceea ce-i face foarte receptivi la tot ce este adresat sferei sentimentelor. Copilăria este vârsta deschiderii față de lume și față de alții, prin cele cinci simțuri.

Religiozitatea copilului este influențată de anumiți factori, cum ar fi predispoziția religioasă, mediul în care trăiește, experiența copilului. În general, viața religioasă a oamenilor se aprinde din viața religioasă a altora, prin exteriorizarea trăirilor religioase ale acestora, pentru că suntem ființe sociale, create să trăim în comunitate, dar și în comuniune. Copilul se naște cu un sâmbure de divin în suflet, dar depinde foarte mult de evoluția ulterioară, de familia care poate sau nu să fie religioasă, de educația care uneori este lipsită de valorile adevărate și chiar de întâmplările prin care trece de-a lungul vieții. Astfel, unii îl cunosc pe Dumnezeu mai devreme, încă de copii, alții la un moment dat, în viață, dar sunt și unii care îl descoperă la sfârșitul vieții pământești. Vasile Băncilă, susține că dezvoltarea religiozității se realizează cel mai bine în copilărie, deoarece este o etapă specială în viața omului, marcantă în devenirea sa, iar adultul credincios este astfel și pentru că "*îl îndeamnă amintirile copilăriei sale*".¹⁵ Uneori aceste amintiri din perioada copilăriei devin cel mai tare argument și cel mai puternic stâlp în susținerea unei vieți religioase adevărate. .

Activități religioase la vârsta preșcolară

Metodele reprezintă căi sau mijloace prin intermediul cărora se realizează obiectivele propuse în procesul instructiv-educativ. Orice metodă pedagogică este

¹³ C. Santi, E. Santi, *Elemente de educație religioasă la grădiniță*, p. 55.

¹⁴ Constantin Cucoș, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, p. 17.

¹⁵ Vasile Băncilă, *Inițierea religioasă a copilului*, București, Editura Anastasia, 1996, p. 22.

rezultatul confluentei mai multor factori, ceea ce face ca educația să fie cu adevărat o artă: arta de a adapta permanent resursele deținute în scopul atingerii obiectivelor propuse. Fiecare disciplină de învățământ își are metodele ei specifice. Metodele sunt selecționate de cadrul didactic și sunt utilizate în funcție de nivelul și trebuințele sau interesele copiilor, în vederea asimilării temeinice a cunoștințelor, a trăirii valorilor, a stimulării spiritului creativ; metodele permit profesorului să se manifeste ca purtător competent al conținuturilor învățământului și ca organizator al procesului instructiv-educativ.¹⁶

În activitățile de învățare din grădinița Religia se bazează pe folosirea mai multor metode și tehnici caracteristice învățământului preșcolar, adaptate specificului acestei discipline. Astfel, se pot folosi: metode expositive (povestirea sau lectura, explicația, descrierea), metode interogative (conversația euristică, problematizarea), metode de cunoaștere a realității religioase (observarea directă a lumii înconjurătoare, studiul de caz, exemplul, rugăciunea) și metode fundamentate pe acțiune (jocul, dramatizarea, exercițiul). Specificul lucrului cu copiii preșcolari, dar și domeniul prea puțin explorat al universului religios la această vârstă, impun o abordare specială, care să țină cont de particularitățile vârstei, respectiv de profilul psihologic și fizic al dezvoltării copilului preșcolar, dar și de specificul problematicii religiozității, care presupune o adresare către suflet, către spiritual, mai puțin accesibil măsurătorilor și parametrilor exacti. Astfel, în funcție de fiecare variabilă implicată, se vor identifica și adapta cele mai potrivite metode de investigație care pot fi utilizate în cazul copiilor preșcolari.¹⁷

1. *Povestirea sau lectura textelor biblice și patristice*

Lectura sau povestirile oferă adevărate situații de viață la care copilul participă, se transpune prin intermediul personajelor, empatizează cu acestea, descoperă noi reacții și atitudini din care învață, contribuind la lărgirea orizontului de viață și la îmbogățirea experienței personale. Învățămintele care se desprind din anumite povestiri cu caracter moral constituie adevărate situații de învățare, influențând pozitiv procesul de formare a personalității copiilor, comportamentul și atitudinile lor în diverse situații. Preșcolarii sunt fermecați de lumea fantastică a povestirilor, le ascultă cu plăcere chiar dacă sunt repetate și își manifestă întotdeauna dorința ca ele să dureze cât mai mult. Prin intermediul povestirilor, copiii reușesc să se elibereze de impresiile nemijlocite și au posibilitatea să își reprezinte obiecte și fenomene noi.

Unul dintre scopurile predării religiei este formarea caracterelor religios-morale, iar povestirea sau lectura biblică contribuie la însușirea unor valori care să influențeze pozitiv comportamentul lor.¹⁸ Exemple de activități: povestirea sau lectura vieții și minunilor Sfântului Ierarh Nicolae, povestirea pildei samarineanului

¹⁶ Constantin Cucoș, *Pedagogie*.

¹⁷ C. Santi, E. Santi, *Elemente de educație religioasă la grădiniță*, p. 65.

¹⁸ Sebastian Șebu, Monica Opriș, Dorin Opriș, *Metodica predării religiei*, p. 78.

milostiv, accesibilizată la nivelul înțelegerii copiilor, lectura zilelor creației, povestioare cu conținut moral,¹⁹ povestiri despre bunătatea și iubirea lui Dumnezeu pentru oameni și despre minuni înfăptuite de sfinți, lectura unor povestioare care să pună în valoare anumite caracteristici ale unui bun creștin: bunătate, ajutorare, prietenie; povestiri moralizatoare referitoare la modul de comportare creștin față de semenii aflați în situații dificile; povestiri care evocă tradiții și obiceiuri specifice unor evenimente și sărbători religioase: împodobitul bradului, colindatul, încondeiatul ouălor.

2. *Explicația* - este o metodă expozitivă care se pretează a se utiliza în activitățile din grădiniță pentru a facilita înțelegerea diferitelor concepte și termeni religioși de către copii. În activitățile de religie din grădiniță explicația este esențială pentru însușirea conținutului specific acestui domeniu. Prin explicație copiii își vor crea treptat un vocabular de termeni religioși, care vor constitui pe termen lung fundamentul unei credințe autentice. Această metodă, prin întrebuintarea ei, dezvoltă gândirea și activează mecanismul înțelegerii. Exemple de activități: explicarea unor termeni religioși de bază: credință, iubire, milă, recunoștință, mulțumire, familia creștină; Amin; Biblia; Biserică; creștin; Cruce; Domnul Iisus Hristos; Dumnezeu; sfinți; înger; Maica Domnului; rugăciune; sărbătoare; Sfântul Nicolae; Adam; Eva; Biserică; casa Domnului; apă sfințită, minune, tămâie, creștin, lumânare etc. *Icoana* - ca obiect de cult particular și public: se va explica ce este icoana și care sunt caracteristicile ei și se va aduce în fața copiilor un obiect concret; *Preotul* - persoană liturgică: se va explica cine este acesta, ce face și va fi invitat în fața copiilor un preot; *Înger* - ființă cerească: se va explica ce este și cum arată un înger, prin analogie cu elemente care nu pot fi văzute (vântul care nu se poate vedea, dar se poate simți), și se vor aduce în fața copiilor reprezentări iconografice cu îngeri); explicarea importanței protejării naturii pentru sănătatea omului (elemente de ecologie creștină); explicarea importanței sărbătorilor religioase în viața creștinului și a modului în care este sărbătorit un eveniment religios; explicarea semnificației unor nume creștine uzuale (Maria, Emanuel, Andrei, Mihail, etc.).

3. *Descrierea* - este metoda expozitivă care expune trăsăturile specifice și caracteristicile unor obiecte, locuri, persoane, fenomene, întâmplări, cu scopul de a crea o imagine cât mai clară a acestora, în contextul dat. Ea pune accent pe aspectele exterioare, vizibile ale obiectului ales. Această metodă dezvoltă la copii spiritul de observație. Ea se folosește de mijloace de învățământ cum ar fi: harta, imagini, filme, fotografii, planșe etc. Descrierea transpune în fața copilului imaginea obiectului, ajutându-l pe acesta să-și formeze o reprezentare figurativă cât mai fidelă originalului. Exemple de activități: descrierea unei biserici pe baza unor imagini și din propria experiență prin comparație cu o clădire obișnuită; descrierea Mântuitorului Hristos, a Sfintei Fecioare Maria și a sfinților după reprezentările iconografice; descrierea unor imagini sugestive care redau comportamente pozitive

¹⁹ Leon Magdan, *Jocuri creștine pentru copii*, București, Editura Mateiaș, 2006.

și negative ale unor copii, cu accent pe îndeplinirea primelor și evitarea celorlalte; descrierea unor trăiri și experiențe personale petrecute în familie și cu ocazia participării la unele evenimente religioase (botez, cununie, denii, împărtașanie, vizitarea unei mănăstiri).

4. *Exemplul* - ca metodă de cunoaștere a realității religioase, presupune aducerea în fața copiilor a unui model de comportament pozitiv din care aceștia să desprindă anumite învățături. La vârsta preșcolară, imitația este una dintre caracteristicile cele mai importante prin care copilul își însușește limbajul, comportamentul, atitudinile, gesturile unei persoane cu semnificație afectivă pentru el. De aceea, exemplul poate și trebuie să fie folosit în activitatea religioasă și nu numai. Exemple: exemplul de identificare a rolurilor pe care le are fiecare membru al familiei; povestioară moralizatoare "Copilul bine crescut";²⁰ "Căința păcătosului";²¹ "Ecolul vieții".²²

5. *Rugăciunea* - reprezintă o legătură vie și personală cu Dumnezeu. Prin rugăciune omul se adresează direct lui Dumnezeu, fiind acea deschidere simplă și firească a omului ca ființă creată spre comunicare și comuniune cu El. Rugăciunea la copil este o deprindere care se dezvoltă stadial, care evoluează și se transformă odată cu creșterea lui. Preșcolarii mici (3 ani) nu au încă dezvoltată capacitatea de a înțelege profunzimea și specificul rugăciunii, de aceea ei se concentrează, mai ales, pe comportamentele fizice (vizibile) pe care le presupune actul rugăciunii, după cum le-au observat a fi realizate de adulți: țin ochii închiși, mâinile împreunate, așezat în genunchi, în fața unei icoane. Ei imită gesturile simbolice, acțiunile observate, reducând actul rugăciunii la aspectul extern, vizibil al acesteia. Rugăciunea copilului are ca fază incipientă rugămintea pe care el o exprimă emoțional față de părinți. Rugămintea copilului are o mare forță psihologică, deoarece ea este însoțită de o intensă emoționalitate. Ea este de fapt o dorință, care, împlinită de către părinți, este însoțită de o stare de speranță, optimism, încredere, copilul fiind capabil să își reprezinte sau să anticipeze emoția și bucuria pe care îndeplinirea ei i-o va genera. Copilul vine în fața lui Dumnezeu cu încrederea și speranța pe care le are în părinți; rugăciunea copilului este sinceră și încrezătoare în posibilitatea reală de satisfacere a ei.²³ Copiii relaționează cu Dumnezeu în timpul rugăciunii. Ei Îi vorbesc, I se adresează, în tăcere sau chiar cu voce tare, înainte de culcare, când simt prezența lui Dumnezeu lângă ei. Dumnezeu este lângă ei când sunt bolnavi sau când au un vis urât. Astfel ajung copiii să-L iubească pe Dumnezeu, să-L integreze în viața lor ca pe o persoană reală. Copiii sunt ființe spirituale, care Îl caută pe Dumnezeu și care sunt receptivi și răspund cu iubire

²⁰ Leon Magdan, *Povestiri creștine pentru copii*, București, Editura Mateiaș, 2004, p. 32.

²¹ *Lumea Credinței pentru copii*, anul I/2003, nr. 7, p. 18-19.

²² Leon Magdan, *Jocuri creștine pentru copii*, p. 52-53.

²³ C. Santi, E. Santi, *Elemente de educație religioasă la grădiniță*, p. 97-98.

iubirii Sale. Exemple: rugăciunea "Înger, îngerășul meu", "Tatăl nostru", "Rugăciunea de dimineață", "Rugăciunea de seară".²⁴

6. *Jocul* - cea mai importantă modalitate de exprimare a copilului preșcolar. În activitatea de zi cu zi a unui copil, jocul ocupă ponderea cea mai mare, fiind activitatea preferată a acestuia. A ne întreba de ce se joacă copilul înseamnă a ne întreba de ce este copil. Copilăria, cu frumusețea și veselia ei, nu poate fi imaginată fără joc. Jocul este o metodă și totodată un mijloc de educare eficient și atractiv, prin intermediul lui se realizează învățarea la vârsta preșcolară, copiii manifestând un interes deosebit față de orice activitate care se realizează prin joc. Pentru copil jocul nu reprezintă o simplă distracție; jucându-se, el cunoaște și descoperă lumea și viața într-o formă accesibilă și atractivă pentru el. Jocul este un instrument care stimulează dezvoltarea cognitivă, el îi pregătește pe copii pentru viață, oferă oportunitatea de a exersa roluri și de a-i imita pe adulți, stimulează fantezia, imaginația și creativitatea, prin intermediul lui se afirmă individualitatea fiecărui copil, el reprezintă climatul psihologic cel mai favorabil copilului preșcolar pentru a se forma armonios. Nu în ultimul rând, jocul este un exercițiu esențial pentru formarea și dezvoltarea responsabilității etice și morale. Jocul poate fi utilizat în orice tip de activitate, inclusiv în cea religioasă, în funcție de obiectivele stabilite. Jocul religios este mijlocul prin care pot fi însușite atitudini și comportamente moral-religioase, facilitează dezvoltarea deprinderilor morale, ajută la formarea caracterului, într-o atmosferă plăcută, liniștitoare. Jocul este pentru copil la fel de important ca hrana pentru trup și dragostea pentru suflet. Educația religioasă se poate realiza cu succes prin intermediul jocurilor, asigurând totodată un progres moral-spiritual. Exemple: jocuri didactice care să valorifice experiența religioasă a copiilor (ajutarea semenilor, rugăciunea etc.); jocuri didactice care să evidențieze atitudini și comportamente moral-religioase din experiența de viață a copiilor (mersul la biserică, rugăciunea, fapte bune); jocuri didactice care să urmărească descoperirea calităților proprii și ale celorlalți; jocuri "Așa da/ așa nu"; joc de atenție: "Fă ce spun, nu ce fac eu!"; joc-ghicitori: "Ghici, ghicitoarea mea!"; joc de rol: "La Paști", "Cei trei magi", "Îngerășii și păstorii", "De-a familia"; jocuri de rol cu privire la asumarea diferitelor comportamente religioase în situații date și jocuri ce vizează împărțirea responsabilităților într-un grup; jocuri de rol care să urmărească acceptarea necondiționată a semenilor (ex. "Copiii lumii"); jocuri de rol care urmăresc descoperirea calităților celorlalți: "Întrebă-mă și îți răspund!".

Concluzii

Educația religioasă constituie o latură și un domeniu mai special, întrucât ea lucrează și se adresează sufletelor copiilor, frumusețea ei solicitând și o mare responsabilitate din partea celor care o predau. Tot ceea ce se adresează sufletului trebuie să vină din suflet, cu suflet.

²⁴ G. Coman, *Rugăciuni pentru copii*, București, Editura Bizantină, 2010.

Existența lui Dumnezeu este o certitudine pentru credincios și nu presupune explicații, iar viața religioasă a omului care crede nu se bazează pe concepții raționaliste și reci asupra lui Dumnezeu, ci pe emoții în legătură cu Acesta. Omul nu poate să-L cunoască pe Dumnezeu, în ființa Sa, deoarece Dumnezeu este mai presus de orice cunoaștere, iar *"un Dumnezeu definit este un Dumnezeu finit"*,²⁵ ci numai lucrările Lui, actele, manifestările Sale în lume. Iar modul în care noi ne raportăm la Dumnezeu, prin credință, constituie elementele religiozității subiective a fiecărui om în parte. Copiii simt nativ o dorință de cunoaștere puternică, asemănătoare senzației de foame sau sete. Ei vor să știe totul despre tot, de aceea întrebările lor caută neîncetat să descopere, să exploreze, să găsească tot ceea ce le-ar putea hrăni curiozitatea. Această căutare a lor se îndreaptă și în direcția lui Dumnezeu, întrucât misterul existenței divine îl atrage pe copil și-l fascinează, îi conferă încredere și siguranță. Sufletul copilului este ontologic deschis spre bine și frumos, el nu este pervertit și întinat de nimic, el rezonază de dragoste, este plin de sensibilitate și constituie terenul cel mai potrivit pentru sădirea și cultivarea valorilor morale creștine și a principiilor de viață sănătoase, care mai târziu vor deveni convingeri și idealuri personale

Într-o societate precum cea de astăzi, valorile creștine rămân singurul reper în viața oamenilor și numai călăuziți de acestea putem găsi calea spre adevărul eu și spre Dumnezeu. Credința este cea îl deosebește pe om de restul ființelor create și îl pune în legătură cu Dumnezeu. Nădejdea sau speranța creștină îl ajută pe om să depășească încercările și greutățile vieții. Copilul este exemplul adevăratei iubiri sincere, pure și inocente, iar educația în general și educația religioasă în special, trebuie să pună accentul tocmai pe această coordonată spirituală, urmărind formarea caracterului moral creștin. Dumnezeu este o realitate a vieții noastre și trebuie să învățăm încă de mici să formăm o legătură cu Acesta, care să dureze întreaga viață. Educația religioasă *"deschide sufletul copilului spre bine și frumos, spre respect și dragoste față de aproapele, cultivă sensibilitatea și sădește sămânța pentru valorile morale care, mai târziu, vor deveni convingeri și idealuri personale"*.²⁶

În concluzie, putem spune că misiunea de mărturisitor al iubirii în lumea contemporană, începând de la grădiniță și culminând cu viața trăită în Hristos este cheia care ne deschide ușa Împărăției Cerurilor. Prin îndeplinirea misiunii de creștin nu facem altceva decât să răspundem la îndemnul Părintelui Cereș de a-i iubi pe toți oamenii indiferent de rang, îndemnuri pe care le găsim scrise și în Scriptura Nouului Testament. Câteva dintre acestea sunt următoarele: *"Purtați-vă cu cinste între neamuri, ca în ceea ce ei acum vă bârfesc ca pe niște făcători de rele, privind ei mai de aproape faptele voastre cele bune, să preamărească pe Dumnezeu în ziua când îi va cerceta"* (I Petru 2,12); *"Cât de frumoase sunt picioarele celor ce vestesc pace, ale celor ce vestesc cele bune !"* (Romani 10, 15).

²⁵ www.creștinortodox.ro/interviuri/parintele-galeriu-internetul-implicatiile-70497.html, accesat 16.09.2016.

²⁶ I. Nicola, *Tratat de pedagogie școlară*, București, Editura Aramis, 2003, p. 202.

Educație și familie / Education and Family

**INTERRELAȚII FAMILIALE PROVOCATE DE REVOLUȚIA
TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ**
Family Interrelations Caused by the Technical-scientific Revolution

**PhD. Lecturer Adriana Denisa Manea, PhD. Assistant Professor
Ciprian Baciu**
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca

Abstract. *Postmodernism was marked by the tendency of redefining family, resizing of its role, but also by the apparition of many mutations at the level of people organizations or relations between the family members. As a complex institution that has its activity in a space merely exposed to changes and to pressures, family has the capacity to influence political decisions, both in the social sphere, but also in the educational and economical one. The changes caused by the technological era have also caused modifications related to the family, at many levels: the determinations of it, the modalities of its foundation, but they have also changed some of the regularities that are governing the function and the inter-relationships and the between its members. Technology, the IT systems (Internet, on-line communication, smartphone and s. o.), have generated multiple possibilities of knowledge and inter-relationship, of accessing and distribution of information, and they have encouraged the free expression of opinions, feelings and emotions. In one informational society like the today's one, accommodation and re-modulation processes are self-imposed; from there we have the necessity for long-live learning, of self-education. Personal development, as self-success is dependent by family life, values and by the type of relations promoted by them.*

Keywords: *family, inter-relations, technic and scientific revolution, informational society, change.*

1. Abordare analitică a modelelor și tendințelor privind familia

Familia a fost percepută de generații ca fiind celula de bază în cadrul procesului de formare și dezvoltare a oricărei societăți umane. Plecând de la recunoașterea necesității îndeplinirii funcției de asigurare a perpetuării generațiilor umane prin reproducere de către familie, astăzi discuțiile care invadează spațiul public ne determină să reflectăm la redefinirea familiei, la redimensionarea funcțiilor acesteia, la necesitatea respectării tradițiilor și reconsiderarea teoriilor privind normalul și anormalul, a valorii de bun versus rău.

Se regăsesc în literatura de specialitate teorii care explicitează modul de constituire și funcționare a unei familiei, respectiv: modelul tradițional, contractualist, comunitar, modelul bazat pe drepturi, modelul bazat pe drepturi și responsabilități relaționale. O scurtă trecere în revistă a principalelor elemente ce caracterizează fiecare dintre modelele nominalizate anterior evidențiază valorile promovate și rolurile asumate:

➤ Modelul tradițional: Familia are un caracter privat și reprezintă o asocieră între indivizi de sex opus și copii lor naturali. Există o distribuție clară a responsabilităților și rolurilor parentale (tatăl este reprezentantul familiei în societate, exercită rolul asupra soției și copiilor fiind responsabil pentru producerea de bunuri necesare consumului familial; mama organizează activitățile domestice, se preocupă cu precădere de îngrijirea, creșterea și educarea copiilor).

➤ Modelul contractualist: Căsătoria este un parteneriat încheiat de comun acord între doi indivizi, consensul fiind cel ce guvernează responsabilitățile și rolurile prestate de către fiecare. Asocierea dintre cei doi parteneri funcționează în cadrul acelorași coordonate legislative precum asocierile de tip civil sau economic. Modelul promovează libertatea individului, ceea ce este extreme de important, dar neglijează în același timp valorile sociale, tradițiile, normele convenționale.

➤ Modelul comunitar: Familia este expresia relaționărilor personale și sociale mai ample decât cele individuale, personalitatea acestora fiind modelată de apartenența la anumite comunități etnice, regionale și religioase ale căror valori pot fi diferite de cele ale societății predominante. De semnalat asumarea de valori commune regăsită la nivelul acestui model, precum și limitarea libertăților individuale și a pluralismului social.

➤ Modelul bazat pe drepturi: Elementul central îl reprezintă caracterul negociabil al normelor și valorilor sociale. Natura conflictuală este reprezentată de drepturile individului și cele ale familiei. (Exemplu: agresiunea fizică asupra unui copil face necesară intervenția statului pentru protejarea acestuia). Drepturile articulează relațiile dintre oameni: fiecare libertate de acțiune a unui individ impune o constrângere, aceea de a fi respectată de către ceilalți. (Exemplu: dreptul la contracepție este un drept al cuplului, dar și al individului, chiar împotriva deciziilor partenerului său.)

➤ Modelul bazat pe drepturi și responsabilități relaționale: Individul este o entitate distinct individuală, dar și o persoană puternic implicată în relații de dependență și responsabilitate. (De exemplu, o femeie care acceptă să poarte o sarcină pentru altcineva trebuie percepută atât ca un agent responsabil, cât și ca o persoană care, în timpul sarcinii sale, a stabilit anumite relații cu copilul). Drepturile nu mai sunt privite ca aparținând indivizilor și fiind rezultatul auto-conservării, ci, mai degrabă, imaginând drepturile ca pe revendicări fundamentale, decurgând din relațiile umane de diferite grade de privatitate.¹

La nivel european și nu numai, familiile sunt expuse unor vulnerabilități de ordin economic, politic, tehnologico-științific. Societatea cunoașterii, la a cărei expansiune asistăm, bazată pe utilizarea tehnologiei comunicațiilor în toate domeniile vieții, este asociată cu producerea de transformări majore în viața umană la nivel individual și grupal. Forumul European "*Familia în fața secolului al XXI-lea*", susținut la Atena în 1998 semnalează faptul că în Europa se identifică două fenomene generale contradictorii: convergența și divergența. Există o *mișcare de convergență* a dimensiunilor și caracteristicilor familiei care se manifestă prin atenția tot mai crescută care se acordă rolului familiei în viața individului și în viața socială și perceperea familiei drept refugiu din fața greutăților existenței sociale. În acest timp se petrece un *fenomen de divergență*, marcat prin nevoia identificării și

¹ <https://ro.wikipedia.org/wiki/Familie>, accesat 12. 09. 2016.

personalizării familiei, ca instituție socială și ca grup social, atât în plan individual, cât și în plan național și european.²

În prezent, familia ca unitate socială s-a modificat foarte mult atât la nivel structural (de exemplu: din ce în ce mai multe familii monoparentale), cât și la nivel atitudinal (în sensul creșterii ratei divorțurilor și a tensiunilor, conflictelor intrafamiliale). Familia reprezintă fără îndoială un spațiu propice pentru creșterea și educarea copiilor. Mai mult decât atât, este cel mai adecvat mediu de structurare intelectuală, afectivă și volitivă a personalității copiilor. Climatul și atmosfera familială, siguranța materială, atitudinea afectivă și spirituală în care se vor forma copiii le va influența covârșitor dezvoltarea psihocomportamentală, evoluția și devenirea lor. Cercetările științifice în domeniu au demonstrat că influențele educative exercitate în primii ani de viață ai copilului sunt determinante în formarea caracterului acestuia.³ În același timp, în ceea ce privește educația ecologică, un aspect reclamat cu stringență de realitatea stării precare a mediului înconjurător, Mariana Momanu face următoarea precizare: *"educația ecologică nu-și poate atinge finalitățile dacă valorile pe care le vehiculează și atitudinile pe care și le propune să le formeze nu sunt cultivate și în familie, în comunitatea în care trăiește elevul"*.⁴

Realitatea socială evidențiază faptul că în cazul familiilor deja constituite legăturile sunt mai puțin durabile. Astăzi nu mai funcționează compromisul, acceptarea unei conviețuiri în situații nesatisfăcătoare doar pe considerentul că e necesară menținerea căsătoriei pentru a fi crescuți copiii într-un mediu familial stabil. Statisticile ne permit să afirmăm cum că, rata crescută a divorțurilor coloborată cu o lipsă a valorilor din ce în ce mai accentuată a condus la înregistrarea unei crize a familiei. Cauze generatoare ale acestei stări critice pot fi identificate în perimetrul profesional (absența soților/părinților din cadrul căminului pentru obținerea de performanțe profesionale), familial (inversarea rolurilor soț-soție), material (vulnerabilități în gestionarea bunurilor și/sau limitarea posibilităților de procurare a acestora), moral (respectul intra, dar mai ales, intergenerații). Mutațiile profunde înregistrate azi la nivelul instituției familiei generează schimbări care afectează familia contemporană în raport cu cea tradițională:

- rata divorțurilor survenite în anii imediat următori căsătoriei este în creștere, ceea ce conduce la impunerea modului monoparental de îngrijire/educare a copiilor, fapt care adeseori generează crize de autoritate ale părinților;
- timpul dedicat de către adulții profesiei și numărul mamelor angajate fiind în creștere determină delegarea frecventă a creșterii și educării copiilor către alte persoane (membri ai familiei: bunici, unchi, frați sau nu: guvernante) sau instituții care manifestă o toleranță ridicată la comportamentul disruptiv al acestora;

² A. B. Pescaru, *Familia azi, o perspectivă sociopedagogică*, București, Ed. Aramis, 2004.

³ N. C. Stan, "Relația școală familie în contextul societății contemporane", în *Creativitate și inovație în educație*, Vol. I., Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2014.

⁴ M. Momanu, *Introducere în teoria educației*. București, Ed. Plorom, 2002, p. 139.

- reducerea timpilor de producere a unor bunuri și desfășurare de activități casnice, gospodărești, de loisire în comun diminuează dezvoltarea spiritului de echipă, a conștiinței apartenenței la un grup, responsabilizarea, disciplina, spiritul de cooperare și întraajutorare, etc.;

- manifestarea convenționalismului în cadrul întrunirilor familiale prilejuite de diverse sărbători tradiționale, sociale sau religioase în detrimentul entuziasmului, atașamentului, plăcerii și bucuriei de a fi împreună, de a fi reuniți toți membrii familiei.

2. Mecanismul interrelațional familial

În interiorul familiei se întâlnesc numeroase procese și fenomene familiale: intercunoașterea, comunicarea, cooperarea, conflictul, competiția, negocierea, formarea unor coaliții, manipularea, etc. Intercunoașterea și comunicarea stau la baza formării și evoluției cuplului și familiei. Interrelaționarea pozitivă la nivelul oricărei familii presupune două condiționări: o comunicare corectă pe de o parte și o bună cunoaștere a partenerilor relaționali, pe de altă parte. Practicarea unei comunicări corecte, de tip asertiv este asociată unui set de norme și reguli. Astfel, apar următoarele condiționări:

- manifestarea sentimentelor de afecțiune autentică ale membrilor familiei;
- eforturi pentru înțelegerea corectă a mesajului (ascultare activă, reflecție, empatie);
- abilități de gestionare ale unei comunicării asertive (exprimarea propriilor opinii, convingeri și trăiri emoționale, ținând cont de reacțiile emoționale și afective ale interlocutorului, fără a afecta drepturile acestuia);
- onestitate și diplomație în a afirma și accepta adevărul;
- acceptarea necondiționată a mesajelor verbale și nonverbale primite de la partener;
- disponibilitate afectivă și temporară în a asculta ce spune partenerul;
- acceptarea dialogului atunci când problemele celuilalt o reclamă;
- utilizarea unui limbaj, ton și tonalitate adecvate mesajului și situației comunicaționale.

Amplitudinea procesului de intercunoaștere la nivelul familiei este dată de faptul că producerea acesteia exprimă nevoia de autocunoaștere. Intercunoașterea este un proces atât voluntar, conștient, dar și involuntar, automat, acțiunile directe de autodezvăluire și dezvăluire reciprocă se succed și se interpătrund, iar partea involuntară constă în comportamentele obișnuite și automate pe care fiecare partener le realizează, dându-i astfel informații celuilalt despre el. Autodezvăluirea și dezvăluirea reciprocă au o mare importanță în stabilirea intimității în cuplu și familie, realizându-se astfel stabilirea unor relații mai bune, mai calde, mai deschise între parteneri, între părinți și copii. În același timp, autodezvăluirea și dezvăluirea reciprocă facilitează stimularea dragostei erotice, producerea dragostei profunde, mature. Procesul de dezvăluire se produce în condițiile unei comunicări asertive și ascultări active, prin surmontarea unor eventuale blocaje ale intercunoașterii

precum: teama de a nu lăsa pe celalalt să afle presupusele defecte proprii; teama de respingere sau pierdere, care ar putea urma dacă celalalt cunoaște ceea ce tu apreciezi ca fiind un dezavantaj pentru tine; tendința de a judeca propria dezvoltare sau ceea ce dezvoltă partenerul; tendința de a te manifesta ca fiind superior partenerului, falsificând astfel intercunoașterea; mitul conform căruia partenerul trebuie să intuiească adevărata ta structură bio-psiho-socială și culturală, dacă te iubește cu adevărat; deprinderi greșite de comunicare. Realizarea procesului de intercunoaștere nu se poate produce în afara celui de autocunoaștere și dezvoltare a încrederii în sine și în partener.

Margrit Eichelers a realizat o clasificare a principalelor tipuri de interacțiuni familiale raportându-se la unele dintre funcțiile familiei (socială, de reproducere, economică):

❖ *Dimensiunea de socializare* – cazurile în care: ambii soți sunt implicați în socializarea copiilor, doar unul dintre ei se implică în acest proces (în cazurile de divorț, în care numai unul dintre părinți obține custodia, iar celălalt nu are nici măcar drept de vizitare), nici unul nu este implicat (când copilul a fost dat spre adopție sau în situația în care nu au copii).

❖ *Dimensiunea procreativă* - se referă la interacțiuni de tipul cuplurilor care au copii împreună, cupluri care au un copil sau mai mulți împreună plus alții cu alți parteneri, cupluri care au copii doar cu alții sau care nu au copii deloc.

❖ *Dimensiunea sexuală* - se referă la interacțiuni de tipul un cuplu căsătorit, în care soții fac dragoste numai între ei; un cuplu căsătorit, în care partenerii fac dragoste și cu alții; un cuplu în care partenerii fac dragoste numai cu alții sau celibatari.

❖ *Dimensiunea rezidențială* - este reprezentată de două situații: toți membrii familiei locuiesc în aceeași casă și respectiv situația în care toți sau o parte din ei locuiesc în cămine complet separate sau au o multitudine de alte aranjamente.

❖ *Dimensiunea economică* - se referă la situațiile în care un membru al familiei este total responsabil pentru întreținerea tuturor; toți membrii sunt independenți din punct de vedere economic. Există grade intermediare; o persoană este responsabilă pentru unii dintre membri (când soțul plătește pentru el și copii, iar soția pentru propriile ei cheltuieli) sau când unul dintre membri este doar parțial responsabil pentru câțiva dintre aceștia, ca atunci când soții își plătesc propriile cheltuieli și-și împart toate cheltuielile legate de întreținerea copiilor.

❖ *Dimensiunea emoțională* – situații în care: toți membrii familiei sunt implicați emoțional pozitiv, negativ sau deloc. Această implicare emoțională poate fi asimetrică – cineva poate iubi pe altcineva din familie, care este fie neimplicat emoțional în relația cu el (părinte, soț absent emoțional sau copil autist), fie are o implicare de tip negativ față de acesta.⁵

Era tehnologică a produs schimbări remarcabile în toate sferile existențiale. Cu raportare la relațiile familiale se constată o înregistrare alarmantă a decalajului

⁵ M. Eichelers, M. "The Inadequacy of the Monolithic Model of the Family", in *Canadian Journal of Sociology*, VI (1981), no. 3, p. 367-388.

dintre generații. Sunt evidente discrepanțele de nevoi, opinii, atitudini dintre părinți și copii. Tehnologia avansată a facilitat cunoașterea, transmiterea informațiilor și nu în ultimul rând, manifestarea independentă, autonomă a persoanei. La nivelul majorității țărilor europene se constată existența unui comportament din ce în ce mai pasiv al părinților în raport cu copiii lor.⁶ Prin urmare, tehnologia (internetul, smartphon-ul, etc.) suplinește, nu de puține ori, lipsa părintelui din viața copilului său. Studiile arată că hiper-expunerea la mass-media socială și anunțuri online pot avea efecte negative asupra psihicului copilului. Se pot produce accese de anxietate, în mod special, la tinerii care caută acceptarea socială.⁷ Experiența ultimilor ani arată că noile tehnologii nu reprezintă o simplă unealtă care permite să te bucuri de o extensie și de un nivel de comunicare mai bune, dar și că au devenit, într-un anumit sens o ambianță, un loc, unul din lanțurile conectate la cultură prin intermediul căreia îți exprimi identitatea.⁸

În sprijinul părinților dornici să asimileze cunoștințele necesare exercitării misiunilor educative, instituțiile de învățământ și cultură, de stat și private, organizează cursuri de formare pentru părinți. Acțiunile vizează toate formele de educație (formală, nonformală și informală), cunoscând că societatea însăși trebuie să fie una educativă. De asemenea, mecanismele de autoeducație, ca parte componentă a educației permanente, pot fi activate de către aceștia. Schimbările produse având un caracter dinamic și continuu este insuficientă raportarea la norme și reguli stabilite apriori, reguli depășite moral. Utilizarea adecvată a tehnologiei este o provocare continuă atât pentru adulți, cât și pentru copii, părinți și educatori deopotrivă. Munca educativă se impune a fi centrată pe înțelegerea și respectarea valorilor universale. La nivelul școlilor strategiile didactice pot fi relaționate cu exigențele academice din perspectivă curriculară și funcțională, cu atitudinea reflexivă asupra informațiilor, aplicarea creatoare a instrumentelor de învățare virtuală. Pelaez, într-un studiu publicat în 2009 sublinia șansele reduse de reușită ale școlii în afara utilizării pe scară largă a tehnologiei informatizate, subliniind faptul că procesul de învățare a oricărui subiect sau calificare pot fi facilitate de TIC.⁹

3. Concluzii

Diferențele existente între diversele modele familiale constituie premiza identificării unor soluții la problemele familiei de mâine, la reajustarea funcțiilor și

⁶ P. Dusi, "The Family-School Relationships in Europe: A Research Review", in *Center for Educational Policy Studies Journal*, II (2012) no. 1, 13-33.

⁷ Sadova, M. *Desprecopii.com*, 2016. <http://www.desprecopii.com/info-id-18195-nm-Parintii-in-eradigitala-abordari-detox-si-sfaturi.htm>, accesat 12. 09. 2016.

⁸ Benedict XVI (2013). *Mesajul pentru a 47-a Zi Mondială a Comunicațiilor Sociale Cf.* <http://opusdei.ro/ro-ro/article/a-educa-in-folosirea-noilor-tehnologii/>, accesat 12. 09. 2016.

⁹ C. Peláez, C. *Enfoques y Estrategias Didácticas Contemporáneas Tecnologías Intervienen Activamente en los Procesos de Formación de los Individuos*, 2009, disponibil la adresa: <https://www.scribd.com/doc/23020047/Las-tecnologias-como-una-herramienta-didactica>, accesat 12. 09. 2016.

rolurilor acesteia. În același timp, valorificarea maximală a experiențelor proprii conjugate cu bunele practice din perspectiva problematicei lumii contemporane poate conduce la formarea unor deprinderi dezirabile de viață socială. A participa activ, a fi responsabil presupune a cunoaște, a accesa informația, a identifica mecanismele de utilizare corectă a acesteia și a alege.

Răspunsul, soluțiile la problemele actuale ale familiei, accentuate de revoluția tehnologică, nu poate fi altul decât solidaritatea între generații, armonia intrafamilială, negocierea și compromisul în cadrul fiecărei familii, comunicarea pozitivă și eficientă a valorilor universale în simultaneitate cu cele tradiționale autentice, autonomizarea persoanei și familiei, responsabilitatea asumată de către fiecare membru al familiei, tandrețea esențială maternă și înțelegere parentală.

*Family Interrelations Caused by the Technical-scientific Revolution, Astra Salvensis, V (2017),
no. 9, p.103-109*

EDUCAȚIA RELIGIOASĂ ÎN FAMILIA MODERNĂ Religious Education in Modern Family

PhD. Candidate Crina Flavia Samson, Teacher Dorina Loredana Sofian
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca
Gymnasium School "Dimitrie Vatamaniuc", Sucevița

Abstract. *The problems that Christian family is dealing with, in a continuous changing society, are multiples. The changes from the society bring also changes in the family, because social institutions are in a relationship of interdependence. The modernisation of society brings the considerable decrease of the religion influence and increasing of science and rational thinking. Despite of that, the base of a family is religion, which use elements useful for the keeping-order, like: the understanding, the respect, the love, the tolerance etc. Some changes in the system of thinking values, norms or ideals, are also bringing with them the emergent need for moral landmarks.*

Keywords: *family, contemporary society, religion, tips of families, secularisation.*

Introducere

Familia este cea mai veche instituție creată de om de-a lungul existenței sale social- istorice, definită în mod obișnuit ca grup de persoane unite prin căsătorie sau rudenie, individualizându-se însă în raport cu alte grupuri sociale prin norme, obiceiuri, valori transmise de la o generație la alta.

Etimologic, cuvântul familie provine din limba latină *familia*, -ae care desemnează totalitatea membrilor dintr-o casă sau gintă. În sens larg, familia este grupul social în care membrii sunt legați prin raporturi de vârstă, căsătorie sau adopție și trăiesc împreună. În sens restrâns, familia este definită ca "grup social format dintr-un cuplu căsătorit și copiii acestuia".¹ În concepția altor autori, familia este privită ca o formă de comunitate între cel puțin doi indivizi, uniți fie prin căsătorie, fie prin legături paterne, înfăptuind "mai mult sau mai puțin latura biologică și/sau cea psihosocială". Familia mai este supranumită *celula de bază a societății*, astfel relația dintre familie și societate este una biunivocă și de intercondiționare, existând în acest sens o dificultate în a preciza cu exactitate cine are rolul determinant.

Privită din perspectivă religioasă, ea este considerată a fi un așezământ dumnezeiesc, fiind cea mai importantă alcătuire socială de care depind dezvoltarea, stabilitatea și mai ales existența întregii omeniri.² Dominat fiind de evoluțiile brutale ale societății contemporane, individul de astăzi se află în mare măsură deconectat de la referințele trecutului. Dogmele religioase și Dumnezeu nu își mai au rolul de altă dată, fiind date acum deoparte, întrucât individul societății contemporane și-a îndreptat privirea spre ceea ce crede că este mai important pentru el, și anume trupul, canalizându-și întreaga energie în a-și satisface nevoile de zi cu zi, lăsând

¹ C. Zamfir, L. Vlasceanu, *Dicționar de sociologie*, București, Editura Babel, 1998.

² Constantin Necula, *Iubi-te voi, Doamne*, Sibiu, Editura Agnos, 2001.

deoparte hrănirea sufletului. Trăim într-o lume axată pe consum, iar valorile creștine, religia și familia nu mai sunt o preocupare.

Practici și valori religioase promovate în familia contemporană

Schimbările drastice de-a lungul deceniilor în ceea ce privește configurația unității de familie împreună cu presiunile sociale și culturale asupra structurilor familiale au determinat modificări. Durkheim definește religia ca fiind un sistem unitar de credințe și practici, considerate sacre, și toți cei care aderă la ele sunt unite într-o singură comunitate morală unică numită biserică. Conform teoriei sale, oamenii consideră religia un factor important în ceea ce privește sănătatea și continuitatea oricărei societăți. Astfel religia joacă un rol primordial în unirea membrilor societății, permițându-le să își mențină credințele și valorile comune. Cu toate acestea, Durkheim avea convingerea că își va pierde semnificația o dată cu timpul, considerând că aceasta va fi înlocuită treptat de cultele individuale și creșterea încrederii în știință, ceea ce se poate observa foarte clar acum.

Influența tot mai mare a tehnologiei asupra tinerelor generații a creat un decalaj între credințele și valorile părinților și cele ale copiilor. Dacă înainte întreaga familie mergea regulat la biserică, acum tinerii ocolesc acest drum, mergând de cele mai multe ori din obligație sau pur și simplu pentru a face pe plac părinților, și nu pentru că simt că ar trebui să meargă. Nu găsesc conexiunea cu divinitatea, întrucât sunt conduși de ideea *cauză-efect*.

Privind în ansamblu, toate religiile au o caracteristică comună și anume aceea că definesc toate lucrurile în două categorii: ideal și real, desemnate în general în sacru și profan. Deși acești doi termeni distincți sunt regăsiți în orice religie, credința într-un Dumnezeu Atotputernic nu este o trăsătură generală a acestora³. Spre exemplu, în multe din învățăturile budiste nu găsim o divinitate cu puteri absolute. De aceea, sociologul francez consideră, contrar credințelor populare, că religia nu înseamnă a crede într-un Dumnezeu, ci de a crede în lucrurile sacre. Mai mult decât atât, religia este acel element care asigură integritatea societății. Partajarea sentimentelor și gândurilor comune ca asigurare a integrității are nevoie să se verifice și să se reafirme la intervale regulate. Ritualurile religioase, cum ar fi rugăciunile, ritualuri de ispășire, le oferă oamenilor o modalitate de socializare. Cu alte cuvinte, scopul venerării nu se referă strict la întărirea relației dintre oameni și divinitate, ci mai degrabă de a consolida legăturile dintre individ și comunitatea din care face parte.

Un alt aspect important al teoriei lui Durkheim este acela că religia nu se limitează doar la credință, ci cuprinde ceremoniile și ritualurile conduse de un grup de credincioși, care mai apoi crează și dezvoltă un puternic sentiment de solidaritate

³ Conștientă de această responsabilitate, Biserica Ortodoxă Rusă, spre exemplu, a adoptat în anul 2002 un document care evidențiază aceste aspecte. Cf. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, "Fundamentele concepției sociale a Bisericii Ortodoxe Ruse reflectate în documentul sinodal din anul 2000", în *Tabor*, IX (2015), nr. 4, p. 39-42.

în cadrul acestuia. Astfel, ritualurile joacă un rol important în orice grup de credincioși, ajutând la dezvoltarea inter-legăturilor, dar și în a evada din monotonia zilnică spre culmile înalte ale vieții.

Pentru ca o societate să existe și să prospere este imperios necesară o bază a moralității constituită din valori, credințe și norme ce îmbracă haina conștiinței colective, ducând astfel spre integrare socială. Prin conștiința colectivă, societățile sunt stabilite și unite, iar în același timp ea este generată de interacțiunea dintre oameni. În timp ce societatea se modernizează, influența religiei scade considerabil în fața *gândirii științifice*, oamenii preocupându-se mai puțin de aspectele religiei. Familia și religia sunt instituții sociale de bază care au modelat de-a lungul timpului comunitățile, lucrând împreună pentru a produce, transfera și controla valorile etice ale societății. Personalitatea cât și identitatea unui individ se formează în familie, fiind locul în care învață pentru prima dată să socializeze. Dacă în societatea tradițională, religia juca un rol esențial în cadrul familiei, în societatea contemporană acest lucru s-a schimbat din cauza diferitelor structuri caracteristice societății moderne. Relația dintre cele două determină, dar în același timp controlează, valorile morale ale societății. Religia promovează anumite elemente care sunt critice pentru construirea unei baze solide pentru familie și pentru păstrarea ordinii publice cum ar fi dragostea, respectul, toleranța și înțelegerea. Cu toate acestea, există numeroase schimbări care au loc în procesul modernizării, în principal în alcătuirea familiei, forma relațiilor din cadrul ei, rolul soților și al copiilor, deciziile luate, responsabilitatea, percepția cât și înțelegerea între membri familiei.

Liberalizarea concepțiilor în diferite domenii,⁴ schimbarea opiniilor într-o societate aflată în plină restructurare aduce cu sine nevoia de repere morale. Această schimbare produce reformulări în ceea ce privesc valorile, conceptele, idealurile întrucât se deschid noi orizonturi de înțelegere a spiritului uman. Astfel se trece de la o societate tradițională bazată pe valori morale spre una rațională, vechile valori fiind trecute prin filtrul minții și nu cel al inimii. Se schimbă percepția despre lume, viață, mediul înconjurător deoarece societatea contemporană înclină spre obsesia oarbă pentru bani, decăderea familiei ca instituție socială, amplificarea conflictelor de orice natură (individ versus individ, individ versus societate, grupuri sociale contra grupuri sociale etc), preeminența egoismului. Toate acestea ne duc cu gândul la existența unei crize, unde morala nu mai este cea care liniștește suflete noastre, știința inventează pe zi ce trece mijloace de atingere a fericirii imediate. Lumea este de astăzi este o lume tensionată, unde în fiecare moment asupra individului se exercită un complex de forțe care modelează personalitatea, maturitatea lui socială, emoțională și intelectuală. Lipsa timpului și a energiei psihice necesare pentru a

⁴ Fapt ce iscă discuții și asupra unor subiecte de morală astăzi. Pentru mai multe detalii cu privire la acest aspect, a se vedea și: Iuliu-Marius Morariu, "Bun și rău în practica transplantului de organe. Câteva perspective teologice asupra unui fenomen cu implicații medicale", în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Bioethica*, LIX (2014), nr. 1-2, p. 53; Iuliu-Marius Morariu, "Wholeness of the Body in the Context of the Talks on Organ Transplantation", în *Studia Universitatis "Babeș-Bolyai" Series Bioethica*, LXI (61), nr. 1-2, 2016, p. 48.

filtra prin propria gândire problemele și evenimentele cu care se confruntă, duce la formarea unei imagini distorsionate în ceea ce privește lumea înconjurătoare.

Se poate vorbi de un reflux al religiei legat de fenomenul modernității, desemnat de conceptul de secularizare. Oliver Clement definește societatea secularizată ca fiind societatea în care ignorând cerul, omul de astăzi regăsește pământul.⁵ Omul deplasează centrul de greutate al vieții de la Dumnezeu la om, dominat fiind de valorile pământești mai mult decât cele cerești. Privind din acest unghi, familia ajunge să și schimbe prioritățile pentru a fi în concordanță cu societatea. Integritatea familiei a fost atacată dintotdeauna de pericole, însă au fost mai puține în secolele anterioare. În prezent se adaugă alte pericole noi și se ajunge la intensificarea altora. Principalele probleme cu care se confruntă familia creștină sunt noile tipuri de familie, la care se adaugă și devianțele sexuale, adulterul și avortul.

Concubinajul este un nou tip de familie. Sociologii arată că acesta e un mod de a trăi împreună al cuplurilor moderne, în afara contractului căsătoriei.⁶ Tot mai mulți tineri trăiesc în concubinaj, văzut ca o perioadă de probă înainte de căsătorie. Uneori acesta se îndreaptă spre căsătorie de bună voie sau din constrângere fiindcă la un moment dat apare un copil sau doi, ori spre o simplă despărțire. Întrucât existența concubinajului a atins cote înalte, multe state europene l-au legiferat, aici putem vorbi de Islanda (unde 65% este ponderea copiilor proveniți din concubinaj), Danemarca, Suedia și Marea Britanie. După Revoluție în România numărul celor care au ales să trăiască în concubinaj a crescut semnificativ, datorându-se emancipării societății românești după modelul occidental, ajungându-se astăzi la o pondere de 26% a copiilor provenite din astfel de familii. Prelungirea studiilor și dorința de carieră, precum și lipsa resursele financiare care să asigure un trai decent conduc spre acest tip de conviețuire.

Din concubinaj a apărut un alt tip de familie și anume familia monoparentală, când în urma conviețuirii apare cel puțin un copil, iar unul din concubini hotărăște să crească copilul fără a-l implica și pe celălalt. Structura tot mai des întâlnită în societatea de astăzi este cea a familiei monoparentale. În societatea tradițională acest tip de familie era dezaprobată, acum ea este tot mai des întâlnită și acceptată totodată deoarece viziunea asupra familiei s-a schimbat. Instanțele judecătorești neținând cont de statutul și integritatea acesteia, hotărăște să despartă familia considerând că e spre binele copilului să crească înafara unui climat conflictual. Deși se urmărește a fi înlăturat un rău, de fapt se ajunge la un altul. Părinții vor continua neînțelegerile și după divorț, când fiecare va încerca să își apropie copilul. Acest tip de familie este considerată a fi în detrimentul copilului deoarece acesta este lipsit de dragostea ambilor părinți, de imaginea unei familii adevărate așa cum religia o propovăduiește, dar și de posibilitatea unei educații adecvate.

⁵ Olivier Clement, "Sour la secularisation", în *Contacts*, no. 187 (1999), p. 345.

⁶ M. Bulgaru, *Sociologia*, Chișinău, Ce – USM, 2003.

Un alt aspect ce atacă în mod direct sacralitatea familiei este cel al devianțelor sexuale, referindu-ne aici la homosexualitate și lesbianism. Scopul familiei este acela de a procrea, ceea ce în cazul acestora nu se poate realiza. Deși acestea au existat dintotdeauna, modalitatea de percepție a societății contemporane s-a schimbat, considerându-le a fi normale în ciuda opunerii Bisericii care aduce argumente solide în acest sens. Copiii născuți în familii normale ce ajuns a fi înfiați vor considera normalitatea ca fiind cea regăsită în familia din care fac parte, ducând mai departe acest tip, ajutându-l astfel să dăinuie în timp.

O altă problemă cu care se confruntă familia modernă este adulterul. Deși în Evul Mediu acesta era aspru pedepsit și condamnat, în zilele noastre acesta nu mai este un tabu. Infidelitatea conjugală capătă multiple forme având ca uneltele simple consersații, literatură și materiale pornografice până la clasică aventură. Acesta îndreaptă familia spre destrămare, nerespectând legământul realizat în cadrul Tainei Căsătoriei. Cu alte cuvinte, adulterul nu face altceva decât să distrugă esența căsătoriei, evident fiind faptul că din acea căsătorie iubirea a dispărut rezultând în urma acestuia disoluția familiei respective.

Lipsa unui trai decent, precum și teama de a-și asuma responsabilitatea în ceea ce privește creșterea unui copil, conduce adesea cuplul spre avort. Biserica nu admite acest lucru întrucât îl consideră a fi o crimă, un asasinat, acceptând o singură situație în care poate fi înfăptuit și anume atunci când este necesară o alegere între viața mamei și cea a copilului, prioritate având mama. Avortul îi determină pe cei căsătoriți să privească doar plăcerea în relația dintre o femeie și un bărbat, nicidecum scopul familiei dat de îndemnul biblic "creșteți și vă înmulțiți". Legalizarea avortului este o problemă veche și dezbătută de-a lungul timpului. Crima și avortul stau pe aceeași treaptă în viziunea religiei, întrucât din starea de organism monocelular vorbim deja despre o ființă vie. Legalizarea avortului, din punctul de vedere al bisericii, nu este altceva decât permiterea unei crime din punct de vedere legal fără a fi pedepsită în consecință.

Concluzii

Problematika moralității, cu referire la moralitatea creștină, dobândește note distinctive în adolescență, perioada dezvoltării personalității umane, la care dacă adăugăm particularitățile distincte ale moralei creștine și schimbările de percepție a societății contemporane, putem concluziona că avem de-a face cu un proces amplu și complex. Copilul are nevoie de credință și totodată trebuie să consimtă că modelul pe care îl are în față, părintele, este cel pe care trebuie să-l urmeze. De aceea, religia joacă un rol important în cadrul unei familii sănătoase, unde există iubire, înțelegere și toleranță. Apreciem că la nivelul familiei tradiționale religia își poate pune amprenta cel mai bine asupra tuturor membrilor săi, dându-le sens vieții și învățându-i să nu fure, să fie mai buni cu cei din jurul lor, să aibă respect față de viață, față de sine și ceilalți.

TRADIȚIONAL ȘI MODERN ÎN FAMILIA ROMÂNEASCĂ Traditional and Modern in Romanian Family

Teacher Luminița Badale
Gymnasium School, Cristeștii-Ciceului

Abstract. *Under the biological, psychological, socio-cultural, economic, political, and religious dimensions of life, humanity belongs, above all, to the family. Throughout history, the family sphere has become one of the most stable forms of human community and has contributed to the perpetuation and progression of the human species. The family system enables the evolution and continuity of social life and is the fundamental core of society.*

Keywords: *family, Christian family, functions of family, love, altruism, respect.*

Familia- istoric și conceptualizări

Numele de familie vine din famulus ("sevitor"), care înseamnă, potrivit Dicționarului etimologic al limbii latine, *ansamblul sclavilor și al servitorilor ce trăiau sub același acoperiș*¹. Familia ajunge să cuprindă agnati, rudele pe cale paternă, cognati, rudele pe latura maternă, devenind în cele din urmă gens (comunitate formată din rudele de același sânge), între bărbat și ceilalți membrii nefiind relații familiale, ci comunitatea creată funcționând ca o proprietate a acestuia; de aceea bărbatul nu era numit "pater", ci "genitor". Bineînțeles că această comunitate evoluează în timp, trecând prin diferite epoci care o influențează, uneori în bine alteori în detrimentul ei, ajungând până în epoca modernă, a societății industriale, când se dezvoltă noi relații de familie și de integrare a ei în societate. Egalitatea dintre soți și a drepturilor sociale și politice ale familiei sunt realități stipulate în constituțiile statelor, iar integrarea și afirmarea profesională a femeii nu cunoaște restricții din punct de vedere legal. Alvin Toffler, scriitor și futurolog american, opinează că în societatea postindustrială de astăzi se trece de la familia lărgită, care locuiește toată în același loc, la familia de tip nuclear, alcătuită din soț, soție și de regulă, doi copii, una care ar trebui să primească bani puțini pentru a crea interdependență.

Nucleu fundamental al societății, familia îndeplinește un sistem de funcții, care nu se manifestă individual, ci concurg spre desăvârșirea ei, dintre care: funcția naturală sau biologică, funcția de socializare, cea economică și funcția educativă. Dintre acestea, cea de socializare se referă la relațiile interumane, sociale și civice, și definește familia ca un microgrup social care dezvoltă relații de înțelegere, de cooperare, de respect și de ajutor reciproc necondiționat, soluționând în sânul ei necesități de natură spirituală, materială, de comunicare sau altele.

De aici se poate distinge funcția spirituală sau religioasă, cea care face ca familia să evolueze de la starea de nucleu de bază al societății la calitatea de a fi Biserică mică: comunitatea credincioșilor ce mărturisesc același crez și luptă în consens pentru mântuirea sufletească a celuilalt. *"Nu cânta ale tale, ca să afli ale*

¹ Cf. <https://dexonline.ro/definitie/familie>, accesat 12. 06. 2016.

tale...căci cel ce caută ale sale, nu află ale sale... fiindcă folosul său propriu stă în folosul aproapelui, și al acestuia în al celuilalt".²

În această micro-biserică – Familia – au apărut primele rugăciuni (mai înainte de a se putea aduna în biserici, oamenii se rugau în familie, în case, împreună, bărbatul fiind cel care conducea actul orantic). De altfel, bărbatul este cel care își întemeiază familia, dar este chemat la o întemeiere înțeleaptă, pe temelie de stâncă, una care nu va ceda niciodată, în fața niciunei furtuni (Matei VII, 24-27).³

Biserica, instituție divino-umană, este caracterizată de unele însușiri, care definesc și Familia, privită din perspectivă creștină. Astfel, Familia–Biserică este sfântă, deoarece întemeietorul ei este Dumnezeu Cel Sfânt: El zidește prima familie, Adam și Eva, pe Adam din țărână, iar pe Eva din Adam. De asemenea, peste secole, Mântuitorul Hristos binecuvintează căsătoria și o ridică la nivel de Taină – "*Taina aceasta mare este ... în Hristos și în Biserică*" (Efeseni V, 33). La nunta din Cana face începutul minunilor Sale, chiar dacă încă nu sosise timpul pentru ca să se facă cunoscut lumii în chipul acesta. Atât Mântuitorul Hristos, cât și Apostolul Pavel îndeamnă pe toți la sfințenie: "*Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel creșc desăvârșit este.*" (Matei V, 48) și "*Căci voia lui Dumnezeu aceasta este: sfințirea voastră;*" (I Tesaloniceni IV,3). Chemarea la desăvârșire, la sfințenie, este adresată tuturor credincioșilor fără nici o deosebire de rasă, sex sau stare socială; ea transcende veacurile și se adresează și contemporanilor familisti; ea nu se adresează exclusiv celor ce fac parte din cler sau cinul călugăresc. Aceia doar au ales o altă cale prin care să atingă sfințenia, dar indiferent de itinerariul ales, contează destinația sau scopul ultim către care se tinde, în cazul de față sfințenia vieții, spre care, într-o stare de normalitate, concură toți. Cine nu s-a întrebat, oare, măcar o dată dacă mai este posibilă sfințenia vieții în familia de astăzi? Tot așa, mitropolitul Andrei Andreicuț⁴ și, în aceeași măsură, domnul Dan Puric, se întrebau retoric dacă se mai poate trăi frumos astăzi. În viața de familie sfințenia și frumusețea converg: o familie cu viață sfântă este întotdeauna o familie ce trăiește frumos. Cântărețul, compozitorul și chitaristul francez Aime Duval (Pere Duval) mărturisește încântarea sa când privea la tatăl său, întors de la muncă și cufundat în rugăciune, sau când o vedea pe mama sa îmbrăcată în șorț, cu un frățior în brațe, rugându-se pentru toți cei nouă copii ai săi, dar și pentru soțul ei. El, unul dintre copiii Duval, era înmărmurit cu gândul la Dumnezeul acela atât de important, încât mama stătea în picioare în fața sa, iar tatăl care nu se pleca în fața nimănui, îngenunchia, dar, totodată, atât de apropiat de oameni (încât tatăl nu trebuia să se schimbe de hainele de la muncă, iar mama purta șorțul): "*Măinile tatălui meu și buzele mamei mele m-au*

² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre chipurile iubirii în viața de familie, antologie*, Constanța, Editura Elena, f. a., p. 1.

³ Citatele sunt extrase din *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1975.

⁴ Andrei Andreicuț, *Mai putem trăi frumos? Pledoarie pentru o viață morală curată*, Alba-Iulia, Editura Reîntregirea, 2002.

învățat despre Dumnezeu mai mult decât școala" – mărturisește el la maturitate. Deci, o familie frumoasă care tinde spre sfințenie!

Ca instituție divino-umană, Biserica este indestructibilă, după cuvintele Domnului Iisus Hristos: "...și pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui". (Matei XVI, 18). Tot așa și Familia-Biserică este o unire indestructibilă între bărbat și femeie: "Dar de la începutul făpturii, bărbat și femeie i-a făcut Dumnezeu. De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa. Și vor fi amândoi un trup; așa că nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ceea ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă" (Marcu X, 6-9).

Protopărinții Adam și Eva au fost creați de către Dumnezeu, după chipul Său printr-un act deosebit, nu prin cuvânt, ca restul zidirii; pe Adam l-a creat din pământ, iar pe Eva din Adam. Deci întreaga omenire îl are ca origine pe Adam. Dacă Eva ar fi fost creată din pământ, atunci omenirea ar fi avut două începuturi? Sfântul Ioan Gură de Aur se întrebă: "Pentru ce nu suntem făcuți toți din pământ? Pentru că și copiii, și cele care își cresc copiii, și faptul de a se naște dintr-înșii să ne unească unii cu alții. ... Nu a plăsmuit pe femeie dintr-o altă materie în afară de aceea a lui Adam, ca nu cumva el să o considere străină."⁵ Sfântul Ioan compară indisolubilitatea unirii dintre soți cu frumusețea arborilor care au un singur trunchi și înspre vârf ramurile se răsfiră într-o coroană armonioasă.

Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul Său: l-a făcut bărbat și femeie, două persoane distincte, dar care nu-și găsesc realizarea și fericirea deplină decât formând, în iubirea conjugală, un singur trup, adică o singură ființă, o singură inimă, o singură gândire, o singură simțire. Chipul îl poartă omul în el, imprimat fiind de Dumnezeu; asemănarea cu Dumnezeu o face omul dacă bărbatul și femeia comunică între ei, se deschid unul către altul, sunt în relații reciproce de iubire ca și cele trei persoane divine. Eva a fost făcută din coasta lui Adam. De aceea, Adam își va căuta mereu propria coastă. La fel, Eva își va găsi liniștea și mulțumirea numai revenind la locul din care a fost luată. Femeia și bărbatul se vor căuta: numai așa pot purta în ei chipul și asemănarea lui Dumnezeu cel treimic. Numai recuperându-și coasta, pe Eva, Adam poate deveni din nou întreg, persoană completă, deplină. Eva nu a primit suflare de viață ca Adam; ea poate trăi numai revenind la locul de unde a fost luată, devenind un singur trup, respirând aceeași suflare de viață pe care a primit-o Adam.

Chip al Sfintei Treimi, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, Familia-Biserică există doar atunci când dragostea dintre soți constituie temelia pe care se zidește. Această virtute, dragostea, trebuie să le cuprindă pe toate celelalte virtuți, devreme ce este cea mai mare dintre toate: "Iar mai mare dintre acestea este dragostea" (I Corinteni XIII, 13). Ea este piatra de temelie pe care se poate clădi o familie trainică; dragostea curată dintre soți nu piere, nu se uită, nu se transformă, ci păzește casa de toate încercările, de toate tentațiile lumii acesteia. Un scriitor definea familia fericită ca fiind alcătuită din doi buni iertători; fiecare iartă celuilalt, potrivit dragostei pe care

⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre chipurile iubirii în viața de familie, antologie*, p. 10.

i-o poartă, atâta timp cât familia se întemeiază pe această dragoste, și nu dragostea cuprinde cele două inimi după ce au devenit una. *"Iubirea ți-l arată pe aproapele ca pe un alt sine al tău, te învață să te bucuri pentru fericirea lui, ca și cum ar fi fericirea ta și să te întristezi la necazurile lui, ca și cum ar fi necazurile tale."*⁶ Octavian Paler spune că atunci când iubești foarte mult, vrei să dăruiești ceea ce ai mai bun, iar după îndelungi căutări ajungi să te dăruiești pe tine.

Iubirea cea frumoasă dintre soți se concretizează în nașterea de copii, o dovadă a altruismului, a faptului că în inima celor doi are loc Dumnezeu, Care este Iubire, El fiind Cel Ce a poruncit nașterea de prunci atât spre perpetuarea neamului omenesc - *"Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți!"* (Facere I, 28) - cât și spre mântuirea femeii: *"Dar ea se va mântui prin naștere de fii, dacă va stărui, cu înțelepciune, în credință, în iubire și în sfințenie"*. (I Timotei II, 15). Totuși, doar nașterea fizică a copiilor nu este mântuitoare pentru femeie, ci creșterea lor în credință, în respect și în dragoste față de Dumnezeu. Creșterea și educarea copiilor este o adevărată artă; în familiile vechi creștine se regăsesc aspecte legate de creșterea copiilor, care anticipează noțiunile de bază ale pedagogiei moderne. Este cazul Sfântului Ioan Gură de Aur, când vorbește despre deprinderea copiilor cu lucrarea virtuților sau despre aplicarea pedepselor: *"Pune deci numaidecât copilului lege ca să nu ocărăscă pe nimeni, să nu hulească pe nimeni, să nu se jure, să nu înjure, să nu se bată. Când îl vezi că-ți calcă legea, pedepsește-l uneori printr-o căutătură aspră și severă, alteori prin cuvinte usturătoare, iar alteori, prin cuvinte de mustrare; deșteaptă-i uneori ambiția prin cuvinte măgulitoare de a fi mai bun decât alții, alteori făgăduiește-i răsplată pentru o purtare bună."*⁷ Nu numai atunci, ci mai pregnant în actualitate, virtuțile erau deformate sau înțelese în mod eronat de către o parte majoritară a părinților. Astăzi ei încearcă să le "convertească" la tendințele vremii: a minți constituie o dovadă a diplomației, violența (de orice natură) este o însușire a oamenilor puternici – "scopul scuză mijloacele", astfel încât cei doi poli la care se raportează persoana sunt voit alterați. Viața creștină a familiei este înlocuită, de cele mai multe ori, de o viață din care lipsește Dumnezeu, una în care copilul sau tânărul nu se mai raportează la autoritatea divină, ci la diferite persoane care devin modele datorită stării lor sociale sau materiale și nu datorită unei vieți frumoase bazată pe virtuți.

Respectul față de părinți este dictat chiar de decalogul lui Moise, porunca a cincea promițând: *"Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta ca bine să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământ..."* (Ieșire XX, 12), arătându-se cum trebuie să fie copiii în relație cu părinții lor. Tot așa, un alt text biblic învață pe părinți cum trebuie să se comporte față de copiii lor. Sfântul Apostol Pavel scrie efesenilor: *"Și voi părinților, nu întărați la mânie pe copiii voștri, ci creșteți-i întru învățătura și certarea Domnului"*. (Efeseni VI, 4) Relația părinți copii nu se reduce doar la obligațiile copiilor față de părinți, ci trebuie avute în vedere și obligațiile părinților față de copii, obligații care nu sunt doar de natură materială – *"nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui"*

⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre chipurile iubirii în viața de familie, antologie*, p. 5.

⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre familia creștină*, București, Editura Cuvântul vieții, 2015, p. 16.

Dumnezeu" (Matei IV,4) – ori, foarte mulți părinți fac abstracție de cuvântul lui Dumnezeu, chiar și de cuvântul "*Dumnezeu*" și de Dumnezeu-Cuvântul. "*Învățătura și certarea Domnului*", nu poate să constituie o educație la întâmplare, fără a fi bazată pe niște principii pedagogice. A nu întărâta pe copii nu se referă la iubirea față de copii, pentru că iubirea este firească, ci abținerea de la a-i certa peste măsură, prin cuvinte care fac mai mult rău în sufletele lor decât să zidească bune deprinderi. "*Când vei vedea că teama are bune rezultate, fii blând. Firea omenească are nevoie și de blândețe.*"⁸

Familia în contemporaneitate

Familia de astăzi nu este una prin excelență creștină, ci mai degrabă este agreat conceptul modern al familiei; sfânta familie din Nazaret a trecut prin foarte multe încercări, pe care le-a învins prin dragostea față de Dumnezeu: Pruncul Hristos S-a născut în condiții precare, în iesle, pe paie, apoi, împreună cu ai Săi, a fost nevoit să fugă în Egipt, pentru a scăpa de ura lui Irod. Pentru femeia contemporană ar fi de neconceput să treacă prin toate acestea: să nască în grajd, iar la câteva zile să parcurgă drumul din Betleem până în Egipt, în Delta Nilului: o lăuză prin arșița zilei și prin crâncenul frig al nopții, fără apă, fără mâncare și pândită la tot pasul de fiare sălbatică! După toate acestea, ca și când n-ar fi fost de ajuns, la 12 ani copilul Iisus se pierde în mulțimea sărbătorii de la Ierusalim; ce tragedie, ce disperare părintească, ce necaz! Și totuși familia a rămas unită! Acesta este modelul care transcende nu numai veacurile, ci și mentalitățile, devenind modelul suprem de familie.

Mai este familia creștină de astăzi o reproducere a celei de ieri? Mai este familia de azi una creștină? După cele de mai sus, dar și după un scrutin sau o radiografie a vieții cotidiene, este evident că familia de azi tinde să nu mai fie Biserică; rugăciunile soților, a unuia pentru celălalt, a părinților pentru copii, a copiilor pentru părinți, nu îi mai așează în genunchi în fața icoanei; jertfelnicia, spiritul de sacrificiu, credincioșia, specifice unei Biserici, nu mai există, fiind înlocuite de tendințe moderniste - șarmul personal, frumusețea exterioară artificială.

Astăzi familia nu mai este sfântă pentru că a pierdut legătura vitală cu izvorul sfințeniei, Dumnezeu. Despre indisolubilitate nici nu mai poate fi vorba: după toate neînțelegerile și certurile intrafamiliale apare divorțul, această plagă a societății moderne, bazată pe afirmarea sinelui – orgoliul masculin și emanciparea feminină – care, din cauză că se repetă în mod ostentativ, devine din păcat o normalitate, ceva banal, la ordinea zilei, astfel încât generațiile următoare probabil că nu vor mai vedea nimic dramatic în destrămarea unei familii. Astăzi o familie nu mai este ființată din doi buni iertători, ci din două ființe cu o puternică personalitate, care se străduiesc să se afirme fiecare pe sine însuși. (Cifrele arată că în anul 2016 numărul divorțurilor constituie jumătate din numărul căsătoriilor).

⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre familia creștină*, p. 16.

Cauza divorțului nu este alta, decât lipsa celei mai importante legături, cea a dragostei curate dintre două persoane de sex opus. Astăzi, de cele mai multe ori nu dragostea le unește pe cele două persoane, ci atracția fizică, interesul material, contractul (scris sau nescris) în care cei doi promit să depășească toate problemele care se vor ivi (cu singura condiție ca acestea să nu fie prea mari). De asemenea, familia modernă nu mai este un rai precoce, ci pierde din vedere scopul ultim al căsătoriei – mântuirea sufletească a celuilalt, fericirea veșnică. Familia se poate revitaliza prin dragoste, o dragoste curată, o dragoste împărtășită, altruistă: cea care unește pe soți între ei și pe fiecare cu Dumnezeu, formându-se acel minunat triumphi al dragostei, triumphi prin care acest nobil sentiment se întoarce în sufletul celuilalt mai bogat, mai puternic, divin: "*Dragostea toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea nu cade niciodată.*" (I Corinteni XIII, 7-8).

Actualitatea subiectului este receptată într-un mod surprinzător de elevii din ciclul gimnazial. Pentru ei familia este dar, este iubire, înțelegere și respect, stâncă și palmele lui Dumnezeu. Iată câteva dintre părerile lor referitoare la mica Biserică – Familia:

- "Familia este spațiul în care creștem și primim educația necesară pentru o viață socială echilibrată." T.M.
- "Pentru mine familia reprezintă palmele lui Dumnezeu, care ne mângâie atunci când avem nevoie". A.P.
- "Familia cuprinde persoanele care te iubesc cu adevărat." S.U.
- "Familia înseamnă, pentru mine, un dar minunat și foarte important, de la Dumnezeu pentru noi. Dacă întunericul și tristețea îți întunecă mintea vei putea conta pe minunata ta familie." C.O.
- "Familia este mediul în care trăim, în care ne dezvoltăm, atât fizic, cât și psihic. O familie poate fi formată din rude sau din prieteni. Cea formată din rude nu ne-o alegem, ci este dată nouă de Dumnezeu, pe când cea formată din prieteni ne-o putem alege în așa fel încât să ne simțim bine în preajma lor." C.L.
- "În opinia mea, familia este cel mai de preț cadou pe care l-am primit de la Dumnezeu. Noi, copiii, suntem, pentru părinți, ca o grădină în care ei plantează semințele, așteptând ca mai târziu să crească roadele. În familie ne putem găsi sprijinul necondiționat, chiar și, în cele mai grele momente din viața noastră. Pentru mine familia este cel mai de preț ajutor. În concluzie, familia este iertare, înțelegere, respect și iubire." R. R.
- "Familia constituie un mediu ocrotitor, în care îți poți găsi refugiul, este o stâncă puternică în mijlocul valurilor, un mic colț de Rai. Însă nu toți copiii au parte de o copilărie frumoasă, alături de familie. Alții se aruncă de pe stâncă în mijlocul valurilor, crezând că e mai bine. Când apa e gata să-i înghită, din depărtare se vede ajutorul, familia, care-i așteaptă cu brațele deschise și cu aceeași căldură și dragoste." S. B.

Concluzii

Luminița BADALE

Cu toate provocările actuale, rolul familiei rămâne același, de a promova valorile hristice: dragostea reciprocă, grija pentru câștigarea mântuirii celuilalt, nașterea de prunci și creșterea lor *"în credință și în dragoste și în sfințenie cu înțelepciune"* (I Timotei II, 15). Creatorul a așezat în însăși firea bărbatului și a femeii multe chipuri de iubire, ei fiind de aceeași esență și, prin împărtășirea acelorași dureri, a acelorași neazuri, prin trăirea acelorași bucurii să se îndrepte către același scop final – fericirea.

COORDONATE ALE EDUCAȚIEI TIMPURII ÎN CADRUL FAMILIEI Coordinates of Early Education in Family

Teacher Ionela Camelia Lazea
Kindergarten No. 3, Bistrița

Abstract. *In a child's first years of life, the family system is the educational home for the child's development and thus forms the child's social and relational behavior. With this in mind, we need to take seriously the importance of parental education. Parents must understand the responsibility and influence they have in their child's formation. Studies have shown that personalities are mostly formed in the familial environment, or, in other words, the home. The family functions as a regulator, socializer and moralizer for the child, and so has a great contribution in shaping a child's personality and individuality.*

Keywords: *family, education, personality, kindergarten, pupil.*

Introducere

Familia este celula de bază a societății. Ea îndeplinește mai multe funcții de ordin biologic, psihologic, social, economic, cultural, educativ. Familia reprezintă "o formă de comunitate umană alcătuită din doi sau mai mulți indivizi, uniți prin legături de căsătorie și/sau paternitate, realizând, mai mult sau mai puțin latitudinea biologică și/sau cea psihosocială."¹ Se deosebește de alte grupuri sociale prin formă de organizare, relațiile dintre membrii săi, scopurile și atributele sale. Indiferent din ce perspectivă e analizată familia, aceasta îndeplinește un rol complex, ea fiind apreciată ca cea dintâi școală în care copiii învață cum să se comporte în viață și în societate.

Familia este cel mai adecvat mediu de structurare intelectuală, afectivă și volitivă a personalității copiilor, climatul și atmosfera familială devenind cadrul de ambianță materială, spirituală și afectivă în care se vor forma copiii. De aceea, eventualele curențe materiale ale mediului și climatului familial, influențează în mod negativ dezvoltarea psihocomportamentală a copiilor.

Mediul familial în care se desfășoară acțiunea educativă

Familia reprezintă pentru copil un organism reglator, care permite – în ciuda unei aparente săracii de mijloace – să trăiască o viață foarte intensă, o viață proprie copilăriei. Nicio altă instituție, oricât de calificată, nu este așa de sensibilă la exprimarea trebuințelor, la manifestarea slăbiciunilor sau maximizarea dezvoltării copilului. Familia oferă copilului un mediu afectiv, social, cultural.

Din punct de vedere pedagogic ne interesează cu precădere funcția educativă a familiei, particularitățile acțiunii educative exercitate direct și indirect. Pentru a înțelege mai bine această funcție vom face distincție între influențele educative ale mediului familial și acțiunea educativă a familiei. Multitudinea relațiilor ce se stabilesc între membrii familiei și valorile culturale transmise prin intermediul se constituie în mediul familial. Pot fi deosebite două categorii de relații: pe verticală, între generații (părinți-copii, bunici-copii, bunici-părinți) și pe orizontală,

¹ I. Mitrofan, C. Ciupercă, *Psihologia vieții de cuplu – între iluzie și realitate*, București, Editura Sper, 2002, p. 17.

între membrii aceleiași generații (între soți, între frați). Structură familiei determină expansiunea relațiilor și implicit influențele lor educative. Agenții acestor relații (părinți, bunici, frați) oferă anumite modele comportamentale ce vor fi asimilate de copii în mod spontan, prin imitație. Mediul familial este universul natural al copilului, diferit în funcție de contextul social și de particularitățile fiecărei familii. Influențele educative ale familiei sunt, deci, o expresie directă a relațiilor ce se stabilesc în interiorul familiei și a modelelor culturale pe care le oferă.

Acțiunea educativă a familiei se exercită de către un subiect (membru al familiei) în mod intenționat, conform unui scop și folosind metode adecvate în acest sens. Mediul familial este cel care imprimă acțiunii educaționale anumite particularități. Astfel, subiectul educației (agentul) este reprezentat aici de către toți membrii familiei, în funcție de experiență, posibilitățile, concepția despre educație, locul pe care îl ocupă în structura de ansamblu a familiei (părinți, bunici, frați), de autoritatea pe care o are. Autoritate poate îmbrăca diverse nuanțe, de la autoritatea despotică sau represivă până la indulgență excesivă, o atitudine neutră sau indiferentă față de educația copiilor. Autoritatea conferă părinților acel ascendent-generator de stimă, respect și admirație indispensabil acțiunii educative pe care o întreprind. Autoritatea părinților nu trebuie să însemne ton autoritar, nici ordine sau dispoziții date copiilor și nici sancțiuni (mergând uneori chiar la bătaie), ci o stare de ierarhizare a modalităților de procedură care începe cu "ascultarea" cerută de părinți și sfârșește cu "înțelegerea" dorită de copii. De modul în care părinții știu să folosească autoritatea cu care sunt investiți depinde și ascultarea din partea copiilor lor. Adevărată autoritate se câștiga și nu se impune. Ea este o rezultată a întregului comportament adoptat de părinți în viață și activitatea lor din familie. Aceasta ne îndreptățește să acordăm modului de folosire a autorității părinților, rolul de metodă a metodelor în procesul educativ familial.

În procesul educativ părinții trebuie să țină seamă de particularitățile de vârstă și individuale ale copilului, de faptul ca fiecare etapă de vârstă se caracterizează prin trăsături definitorii, care o diferențiază pe cea precedentă de cea următoare. După naștere, de exemplu în viața copilului intervin transformări atât din punct de vedere fizic cât și psihic. Sub influența condițiilor de viață, ca și a educației, el poate fi ușor dirijat în direcția dorită, întrucât organismul are o mare putere de creștere și de dezvoltare, fiind și foarte maleabil. Ca urmare, acțiunile educative exercitate de părinți să fie raționale și continue, să se bazeze pe faptul că dezvoltarea psihică a copilului se realizează în strânsă legătură cu dezvoltarea sa fizică.

Familia exercită o influență considerabilă asupra dezvoltării sale psihice, intelectuale și morale. Prin influența ei zilnică, directă și variată, familia își aduce partea de contribuție la rezolvarea sarcinilor dezvoltării multilaterale a copiilor, sarcini pe care grădinița le realizează sistematic. Ajutat de către părinți, copilul se integrează în colectivul unitar al familiei. De la cea mai fragedă vârstă, familia intervine pentru formarea deprinderilor igienice legate de autoservire, de adoptarea unui regim de muncă și odihnă, de fortificarea organismului și de întărirea sănătății sale. Un anumit regim igienico-sanitar necesar dezvoltării fizice sănătoase și armonioase înseamnă asigurarea unui program al zilei care să respecte ore de somn,

alimentare, activități, joc, plimbări. Un judicios echilibru al acestora în raport cu disponibilitățile copilului preșcolar trebuie să evite suprasolicitarea fizică și mai ales nervoasă a organismului foarte fragil. În răgazul de timp petrecut în mijlocul familiei obiectivul principal trebuie să fie al păstrării sănătății fizice, al creșterii normale și mai ales al câlirii organismului.

Un bun dobândit și mult apreciat câștigat de către copil în primul rând în familie este comportamentul moral ca rezultat al unui sistem de cerințe precise, categorice dublat de un permanent respect pentru copilul care trebuie să se simtă iubit și ocrotit. În accepțiunea cea mai largă a termenului, "copil bun" reprezintă în fapt suma trăsăturilor pozitive structurate în dinamică comportamentului: sânguință, cinste, inițiativă creatoare, sociabilitate, politețe, dispoziție de colaborare, etc. , după cum educator bun (ne referim și la părinți) înseamnă: calm, răbdare, înțelegere, un fond afectiv numit, în termeni obișnuiți, dragoste față de copil.

Pe linia dezvoltării intelectuale, familia își aduce contribuția la organizarea vieții psihice a copilului, prin stimularea procesului de maturizare și dezvoltare a diverselor sale componente-procese senzoriale, limbajul, memoria, gândirea, atenția, însușirile psihice, etc. Sunt anumite momente care marchează adevărate salturi în dezvoltarea psihică, la producerea cărora aportul este considerabil. Avem în vedere, îndeosebi, în perioadă primului an când se pun bazele vieții psihice. Și A. S. Makarenko a acordat o importanță deosebită puterii exemplului pe care familia îl are în educație: *"Bazele educației se pun până la 5 ani – spune el – și ceea ce ați făcut până la 5 ani reprezintă 90 % din întregul proces educativ; după aceea educația omului continuă, prelucrarea omului continuă, dar, în general, voi începeți să gustați roadele căci florile pe care le-ați îngrijit au fost până la 5 ani".²*

Firește că nu trebuie să se înțeleagă din cele spuse mai sus, că personalitatea copilului este deja formată până la vârsta de 5 ani, ci se subliniază rolul hotărâtor al părinților și al celorlalți factori în educație. Un mare volum de informații sub formă de percepții, reprezentări, idei privitoare la realitatea înconjurătoare se asimilează sub îndrumarea familiei. Primele impresii despre lume și viață, despre fenomene din natură și societate, copilul le primește în familie. Aici, prin comunicare continuă cu membri familiei, el își însușește limbajul, care cu timpul devine un puternic instrument al dezvoltării sale psihice. Părinții vor fi atenți la felul cum pronunță copiii cuvintele, le vor corectă vorbirea, le vor îmbogăți vocabularul, îi vor învăța să se exprime coerent și expresiv. Însușirea vorbirii de către copil se realizează în practica comunicării lui verbale cu cei din jur. La început, el doar recepționează discuțiile dintre membrii familiei, iar mai târziu, își comunică impresiile, își exprimă dorințele și bucuriile și astfel învață să vorbească. Asta nu înseamnă că dezvoltarea normală a limbajului se produce de la sine fără intervenția adultului.

Părinții trebuie să acorde o mare atenție întrebărilor copiilor, semn sigur al dezvoltării lor intelectuale, al manifestării active a setei de cunoaștere, al curiozității lor cu privire la originea lucrurilor din jur. Ceea ce îl deosebește pe copil de adult este că el rămâne uimit în față lucrurilor, se miră de tot și de toate. Educatoarea îi

² D. Farcas, I. Nicola, *Pedagogie generală*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1995, p. 10.

va sfătui pe părinți să le satisfacă această nevoie de cunoaștere, să le răspundă la întrebări pe înțelesul lor și să evite să le dea explicații greșite, mai ales mistice.

Familia are o contribuție semnificativă în asigurarea unui echilibru între educația științifică și cea umanistă. În numeroase familii se practică obiceiul bun de a li se spune copiilor basme, istorioare și povești pe care aceștia le ascultă cu deosebită plăcere. În multe familii părinții le citesc copiilor povești cu ilustrații din literatura pentru copii. Prin aceste povești se îmbogățesc cunoștințele preșcolarilor, li se dezvoltă reprezentările și imaginația, vorbirea și gândirea, se educă sentimentele lor morale, dragostea pentru locul natal, etc. Este însă necesar că, în alegerea literaturii pentru copii, părinții să țină seamă de particularitățile de vârstă ale preșcolarilor.

Rolul deosebit de important pe care familia îl joacă în devenirea morală a subiectului uman este justificat mai cu seamă de faptul că, așa după cum au demonstrat atât cercetările științifice în domeniu cât și înțelepciunea populară (spre exemplu referirile la "cei șapte ani de acasă"), influențele educative exercitate în primii ani de viață ai copilului sunt determinante în formarea caracterului acestuia.³ Aici se formează primele deprinderi și obișnuințe de comportare morală. Părinții învață de timpuri pe copii să înțeleagă ce este "bine" și ce este "rău", ce este "permis" și ce este "interzis". Copiii își însușesc aceste reprezentări elementare în practică vieții de toate zilele. Pentru unele fapte și acțiuni ei sunt lăudați și încurajați, iar pentru altele sunt dojeniți de către părinți. În felul acesta, copiii învață să se rețină de la faptele pentru care sunt dojeniți. Pe de altă parte, copiii sunt încurajați și lăudați pentru acele fapte care concordă cu cerințele morale ale familiei. Procesul educării morale a copilului este de lungă durată, deși începe încă în familie. Deprinderile de comportare civilizată, atitudinile copilului față de alții exprimă de fapt atmosferă morală în care el a fost crescut în familie, sfaturile și îndemnul pe care le-a primit de la părinți, exemplul personal pe care ei i l-au dat prin atitudinile și faptele lor de conduită. Referindu-se la puterea exemplului părinților în educație, J. Lock spunea: "*Nu trebuie să faceți în față copilului nimic din ceea ce nu vreți să imite. Dacă vă scapă vreo vorbă sau săvârșiți vreo faptă pe care i-ați prezentat-o drept o greșeală, când ați comis-o, el cu siguranță că se va apăra, invocând exemplul dat de dumneavoastră și se pune în așa măsură la adăpostul acestui exemplu, încât greu va veți atinge de el pentru a-i îndrepta cum trebuie greșeala respectivă*".⁴

Unii părinți nu înțeleg că adesea copilul este incorect nu pentru că ar vrea să se abată de la reguli, ci pentru că nu știe cum trebuie să se comporte. Se știe că unii copii comit acte reprobabile pentru că nu sunt în stare să-și controleze acțiunile. Sunt și cazuri când copiii știu cum să procedeze într-o situație sau alta, dar încă nu sunt obișnuți să se comporte în felul cerut de către părinți. Sarcina părinților este aceea de a-i ajuta pe copii să-și însușească treptat o anumită experiență morală, să se obișnuiască cu faptele de conduită morală.

³ N. C. Stan, "Relația școală familie în contextul societății contemporane", în *Conferința Creativitate și inovație în educație*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2014.

⁴ H. Barbu, A. Mateias, E. Popescu, E. Rafila, F. Șerban, *Pedagogie preșcolară didactică*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1998, p. 43.

Ceea ce trebuie să caracterizeze relațiile dintre părinți și copii este stima reciprocă dintre membrii familiei, dragostea părintească rațională față de copii, consecvență și unitatea cerințelor pe care le formulează părinții și ceilalți membri ai familiei față de copii, exemplul personal pe care îl dau cei mari prin atitudinile și faptele lor. Părinții care își scutesc copiii de orice efort, le satisfac toate capriciile nu se bucură de nici un fel de respect și autoritate în față acestora. În unele cazuri este indicat să ceară copiilor să renunțe la dorințele lor, atunci când ele sunt neraționale, sau interesele comune ale familiei o cer. În limita puterilor lui, copilul trebuie să participe și el la grijele gospodărești ale familiei, să îndeplinească unele sarcini. Experiența educației în familie arată că acolo unde copiii sunt scutiți de orice fel de griji și eforturi, ei devin egoiști, nu-și iubesc cu adevărat părinții, se înstrăinează de ei și nu le dau nici o mână de ajutor, atunci când se întâmplă că familia să treacă prin unele încercări.

Între părinți și copii este de dorit să existe adevărate relații de prietenie. Acesta este cazul când copiii împărtășesc, fără reticențe, părinților lor, ca unor adevărați prieteni mai mari, toate bucuriile și supărările lor. Participarea efectivă a părinților la necazurile copiilor, la evenimentele din viață acestora, le dau liniștea și siguranță. Nu frica, nu teama trebuie să îl determine pe copil la acțiune; e bine să li se explice natura greșelilor săvârșite, gravitatea acestora și nu să se apeleze la măsuri unilaterale de natură să producă blocaje psihice și dezadaptare socială. Dragostea de adevăr nu poate fi cultivată de către părinții care instalează copiilor frică de pedeapsă. Importantă pentru formarea copilului în sensul cultivării și promovării adevărului este consecvența între vorba și fapta adultului, între cele teoretizate și cele ce-i pot fi concret demonstrate.

În privința educației estetice, acțiunea educativă a familie se îndreaptă în direcția formării culturii și sensibilității estetice, a pregătirii bunului gust al copilului față de îmbrăcăminte, de ținută fizică, de cadru al locuinței, precum și că frumusețe în comportare, în relațiile cu cei din jur. Dragostea de frumos a preșcolarului se va întâlni peste ani cu ordinea, curățenia, decența în înfățișarea fizică, demnitatea în comportare, grijă de a realiza numai lucruri de bună calitate sub aspect fizic, dar și spiritual.

Copilul este educat nu numai în familie. O parte a timpului el îl petrece în instituția preșcolară. Influența mediului se împletește mai mult sau mai puțin organic cu cea venită din partea familiei. Cu timpul influența exercitată de grădiniță crește în intensitate, până ce ocupă o poziție dominantă. Grădinița de copii trebuie să urmărească în permanență în ce măsură muncă depusă de colectivul ei pedagogic este continuată, susținută și întărită de familie. Nu este permis ca rodul acestei munci să fie anihilat, irosit sau estompat. Este ușor de înțeles ce se va întâmpla cu un copil care în grădiniță învață un lucru, iar în familie, altul. Este foarte greu să i se educe copilului spiritul de ordine, deprinderi de organizare și disciplină în activitate, atitudini de prietenie și solitudine în relațiile reciproce cu alții. Chiar dacă influențele pozitive ale grădiniței nu sunt cu totul anihilate, efectul lor va fi întârziat și simțitor diminuat prin greșelile de educație ce pot fi comise în familie. Pentru a duce la bun sfârșit sarcinile educației copiilor este foarte important ca instituția preșcolară să realizeze o colaborare cât mai strânsă cu familia. În practica

învățământului preșcolar se întâlnesc numeroase cazuri când părinții constată și semnaleză educatoarei schimbările în bine ce survin pe parcurs în comportarea copilului lor. Sprijinindu-se pe schimbările ce s-au produs în conduită copilului, educatoarea va găsi un bun prilej să lămurească părinții asupra faptului că este necesar ca deprinderile de autoservire să fie educate la copil încă de timpuriu în familie.

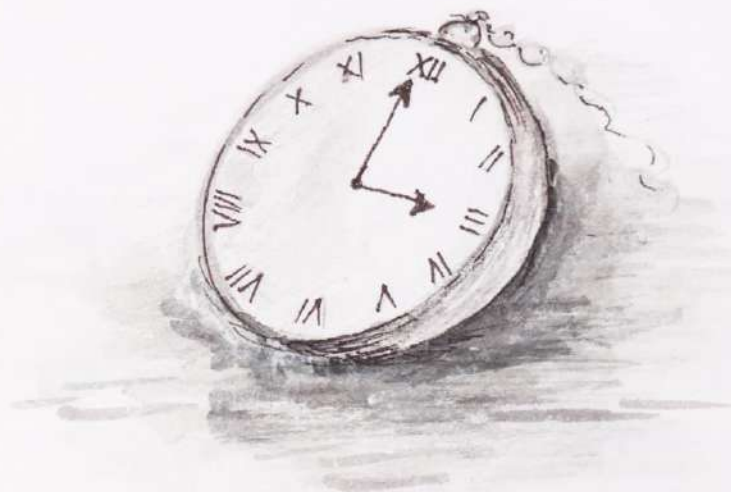
Concluzii

Pentru ca o familie să-și exercite eficient funcția educativă ea trebuie să dispună de o anumită cultură, de un nivel intelectual adecvat, valori etice și morale, precum și de un cadru economic decent de viață. Calitățile de familist și părinte solicită efort și pregătire de specialitate, perfecționare și autoperfecționare continuă. Avem în vedere în același timp că dobândirea acestor calități se bazează pe știință, competență, măiestrie, ceea ce presupune o anumită vocație și orientare socială de tip umanist.⁵

Familia și căminul, conviețuirea și cadrul conviețuirii laolaltă a părinților cu copiii lor, reprezintă școala primilor ani ai copilului, când se cristalizează bazele viitoarei sale conștiințe, ale tuturor trăsăturilor care-l vor defini ca om integru la maturitate.

⁵ Adriana Denisa, Manea, "Perspective și particularități ale educației pentru familie", în *Dimensiuni ale educației și formării în școala contemporană*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2013, p. 39-43.

Istorie și educație / History and education

**IDENTITATEA NAȚIONALĂ - PRIORITATE A ACTULUI
EDUCAȚIONAL ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ**
**National Identity – Priority of the Educational Process in Contemporary
Society**

Teacher Angelo Aurelian Manea
Scholar Department Inspectorate Bistrița-Năsăud, Bistrița

Abstract. *Inherent in human beings, national identity is a historical matter, not a negotiated one, or a privilege offered by an organisation, with political power. The main elements that characterise and define a people like: the language, social costumes, with symbolistic and specific traditions, economic transactions, or the religion, are useful in the process of expressing its identity. We express national identity through common attitudes, mentalities and the thoughts of individuals, that communicate belonging to one national state. In the same time, the national identity assumed by the individual reflects the patriotic feelings, the respect and love for the country and people.*

Keywords: *identity, nationalism, education, national conscience, nowadays situation.*

Națiunea și identitatea națională – Conceptualizări

Conceptul de *identitate* desemnează un cumnol de elemente specifice unui grup larg de oameni, respectiv ale unui popor. Identitatea reflectă modul particular în care aceștia își organizează viața privată și publică, fiind în același timp expresia trăsăturilor și valorilor lor culturale în relație cu o serie de constante precum: limba, religia, vestimentația, locuința, hrana, arta, cultura. Fiind un termen folosit pe scară largă *identitatea* persoanei sau a unui grup îmbracă conotații culturale, religioase, sociale, naționale etc. funcție de arealul de referință.

Problema identității și a construcției acesteia reprezintă o componentă esențială a existenței sociale din timpul istoric care ne este propriu. De exemplu, poporul român nu este produsul unei ficțiuni, numită "*fuziunea dintre dacii lui Decebal și romanii lui Traian*", așa cum credeau iluminiștii greco-catolicizanți, ci el reprezintă starea actuală a unei evoluții multimilenare a "*celeii mai vechi civilizații, întemeietoare a Vechii Europe.*"¹

Națiunea este definită în Dicționarul Explicativ al Limbii Române ca fiind o comunitate stabilă de oameni, istoricește constituită ca stat, apărută pe baza unității de limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică, care se manifestă în particularități specifice ale culturii naționale și în conștiința originii și a sorții commune.² Fiind cea mai înaltă expresie a identității unui popor din punct de vedere istoric, națiunea a în apărut în perioada destrămării feudalismului și apariția capitalismului. Din punct de vedere etnic și antropologic nu putem vorbi de națiuni pure, datorită în primul rând conviețuirii pe același teritoriu a unei majorități naționale alături de minorități naționale.

¹ G. Marija, *Civilizație și cultură. Vestigii preistorice în sud-estul european*, București, Editura Meridiane, 1989, p. 11.

² <http://dexonline.ro:8080/definitie/na%C8%9Biune>, accesat 11. 12. 2016.

Asemenea multora dintre națiunile europene și națiunea română a cunoscut un proces istoric îndelungat pe coordonatele unor caracteristici fundamentale de formare, cu particularitatea că largi părți ale poporului român au fost nevoite să se constituie în formațiuni politico-statale distincte, din cauza politicilor expansioniste ale imperiilor otoman, habsburgic și țarist, care aveau interese geopolitice și geostrategice în această zonă a Europei. În consecință, această situație a făcut ca națiunea română să cunoască trei etape în procesul său de formare: Unirea Principatelor (1859); Războiul de independență (1877); desăvârșirea unității naționale a poporului român (1918). Deși din punct de vedere politic românii erau despărțiți între ei de granițe, puternica comunitate de limbă, de teritoriu, de cultură, de apartenență la același neam, precum și trainicele legături economice dintre ei au făcut ca aceștia, în contextul evenimentelor din anul 1918, să-și manifeste conștiința și voința națională de a forma o națiune unitară și de a intra în rândul națiunilor europene moderne. Acest lucru s-a împlinit prin Actele Marii Uniri, adoptate la Chișinău, Cernăuți și Alba-Iulia.³

Ideea de națiune deservește demersului de a categoriza și conceptualiza grupurile. Spre exemplificare recurgem la conturarea a două entități grupale, respectiv cei care sunt corp comun cu un set de norme și valori culturale, împărtășesc aceeași limbă, religie, tradiții, se declară aparținători ai aceluiași spațiu geo-fizic și cei care sunt înafara acestora. Putem afirma că identitatea de grup este asimilată identității naționale. Loialitatea individului față de națiune devine de o importanță capitală, adesea fiind văzută ca valoare fundamentală care îl definește, întregeste și îi conferă siguranță, stabilitate.

Pentru a evita eventuale confuzii terminologice, ne propunem clarificarea termenilor de *identitate națională* și *naționalism*. În plan operațional, distingem între expresia manifestă a unui sentiment în cazul identității naționale și manifestarea unei apartenențe comune în plan politic, juridic, etnic în cazul naționalismului. Cunoașterea identității naționale se referă mai mult la elucidarea și dezbaterii conceptului de națiune, a limitelor sale, decât la descrierea identității ca atare. Identitatea națională este o categorie analitică, folosită de către teoreticienii naționalismului, fără a se acorda o suficientă atenție dezbaterii modului în care identitățile sunt modelate și reproduse în timp și spațiu de acte sociale și culturale, cum este, de pildă, memoria colectivă⁴. Identitatea națională exprimă atitudini, mentalități și comportamente colective rezultate din apartenența indivizilor la un stat național. Doctrinile moderniste și postmoderniste pun în discuție oportunitatea statului național, pornind de la premisa integrării colectivităților naționale în structuri supranaționale, cum este, de pildă, Uniunea Europeană. Dacă, pentru statele naționale cu o îndelungată istorie, identitatea națională este

³ D. Cimpoieșu, "Cu identitatea națională nu se fac compromisuri", în *Limba română*, XX (2010), nr. 1-2, 2010, disponibilă și la: www.limbaromana.md/index.php?go=articole&n=832, accesat 11. 12. 2016.

⁴ S. A. Duncan, Mythscape Bell, "Memory, Mythology, and National Identity", în *British Journal of Sociology*, LIV (2003), no. 1, p. 64.

indiscutabilă, statele naționale apărute după al Doilea Război Mondial se confruntă cu adversități privind propria lor identitate națională⁵.

Datele prin care se identifică membrii unei comunități naționale cu națiunea definesc un ansamblu de similarități de interese, credințe sau norme de viață, împărtășite de toate persoanele care aparțin aceluși grup. Identitatea poate deveni stereotip în discursul cotidian, cu toate că identitatea națională prezintă dificultăți de conceptualizare⁶. Identitatea românească este expresia caracterului național. Acesta este ansamblul însușirilor fundamentale psihice-morale ale unei națiuni, regăsite constant în conduita, concepțiile și acțiunile membrilor săi, încât ei sunt ușor de identificat, din modul lor de a fi ca grup național. Caracterul național conferă, prin comportamentele indivizilor, o anumită individualitate și reflectă personalitatea unei națiuni. Tocmai aceste trăsături distinctive constituie identitatea unei națiuni. Caracterul național a rezultat din trăsăturile afirmate în acțiunea de conservare a propriei identități în contextele provocărilor permanente ale istoriei. Caracterul național derivă din conștiința și comportamentul unei comunități naționale față de particularitățile istorice, economice, istorice, climatice, etnologice ale dezvoltării și vieții unei națiuni. Organismul național este o entitate cu specific, însușiri și particularități care îl diferențiază într-un mod indiscutabil de alte entități naționale. Caracterul național este moștenit și, deopotrivă, dobândit, ceea ce oferă identității naționale o stabilitate⁷.

Chestiunea identității a căpătat noi semnificații odată cu amplificarea raporturilor Uniunii Europene cu statele componente. În același fel se conturează și identitatea românilor, element fundamental în cercetarea europenizării societății românești, a proceselor de integrare a României în structurile Uniunii Europene⁸. Cu privire la identitatea europeană, Manuel Castells subliniază că aceasta se originează în practici culturale și sociale împărtășite de europeni. Nu cunoaștem forma definitivă de expresie a acestei identități europene, dar pot fi create posibilitățile materiale pentru nașterea ei. Sunt semnalate ca manifeste o serie de mecanisme care acționează în spațiul Uniunii Europene, precum: educația, internetul, politica lingvistică paneuropeană, politica media paneuropeană, mobilitatea geografică și o piață europeană a muncii, multietnicitatea și multiculturalismul, rețelele de organizații de afaceri, de asociații culturale⁹.

⁵ C. Schifirneț, "Identitatea românească în contextual modernității tendențiale", în *Revista Română de Sociologie*, XX (2009), nr. 5–6, p. 461–480.

⁶ S. Ștefănescu, A. Velicu, *Național și/sau european? Reprezentări sociale ale identității în societatea românească actuală*, București, Editura Expert, 2006, p. 16-17.

⁷ C. Schifirneț, "Identitatea românească în contextual modernității tendențiale", p. 462.

⁸ *Ibidem*, p. 463.

⁹ M. Castells, *The construction of european identity. Statement prepared for the European Presidency of the European Union*, disponibilă și la adresa: http://www.chet.org.za/download/4008/CASTELLS_2004_European_Identity.pdf, accesat 11.01.2016.

Educația în sprijinul formării conștiinței naționale

Una dintre prioritățile educative se conturează a fi reorientarea spre adevăratele valori universale și naționale, dat fiind faptul că, s-a înregistrat în ultima perioadă de timp o criză a valorilor, o inversare a ierarhiei acestora. Mai mult decât atât, această criză a fost însoțită de o tripletă, numinând aici criza în planul familial, religios și identitar național.

Schimbările produse cu o rapiditate fără precedent în toate domeniile vieții sociale, politice, economice atrag obligativitatea persoanei și a societății în ansamblul ei de a se adapta și re poziționa în cadre statutare, corecte și pozitive, generatoare de progres. În acest tumult problematic echilibrul este susținut prin aplearea la valorile universale, precum adevărul, respectul, generozitatea, solidaritatea, loialitatea, demnitatea, iubirea. Educația permanentă vine să susțină nevoia individului de a învăța pe tot parcursul vieții, de așa manieră încât, rezolvarea problemelor cu care se confruntă să-i fie accesibilă. Formarea individului prin intermediul unei educații corecte îmbracă forma și construcția valorilor subsumate principiilor existenței umane (dreptate, democrație, umanism, egalitate) având drept fundament noțiunea de conștiință, în special de conștiință națională.

Definim *conștiință* ca fiind sentimentul, intuiția pe care ființa umană o are despre propria existență. Cu raportare la viața socială și a comunității naționale căreia îi aparținem, vom înțelege prin *conștiință socială* un ansamblu de reprezentări, idei, concepții, cunoștințe, mentalități ale unei colectivități umane, care reflectă condițiile de existență ale acesteia, precum și psihologia socială a oamenilor, iar prin *conștiință națională* expresia "recunoștinței și a respectului față de înaintași", dar și "asumarea răspunderii și a grijii pentru urmași".¹⁰ Conștiința națională reprezintă un ansamblu de idei, credințe și aspirații prin care membrii unei comunități naționale își afirmă identitatea națională în baza specificităților comune semnificate de limbă, cultură, teritoriu, economie și viață social. "Lupta pentru menținerea valorilor naționale atât a celor din trecut cât și a celor ce decurg din prezent este generată de procesul de conștiință pe care omul îl are asupra acțiunilor sale. Procesul prin care se manifestă conținutul de conștiință este acel sistem în existența umană care corelează întreaga viață spirituală și materială a acestuia, făcându-l să reflecte mereu realitatea obiectivă prin propria conduită. Respectiv, conștiința națională este acel proces/component care trebuie dobândit/redobândit prin toate mijloacele posibile ale existenței umane"¹¹. Păstrarea vie a conștiinței naționale este posibilă doar prin forța morală a națiunii. În ceea ce privește însă propria existență, fiecare individ și-o dezvoltă prin intermediul conștiinței proprii, filtrul fiind reprezentat de conștiința socială și efectul social.

¹⁰ <https://dexonline.ro/definitie/con%C8%99tiin%C8%9B%C4%83>, accesat 12. 01. 2016.

¹¹ G. Martea, G., *Sistemul de învățământ – promotor al identității naționale*. Chișinău, Editura Pontos, 2015, p. 100.

Atât sentimentul patriotic și cât și conștiința națională se formează și dezvoltă prin intermediul sistemului educațional. La nivelul cadrelor educaționale de tip formal, nonformal sau informal menite a susține educația patriotică în spiritual valorilor naționale pot fi conjugate resurse multiple, unele derivate din politicile educaționale, iar altele din angajamentele și autoasumările responsabile ale decidenților educaționali (conținuturi curriculare, strategii didactice). Asemeni oricărui construct durabil, formarea elevului presupune asigurarea fundamentului educațional teoretico-aplicativ. Aici intervine responsabilitatea formatorului în a identifica corect atât potențialitățile elevului cât și nevoile sale pentru ca ulterior să-l ghideze în a le plia și armoniza cu cele ale societății. Rădăcinile ancorate în sol roditor potențează constructe armonioase și roade bogate. Prin analogie, ne așteptăm ca elevul care va reuși să dezvolte sentimentul patriotic de respect și onoare pentru înaintași să fie un cetățean devotat al națiunii sale.

Într-un articol al Annei-Marie Thiesse intitulat: *Aux racines de l'identité nationale*, apărut în *Le Monde* în data de 6 noiembrie 2009, sunt subliniate delimitări conceptuale privind *sentimentul național* (concept în uz de la sfârșitul secolului al XIX-lea) și *conștiința națională* (în uz încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea) în relație cu sentimentul de apartenență a unei persoane la o naționalitate. Toate aceste expresii desemnează, în mod nuanțat, sentimentul unei persoane față de națiune careia îi aparține. Ele pot fi folosite și pentru a desemna totalitatea elementelor comune, reale sau presupuse, ale unor persoane care se recunosc ca aparținând unei aceleiași națiuni; aceste puncte comune formează la un loc, o caracteristică comună, un habitus al lor¹².

Educarea sentimentului patriotic este responsabilitatea școlii, familiei, dar și a societății în ansamblul ei. De altfel, interrelația funcțional prospectivă dintre om, școală, societate se regăsește și în conținutul cultural, intelectual și material al unei societăți, care desemnează și complexitatea formelor și fenomenelor de valoare.

Concluzii

Ideea de globalitate nu ar trebui să excludă ideea de națiune, întrucât aceasta ne ajută atât la înțelegerea locului pe care individul îl ocupă în lume, cât și la înțelegerea locului ocupat de ceilalți indivizi. Presupunând dispariția naționalismului dintr-o țară nu ne rămâne decât să asociem acea masa de oameni care populează un teritoriu dat, cu ceva golit de substanță, lipsit de valoare (lipsa indicatorilor valorici care să-i confere o identitate de-sine-stătătoare).

Calitatea identitară îmbracă forme diferite, de la identitatea de gen sau carieră la identitatea națională. Conștientizarea apartenenței individului la o națiune se bazează pe cunoașterea și respectul principiilor naționale, tradiționale și culturale. Astfel, identitatea românească se originează în practicile culturale și sociale, specificul gospodăriilor de locuit, hrană și îmbrăcăminte, atitudinea în conservarea

¹² https://ro.wikipedia.org/wiki/Identitate_na%C8%9Bional%C4%83, accesat 11. 12. 2016.

*National Identity – Priority of the Educational Process in Contemporary Society, Astra
Salvensis, V (2017), no. 9, p. 133-138*

și perpetuarea tradițiilor, portului, jocului și cântului popular, atașamentul și mândria națională, revendicarea obârșiilor commune de la Nistru până la Marea Neagră, respectul față de înaintași, față de cuceririle socio-economice și culturale ale acestora, loialitatea față de grupul de apartenență manifestată îndeosebi în situații critice.

**ELEVI ORTODOCȘI ȘI GRECO-CATOLICI DE LA LICEUL DE
STAT "ALEXANDRU ODOBESCU" DIN BISTRIȚA, ÎNTRE ANII
1925-1931¹**

**Orthodox and Greek-catholic Pupils at the State College "Alexandru
Odobescu" from Bistrița, Between 1925 and 1931**

**PhD. Candidate Iuliu-Marius Morariu
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca**

Abstract. *In this research, the author investigates, using the school yearbooks, the way in which the religion class took place at "Alexandru Odobescu" high school from Bistrița between 1925 and 1931, and the evolution of the confessional dynamics of the pupils. By highlighting the name and the activity of catechists Liviu Greab and Constantin Flămând, but also other aspects of the educational process, the number of Orthodox and Greek-Catholic students and their distribution over the researched period, the paper offers a glimpse on the history of schooling in North-Eastern Transylvania. The author also tries to emphasize the increasing presence of the Romanians and in particular of the Orthodoxies in the multi-confessional and multi-ethnic space of Bistrița during the inter-war. Given the lack of researches dedicated to this important Romanian school in Bistrița, the paper can also be regarded as "filling a gap" into the local contemporary research.*

Keywords: *Romanian, catechist, classes, priests, moral education.*

¹ Cercetarea de față face parte dintr-un proiect mai amplu, ce-și propune redescoperirea unor aspecte importante ale zonei Bistriței și Năsăudului, realizat de autor. Între cercetările din cadrul acestui proiect se numără și: Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, *Preoții năsădeni și "Astra" (1861-1918)*, Cluj-Napoca / Bistrița, Editura Argonaut / Editura Charmides, 2016; Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, *Asociaționismul cultural din zona Bistriței și a Năsăudului (1850-1918)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2017; Iuliu-Marius Morariu, "Protoiereul astrict Grigore Pletosu – cleric și cărturar năsădean", în *Transilvania*, serie nouă, XLI (CXLV) (2013), nr. 3, p. 28-32; Iuliu-Marius Morariu, "Imaginea Primului Război Mondial reflectată în folclorul din zona Năsăudului", în vol. *Administrație românească arădeană. Studii și comunicări din Banat-Crișana*, vol. IX, col. "Slaviciana- Serie nouă", coord. Doru Sinaci, Emil Arbonie, Vasile Goldiș University Press, Arad, 2014, pp. 587-594; Iuliu-Marius Morariu, "Relațiile preoțimii năsădene cu "Astra" în perioada 1861-1893", în vol. *Religie-Cultură-Societate. Perspective interdisciplinare asupra vieții religioase, Conferințele de Vară de la Telciu - Ediția a III-a*, ed. Valer Simion Cosma, Editura Eikon/Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, pp. 105-120; Iuliu-Marius Morariu, "Elevi sălăuani în primele promoții ale Gimnaziului Grăniceresc Năsădean", în *Astra Salvensis*, II (2014), nr. 3, p. 60-64; Iuliu-Marius Morariu, "Preocupările medicale ale lui Leon Daniello, reflectate în paginile "Buletinului Eugenic și Biopolitic" (1927-1947)", în *Astra Salvensis*, III (2015), nr. 5, p. 116-123; Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, "Urmări ale Primului Război Mondial în localitatea Salva, județul Bistrița-Năsăud: orfani și văduve de război", în *Astra Salvensis*, II (2014), nr. 4, p. 81-84; Iuliu-Marius Morariu, "Preotul Vasile Dumbravă (1854-1907) și activitatea lui pastorală în localitățile Bichigiu și Salva", în *Astra Salvensis*, III (2016), nr. 6, p. 180-186.

Format de o parte importantă a intelectualității de pe teritoriul actualului județ Bistrița-Năsăud, liceul "Alexandru Odobescu", inaugurat în anul 1923, în clădirea în care funcționase anterior o instituție de același fel, însă cu predare în limba germană,² a jucat un rol important în peisajul cultural bistrițean și nu numai. Școală prestigioasă de băieți, l-a avut director pe Emil Domide, care condusese atât Gimnaziul grăniceresc năsăudean, cât și liceul din Sighetul Marmației, între dascălii săi numărându-se o parte dintre oamenii care s-au remarcat și la școala năsăudeană.

Vocația interdisciplinară a școlii și peisajul policrom al urbei bistrițene, au determinat crearea unui climat cultural divers, dar și un context de studiu multicultural. Între elevii de aici se numărau, alături de români atât tineri de etnie germană sau maghiară, cât și evrei. În acest context, și ora de religie respecta confesiunea fiecăruia, la Bistrița existând, pe lângă cateheții titularizați, Constantin Flămând, pentru religia ortodoxă, și Liviu Greab pentru cea greco-catolică,³ și unul romano-catolic, unul evanghelic, și un rabin. Existența unui anuar, editat în mod regulat de către conducerea instituției, în paginile cărui erau menționate aspectele esențiale din istoria cotidiană a școlii, demonstrează acest fapt.

Pornind de la informațiile furnizate de această sursă, vom încerca, în rândurile următoare, să oferim un tablou al modului în care se desfășura educația religioasă școala pomenită între anii 1926-1931. Din nefericire, din acel an, menționarea confesiunii elevilor în cadrul rubricii ce conținea lista lor a încetat, fapt ce face aproape imposibilă reconstituirea componentei confesionale a fiecărei clase.

Înainte de a începe demersul propriu-zis, se cuvine menționat faptul că, în perioada avută în vedere, elevii din primele 5 clase studiau săptămânal câte 2 ore pe săptămână religia lor, în vreme ce, cei din clasele terminale, o făceau doar câte una.⁴ În acest context, atât catehetul de religie greco-catolică, cât și cel de religie ortodoxă reușeau să obțină anual câte 12 din cele 15 ore săptămânale, de care aveau nevoie pentru a-și definitiva norma. Acest fapt va face ca, de exemplu, profesorul de religie ortodoxă să fie pentru o vreme și

² Cf. http://www.inbistrita.ro/obiective_turistice/liceul_alexandru_odobescu.php, accesat 02.07.2017.

³ ***, "Statutul personal", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1925-1926*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1926, pp. 9-10.

⁴ Cf. ***, "Repartiția orelor pro 1925-26. Materii de învățământ", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1925-1926*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1926, p. 11. Situația este însă valabilă pentru toți anii avuți în vedere.

pedagog al internatului școlii, în completare de catedră⁵ sau să predea, în anul 1927, și limba latină și drept.⁶

Cateheții erau, după cum am menționat deja mai sus, preotul greco-catolic Liviu Greab, născut la 24 octombrie 1884, hirotonit la 20 iunie 1910 și titularizat în învățământ la 29 martie 1921, și preotul Constantin Flămând, născut la data de 3 decembrie 1877, hirotonit la 30 iulie 1900, și titularizat la data de 19 septembrie 1923.⁷ Aceștia li se adăugau și oameni competenți din cadrul celorlalte religii, Noszko Bela, pentru elevii romano-catolici, Zsigmond Ioan, pentru reformații calvini, Gasper Ion, pentru evanghelicii luterani și rabinul Friedman Pinkas, pentru tinerii de religie mozaică.⁸ Activitatea propriu-zisă de predare era completată de alte elemente cu valoare complementară, după cum se specifica, de exemplu, în cronică din anul școlar 1925-1926:

"Educația religioasă morală s-a bucurat de îngrijirea cuvenită. Elevii au ascultat în Duminici și sărbători s[ă]nta liturghie la biserica confesiunii căreia aparține. Catehetul, ort[odox] rom[ân] și gr[eco]-cat[olic], au ținut cu elevii confesiunii respective în fiecare săptămână exortate și deprinderi de cânt bisericesc. În postul Paștilor, s-au ținut exerciții dubovnicești, iar la Crăciun și Paști, elevii au fost mărturisiiți și cuminecați".⁹

Calitatea predării era și ea una aparte, fapt dovedit de poziția privilegiată pe care o avea ora de religie, postată prima în lista materiilor,¹⁰ dar și de exigența profesorilor.¹¹ De altfel, aceasta din urmă era o caracteristică a întregului proces didactic din școala bistrițeană, fapt dovedit de numărul constant de corigenți și repetenți, și de mediile destul de mici ale elevilor.

⁵ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1925-1926*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1926, p. 13.

⁶ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul IV al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1926-1927*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1927, pp. 20-21.

⁷ ***, "Statutul personal", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1925-1926*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1926, p. 9.

⁸ Cf. ***, "Cateheții", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1928-1929*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1929, p. 16.

⁹ ***, "Cronica anului școlar", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1925-1926*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1926, p. 7.

¹⁰ ***, "Repartiția orelor pro 1925-26. Materii de învățământ", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1925-1926*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1926, p. 11.

¹¹ Astfel, de exemplu, 1925-1926, preotul greco-catolic Liviu Greab îi va lăsa corigenți la materia sa pe elevii Vasile Bârlean și Cepănar Dumitru. Întrucât aceștia nu s-au prezentat în toamnă la examenul de corigență, vor rămâne repetenți. ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1925/26", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1925-1926*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1926, p. 22.

Severitatea dascălilor era, pe de-o parte favorizată de numărul destul de mare de elevi (în primii ani de la înființare, majoritatea claselor aveau peste treizeci), iar pe de altă parte, favorizată de posibilitatea de selecție. Din punct de vedere religios, componența acestora era, după cum am afirmat deja, una dinamică. La școală existau elevi greco-catolici, care erau majoritari, ortodocși, romano-catolici, evanghelici luterani, calvini, unitarieni, dar și de religie mozaică. Iată cum se prezenta, pe număr de clase, situația elevilor din cele șapte clase ale școlii, în perioada investigată: în anul școlar 1925-1926, clasa întâi avea 59 de elevi, 46 dintre aceștia fiind greco-catolici, iar 9 ortodocși (se vor înregistra adunci și 2 evrei).¹² Dirigintele ei era Grigore Toma,¹³ care de altfel, în toată perioada avută în vedere, își va păstra statutul de coordonator al unei clase de elevi. Cea de-a doua clasă, va avea 31 de elevi greco-catolici și 11 ortodocși, și niciun corigent la religie,¹⁴ iar coordonatorul ei va fi Ioan Loliciu.¹⁵ Numărul mare de elevi va fi întâlnit și la clasa a III-a, al cărei diriginte era Emil Balint.¹⁶ Aici, dintre cei 53 de elevi, 36 vor fi greco-catolici și 17 ortodocși, elevi de alte confesiuni nefiind înregistrați.¹⁷ Clasa a IV-a, condusă de Macedon Linul, învățătorul delegat de Reuniunea "Mariana" a învățătorilor la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, unde a semnat actul de unire al Transilvaniei cu România,¹⁸ ce s-a dovedit a fi un dascăl profesionist și s-a remarcat prin activitatea bogată și în cadrul școlii nășăudene,¹⁹ va avea 49 de elevi, dintre care 27 de confesiune greco-catolică și 13 ortodocși.²⁰

Ciclul superior, deși nu cunoștea un număr atât de mare, avea și el destul de mulți elevi. Astfel, în clasa a VI-a, cei 23 de elevi uniți și cei 9

¹² ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1925/26", în Emil Domide (coord.), Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1925-1926, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1926, p. 22.

¹³ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1925-1926*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1926, p. 13.

¹⁴ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1925/26", pp. 24-25.

¹⁵ ***, "Profesorii și agendele lor", p. 13.

¹⁶ *Ibidem*, p. 13.

¹⁷ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1925/26", pp. 26-27.

¹⁸ Ștefan Pascu, Ion Popescu-Puțuri (coord.), *1918 la Români – documentele unirii. Unirea Transilvaniei cu România 1 Decembrie 1918*, vol. X, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 54. Cf. Ioan Seni, *Nășăudenii și Marea Unire*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2008, pp. 58-59; SJANBN, *Fond dr. Pavel Tofan*, dosar „Memorii”, f. 1 (numele lor regăsindu-se în lista doctorului Pavel Tofan, singura listă completă a tuturor participanților nășăudeni și bistrițeni la evenimentele de la Alba-Iulia); Ioan Sigmirean, Adrian Onofreiu, *Istoria Județului Bistrița-Năsăud în documente și texte (epocile modernă și contemporană)*, Bistrița, Editura Răsunetul, 2001, p. 175.

¹⁹ Teodor Șimon, "Festivitățile aniversare la liceul din Năsăud, în 4 octombrie 1903", în *Revista Bistriței*, I (1903), nr. 41, p. 2.

²⁰ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1925/26", pp. 28-29.

ortodocși, toți promovați la religie, vor întregi tabloul celor 36 de elevi,²¹ alături de cei de confesiune reformată sau romano-catolică, Tiberiu Marcu²² fiind cel care s-a ocupat de coordonarea activității lor. Situația ultimelor două clase se va prezenta apoi astfel: cea de-a șasea clasă, al cărei diriginte era profesorul Eugen Guzul,²³ va avea 17 elevi, dintre care 11 vor fi greco-catolici, iar 5 ortodocși (apartenența confesională a unuia dintre ei nefiind menționată),²⁴ iar clasa a VII-a, aflată în grija lui Ștefan Lupu,²⁵ va avea în total 24 de tineri, dintre care 19 erau greco-catolici, iar 5 ortodocși.²⁶ Astfel, în total, în acel an, compoziția confesională a școlii bistrițene era următoarea: 193 elevi greco-catolici și 69 de elevi ortodocși, cărora li se adăugau 11 evrei și alți câțiva romano-catolici, protestanți și unitarieni. Dintre aceștia, cei doi pomeniți mai sus rămăseseră corigenți la religie, devenind repetenți din pricină neprezentării la examenul din toamnă.

Anul următor îi va găsi ca profesori de religie tot pe cei doi preoți,²⁷ ambii având câte 16 ore de religie săptămânal, probabil datorită numărului mare de elevi din clasele inferioare.²⁸ În plus, Constantin Flămând, care nu mai era pedagog, predă de asemenea limba latină și drept, totalizând douăzeci de ore săptămânal, în timp ce, Liviu Greab se ocupa doar de religie.²⁹ Situația elevilor, va suferi și ea modificări, din cauza repetenților și a înscrierii unui număr mai mic de elevi în clasa întâi. Aici, dintre cei 36, 17 erau greco-catolici, iar 7 ortodocși,³⁰ dirigințele lor fiind Anchidim Candale.³¹ Spre deosebire de anul anterior, niciunul dintre ei nu va mai cunoaște fenomenul corigenței la religie. Clasa condusă de Grigore Toma va cunoaște și ea o scădere a numărului de elevi, din cei 59 de elevi care studiaseră în anul

²¹ *Ibidem*, p. 30.

²² ***, "Profesorii și agendele lor", p. 13.

²³ *Ibidem*, p. 13.

²⁴ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1925/26", p. 31.

²⁵ ***, "Profesorii și agendele lor", p. 13.

²⁶ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1925/26", p. 33.

²⁷ ***, "Statutul personal", în Emil Domide (coord.), *Anuarul IV al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1926-1927*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1927, p.17.

²⁸ ***, "Repartiția orelor pro 1926-27", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1926-1927*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1927, p. 19.

²⁹ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1926-1927*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1927, pp. 20-21.

³⁰ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1926-1927", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1926-1927*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1927, p. 28.

³¹ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1926-1927*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1927, pp. 20-21.

anterior,³² rămânând pe listă doar 48. 27 dintre aceștia erau greco-catolici, 8 ortodocși, iar trei evrei, restul fiind romano-catolici și protestanți.³³ Nici aici, ca de altfel, în niciuna dintre clase, nu se va înregistra în acest an vreo corigență la materia avută în vedere.

La clasa a III-a, fostul diriginte Ioan Lolicu va fi înlocuit cu Grigore Oreltzki,³⁴ fapt ce nu va afecta însă activitatea școlară a celor 53 de elevi, dintre care 34 erau greco-catolici, iar 10 erau ortodocși.³⁵ Nici la cea următoare, patronată de Macedon Linul, nu se vor raporta schimbări majore, cei 45 de elevi având în numărul lor și 27 de greco-catolici și 14 ortodocși.³⁶ Clasa a V-a, aflată tot în grija lui Tiberiu Marcu,³⁷ care o coordonase și în anul precedent, va fi și ea mai săracă cu 2 elevi, din cei 36 rămânând doar 34.³⁸ Din punct de vedere confesional, existau aici 20 de greco-catolici, și 13 ortodocși.³⁹ Între elevii care vor studia în acest an aici se va număra și viitorul protopo unit al Bistriței, Ioan Petringel,⁴⁰ care va fi însă transferat în timpul anului.⁴¹

Clasa a VI-a va cunoaște și ea schimbarea dirigintelui Eugen Guzu⁴² cu Ieronim Bal, dar și o modificare a numărului de elevi, între cei 32 de aici regăsindu-se 17 greco-catolici și 10 ortodocși.⁴³ Următoarea, condusă de Nicolae Sovalov,⁴⁴ va avea un număr mic de elevi, dintre cei 18, 10 fiind ortodocși, 6 greco-catolici, și unul de confesiune evanghelică.⁴⁵ Situația va fi

³² ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1925/26", p. 22.

³³ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1926-1927", pp. 30-31.

³⁴ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1926-1927*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1927, pp. 20-21.

³⁵ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1926-1927", pp. 32-33.

³⁶ *Ibidem*, pp. 34-35.

³⁷ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1926-1927*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1927, pp. 20-21.

³⁸ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1925/26", pp. 28-29.

³⁹ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1926-1927", p. 36.

⁴⁰ Pentru mai multe informații cu privire la viața și activitatea lui, a se vedea și: SJABNB, *Fond Oficiul Parohial Greco-catolic Bistrița*, dosar nr. 378/ 1885/1955. Cf. <http://cautare-cj.arhivelenationale.ro/cautare-cj/detail.aspx?ID=70968>, accesat 26. 06. 2017.

⁴¹ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1926-1927", p. 36.

⁴² ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1925/26", p. 31.

⁴³ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1926-1927", p. 37.

⁴⁴ **, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1926-1927*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1927, pp. 20-21.

⁴⁵ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1926-1927", p. 38.

una similară și în clasa următoare, coordonată de Ștefan Lupu,⁴⁶ care fusese diriginte și înainte tot aici.⁴⁷ Ea își va păstra numărul de elevi, iar componența confesională se va împărți în mod direct între greco-catolici, în număr de 16, ortodocși, în număr de 6, și evanghelici.⁴⁸

La nivelul întregii școli, situația elevilor greco-catolici și ortodocși se prezenta astfel: 142 greco-catolici și 68 ortodocși, ponderea ambelor confesiuni fiind în scădere în comparație cu anul anterior, însă, în proporții diferite. Astfel, în vreme ce uniții erau cu 51 mai puțini, numărul ortodocșilor scăzuse doar cu unul.

În anul următor, 1927-1928, în care se vor petrece de asemenea anumite schimbări în lista diriginților, cateheții celor două materii vor rămâne aceiași,⁴⁹ numărul lor de ore modificându-se însă (Constantin Flămând avea 12 ore pe săptămână, iar Liviu Greab, 15).⁵⁰ Grigore Toma⁵¹ va redeveni dirigintele clasei întâi, care va avea de această dată 40 de elevi, dintre care 25 erau greco-catolici, iar 14 ortodocși.⁵² Nici în acest an, nu se vor mai întâlni corigenți la această materie. Macedon Linul va schimba și el calitatea de diriginte al clasei a IV-a, pe care o avusese în anul anterior,⁵³ cu cea de coordonator al celei de-a doua, formată din 25 de elevi (5 rămăseseră repetenți),⁵⁴ dintre care 14 erau greco-catolici, 4 ortodocși,⁵⁵ iar restul de alte confesiuni. Numeroasa clasă a lui Ioan Silași, formată din 53 de elevi va cunoaște în acest an o majoritate confesională constând din 33 de greco-catolici, dublată de un număr de 9 ortodocși, dar și de elevi evrei, maghiari sau germani, de confesiuni diferite, pe care Ioan Silași îi va îndruma.⁵⁶

⁴⁶ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1925-1926*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1926, p. 13.

⁴⁷ **, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1926-1927*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1927, pp. 20-21.

⁴⁸ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1926-1927", p. 39.

⁴⁹ ***, "Statutul personal", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1927-1928*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1928, p. 16.

⁵⁰ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1927-1928*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1928, pp. 20-21.

⁵¹ *Ibidem*, pp. 20-21.

⁵² ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1927/28", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1927-1928*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1928, pp. 28-29.

⁵³ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1926-1927", p. 34.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 28.

⁵⁵ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1927/28", p. 30.

⁵⁶ *Ibidem*, pp. 31-32.

Cea de-a patra clasă va cunoaște din nou o schimbare a dirigintelui,⁵⁷ coordonatorul ei fiind Vladimir Frontcovschi.⁵⁸ Deși va avea cu un elev mai puțin, va păstra majoritatea greco-catolică covârșitoare, 33 din cei 52 de componenți ai ei fiind de această confesiune, și doar 11 ortodocși.⁵⁹ Pentru prima dată în istoria școlii bistrițene, preotul Liviu Greab va fi și el diriginte,⁶⁰ coordonându-i pe cei 33 de elevi, dintre care 16 erau greco-catolici, iar 11 ortodocși.⁶¹ Clasa a VI-a, al cărei diriginte era Iosif Zettel,⁶² va cunoaște o frumoasă distribuție proporțională a numărului elevilor, două treimi din cei 30 fiind greco-catolici, iar una ortodocși.⁶³ Clasa lui Ștefan Lupu, va avea la rândul ei, 1 uniți și 9 ortodocși, din cei 31 de elevi,⁶⁴ iar cea următoare, coordonată de Ioan Partene, 18, diferența între cele două confesiuni fiind însă foarte mică (8 greco-catolici și 7 ortodocși).⁶⁵ La nivelul întregii școli, situația celor două mari confesiuni se prezenta astfel în anul școlar 1927-1928: 152 de elevi erau de confesiune greco-catolică, iar 58 erau ortodocși.

O situație similară va fi întâlnită și în anul următor, când, la nivelul școlii, 166 de elevi vor fi din prima confesiune menționată, iar 63 din cea de-a doua. Și profesorii de religie vor rămâne același,⁶⁶ la fel ca rabinul care se va ocupa de educația religioasă a tinerilor evrei.⁶⁷ Numărul orelor va cunoaște însă o ușoară fluctuație, părintele Flămând având 15 ore de religie săptămânal, iar părintele Greabu doar 13.⁶⁸ Mici schimbări vor fi întâlnite de asemenea și în ceea ce privește ponderea elevilor și cea a diriginților. Astfel,

⁵⁷ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1926-1927*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1927, pp. 20-21.

⁵⁸ ***, "Statutul personal", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1927-1928*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1928, p. 16.

⁵⁹ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1927/28", pp. 33-34.

⁶⁰ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1927-1928*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1928, pp. 20-21.

⁶¹ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1927/28", p. 35.

⁶² ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1927-1928*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1928, pp. 20-21.

⁶³ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1927/28", p. 36.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 37.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 38.

⁶⁶ ***, "Statutul personal", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1928-1929*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1929, pp. 14-15.

⁶⁷ Este vorba despre Friedman Pinkas. ***, "Cateheții", p. 16.

⁶⁸ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1928-1929*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1929, pp. 18-19.

dacă clasa întâi va îl va păstra, precum în anii anteriori, pe Grigore Toma⁶⁹ ca diriginte, numărul ortodocșilor fiind vizibil mai mic decât al elevilor uniți (din cei 40 de elevi 24 vor fi greco-catolici, și 4 ortodocși, evreii fiind 5 în acea clasă),⁷⁰ cea de-a doua clasă îl va avea ca diriginte pe Cornel Ianz,⁷¹ 22 dintre cei 36 de elevi fiind greco-catolici, iar 5 ortodocși.⁷² Precum mai-sus pomenitul, și Grigore Silași⁷³ își va păstra statutul de diriginte al celor 36 de elevi din clasa a III-a (dintre care 22 erau greco-catolici, iar 7 ortodocși),⁷⁴ în vreme ce, clasa a IV-a îl va avea acum în frunte pe Alexandru Crețiu,⁷⁵ iar cei 27 de elevi uniți și cei 14 de lege răsăriteană vor completa corpusul vast, constând din 46 de oameni,⁷⁶ al grupului.

De această dată, părintele Liviu Greab nu va mai fi dirigintele clasei a V-a,⁷⁷ locul lui fiind ocupat de Iosif Zettel.⁷⁸ Numărul elevilor va crește însă, prin glisarea repetenților din anul anterior, de la 33,⁷⁹ la 41. Ponderea lor va fi și ea una mai mare decât atunci, greco-catolicii fiind 27, iar ortodocșii 12.⁸⁰ Ștefan Lupu⁸¹ va continua să aibă în grijă o clasă numeroasă, constând din 41 de elevi, dintre care 24 erau greco-catolici, iar 14 ortodocși,⁸² în vreme ce

⁶⁹ *Ibidem*, pp. 18-19.

⁷⁰ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1928/29", în Emil Domide (coord.), *Anuarul VI al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1928-1929*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1929, pp. 27-28.

⁷¹ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1928-1929*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1929, pp. 18-19.

⁷² ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1928/29", p. 29.

⁷³ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1928-1929*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1929, pp. 18-19.

⁷⁴ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1928/29", p. 30.

⁷⁵ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1928-1929*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1929, pp. 18-19.

⁷⁶ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1928/29", pp. 31-32.

⁷⁷ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1927-1928*, Tipografia lui Gh. Matheiu, Bistrița, 1928, pp. 20-21.

⁷⁸ **, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1928-1929*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1929, pp. 18-19.

⁷⁹ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1927/28", p. 35.

⁸⁰ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1928/29", pp. 33-34.

⁸¹ **, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1928-1929*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1929, pp. 18-19.

⁸² ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1928/29", pp. 35-36.

Ioan Partene, coordonatorul clasei de absolvenți din acel an,⁸³ se va lăuda cu 27 de elevi, dintre care 18 erau uniți, iar 8 ortodocși.⁸⁴ Ca și în anii anteriori, nici în acest an nu se va înregistra vreun caz de corigență la religie, ci doar la materii precum limba română, matematica, istoria, științele naturale sau limbile străine.

Anul școlar 1929-1930 va aduce o atenuare și mai mare a diferenței numerice dintre elevii celor două confesiuni, doar 123 fiind greco-catolici, iar numărul celor din cealaltă confesiune crescând la 77. În afară de acest aspect, nu se vor modifica însă foarte multe lucruri. Cateheții vor fi aceiași,⁸⁵ părintele Lucian Greab predând tot 13 ore de religie, ca și părintele Constantin Flămând,⁸⁶ în contextul în care configurația lor va rămâne neschimbată.⁸⁷ Și statutul diriginților Grigore Toma, Lazăr Frischopp și Ștefan Lupu va rămâne același, aceștia rămânând diriginți la clasele la care fuseseră și în anii trecuți, în vreme ce Alexandru Crețu și Ioan Partene vor schimba casele, iar Friedrich Reindl va apărea pentru prima dată în această postură.⁸⁸ Din perspectiva repartiției confesionale, tabloul numeric se prezenta astfel: la clasa întâi, aflată în grija lui Grigore Toma, 21 de elevi greco-catolici și 12 ortodocși constituiau numărul majoritar al celor 49 de tineri ce compuneau această clasă,⁸⁹ la cea de-a doua, condusă de Friedrich Reindl,⁹⁰ 10 erau greco-catolici și 7 ortodocși, numărul total fiind de 31 de elevi,⁹¹ iar la cea de-a treia, al cărei diriginte era Ilarion Avram,⁹² dintre cei 42,

⁸³ **, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul III al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1928-1929*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1929, pp. 18-19.

⁸⁴ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1928/29", p. 37.

⁸⁵ ***, "Statutul personal", în Emil Domide (coord.), *Anuarul VII al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1929-1930*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1930, pp. 14-15.

⁸⁶ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul VII al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1929-1930*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1930, pp. 18-19.

⁸⁷ Ceea ce va determina însă modificarea cuantumului lor, va fi dispariția clasei a VIII-a, începând cu acest an.

⁸⁸ *Ibidem*, pp. 18-19.

⁸⁹ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1929/30", în Emil Domide (coord.), *Anuarul VII al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1929-1930*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1930, pp. 27-28.

⁹⁰ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul VII al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1929-1930*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1930, pp. 18-19.

⁹¹ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1929/30", p. 29.

⁹² ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul VII al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1929-1930*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1930, pp. 18-19.

24 erau greco-catolici și 10 ortodocși.⁹³ Clasa a IV-a avea și ea, din 39 de elevi, 22 greco-catolici și 9 ortodocși,⁹⁴ dirigintele fiind Alexandru Crețu,⁹⁵ următoarea, 19 greco-catolici și 20 ortodocși, dintre cei 43 de elevi,⁹⁶ responsabilul ei fiind Lazăr Frischhoff⁹⁷ (de altfel, în istoria liceului, este pentru prima dată când numărul ortodocșilor dintr-o clasă îl devansează pe cel al greco-catolicilor), clasa a VI-a, coordonată de Ioan Partene, 15 greco-catolici și 9 ortodocși, din cei 28 de elevi⁹⁸ îndrumați de Ioan Partene,⁹⁹ iar cea a absolvenților, aflată în grija lui Ștefan Lupu,¹⁰⁰ 12 greco-catolic și 10 ortodocși, din numărul total de 25.¹⁰¹ Nici în acest an nu se va înregistra vreo corigență la religie.

Anul școlar următor, marcat de pensionarea directorului Emil Domide, pentru limită de vârstă,¹⁰² va fi caracterizat și prin modificarea structurii anuarului, care nu va apărea decât în 1932, în paginile lui fiind comasate informații cu privire la ambii ani școlari.¹⁰³ Datele vor fi și ele mai puține, iar în dreptul numelor elevilor nu va mai fi menționată apartenența lor religioasă, fapt ce face aproape imposibilă restituirea nominală a lor. Cu toate acestea, datele statistice de la finele lucrării pomenite ne permit să arătăm că, în acel an, în școala bistrițeană învățau 134 de elevi greco-catolic, dintre care 29 erau în clasa I, 15 în clasa a II-a, 13 în clasa a III-a, câte 20 în clasa a IV-a și a V-a, 21 în clasa a VI-a și 16 în cea de-a VII-a,¹⁰⁴ și 112 ortodocși, repartizați după cum urmează: 9 în clasa I-a, 13 în cea de-a II-a, 13 în clasa a III-a, câte 14 în clasele IV, V și VI, 22 în clasa a VI-a și 26, în clasa a VII-a.¹⁰⁵

⁹³ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1929/30", pp. 30-31.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 32.

⁹⁵ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul VII al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1929-1930*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1930, pp. 18-19.

⁹⁶ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1929/30", pp. 33-34.

⁹⁷ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul VII al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1929-1930*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1930, pp. 18-19.

⁹⁸ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1929/30", p. 35.

⁹⁹ ***, "Profesorii și agendele lor", în Emil Domide (coord.), *Anuarul VII al Liceului de stat "Al. Odobescu" din Bistrița, - anul școlar 1929-1930*, Tipografia Națională Gh. Matheiu, Bistrița, 1930, pp. 18-19.

¹⁰⁰ *Ibidem*, pp. 18-19.

¹⁰¹ ***, "Situația elevilor ordinari la finele anului școlar 1929/30", p. 36.

¹⁰² Ștefan Lupu, "Emil Domide", în *Anuarul VII-IX al liceului de stat "Al. Odobescu" Bistrița - anul școlar 1930-31 și 1931-32*, Tipografia Națională G. Matheiu, Bistrița, 1932, pp. 5-8.

¹⁰³ ***, *Anuarul VII-IX al liceului de stat "Al. Odobescu" Bistrița - anul școlar 1930-31 și 1931-32*, Tipografia Națională G. Matheiu, Bistrița, 1932.

¹⁰⁴ ***, "Date statistice despre elevii liceului din anul școlar 1930/31", în *Anuarul VII-IX al liceului de stat "Al. Odobescu" Bistrița - anul școlar 1930-31 și 1931-32*, Tipografia Națională G. Matheiu, Bistrița, 1932, p. 84.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 84.

Aceiași document ne arată că cei doi preoți rămăseseră cateheții celor două religii,¹⁰⁶ ambii predând câte 13 ore pe săptămână¹⁰⁷ și depășind cu una norma pe care trebuiau să o îndeplinească, conform standardelor Ministerului Educației. Diriginții vor rămâne și ei aceeași,¹⁰⁸ iar corigenții nu se vor înregistra.

Din păcate, preocupați de ilustrarea unor chestiuni pragmatice, oferirea de statistici sau oferirea listelor integrale ale elevilor, editorii anuarului Liceului "Alexandru Odobescu" din Bistrița nu s-au preocupat de oferirea unor extrase după programa școlară a materiei avute în vedere, pentru a putea vedea în ce constau conținuturile și cât de valabile mai sunt ele astăzi. Analiza programelor de religie de la Gimnaziul grăniceresc năsăudean,¹⁰⁹ care, în multe situații, în mod involuntar a oferit mulți profesori

¹⁰⁶ ***, "Statutul personal", în *Anuarul VII-IX al liceului de stat "Al. Odobescu" Bistrița – anul școlar 1930-31 și 1931-32*, Tipografia Națională G. Matheiu, Bistrița, 1932, p. 29.

¹⁰⁷ ***, "Profesorii și agendele lor pe anul școlar 1931/32", în *Anuarul VII-IX al liceului de stat "Al. Odobescu" Bistrița – anul școlar 1930-31 și 1931-32*, Tipografia Națională G. Matheiu, Bistrița, 1932, pp. 38-39.

¹⁰⁸ Astfel, de exemplu, coordonatorul celor 52 de elevi din clasa I va fi tot profesorul Grigore Toma. Cf. ***, "Situția elevilor ordinari la finele anului școlar 1930/31", în *Anuarul VII-IX al liceului de stat "Al. Odobescu" Bistrița – anul școlar 1930-31 și 1931-32*, Tipografia Națională G. Matheiu, Bistrița, 1932, pp. 53-54.

¹⁰⁹ Iată, de exemplu, cum arăta programa propusă de Grigore Pletosu la religia ortodoxă, în anul școlar 1881-1882: "I. Religiunea pentru tinerimea greco-orientală. Acest obiect de învățământ se propune în gimnasiu în patru despărțăminte:

Despărțământu[] I: clasa II și II, 2 ore la săptămână: Ritualul bisericii ortodoxe, și anume: formele cultului d[umne]zeiesc, locurile și personalul entru deservirea cultului. Formele de liturghie după autori și menire. Explicarea cântărilor de la Liturg[h]ie. Manual: Liturgica de Morariu Andreievici.

Despărțământu[] al II[-lea], clase[le] III și IV, 2 ore la săptămână: Partea II – din cofesiunea ortodoxă, despre speranță; Partea III – despre caritate: principiile de morală creștine, dorințele omului către D[umne]zeu, către aproapele, către sine. Manual: Confesiunea ortodoxă de dr. Barbu Constantinescu.

Despărțământu[] al III[-lea], clasa a V și a VI[-a], 2 ore la săptămână. Istoria universală a bisericii după monumentele cele mai însemnate ale [în]creștinării popoarelor de la Iisus Christos până la finea veacului al 18[-lea]. – Manual: Istoria Bisericească de Andrei B[aron de] Șaguna.

Despărțământu[] al IV[-lea]. Clasa VII-a și a VIII[-a], 2 ore la săptămână; etica creștină, moralitatea și condițiunile ei, bunul și răul moral, conștiința virtuții. Datorințele creștinului către D[umne]zeu, către sine și datorințele sociale morale. Manual: Morala creștină de Morariu Andreievici". ***, "Obiecte de înveiemmentu propuse în grupări de clase", în *Raportulu alu XIII-lea despre Gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din Naseudu pre anulu scolastecu 1881-2*, Bistrița, Tipariul lui T. Botschar, 1882, pp. 16-17. Pentru mai multe detalii cu privire la acest subiect, a se vedea și: Iuliu-Marius Morariu, "Ora de religie ortodoxă în ortodoxă în Gimnaziul grăniceresc năsăudean între anii 1880-1900", în *Astra năsăudeană*, I (2013), nr. 1 (27), pp. 93-97; Iuliu-Marius Morariu, "Activitatea pastoral-misionară și catehetică a lui Grigore Pletosu la Gimnaziul Grăniceresc Năsăudean în perioada 1880-

bine pregătiți acestei instituții ne arată însă cât de bine erau alcătuite aceste documente școlare și în ce manieră profesionistă se realiza predarea cunoștințelor religioase, procesul fiind completat prin participarea tinerilor la serviciile liturgice.

Observăm așadar, cât de multă importanță se acorda în școala bistrițeană predării religiei și formării morale a tinerilor, în perioada investigată. Cateheții bine pregătiți se preocupau cu instruirea lor teoretică, dar și cu formarea practică, făcându-și datoria cu maximă exigență, fapt ce explică de ce, în anul școlar 1925-1926, se vor înregistra atât corigenți, cât și repetenți, la această materie. Investigarea acestui subiect relevă de asemenea, în subsidiar, caracterul policrom, multiethnic și pluriconfesional al urbei bistrițene, întărirea elementului românesc în detrimentul celui maghiar, al celui german și chiar a celui evreu, între anii avuți în vedere, dar și creșterea, realizată treptat, dar consecvent, ponderii ortodocșilor în raport cu cea a greco-catolicilor, în perioada investigată.

1900”, în Flavius Cristian Mărcău, Mihaela Ciorei, Ștefan Moșoi (coord.), *Zilele Cercetării Științifice Studentești din Universitatea "Constantin Brâncuși" - Ediția a VI-a*, Târgu Jiu, Editura Academica Brâncuși, 2013, pp. 306-314; Iuliu-Marius Morariu, *Restitutio Grigore Pletosu*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, Editura Renașterea, p. 38. Desigur, între timp, bibliografia s-a schimbat, însă conținuturile și distribuirea conținuturilor pe unități de timp nu s-a modificat foarte mult.

Orthodox and Greek-catholic Pupils at the State College "Alexandru Odobescu" from Bistrița, Between 1925 and 1931, Astra Salvensis, V (2017), no. 9, p. 139-151

**ASPECTE PRIVITOARE LA EDUCAȚIE, MORALĂ ȘI FAMILIE ÎN
PAGINILE REVISTEI *RENAȘTEREA* DE LA CLUJ DIN ANUL 1928**
**Aspects about Education, Morals and Family in *Renașterea* Magazine from
Cluj, in the Year 1928**

**PhD. Candidate Mihai-Octavian Groza, PhD. Candidate Iuliu-Marius
Morariu**
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca

Abstract: *In this research, the authors are investigating the way how, problems of Christian morals, but also problems of family morals, are emphasised in "Renașterea" review, the publication edited by the Romanian Orthodox Diocese of Vad, Feleac and Cluj (in 1928). Studying that they discover questions as the alcoholism, which are a problem for the Orthodox society of those times, but also the solutions proposed by the priests, bishops and theologians to it (better catechisation, using of the Holy Scripture and printing a cheaper version of it, a better education received into the family and s. o.). Also, they present the most important articles that speak about the Christian morals, and especially about the moral of the family in this year, and are highlighting their main aspects. The articles shows both the importance of moral topics for the authors of the aforementioned review, but also the way how, talking about theology, the editors of it are proposing solutions of some problems and are offering possibilities to stop some bad compartments that makes the Orthodox Christians to develop a moral vulnerability.*

Keywords: *alcoholism, family education, Orthodox Church, priests, Moral Theology.*

În peisajul publicistic al Clujului interbelic, revista "*Renașterea*", organul oficial al Episcopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, a jucat un rol important. De altfel, în acest spațiu, alături de "*Viața Ilustrată*", concepută de către viitorul ierarh, Nicolae Colan, în paginile căreia se vor regăsi însă cu precădere lucrări de literatură,¹ critică literară sau recenzii,² aceasta a fost singura revistă ortodoxă.

Concepută ca o revistă bisericească ce urma să găzduiască între altele, cuvintele și mesajele ierarhului și ale anumitor preoți cu prilejul marilor sărbători, sau să vorbească cu privire la chestiuni bisericești, ea va conține, totuși, anumite cercetări de istorie bisericească, filosofie, cronici și prezentări de carte, meditații teologice, polemici, sau analize de sectologie.

Alături de acestea se vor regăsi, de asemenea, și articole privitoare la morală, familie sau educație. Unele dintre ele vor fi centrate exclusiv pe tematică, în timp ce altele vor face referiri tangențiale la aceasta. Astfel, de exemplu, în amplul studiu, segmentat pe întinsul mai multor numere, ce poartă semnătura părintelui Liviu Galaction Munteanu, intitulat "*Caritatea în cadrele misiunii pastorale*",³ autorul va vorbi

¹ Precum: Gheorghe Noveanu, "Tablou", în *Viața Ilustrată*, III (1936), nr. p. 10; Gheorghe Noveanu, "Toamna", în *Viața Ilustrată*, III (1936), nr. 5, p. 10; Gheorghe Noveanu, "Dimineață", în *Viața Ilustrată*, III (1936), nr. p. 2.

² Semnate de Gheorghe Noveanu, Liviu Galaction Munteanu sau Florea Mureșanu.

³ Liviu Galaction Muntean, "Caritatea în cadrele misiunii pastorale", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 1, p. 4-5; Liviu Galaction Muntean, "Caritatea în cadrele misiunii pastorale", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 2, 1928, p. 5-6; Liviu Galaction Muntean, "Caritatea în cadrele misiunii pastorale (urmare a V-a, fine)", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 3, p. 3-5.

despre familie și elementele care contribuie la destabilizarea ei, dar și despre dimensiunea morală a actului caritabil, fiind completat, ulterior, de către părintele Ioan Vască în cadrul materialului intitulat "*Mila creștinească*".⁴ Același autor va face referire la subiectul în cauză și în cadrul materialului intitulat "*Puterea credinței*",⁵ în vreme ce, principesa Ileana, în cuvântul rostit la pomul de Crăciun al ucenicilor din București,⁶ sau părintele Gala Galaction, în articolul intitulat "*Iordanul*",⁷ vor vorbi și ei despre importanța familiei și dimensiunea ei morală.

Un material cu vâdită aplecare înspre partea morală și înspre teologia școlară de acest fel, poartă, de asemenea, semnătura părintelui bârgăuan Ioan Vască, ce va deveni ulterior rectorul Academiei Teologice de la Cluj. Intitulat "*Comorile de pe pământ și comorile din cer*",⁸ el reprezintă, de fapt, o predică (căci, trebuie specificat faptul că părintele Vască era specialist în teologia omiletică),⁹ în care autorul vorbește despre importanța vieții morale, a milosteniei și despre necesitatea prioritizării iubirii de cele spirituale, în detrimentul celor materiale.

Alte materiale din paginile revistei au în vedere modul în care pot interfera cele două noțiuni, respectiv morala și familia în cadrul didactico-pedagogic,¹⁰ sau contribuția familiei la însușirea unor elemente de morală și a unor comportamente creștine genuine. Mai sus pomenitul părinte este un adevărat "*campion*" în acest domeniu. El arată, într-un material publicat în data de 29 ianuarie a anului 1928,¹¹ cum mersul la biserică este un comportament ce trebuie dezvoltat în familie și încurajat de aceasta, dar în același timp, insistă asupra reciprocității beneficiilor lui. Astfel, spune că dacă tânărul va învăța de acasă să meargă la biserică, și acolo va reuși să dobândească deprinderi care-i vor fi utile și în familie, și care vor contribui la crearea aici a unei frumoase atmosfere, în care se va cultiva pacea și armonia. Ea este doar una dintre acțiunile de acest fel desfășurate de el, unele dintre acestea fiind chiar mediatizate fie de către Societatea Femeilor Ortodoxe Române, fie de

⁴ Ioan Vască, "*Mila creștinească*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 7, p. 3-4.

⁵ Ioan Vască, "*Puterea credinței*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 4, p. 3-4.

⁶ Principesa Ileana "*Cuvântul Princesei Ileana la Pomul de Crăciun al ucenicilor din București*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 3, p. 6.

⁷ Gala Galaction, "*Iordanul*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 2, p. 2-4.

⁸ Ioan Vască, "*Comorile de pe pământ și comorile din cer...*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 8, p. 2-3.

⁹ Din păcate, dintre operele lui s-au mai păstrat în biblioteca universității clujene, doar: Ioan Vască, *Academia Teologică Ortodoxă Română Cluj-zece ani în slujba bisericii și neamului*, Cluj, Tipografia Ardealul, 1934. Știm, însă, că, alături de aceasta, a mai publicat și: I. Tarnavchi, O. Sorocean, Ioan Vască, *Predici la toate duminicile și sărbătorile anului bisericesc*, volum I-V, Cernăuți, 1925-1935; Ioan Vască, *O călătorie istorică*, București, 1946 (în care descrie vizita delegației ruse conduse de Patriarhul Nicodim la București, la care a luat și el parte). Cf. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 471-472; Alexandru Moraru, *Învățământul teologic universitar ortodox român din Cluj-Napoca-schiță istorică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2009, p. 33; Alexandru Moraru, *Învățământul Teologic Universitar Ortodox din Cluj (1924-1952)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1996, p. 184-185.

¹⁰ Un exemplu, în acest sens, este lucrarea: V. Petrașcu, "*Cum și când se va forma o tagmă aleasă de cântăreți bisericești*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 4, p. 1-2.

¹¹ Ioan Vască, "*Umblarea la biserică*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 5, 1928, p. 4-5.

alte instituții similare.¹² De altfel, această instituție va avea pe tot parcursul acestui an, o activitate amplă, în care se va concentra asupra problemelor de morală familială, educație sau altele asemănătoare, aducând o contribuție aparte.¹³

Tot în sfera teologiei morale și a relației familiei cu aceasta se înscriu și materialele în cadrul cărora se discută despre școala de cântăreți bisericești a eparhiei și rolul ei formator.¹⁴ Alte articole, ce critică anumite aspecte ale unei noi legi a cultelor¹⁵ și anumite aspecte legislative ce aveau în vedere sistarea orelor de religie în clasele a III-a și a IV-a a școlilor profesionale,¹⁶ relevă și ele preocuparea serioasă a episcopiei în legătură cu aceste subiecte, în vreme ce, cel dedicat creșterii copiilor de mai-sus pomenitul părinte (care pornește de la exegeza parabolei fiului risipitor),¹⁷ în cadrul căreia insistă asupra importanței educației primite în familie¹⁸ într-un mod în care o făcuse cu câteva decenii înainte doar pedagogul Vasile Borgovan,¹⁹ reliefează interesul aparte al reprezentanților mediului teologic ortodox clujean pentru morala familiei și valorile ei perene.

Catehizarea tinerilor și a credincioșilor în general, reprezenta un deziderat, iar Sfânta Scriptură constituia un instrument indispensabil acestei activități. De aceea, în paginile unui articol, un teolog se revolta asupra faptului că Biserica Ortodoxă nu a luat suficiente măsuri pentru a oferi cititorilor accesul la această carte aparte²⁰ și propunea ca soluție în combaterea unor patimi precum alcoolismul care, semnalate atât în spațiul transilvănean, cât și în Regatul României ca probleme importante încă din secolul al XIX-lea, vor cunoaște o creștere de-a dreptul

¹² A se vedea, de exemplu: ***, "Educația vremii", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 5, 1928, p. 6.

¹³ Cf. ***, "Societatea Femeilor Ortodoxe Române în Gherla", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 7, p. 2.

¹⁴ ***, "Școala de cântăreți bisericești", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 6, p. 4-5.

¹⁵ D. A., "Noua lege a cultelor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 7, p. 1-2.

¹⁶ Un preot-catihet, "Sistarea orelor de religiune în cl. III-V a școlilor profesionale", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 6, p. 6.

¹⁷ Ioan Vască, "Creșterea copiilor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 6, p. 3-4.

¹⁸ În plus, un fapt destul de neobișnuit pentru acea vreme, părintele nu este adeptul asprimii și ține să evidențieze faptul că blândețea trebuie să-și aibă locul ei de cinste în procesul educațional: "*Pilde de felul acesta arată că sufletele cele mai tari se îmblânzesc nu atât prin asprime sau fierbințeala bățăilor, ci mai ales prin căldura blândă a iubirii. Sufletul copilului e asemenea instrumentului de muzică, pe care muzicantul îl poate mânui după bunul său plac: are și el strunele lui, dintre care unele trebuie lăsate mai slabe, iar altele mai întinse. De aceea, orice cuvânt al părinților trebuie să fie rostit cu băgare de seamă; cine va semăna neghină, neghină va culege*". *Ibidem*, p. 3.

¹⁹ Vasile Gr. Borgovanu, *Ionel-Educațiunea unui bun copil. Carte pentru părinți și alți educatori. Principiile morale și creștinești, de care trebuie să se conducă părinții în educarea copiilor lor*, Gherla, Tipografia Diecezană, 1901, p. 8. Cf. Grigore Pletosu, „*Ionel. Educațiunea unui bun copil. Carte pentru părinți și alți educatori. Principiile morale și creștinesci de care trebuie să se conducă părinții în educațiunea copiilor lor*, de V. Gr. Borgovanu, profesor de filosofie și pedagogie. București-Gherla, 1901”, în *Transilvania*, XXXIII (1902), nr. 5, p. 166-172.

²⁰ "*În direcția aceasta, din partea bisericii nu s-a lucrat aproape nimic. Biblia oficială, a sf[ântului] Sinod este o carte atât de rară, încât chiar în școlile în care se crește clerul de mâine lipsește. În librăriile noastre găsești tot ce vrei, începând cu romanele distrugătoare de suflete, până la cărțile de știință, însă nu și o Biblie. Se cheltuiesc în țara noastră milioane peste milioane, pentru lucruri de mai puțină importanță, de ce nu s-ar găsi și fondurile necesare pentru tipărirea unei ediții oficiale a Sf[înte]i Scripturi, care, cu un preț mai redus, să poată fi împărțiată prin satele noastre? De câte inconveniente de ordin social am fi scutiți?*". M., "Biblia în satele noastre", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 6, p. 1.

explozivă în timpul primei conflagrații mondiale, și vor rămâne o plagă importantă a societății și în perioada interbelică.²¹ De aceea, propunea acest autor ca viciul, ce apărea, în opinia lui, din lipsă de ocupație la țărani, dezvoltându-se cu precădere în timpul iernii, să fie combătută prin creșterea apetenței lor înspre lectura *Scripturii*: "*Beția nu pentru toți care beau este o patimă, ci în cele mai multe cazuri este un obicei învățat de țăranul nostru lipsit de ocupație, în serile de iarnă. Crășma în duboarea ei axfisiantă îi atrage pe toți. Societatea și palavrele alungă plictiseala. S-a încercat în unele locuri a da ocupații țăranilor în timpul liber, și drept rezultat, crășma s-a golit. Să trezim dorul lui pentru carte și să-i punem Sfânta Scriptură în mână și efectul nu va întârzia*".²²

Mediatizarea unor evenimente culturale, precum traducerea *Bibliei*, se constituie și ea într-un prilej de a vorbi despre aspectele enunțate mai sus. Transcriind un interviu al lui Sandu Tudor cu părintele Gala Galaction, realizat cu prilejul traducerii *Noului Testament* de către acesta,²³ editorii vor surprinde părerea acestuia cu privire la importanța acestei cărți care, în opinia lui, va contribui la corectarea unor vicii sau probleme sufletești ale cititorilor,²⁴ reliefând astăzi importanța ei atât pentru familie, cât și pentru morala creștină în general.

Familia și importanța ei pentru viața creștină vor constitui, pe toată durata anului avut în vedere, un subiect de investigație interesant pentru periodicul cercetat. El va fi investigat atât de Societatea Femeilor Ortodoxe din Cluj, care vor organiza mai multe conferințe în acest sens,²⁵ cât și de părintele Ioan Vască. Dânsul va pune atât viața de familie, cât și cea a întregii obști creștine, văzută ca o familie *in-macro*, în corelație, într-o exegeză la parabola vindecării slăbănogului, arătând cât de importantă este suferința în crearea unei puternice coeziuni între membrii lor.²⁶ Continuând ideea lui, un teolog ce se va semna doar cu inițiala "M.", a cărui identitate o cunoaștem, însă, din paginile altor articole, fapt ce ne face să afirmăm că e vorba de părintele Liviu Galaction Munteanu,²⁷ va vorbi despre menirea

²¹ Cu privire la acest aspect, a se vedea: Iuliu-Marius Morariu, "Problema alcoolismului și consecințele ei reflectată în paginile *Buletinului eugenic și biopolitic* din anul 1927", în *Pisanii Sângeorzene*, IV (2015), nr. 6 (34), p. 54-59; Iuliu-Marius Morariu, "Imaginea Primului Război Mondial reflectată în paginile revistei *Cultura creștină*", în Anamaria Macavei, Roxana Dorina Pop (coord.), *Imaginea în istorie. Tipologii în societatea de ieri și de azi*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2014, p. 443-456.

²² M., "Biblia în satele noastre", p. 2.

²³ ***, "Vom avea întreagă Biblia tradusă din nou?", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 6, p. 5-6.

²⁴ "*O bună parte din diformitățile sufletești pe care le înfățișează generația tânără de azi, va pieri atunci când citirea Sfintei Scripturi va ajunge o deprindere națională. Din nefericire, însemnătatea Bibliei, atât de clar înțeleasă de toate popoarele civilizate, la noi e nesocotită cu desăvârșire*". *Ibidem*, p. 5.

²⁵ ***, "Problema vieții creștine", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 10, p. 5.

²⁶ "*Toată fericirea pământescă nu se poate cumperi cu suferințele bolnavului. Dă-i totul, dar nu-i lua durerea, și-i va părea că a pierdut jumătate de lume. Așterne-i saltele de mătase, și el va ofta și se va tângu. Pe când cel nevoiaș dintre oameni, dar deplin sănătos, va dormi în tihnă pe cel mai vătos așternut. Uplete-i bolnavului masa cu cele mai alese mâncăr[ur]i și băuturi, el ți le va lăsa neatînse. Înconjoară-l cu strălucirea și podoaba regiilor, el va privi cu nepăsare peste tot aurul, purpura și podoaba împărătească*". Ioan Vască, "Îngrijirea bolnavilor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 10, p. 4.

²⁷ De altfel, înspre finele anului, se va semna "Muntean", pentru ca ulterior, în anii următori să se semneze "L. G. M.", "Liviu Munteanu", sau "Liviu Galaction Munteanu". Cf. Muntean, "Învierea fiicei lui Iair", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 43, p. 4-7.

fiecărui român, dându-i o frumoasă tentă comunitar-morală: *"Menirea fiecărui bun român este de a mișca societatea actuală, atât de puțin primitoare față de adevărurile morale, s-o galvanizeze din punct de vedere etic, s-o mântuiască din rigiditatea spirituală atât de nenaturală. Menire care revine fără îndoială, în primul rând Bisericii"*.²⁸

Deși, începând cu luna martie, revista va cunoaște o substanțială creștere a articolelor ce alimentau polemicile cu Biserica Greco-Catolică, fapt datorat atât dezbatărilor aprinse cu privire la Concordat, cât și celor despre Legea Cultelor,²⁹ sau articole dedicate fenomenului sectar, aflat în creștere în epocă,³⁰ în paginile ei se vor regăsi totuși, și în numerele următoare, materiale dedicate subiectelor de morală sau privitoare la familie. Astfel, de exemplu, în seria de predici pe care o va publica cu regularitate, părintele Ioan Vască va vorbi despre cinstirea părinților și importanța ei ca factor de legătură în cadrul instituției familiale,³¹ despre universalitatea chemării mântuitoare și nepărtinirea iubirii lui Dumnezeu,³² marele deserviciu pe care îl aduce vieții creștine nesocotirea ajutorului dumnezeiesc,³³ orbirea sufletească și dedesubturile ei morale,³⁴ și alte teme similare, în vreme ce, părintele Nicolae

²⁸ M., "Spre o nouă viață", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 11, p. 1.

²⁹ Cf. I. P. "Blajul și legea cultelor-armele medievale ale prefăcătoriei", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 12, p. 1-2; ***, "Proiectul legii cultelor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 12, p. 6; I. P. "Blajul și bizantinismul său-câteva noi fragmente ale prefăcătoriei medievale", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 13, p. 1-3; Nicolae Ivan, "Legea cultelor. Discursul P. S. Episcop Nicolae, rostit la Senat în ședința de Joi, 22 Martie a. c., la discuția generală a Legii Cultelor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 14, p. 1-8; Un ortodox-unit, "Din tainele procesiunilor unite", în *Renașterea*, an VI, număr 16, 1928, p. 3; I. P., "O logică nouă religioasă-Naie-ionistă", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 17, p. 2-3; D. A. "Uniți catolici și uniți ortodocși-documente omenești", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 19, p. 5; D. Antal, "Biserica, factor social ignorat de stat. Din prilejul Adunării eparhiale", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 20, p. 1-2; M. "Cine are urechi de auzit, să audă", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 21, p. 6; ***, "Legea pentru regimul general al cultelor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 26, p. 4-6; ***, "Legea pentru regimul general al cultelor. Dispozițiuni finale", în *Renașterea*, VI, nr. 31, p. 5-6.

³⁰ Cf. V. Șpan, "Sectarismul", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 11, p. 6; V. Șpan, "Sectarismul (urmarea II)", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 12, p. 5; V. Șpan, "Sectarismul (urmarea III)", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 13, 1928, p. 6-7; Rep., "Sectari reîntorși la sânul Sf. Biserici", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 25, p. 2-3.

³¹ "Este oare legătură mai strânsă și mai scumpă decât aceea care împreună inima copilului cu inima aceluia care i-au dat tot ce au mai scump pe lume? Vor fi frumoase legăturile de iubire și prietenie care apropie om de om sau bărbat de femeie; însă anii, împrejurările, obiceiurile, nepotrivirea în vederi și vorbe, au zdruncinat una dintre legăturile de prietenie din viața omenească. Legătura dintre părinți și copii însă, nu se șfârșește așa lesne". Ioan Vască, "Cinstirea părinților", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 12, p. 2.

³² "Iisus pe toți câți au venit la El cu vreo durere sau amar în suflet, fie păgân sau vameș, cărturar sau fariseu, bolnav sau păcătos, sărac sau bogat, i-a primit și nu i-a respins. El a ținut să convingă pe cei care se însuflețeau de cuvintele Sale, că este și va fi pururea aproape de cei care pățimesc și suferă; că pretutindenea înțelege să aline durerea și să tămăduiască rana". Ioan Vască, "Ajutorul lui Dumnezeu", în *Renașterea*, an VI (1928), nr. 13, p. 4.

³³ "Câți nu sunt, care și-n zilele noastre, dacă nu din răutate, asemenea fariseilor fățarnici de odinioară, atunci cel puțin dintr-o ușurință nepermisă, trec cu vederea, sau chiar trag la îndoială, puterea ajutoare a Tatălui ceres, nesocotind roadele dobândite de pe urma acesteia? Și de unde oare acest păcat în cugetul omului?". Ioan Vască, "Nesocotirea ajutorului dumnezeiesc", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 18, p. 4.

³⁴ "Și cine sunt acești orbi cu sufletul? Oamenii ale căror cugete se lasă amăgite și înconjurare de ispite! Oamenii care zilnic cad, nenorocindu-se pentru păcatele lor! Căci dacă un om, într-o clipă de slăbiciune, de ispită, se apucă și pune mâna pe lucrul care nu-i al lui, și izbutind încearcă același lucru, același obicei pățimăș luni și ani de-a rândul, cu toate că știe că de va fi prins nu-i va fi ușor; oare un asemenea om când, în cele din urmă, totuși câte și trebu[ă] să-și

Vasiu va propune principiile morale din primele veacuri ale creștinismului drept valori perene ale societăților tuturor timpurilor,³⁵ iar alți autori vor vorbi despre valențele morale ale credinței în înviere și roadele ei.³⁶

Și analiza ideilor unor filosofi sau istorici va constitui pentru redactorii periodicului bisericesc clujean un pretext pentru a vorbi despre importanța moralei, relația ei cu spațiul public, și relevanța familiei în dinamizarea ei. Astfel, într-un număr din luna mai, editorii vor analiza concepția lui Simion Mehedinți și cea a lui Nicolae Iorga cu privire la aceste aspecte.³⁷ Articole de acest fel, dimpreună cu cele dedicate unor probleme ce păstrează până astăzi un iz de actualitate, privitoare la predarea religiei în școli,³⁸ vor constitui o secțiune aparte, a curiozităților, care, în ciuda frecvenței iregulate și a rarității, pe alocuri, a materialelor, nu va lipsi totuși din revista "Renașterea" în anul investigat.

După o pauză de câteva luni, în care, cel mai probabil din pricina responsabilităților multiple pe care le va avea, părintele Ioan Vască nu va mai publica cuvinte de învățătură, părintele Liviu Galaction Muntean va fi cel care va prelua parțial atribuțiile lui, publicând aici o meditație în care vorbea despre demonizatul din ținutul Gadarenilor (Marcu 5, 1-10; Matei 8, 28-24; Luca 8, 26-39), și insistând asupra complexității fenomenului posedării omului de către diavol, care vine tot ca urmare a păcatului, și implicit a unei moralități îndoielnice: *"În câteva trăsături puternice, Evangheliile ne înfățișează tabloul pe care-l reprezintă un om nenorocit, stăpânit de durerile rele. În întregime este îngenunchiat puterii demonice. Nu suferă nici o haină pe sine. Strigă și se schingiuiește. Are o putere nenaturală, însă nu o putere nobilă, condusă de rațiune, ci una care caută să distrugă totul. Putere demonică, care-l alungă din mijlocul societății omenesci, izolându-l în locuri pustii, în tovărășia mormintelor. Acest om are înfățișarea unui bolnav spiritual, însă nu fiindcă organele corporale prin care lucrează spiritul ar fi fost într-adevăr bolnave, ci fiindcă duhul rău s-a înstăpânit cu desăvârșire asupra acestor organe, folosindu-le după bunul plac. Cât de înspăimântător și dezgustător își desfășoară în acest caz iadul puterea de stăpânire asupra oamenilor!"*³⁹

ispăș[e]ască greu și cu rușine fața sa, oare un asemenea om n-a fost orb cu mintea și cu inima? Se vedea doar din capul locului că odată aici va trebui să ajungă". Ioan Vască, "Orbia sufletească", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 20, p. 3.

³⁵ Nicolae Vasiu, "Principiile morale din primele veacuri ale creștinismului", în *Renașterea*, an VI, număr 16, 1928, pp. 5-6. Lucrarea va cunoaște, apoi, în numărul următor al revistei, un material semnat de către Teodor Ciuruș, complementar ei. Cf. Teodor Ciuruș, "Rolul creștinismului în trecut și astăzi", în *Renașterea*, an VI, număr 17, 1928, pp. 4-6.

³⁶ *"Dacă adevărul privitor la învierea morților are un rol atât de important în planul mântuirii neamului omenesc, tot pe atât de important este și în efectul pe care-l exercită asupra sufletului omenesc. Credința în conținutul lui revoluționarează întreg sistemul învechit de a privi lumea și anume: să prețuim mai puțin moartea și să dăm mai multă atențiune corpului nostru, fiindcă are o înaltă menire. Privind mai deaproape toate laturile acestor singure două învățături, este de ajuns pentru a ne putea convinge de necesitatea alimentării necondiționate a credinței".* M. "Binecuvântatele roade ale credinței în înviere (II)", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 18, p. 6.

³⁷ ***, "Morală și politică", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 19, 1928, p. 6.

³⁸ M. "Religia în nou a programă analitică a învățământului secundar", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 23, p. 2-3.

³⁹ M., "Demonizatul din ținutul Gadarenilor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 27, p. 3.

Va continua această rubrică omiletică vorbind despre vindecarea slăbănogului din Capernaum,⁴⁰ umblarea lui Iisus pe mare,⁴¹ învierea fiicei lui Iair⁴² sau tumultoasa relație dintre bogatul nemilostiv și săracul Lazăr.⁴³ Demersurile sale omiletice privitoare la morală și importanța practicării ei în cadrul ecleziastic și cel familial vor fi completate de autori precum părintele Victor Susa, care va publica un frumos text despre fericire,⁴⁴ de cea a preotului Eugen Nicolaescu dedicată colaborării dintre familie și școală în procesul educației morale a tinerilor, segmentată în două părți,⁴⁵ și de eseul preotesei Viorica Fofeldea, despre calitățile familiei preotului și importanța lor.⁴⁶

Analizând materialele publicate în acest an în paginile periodicului investigat, observăm dinamica lor tematică și constanța preocupărilor redactorilor pentru chestiuni privitoare la teologia morală și, în special, la morala familie. Probleme, precum alcoolismul sau desfrânarea, ale căror rădăcini trebuie căutate adânc în istorie și care cunoscuseră o creștere în timpul războiului și, în perioada avută în vedere, deși erau în scădere, reprezentau totuși o plagă a societății românești ardelenene și implicit, a Ortodoxiei, fapt ce-i va determina pe preoții colaboratori ai revistei să se aplece asupra lor și să caute identificarea unor soluții pragmatice în lectura *Scripturii*, catehizare, educație și încurajarea colaborării dintre familie și școală în cadrul procesului educațional. Investigarea și reliefaarea acestor aspecte și a eforturilor preoților autori de articole și studii se constituie deopotrivă într-o recunoaștere a valorii articolelor lor, și într-o investigație ce relevă faptul că anumite probleme ale societății noastre existau și atunci fapt pentru care, unele dintre soluțiile lor ar trebui căutate în demersurile întreprinse de către clericii din acele vremuri.

⁴⁰ M., "Vindecarea slăbănogului din Capernaum", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 28, p. 3.

⁴¹ M., "Isus umblă pe mare", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 31, p. 2-4.

⁴² Muntean, "Învierea fiicei lui Iair", p. 4-7.

⁴³ Muntean, "Bogatul desfrânat și sărmanul Lazăr", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 44, p. 4-6.

⁴⁴ Victor Susa, "Unde găsim fericirea?", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 29, p. 1-2.

⁴⁵ Eugen Nicolaescu, "Colaborarea dintre familie și școală cu privire la educația morală", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 35, p. 2-4; Eugen Nicolescu, "Colaborarea dintre familie și școală cu privire la educația morală (II)", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 36, p. 5-6.

⁴⁶ Viorica Fofeldea, "Rolul calităților familiei preotului", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 41, p. 4-5.

Aspects about Education, Morals and Family in Renașterea Magazine from Cluj, in the Year 1928, Astra Sahensis, V (2017), no. 9, p. 153-159

INSTITUTUL PEDAGOGIC DIECEZAN DIN CARANSEBEȘ (1876-1920). SCURTE CONSIDERAȚII ISTORICE
The Diocesan Pedagogical Institute of Caransebeș (1876-1920). Short Historical Remarks

Rev. PhD. Lecturer Daniel Aron Alic
"Eftimie Murgu" University, Reșița

Abstract. *During Austro-Hungarian dualism, the only Romanian pedagogical school in Southern Banat was the Diocesan Pedagogical Institute of Caransebeș. It was reliant on the Bishopric of Caransebeș, an important religious and cultural centre in the region. The Pedagogical School of Caransebeș was founded by the care of Bishop Ioan Popasu in 1876, and during its existence it had many achievements, outstanding teachers who left important traces in the history of the Romanian people, as well as students who honoured it. The priority of this school was the training of primary school teachers with the aim of culturalizing young Romanian people in their mother tongue, but it was also an important factor in keeping the national conscience alive in the communities of Banat. After the Great Union, since the school year 1919-1920, the Diocesan Pedagogical Institute of Caransebeș joined the Romanian education system, becoming a state school. Since then, it has also changed its name to "Ioan Popasu" Normal School for Primary School Teachers.*

Keywords: *Diocesan Pedagogic Institute from Caransebeș, Banat, youth education, Romanian culture, national activity.*

Institutul Pedagogic Diecezan din Caransebeș a fost, de-a lungul existenței lui, instituția școlară care a pregătit dascăli pentru școlile confesionale din Episcopia Caransebeșului. Alături de formarea viitorilor preoți, pregătirea învățătorilor a constituit o prioritate a ierarhilor ce au ilustrat scaunul episcopal al Caransebeșului la cumpăna secolelor XIX și XX. Importanța acestei școli a fost evidențiată, în primul rând, de profesorii care s-au succedat în timp la catedrele Institutului, dar și de învățătorii absolvenți care, prin activitatea lor în școlile Bisericii, au devenit formatori de conștiințe naționale și de fundamente culturale pentru tinerii elevi.¹

Primul episcop român al Caransebeșului, Ioan Popasu² (1865-1889), a organizat eparhia după principiile statutare șaguniene, creând structurile de bază ale activității bisericești, activitate care are ca latură principală misiunea religioasă și românească. Imediat după întronizare a înființat la Caransebeș un Institut teologic, care să

¹ Vezi și Angela Rotaru Dumitrescu, *Istoria învățământului românesc din Banat. 1900-1918*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2010, p. 144-154.

² Ioan Popasu s-a născut la 20 decembrie 1808, în Brașov. Studiile gimnaziale la Brașov, Sibiu și Cluj, cele teologice la Universitatea din Viena (1832-1836), protopop la Brașov (1836-1837), participant activ la revoluția din 1848 (unul dintre cei 10 secretari și membru al delegației românești trimisă la Viena), unul dintre ctitorii Gimnaziului Românesc din Brașov (1850). Hirotonia întru arhieru a episcopului Ioan Popasu, s-a oficiat la Sibiu de praznicul Adormirii Maicii Domnului (15 august), în anul 1865. Cf. Zeno Munteanu, "Ioan Popasu, restauratorul Episcopiei Caransebeșului", în *Altarul Banatului*, nr. 7-9/1995.

pregătească tineri pentru misiunea în parohiile eparhiei.³ În mod firesc, după școala de preoți a urmat școala de învățători.

La inițiativa episcopului Ioan Popasu, în anul 1876, în cadrul unui sinod eparhial, s-a decis înființarea secției pedagogice în cadrul Institutului teologic, în acest sens dorindu-se un institut diecezan după modelul școlilor teologico-pedagogice de la Arad și Oradea. Astfel a luat ființă la Caransebeș un Institut teologic-pedagogic, cu trei ani de studiu.⁴ Același energic episcop s-a îngrijit să creeze pedagogiei o bază materială corespunzătoare și să numească profesori cu o pregătire universitară pedagogică de excepție. Numele lui Ștefan Velovan, unul dintre marii pedagogi români ai epocii moderne și director al institutului pedagogic între 1877-1893, era cunoscut în întreg spațiul românesc.⁵ Împreună cu Patriciu Drăgălina, au fost cei dintâi autori de metodici de specialitate din învățământul românesc, contribuind la pregătirea metodică a învățătorilor confesionali. După Ștefan Velovan, direcțiunea școlii pedagogice a fost preluată de Iosif Iuliu Olariu, conducătorul Institutului Teologic, până în 1920 (cu o scurtă întrerupere anul școlar 1917-1918).

Episcopul Ioan Popasu nu a conceput crearea și desfășurarea activităților din cele două instituții de învățământ teologic și pedagogic, într-un areal închis. Climatul pedagogic deja existent la Caransebeș încă din perioada protopopului Ioan Tomiciu și a lui Constantin Diaconovici-Loga, a fost îmbunătățit în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea prin laborioasa activitate desfășurată de profesori precum dr. Ioan Paul, Vasile Goldiș, Iosif Bălan, Antoniu Sequens și Enea Hodoș, care s-au afirmat și ca autori de manuale școlare, prin publicarea folclorului literar și redactarea unor reviste de interes economic sau ca îndrumători literari ai studenților, promovând prin varii mijloace literatura română și repertoriul coral de excepție al acelor vremuri.⁶ Într-un asemenea mediu cultural s-au putut afirma încă de pe băncile școlii scriitorii precum Ioan Popovici – Bănățeanul sau Mihail Gașpar.

Institutul Pedagogic a avut drept scop să pregătească tineri pentru a fi învățători confesionali. În cele patru cursuri totale, sau patru clase, s-au predat cursuri diferite de patru cadre didactice și cinci substituți. Examenul de capacitate de după absolvire se efectua înaintea unei comisii considerabile și a inspectoratului ministerial desemnat.⁷

În ton cu vremurile, la Institutul teologic de la Caransebeș, episcopul Ioan Popasu a înființat „*Societatea de cultură a tinerimii ortodoxe de la Institutul diecezan*” în

³ Vasile Petrica, *Institutul Teologic Diecezan Ortodox Român din Caransebeș (1865-1927)*, Caransebeș, Editura Episcopiei Caransebeșului, 2005, p. 20.

⁴ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, volumul III, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997, p. 225.

⁵ Mircea Păcurariu, *Ștefan Velovan, Pedagog și filozof român (1852-1932)*, Caransebeș, Editura Ionescu, 2000.

⁶ Constantin Brătescu, Florin Dobrei, Daniel Alic, "Episcopia Caransebeșului", în vol. *Autocefalie și responsabilitate*, București, Editura Basilica a Patriarhiei Române, 2010, p. 823.

⁷ Andrei Ghidiu, Iosif Bălan, *Monografia Caransebeșului*, Cluj, 1909, p. 216.

anul 1868⁸. Până în anul 1887 Societatea a fost alcătuită numai din studenți teologi, apoi, au fost primiți și studenți de la Institutul pedagogic. După moartea episcopului fondator (1889) societatea s-a numit: „*Societatea de lectură Ioan Popasu a elevilor de la Institutul teologic-pedagogic din Caransebeș*”⁹.

Următorul episcop al Caransebeșului, Nicolae Popea (1889-1908) a condus școala în vremuri vitrege pentru educația tinerilor români. Legile școlare aspre și intensificarea politicii naționale românești au adus la sensibilizarea relațiilor cu autoritățile politice de la Budapesta. Cu toate acestea, atitudinea ierarhului Nicolae Popea a fost fermă. A adunat în jurul său preoți, profesori și oameni de cultură care au susținut o intensă activitate de educație și tot odată o educație națională mai ales la Institutul Teologic și la cel Pedagogic din Caransebeș. Îi amintim pe Ștefan Velovan, Ion Ionașiu, Vasile Goldiș, Vasile Mândreanu, Dr. Iosif Olariu, Dr. George Popovici, Dr. Ioan Sârbu, Andrei Ghidiu, Patriciu Dragalina, Filaret Musta, Dr. Cornel Corneanu, Dr. Petru Barbu, nume rămase în trecutul nostru bisericesc, în literatura istorică, în istoria pedagogiei și a educației, în cercetarea teologică, în beletristică, folclor și muzică.¹⁰ A încurajat activitatea didactică ce a deșteptat și a cultivat în rândul elevilor de la institutele eparhiei sentimentul național și le-a insuflat dragostea pentru limba, cultura și istoria poporului român. În urma acestor tendințe de susținere ortodoxă și românească, în anul 1908, Institutul Pedagogic din Caransebeș a ajuns în atenția ministrului cultelor și instrucțiunii publice, Albert Apponyi, care a dispus efectuarea unei anchete disciplinare la Caransebeș.¹¹ Ministrul a amenințat cu retragerea subvenției de stat acordată Episcopiei Caransebeșului, precum și cu suspendarea autonomiei bisericii dacă nu sunt luate măsuri disciplinare împotriva profesorilor de la Institut (Petru Barbu și George Dragomir), care s-au manifestat împotriva ideii de stat maghiar. În aceste condiții, mitropolitul Ioan Meșianu, împreună cu episcopul Aradului Ioan I. Papp au mers în audiență la Apponyi, în încercarea de a rezolva situația creată. În 26 iunie 1908 Ioan Meșianu i-a trimis o scrisoare episcopului Popea, în care îi descrie convorbirea avută cu ministrul cultelor: „*Mi-a mai spus în fine, că Frăția ta ori nu voiești, ori nu ești în stare a delătura răul. Și că prin urmare nu rămâne decât, ori să delături însuși răul, ori să te retragi cu totul și să se aleagă altul carele să fie în stare a delătura răul... și așa să salvăm scumpa noastră autonomie...*”¹² În concepția autorităților maghiare „răul” era atitudinea românească fățișă a profesorilor de la Caransebeș. Episcopul nu a ajuns să fie umilit

⁸ Constantin Brătescu, *Episcopul Ioan Popasu și cultura Bănățeană*, Timișoara, Editura Mitropolia Banatului, 1995, p.86

⁹ Vasile Petrica, *Institutul Teologic Diecezan Ortodox Român din Caransebeș (1865-1927)*, p.108.

¹⁰ Gheorghe Naghi, "Mișcarea memorandistă și clerul din Banat", în *Mitropolia Banatului*", 1-3/1980, p. 146.

¹¹ *Mărturie privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784-1918). Documente referitoare la Episcopia Ortodoxă a Aradului*, Arad, 1986, p. 271.

¹² Gheorghe Cotoșman, "Profesorul Dr. Petru Barbu", în *Anuarul Academiei Teologice din Caransebeș pe 1940-1941*, Caransebeș, Tiparul Tipografiei Diecezane, 1941, p. XVIII-XIX.

și să fie nevoit să se retragă, pentru că în ziua de 26 iulie 1908 a trecut la cele veșnice.¹³

Anii următori au fost nu mai puțin grei. Pedagogia caransebeșeană a fost ispitită și de lipsa candidaților și de neajunsurile Primului Război Mondial. Episcopul Miron Cristea al Caransebeșului (1910-1919) a reușit cu geniul său diplomatic și cu abilitățile sale organizatorice să salveze școala de la desființare.

Profesorii Institutul pedagogic la începutul secolului al XX-lea erau: Dr. Nicolae Regman, profesor ordinar definitiv, care a predat Pedagogia, Istoria literaturii române și Istoria naturală; Gheorghe Noaghea, profesor ordinar provizoriu, care a predat Matematica, Fizica, Istoria naturală și Economia rurală; Vasile Loichița, profesor ordinar provizoriu, care a predat Religia, Limba română, Limba germană și Economia rurală; Dr. Moise Ienciu, profesorul ordinar provizoriu, care a propus disciplinele Limba maghiară și Constituția patriei; Ilie Orzescu, profesorul ordinar provizoriu, care a predat Istoria universală, Istoria patriei și Geografia; Dr. Constantinescu Popasu, profesorul extraordinar, a predat Igiena; Antonie Sequens,¹⁴ profesorul extraordinar definitiv, a predat Muzica vocală și instrumentală; Învățătorul Ioan Popa-Curescu, a predat la școala de aplicație Caligrafia, Desenul și Gimnastica.¹⁵ Din 1912 a funcționat la Institut ca profesor ordinar provizoriu și Sabin Evuțianu, care a predat Istoria naturală, Geografia și Limba română,¹⁶ iar din anul 1913 a funcționat ca profesor ordinar provizoriu și Ioan Hango, profesor de Limba maghiară și Limba germană.¹⁷ În anul următor au fost aduși Alexandru Buțiu, ca profesor ordinar provizoriu de Istorie naturală, Geografie și Economie rurală, Dante O. German, ca profesor de Limba română, Istorie universală și Economie și domnișoara Elena Zunia, ca profesoară pentru atelierile de lucru ale fetelor.¹⁸ Din anul 1915, a funcționat ca profesor de Gimnastica, Caligrafie și Desen învățătorul Eftimie Jianu.¹⁹ Corpul profesoral a suferit o schimbare în anul școlar 1917-1918, când profesorul Ilie Orzescu, plecat în concediu de studii, a fost suplinat de profesorul Aurel Contrea, iar catehet a fost numit candidatul de profesor Ioan Clopoțel, absolvent de teologie.²⁰ Anul următor,

¹³ Detalii la Ion Pârnu, *Biserică și societate în Episcopia Caransebeșului în perioada păstoririi episcopului Nicolae Popea (1889-1908)*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2009, p. 90-91.

¹⁴ Despre activitatea profesorului Antoniu Sequens, vezi Dumitru Jompan, *Antoniu Sequens (1865-1938)*, Reșița, Editura Intergraf, Reșița, 2003.

¹⁵ *Anuarul institutului teologic și pedagogic român greco-ortodox al diecezei Caransebeșului pe anul școlar 1910-1911*, publicat de Direcțiunea Institutului, Caransebeș, Tiparul Tipografiei diecezane, 1911, p. 2-3.

¹⁶ *Anuarul institutului teologic și pedagogic român greco-ortodox al diecezei Caransebeșului pe anul școlar 1911-1912*, publicat de Direcțiunea Institutului, Caransebeș, Tiparul Tipografiei diecezane, 1912, p. 37.

¹⁷ *Anuarul institutului teologic și pedagogic român greco-ortodox al diecezei Caransebeșului pe anul școlar 1912-1913*, publicat de Direcțiunea Institutului, Caransebeș, Tiparul Tipografiei diecezane, 1913, p. 33.

¹⁸ *Anuarul institutului teologic și pedagogic român greco-ortodox al diecezei Caransebeșului pe anul școlar 1913-1914*, publicat de Direcțiunea Institutului, Caransebeș, Tiparul Tipografiei diecezane, 1914, p. 27.

¹⁹ *Anuarul institutului teologic și pedagogic român greco-ortodox al diecezei Caransebeșului pe anul școlar 1914-1915*, publicat de Direcțiunea Institutului, Caransebeș, Tiparul Tipografiei diecezane, 1915, p. 21.

²⁰ *Anuarul institutului teologic și pedagogic român greco-ortodox al diecezei Caransebeșului pe anul școlar 1917-1918*, publicat de Direcțiunile Institutului, Caransebeș, Tiparul Tipografiei diecezane, 1918, p. 23.

profesorilor existenți li s-a adăugat profesorul provizoriu Pavel Grecu, care a predat Matematica, Limba română și Economia.²¹

În 4 aprilie 1912, imediat după numirea ca profesor, Sabin Evuțian a cerut Consistoriului diecezan un concediu de o lună, începând cu 18 aprilie, deoarece a dorit să-și definitiveze lucrarea de doctorat, iar la Caransebeș nu avea cărțile de specialitate necesare.²² Iuliu Olariu, directorul Institutului Pedagogic a trimis o adresă Consistoriului diecezan, în 5 aprilie 1912, în care a menționat că profesorii s-au angajat să-l substituie pe Sabin Evuțian în timpul concediului,²³ iar episcopul Miron Cristea a aprobat cererea lui Sabin Evuțian.²⁴

În anul școlar 1917-1918, când dr. Iosif Iuliu Olariu a fost plecat, directorul școlii a fost profesorul Ioan Hango, numit în urma ședinței consistoriale școlare din 16 septembrie 1917.²⁵ Inițial, în anul 1917, conducerea ambelor institute a fost atribuită protosinghelului dr. Iosif Traian Badescu, dar pentru că era și asesor consistorial ordinar și nu putea îndeplini cu responsabilitate direcțiunea ambelor institute, a renunțat la conducerea Institutului Pedagogic, rămânând doar la cel teologic.²⁶

O problemă gravă a fost numărul mic al elevilor care s-au înscris la secția de pedagogie. În anul 1909-1910 au fost înscriși, în toate cele patru cursuri, doar 25 de elevi, dintre care 4 au părăsit școala în timpul anului.²⁷ Lipsa elevilor era dublată de lipsa profesorilor definitiv și de spațiul necorespunzător în care se desfășura instrucția școlară, iar organele de control ale statului erau în permanență îndreptate spre pedagogiile românești. În anul 1910, prin rescriptul Ministerului de Culte nr. 119342/1910, s-a făcut observația că, deși se remarcă față de trecut cu un rezultat mai mulțumitor, totuși institutul nu atinge rezultatul obținut la pedagogiile de stat.²⁸ Pentru a înlătura aceste nemulțumiri, Consistoriul diecezan a dispus dotarea laboratorului de fizică și a muzeului cu obiectele principale, procurarea mai multor cărți pe seama bibliotecii institutului, a hărților geografice pentru sălile de învățământ și păstrarea în deplină curățenie a sălilor de studii. De asemenea, i-a îndrumat pe profesori să-și dea toată silința pentru un rezultat școlar cât mai bun și pentru încadrarea școlii într-o treaptă superioară de calificare.²⁹

Starea Institutului pe anul școlar 1909-1910 se poate vedea și dintr-un raport al protopopului Andrei Ghidiu al Caransebeșului, din 7 iulie 1910. În calitate

²¹ *Anuarul institutului teologic și pedagogic român greco-ortodox al diecezei Caransebeșului pe anul școlar 1918-1919*, publicat de Direcțiunea Institutului, Caransebeș, Tiparul Tipografiei diecezane, 1919, p. 6.

²² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale (în continuare S.J.A.N.) Caraș-Severin *Fond Episcopia ortrom Caransebeș*, dosar 31/1912, fila 3.

²³ *Ibidem*, fila 1.

²⁴ *Ibidem*, fila 5.

²⁵ S.J.A.N. Caraș-Severin, *Fond Școala pedagogică Caransebeș*, dosar 5/1917-1918, fila 25.

²⁶ *Anuarul institutului teologic și pedagogic român greco-ortodox al diecezei Caransebeșului pe anul școlar 1914-1915*, publicat de Direcțiunile Institutului, Caransebeș, Tiparul Tipografiei diecezane, 1918, p. 16.

²⁷ *Protocolul Sinodului eparhial al diecezei greco ortodoxe române a Caransebeșului, periodul XIV, sesiunea III, convocat la Caransebeș pe Duminica Tomii, 17 aprilie 1911*, Caransebeș, Tiparul Tipografiei diecezane, 1911, p. 71.

²⁸ *Ibidem*, p. 72.

²⁹ *Ibidem*.

de comisar școlar, a trimis către Consistoriu Diecezan rezultatul unei inspecții la Institutul Pedagogic Diecezan, în care arăta că rezultatele sunt slabe și din cauza profesorilor. Singurii profesori care i-au făcut o impresie bună au fost Vasile Loichița „care sporindu-și zelul poate să ajungă un profesor foarte bun” și George Noaghea, despre care Andrei Ghidiu a avut numai cuvinte de laudă.³⁰

În 20 iunie 1911, un raport ce cuprindea activitatea Institutului Pedagogic pe anul școlar 1910-1911 a fost trimis de profesorul Vasile Loichița. Din acest raport reținem că în corpul profesoral s-au făcut două schimbări, anume la catedra de Istorie și Geografie a fost numit Ilie Orzescu, prin nota nr. 5228 din 30 august 1910, iar pentru catedra de Limba maghiară a fost numit dr. Moise Ienciu, prin nota nr. 6441 din 13 septembrie 1910. La școala de aplicație, prin hotărârea consistorială nr. 5371 din 30 august 1910, a fost numit învățător provizoriu Ioan Popa Curescu. Concediu, în cursul anului școlar, au avut profesorii Nicolae Regman, Moise Ienciu și Ilie Orzescu. În timpul concediului, respectivii profesori au fost înlocuiți de colegii lor. La sfârșitul anului școlar 1910-1911, corpul profesoral număra un director, 5 profesori ordinari și 4 profesori suplinitori. *Examenele de emendare și private* s-au ținut în primele zile ale lunii septembrie. Sporul în studii a fost mulțumitor, iar examenele finale de la Institutul Pedagogic s-au ținut în zilele de 13-14 iunie 1911 sub prezidiul comisarului consistorial, dr. Valeriu Braniște.³¹

La începutul anului școlar 1911-1912, la cursul I au fost înscriși cinci elevi, la cursul II, cinci elevi, la cursul III, trei elevi, iar la cursul IV, șase elevi, în total 19. În cursul anului s-au mai înscris câte un elev la cursurile I, II, III. Au părăsit Institutul un elev din cursul I și un elev din cursul II. La finalul anului școlar 1911-1912 au fost 20 elevi, între care doi *privatiști*. Anul școlar s-a început la 4 septembrie 1911.³²

În urma acestor rapoarte, la 16 aprilie 1912, episcopul Miron Cristea a cerut ca profesorii școlii pedagogice și în special profesorul Ilie Orzescu să își dea mai mult silința în predare, pentru a ridica Institutul Pedagogic la nivelul atins de celelalte institute din Mitropolie. Corpul profesoral a fost îndatorat să facă o nouă împărțire a orelor, așa încât materia de predat să se parcurgă mai temeinic.³³

În privința examenelor la secția pedagogică, amintim că acestea se desfășurau pe parcursul a trei zile și la ele participau toți profesorii Institutului și delegații episcopului. De pildă, la finalul anului școlar 1909-1910, examenele s-au desfășurat în zilele de 12, 14 și 15 iunie 1910. La examene a participat, ca delegat consistorial, profesorul Patriciu Drăgălina, director pensionat, iar în data de 15 iunie examenele au fost conduse de către arhimandritul Filaret Musta. Din cei 18 elevi de la cele 3 cursuri au fost promovați 15 elevi, 2 elevi au rămas corigenți și un singur

³⁰ S.J.A.N. Caraș-Severin, *Fond Episcopia ort-rom Caransebeș*, dosar 20/1910, fila 1.

³¹ Idem, *Fond Școala pedagogică Caransebeș*, dosar nr.1/1910-1911, fila 2-3. La Sinodul din anul 1911, dr. Valeriu Braniște a fost numit comisar consistorial pentru Institutul Pedagogic.

³² *Ibidem*, dosar nr. 1/1911-1912, fila 5-9.

³³ *Ibidem*, dosar nr. 1/1911-1912, fila 1.

elev a rămas repetent. Examenele pentru absolvenții anului terminal erau susținute separat.³⁴

Trebuie menționat că la pedagogia din Caransebeș nu se primeau decât băieți. Cererea preotului Ioan Lăpăduș din Ohaba Mâtnic, din 13 septembrie 1914, de a-și înscrie fata, Elena Lăpăduș, la Pedagogia din Caransebeș, după ce a absolvit anul I la Pedagogia din Seghedin, a fost respinsă din acest motiv.³⁵

În 23 decembrie 1911, Miron Cristea a atras atenția protopopilor că la Pedagogia din Caransebeș nu se mai înscriu elevi, cu toate că existau reduceri de taxe școlare, fiind atrași de alte pedagogii unde li se oferă burse. Acest lucru a atras după sine o lipsă acută de învățători, iar multe din comunitățile bisericesti nu puteau ocupa postul de învățător confesional.

În urma repetatelor îndemnuri ale episcopului Miron Cristea, numărul candidaților la pedagogia caransebeșeană a crescut. Pentru anul școlar 1914-1915, episcopul a trimis oficiilor protopopești și oficiilor parohiale o circulară în care a rugat preoții și protopopii să îndrume cât mai mulți tineri către Institutul Pedagogic. S-a cerut convocarea Sinodului protopopesesc care să găsească modalități de a întreține cel puțin un tânăr din protopopiat la școala de învățători, astfel putându-se aduna 11 elevi de la cele 11 protopopiate. Se recomanda ca parohiile mari, cu putere economică, să întrețină și ele câte un dascăl.³⁶

Din cauza începerii războiului și a transformării sălilor de clasă în spital pentru răniți, în anul școlar 1914-1915, direcțiunea Institutului Pedagogic a cerut Consistoriului Diecezan permisia de a-și reduce orele de curs până la evacuarea clădirii. Ca în cazul Institutului Teologic, în această perioadă, cursurile la secția pedagogică s-au ținut în trei săli din Internatul pedagogic.³⁷

Pentru anul școlar 1915-1916 nu s-a întâmplat nici o schimbare esențială în corpul profesoral. Anul școlar a început la 1 septembrie 1915, iar prelegerile la 5 septembrie 1915. Nu au fost întreruperi din pricina războiului, iar cursurile s-au ținut regulat până la 4 mai 1916, când s-a dat vacanță, pentru ca elevii să poată pregăti examenele finale. Numărul elevilor înscriși la Institutului Pedagogic a fost de 44: în cursul I, 17 elevi, în cursul II, 14 elevi, în cursul III, 7 elevi, iar în cursul IV, 6 elevi.³⁸

Pentru că erau și elevi înrolați pe front, cursul pregătitor, pentru elevii înrolați din cursul IV, s-a ținut între 12 mai și 4 iunie, iar în 6-7 iunie au fost susținute examenele finale, împreună cu cele ale teologilor din cursul III. Candidații militari au fost absolviți de lucrările scrise, prescrise de regulament. Școala de aplicație a avut, în 1915-1916, 14 elevi și 9 eleve.³⁹

³⁴ *Foiaia Diecezană*, Caransebeș, XXV, 1910, nr. 25 din 20 iunie, p. 5-6.

³⁵ Arhiva Episcopiei Caransebeșului (în continuare A.E.C.), *Fond Școlar (IV)*, dosar 94/1894, nr. 6028/15 septembrie 1914.

³⁶ Arhiva Protopopiatului Caransebeș, dosar 1914, nr. 42/28 iulie 1914.

³⁷ S.J.A.N. Caraș-Severin, *Fond Episcopia ort-rom Caransebeș*, dosar 10/1915, fila 1.

³⁸ S. J. A. N., *Fond Școala pedagogică Caransebeș*, dosar 1/1915-1916, fila 3-5.

³⁹ *Ibidem*, f. 6.

Biblioteca Institutului a fost și ea în grija permanentă a Consistoriului diecezan, mai ales că reprezenta un criteriu de clasificare superioară. Printr-o adresă către direcțiunea Institutului Pedagogic din Caransebeș, în 9 noiembrie 1910, episcopul Miron Cristea a atenționat că legile școlare prevăd două biblioteci la școlile din eparhie, anume: una cu cărți de pedagogie pentru învățători și una pentru elevi. Episcopul l-a însărcinat pe profesorul Nicolae Regman cu compunerea unei liste de cărți, cu care școlile să-și îmbogățească bibliotecile. Această listă a fost completată de fiecare cadru didactic în parte, conform necesităților fiecărei materii. După completare, lista s-a înaintată Consistoriului, iar Consistoriul a dotat biblioteca Institutului cu cărțile prescrise. Printr-un ordin circular, aceeași listă s-a trimis și în parohii, pentru „ca să se statornicească pentru totdeauna cărțile ce trebuie pentru biblioteca pedagogică a școlilor confesionale.”⁴⁰

Legea prevedea ca la școala de aplicație să existe bibliotecă separată de cea a Institutului Pedagogic și, de aceea, în 28 mai 1911, arhimandritul Filaret Musta a trimis o adresă direcțiunii Institutului Pedagogic din Caransebeș, în care a cerut ca învățătorul de la școala de aplicație să compună în curs de 20 de zile un conspect despre cărțile necesare, pentru a întemeia o bibliotecă școlară pentru elevi. Învățătorul a fost îndrumat să intervină pe lângă părinți, ca în anul viitor școlar să se înscrie un număr mai mare de elevi.⁴¹ Pentru că lucrurile au stagnat, în 15 octombrie 1911 episcopul Miron Cristea a cerut înființarea cât mai rapidă a unei biblioteci la școala de aplicație.⁴² Imediat după aceea, printr-o adresă din 19 octombrie 1911, Iuliu Olariu, directorul Institutului, a înștiințat Consistoriul că au fost achiziționate cărțile pentru biblioteca de la școala de aplicație și au fost depozitate într-un dulap, în sala școlii.⁴³

O altă grijă a Episcopiei Caransebeșului în privința școlii pedagogice au fost planurile de învățământ ce au trebuit puse în aplicare începând cu anul școlar 1909-1910.⁴⁴ Din lipsa unui îndreptar metodic, noul plan nu a putut fi pus în aplicare pe deplin. Consistoriul mitropolitan de la Sibiu a întocmit un nou plan de învățământ, care a fost aprobat de Minister la 4 iulie 1911 și care a intrat în aplicare cu anul școlar 1911-1912.⁴⁵ Iuliu Olariu, directorul institutului teologic și pedagogic din Caransebeș a atras atenția Consistoriului că planul de învățământ nu include și disciplina Igienă, prevăzută de lege cu o oră pe săptămână la anul al IV-lea, iar omisiunea s-a îndreptat.⁴⁶

La 21 mai 1911 s-a pus problema și pentru modificarea și completarea regulamentului pentru examenul de calificare învățătorescă, iar Consistoriul mitropolitan a făcut apel la Consistoriul de la Caransebeș și de la Arad pentru

⁴⁰ S.J.A.N. Caraș-Severin, *Fond Școala pedagogică Caransebeș*, dosar nr. 8/1910-1911, fila 3.

⁴¹ *Ibidem*, fila 17.

⁴² S.J.A.N. Caraș-Severin, *Fond Școala pedagogică Caransebeș*, dosar nr. 5/1911, fila 1.

⁴³ *Ibidem*, fila 2.

⁴⁴ A.E.C., *Fond Școlar (IV)*, dosar 182/1897, nr. 5793/29 august 1911.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*, nr. 6048/6 septembrie 1911.

propuneri.⁴⁷ Din partea Caransebeșului, propunerile au fost întocmite de Valeriu Braniște.⁴⁸

În anul 1917 au fost purtate și discuții privind sistematizarea catedrelor de la institutul pedagogic din Caransebeș. Pe de o parte, Consistoriul diecezan considera că profesorii de la Institut au prea multe ore, iar pe de alta se impunea angajarea unor profesori pentru catedrele de Religie, Limbă și literatură română, Istorie, Geografie și Constituția patriei. Catedrele vacante au fost suplinite pentru o perioadă destul de lungă de dr. Vasile Loichiță și dr. Moise Ienciu, profesori la Institutul teologic din Caransebeș. Într-o situație asemănătoare se aflau și catedrele de Economie, Desen, Caligrafie și Gimnastică, la care nu predă un profesor calificat și pentru care a fost publicat un concurs.⁴⁹

Petru că nu au fost considerate corespunzătoare, planurile de învățământ ale institutelor confesionale au fost cerute de Minister în 19 iunie 1917, pentru o mai atentă supraveghere a institutelor teologice și pedagogice considerate vinovate pentru faptul că la intrarea armatei române în patria ungară au manifestat sentimente de bucurie.⁵⁰ Urmarea a fost una deosebit de gravă. Prin ordinul nr. 100891/1917, contele Apponyi, revenit la conducerea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, a ordonat închiderea școlilor pedagogice ale Bisericii și transformarea lor în școli sub grija statului, cu limba de predare maghiară, motivul invocat fiind neloialitatea față de Statul Ungar.⁵¹ Încercările anterioare de a statifica institutele pedagogice nu au dat rezultat, dar acum, în concepția autorităților, exista un motiv întemeiat. Ministrul Apponyi a cerut ca preparandiile să rămână închise până va numi comisari Guvernamentali care să le supravegheze și profesori din partea Statului.⁵² În urma acestor decizii antiromânești, opoziția societății civile și bisericești din Episcopia Caransebeșului a fost intransigentă. Invocându-i pe eroii care s-au jertfit pentru monarhie, mulți dintre ei învățători sau elevi la școala pedagogică, *Foaia Diecezană* titra într-un articol de pe prima pagină: „N-au murit destui români pentru patria ungară fără să știe o boabă ungurește? Este de tras la îndoială patriotismul acestora, pentru că și-au făcut înainte de a închide ochi cruce pe românește și nu altcum? Deci de ce să se respingă dreptul limbii de propunere în pedagogiile române? Ordinul ministrului de culte deci nu-i justificat.”⁵³

În această problemă, Episcopul Miron Cristea a înaintat Consistoriului mitropolitan un memoriu în care arată că încercarea contelui Apponyi este un grav atac asupra pedagogilor românești și asupra autonomiei bisericești, mai ales în vremea războiului, când românii se jertfesc pentru statul maghiar.⁵⁴ A propus Consistoriului mitropolitan formarea unei comisii de ierarhi și fruntași bisericești,

⁴⁷ A.E.C., *Fond Școlar (IV)*, dosar 94/1894, nr. 3570/29 mai 1911.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ A.E.C., *Protocolul ședințelor plenare pe 1916-1919*, 17 octombrie 1917, 12/3531.

⁵⁰ A. E. C., *Fond Școlar (IV)*, dosar 182/1897, nr. 3690/29 august 1911.

⁵¹ *Foaia Diecezană*, Caransebeș, XXXII (1917), nr. 32, p. 1-2.

⁵² *Drapelul*, Lugoj, XVII (1917), nr. 82, p. 2.

⁵³ *Foaia Diecezană*, Caransebeș, XXXII (1917), nr. 32, p. 2.

⁵⁴ I. D. Suci, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, volumul II, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1980, p. 988.

care să prezinte personal primului ministru un memoriu de respingere a pretențiilor apponyiene în cauza pedagogilor românești.⁵⁵

La opinia lui Miron Cristea s-au aliat și ceilalți ierarhi români ortodocși și, în 20 august 1917, o delegație formată din mitropolitul Vasile Mangra, episcopul Ioan Papp al Aradului, episcopul Miron Cristea al Caransebeșului, arhimandritul Filaret Musta, arhimandritul Eusebiu Roșca și protosinghelul Roman Ciorogariu au mers la Budapesta, unde au fost primiți de împăratul Carol, care i-a asigurat că dorește să respecte religia și drepturile Bisericii Ortodoxe.⁵⁶

Pedagogiile nu au mai fost astfel desființate, dar, totuși, asupra lor s-a impus un control mai aspru prin instituirea unor comisari ministeriali permanenți pe lângă fiecare institut pedagogic. Episcopul Miron Cristea a fost iarăși nemulțumit, mai ales că măsura nu a fost luată în concordanță cu episcopatul ortodox român, așa cum s-a promis la întâlnirea cu împăratul.⁵⁷ Comisarul instituit la Institutul Teologic din Caransebeș a fost Antal Kalkbrenner, directorul gimnaziului de stat din Caransebeș⁵⁸, care avea dreptul să asiste la lecții, la examene, la consiliile profesionale și să inspecteze toate activitățile elevilor. Perioada tristă de supraveghere a pedagogiei de la Caransebeș a încetat la 18/31 octombrie 1918, când toți comisarii de pe lângă Institutele pedagogice au fost revocați din misiunea lor.⁵⁹

Salvat de la desființare prin acțiunile comune ale episcopatului român din Mitropolia de la Sibiu, Institutul Pedagogic din Caransebeș a trecut în anul 1918 printr-o altă criză. Lipsa învățătorilor, a candidaților la institutul pedagogic, a spațiului corespunzător pentru predare, a laboratoarelor, a bibliotecii, a internatului și a profesorilor calificați au impus Consistoriului diecezan căutarea unor soluții viabile. La 26 februarie 1918, Consistoriul întrunit în ședință plenară a cerut senatului episcopesc întocmirea unui proiect pentru zidirea institutului pedagogic, a internatului acestui seminar, precum și îmbunătățirea dotațiunii profesorilor. Proiectul, care prevedea toate aceste realizări, urma să fie aprobat și pus în aplicare după discutarea lui în Sinodul eparhial din 1918.⁶⁰ Sinodul eparhial nu s-a mai ținut din cauza agitațiilor politice și proiectul a fost iarăși amânat.

După actul de la 1 decembrie 1918, situația școlilor pedagogice din Transilvania și Banat s-a schimbat. În procesul verbal emis la conferința profesorilor români, ținută la Alba Iulia în 2 decembrie 1918, s-a hotărât ca în planul de învățământ actual al școlilor românești să se introducă, până la sfârșitul anului școlar 1918-1919, mai multe schimbări:

1. În școala primară se va preda exclusiv în limba română;

⁵⁵ *Ibidem*, p. 992-993.

⁵⁶ *Foaia Diecezană*, Caransebeș, XXXII (1917), nr. 34, p. 2-3.

⁵⁷ I. D. Suci, R. Constantinescu, *Documente privitoare ...*, volumul II, p. 996.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ M. Păcurariu, *Politica statului ungar față de Biserica Românească din Transilvania în perioada dualismului 1867-1918*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Sibiu, 1986, p.169; Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, 1992, p. 320.

⁶⁰ A. E. C., *Protocolul ședințelor plenare pe 1916-1919*, 26 februarie 1918, 11/1036.

2. În preparandii toate studiile se propun numai românește. În preparandiile de fete se va introduce facultativ limba franceză. În gimnazii și școlile civile, limba de predare va fi exclusiv cea românească. Limba maghiară se va face facultativ în clasele superioare și limba franceză va înlocui pe cea germană. În școlile comerciale, corpurile profesorilor vor decide dacă se va preda limba maghiară și germană, pe lângă cea franceză, ca limbi de corespondență comercială;

3. În școli se va studia Geografia României, iar Geografia Ungariei se va trata doar în cadrul geografiei universale;

4. În școli se va preda doar Istoria Românilor, iar din Istoria Maghiară să se amintească numai acele părți care au legătură cu istoria universală și istoria românilor.

Referitor la cunoștințele despre Constituția Patriei, ele trebuiau să se limiteze la dreptul privat și penal și la elementele Constituției Române. Conferința a hotărât ca acest proces verbal să se trimită Consiliului Dirigent, susținătorilor de școli.⁶¹

Urmare acestui act, în 17 decembrie 1918, arhimandritul Filaret Musta, într-o adresă către direcțiunea Institutului Pedagogic din Caransebeș, a cerut profesorilor să se adune într-o ședință a corpului profesoral și să emită o părere asupra acestei hotărâri.⁶² Episcopul diecezan a trimis Consiliului Dirigent opiniile corpului profesoral și a anunțat data de 31 decembrie 1918 ca dată de începere a cursurilor anului școlar 1918-1919. Episcopul a atras atenția profesorilor că limba maghiară nu se va mai preda, iar pentru restul orelor, să se facă o nouă împărțire.⁶³

Pentru anul școlar 1919-1920, marea realizare a Institutului Pedagogic a fost mutarea în clădirea școlii civile de fete din Caransebeș. Institutului Teologic și Pedagogic fiind într-o stare necorespunzătoare, directorul Institutului, dr. Iosif Iuliu Olariu, l-a anunțat în 7 august 1919 pe episcopul diecezan că, fiind însoțit de profesorul Ilie Orzescu și de învățătorul Gheorghe Neamțu, a inspectat edificiul fostei școli civile de stat din Caransebeș. În urma vizitei, a considerat că Institutul Pedagogic se poate muta acolo, sălile fiind corespunzătoare pentru desfășurarea activităților școlare, iar Institutul Teologic va putea rămâne pe mai departe în clădirea Episcopiei.⁶⁴ În urma intervențiilor episcopului Miron Cristea, Consiliul Dirigent, a aprobat ca, începând cu anul școlar 1919-1920, Institutul Pedagogic să fie mutat. În noile condiții, Institutul Pedagogic și-a început cursurile la 15 septembrie 1919.⁶⁵

Tot în anul școlar 1919-1920, Institutul Pedagogic a adoptat programa școlilor normale din România, care presupunea existența a două cicluri școlare: unul inferior, în care să se preda cunoștințe de cultură generală, corespunzătoare ciclului de școală secundară, altul superior, având un caracter profesional și o durată de 4

⁶¹ S.J.A.N. Caraș-Severin, *Fond Școala pedagogică Caransebeș*, dosar nr. 1/1918-1919, fila 2-3.

⁶² *Ibidem*, fila 4.

⁶³ *Ibidem*, fila 5.

⁶⁴ S.J.A.N. Caraș-Severin, *Fond Școala pedagogică Caransebeș*, dosar nr. 7/1919, fila 3.

⁶⁵ *Ibidem*, fila 2.

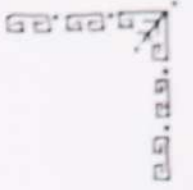
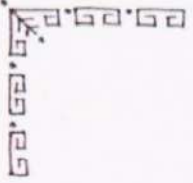
The Diocesan Pedagogical Institute of Caransebeș (1876-1920). Short Historical Remarks,
Astra Salvensis, V (2017), no. 9, p. 161-172

ani.⁶⁶ În această formă a funcționat, sub numele de Școala normală de învățători „Ioan Popasu”, în toată perioada interbelică.⁶⁷

Pentru că a reprezentat un episod frumos și cu multe reverberații în istoria Banatului, Institutul Pedagogic din Caransebeș merită o monografie serioasă, care să descopere partea neștiută din trecutul învățământului pedagogic bănățean de factură confesională.

⁶⁶ S.J.A.N. Caraș-Severin, *Fond Școala pedagogică Caransebeș*, dosar nr. 1/1918-1919, fila 7.

⁶⁷ Constantin Brătescu, *Orașul Caransebeș între 1865-1919 – file de monografie*, Caransebeș, Editura Dalami, 2011, p. 108.

Cronică/ Chronicle

Laurențiu ȘOITU, Ion ALBULESCU

THE ASSOCIATION OF CHRISTIAN PEDAGOGISTS
Asociația Pedagogilor Creștini

PhD. Professor Laurențiu Șoitu, PhD. Professor Ion Albulescu
"Alexandru Ioan Cuza University", Iași
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca

In the preamble to the album of the Association¹ we start with the following question:

Is an Association of Christian Pedagogists needed!?

Is it necessary to invite such great personalities of the spiritual, academic, scientific life!?

Is there a need of national representation with aspirations towards internationalization!?

Our answer is yes, to all the questions.

It is needed because our youngsters and children require the chance of a healthy education!

Because we all need to find the way to fulfil our purpose as pedagogues – to offer criteria for good and meaningful choices for the accomplishment of the up growing ones!

Because we all want to be closer together to the everlasting values of the world.

Because we, adults, gather all hopes:

- of parents and teachers, who brought us here through their prayers and their labour;

- of the younger ones – who put their faith in us!

In fact, such occasions increase our mutual trust and bring us the proof that we are not alone.

We are not alone! We consider this truth to be the most important finding in the long history of the world! The faith, the certitude that we are not sent by ourselves in the world are the strongest references of our being. I am not alone not only because there is another one beside me, but because in my loneliness and in the presence of others, above all, there is Him! His presence, God's presence, modifies the way I consider myself, the others, the world, the history as past, present and future. Our loneliness is annihilated by His presence, by the Creator, by his only Son, Jesus Christ, who came into this world for us!

If the Association took shape, it is natural to express our gratitude to His Grace Teofan, The Metropolitan of Moldova and Bucovina, for his encouragement in moments of doubt!

We are also grateful to His Excellency Petru Gherghel, always ready to join the labour for the fruitage of faith.

¹ APC – *Asociația Pedagogilor Creștini*, Iași, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", 2016.

The Association of Christian Pedagogists – founded by 24 university professors, laypersons – will reunite the efforts and the grace of clerics, of churchmen with the work of teachers, scientists, artists and men of culture.

They are all founders because:

They are *seniors in belief*, they have the confirmation of being followed in their endless ardour for continuous labour for the benefits of their peers and of everybody.

Their efforts in thanking God and showing respect for the rewards they received from Heaven and from people became steady.

They want to be mediators for brothers and for everybody, in the people's prayer – while analysing their pain, their weaknesses but also their own struggles.

Together, they can offer a powerful confession, worship and praise of loving God and people. They want to support the understanding, the life and the aspiration towards *The Way, the Truth and the Life* revealed to the world.

They learn by teaching us to pray with gratitude, to be grateful with feat for the happiness of belonging to the Divinity, to the One who sent us to the world to be useful!

Each of the 24 founders can be found among the generations of students, PhD candidates, colleagues whom they showed that people grow through love and aspiration towards Perfection, through faith and serving God.

Each of the founders claim and support that Church and the school are the pillars set at the foundation of the continuous divinity of the man. *God invites each man to deliverance and to come to know the truth* (1 Timotei 2,4) but *You can do nothing without me* (Ioan 15,5). The ones who forget their loss their power, strength, courage and faith in their own accomplishment.

Each of the founders knows and claims that, like the priest, more than anything, we are servants of the Word. Each of us should continue asking ourselves if *by being closer to words we will get closer to the Word!*²

This year, in October, the Association will mark the first year of its existence. Happy anniversary, ACP!

² Laurențiu Șoitu, *Mai aproape de cuvinte*, Iași, Editura Ars Longa, 2008, coperta IV.

"BRIDGING THREE GENERATIONS: TIMELESS GAMES AND TOYS" AT SALVA

"Poduri între trei generații: jocuri și jucării fără timp" la Salva

**Teacher Vasilica Găzdac,
"Tiberiu Morariu" Gymnasium School, Salva**

The aim of the project *"Bridging three generations: Timeless Games And Toys"*, was to gather three generations (Grandparents – Parents and Kids), through games and toys of the oldest generation to help pre-school children learning and playing games and toys of his/her grandparents. In this digitized world, one of the most challenging problems is to establish ties, bonds and bridges between the oldest living generation and post-millennium generation.

Today, oldest living generation faces severe problems with integrating to new digital world. However, they are unique sources of knowledge and experience in many different aspects. When they vanish from the earth, we will lose the opportunity to learn from them. In this project, we intend to make a journey to their childhood, we will uncover their games and toys. We will redesign and redevelop them with the opportunities of modern age in order to teach them to the newest generation. We need to teach to the newest generation because it is already a fact that they consider games and toys as only software and touch pad that they can play with only finger tips,

There are numerous projects already realized. Discovery of the traditional games and toys itself will be organized as an opportunity to increase interaction between the oldest living generation (grandparents) and youngest generation (grandchildren) at schools. The Partners of the Project are as follows:

- 1) Hacı Sabancı Secondary School (Coordinator School, Turkey)
- 2) St Colman's Primary School and All Saints' Nursery Unit (United Kingdom)
- 3) Notre Dame Junior High School (France)
- 4) International School of Bergen (Norway)
- 5) State School Istituto Comprensivo via Santi Savarino (Italy)
- 6) School Tiberiu Morariu Salva (Romania)
- 7) Nicola Vaptsarov Secondary School (Bulgaria)
- 8) Grundzales Pamatskola (Latvia)

Between 5th and 9th June 2017, our last short training event for members was hosted by our school. From other countries (project partners) participated from Turkey-the coordinating country - 6 teachers, Bulgaria - 4 teachers, France - 4 teachers, Latvia - 2 teachers, Norway - 2 teachers, Italy - 3 teachers, Northern Ireland (UK) - 4 teachers and 12 teachers from the local project team of our school, thus forming a working group of 37 teachers who evaluated the activities of the project that will be finished in 31 August 2017.

The practical side of the event was realized by visiting our school on June 6 where we had the honour of the presentation of it, realized by a former pupil of our school now an outstanding doctoral student Rev. Maxim-Iuliu Marius Morariu

"Bridging Three Generations: Timeless Games and Toys" at Salva, Astra Salvensis, V (2017),
no. 9, p. 177-178

(from "Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca), by organizing interactive workshops games for grandparents in the thematic framework of each partner country, performing artistic moments both from local folklore and from partner culture, carried out in the courtyard and the house of the famous traditional artisan Mrs. Virginia Linul. To highlight the exchange of good practices with kindergartens, workshops were organized with the pre-school groups from Bistrita Kindergarten with which our institution has a local partnership for the sustainability of the Erasmus + project.

The final training event has reached more than one of the project's objectives, and has been presenting the latest activities conducted during April and May (A14-Traditional seasonal games that can be held at a certain time of the year) (A16-Traditional Games Requires tools or special tools) Workshops on Mobility Tools Platforms, Erasmus Platform Results, Final Report, Press Conference on the Second Intellectual Project of the project European-Language Traditional European-material Game, coordinated by the Romanian team, International Educational Conference "Links Between generations "in collaboration with ISJBN and CCDBN in 7 June 2017 and interesting thematic visits.

The European Traditional Gaming Book is an important auxiliary teaching material for teachers and other stakeholders reviving 35 traditional European games that have passed since childhood. It is intended to be a viable alternative to the implementation of an optional pre-primary and primary education for intergenerational ties and the consideration of grandparents, the elderly generation as a useful resource in the instructive-educational process.¹ The impact of the project and the implications of the games the modalities and frequency of promotion in the social media were evaluated through the final questionnaires applied to teachers, students, grandparents and parents: Facebook, Twitter, Instagram, Twinspace, web-site of materials, products, and project activities.

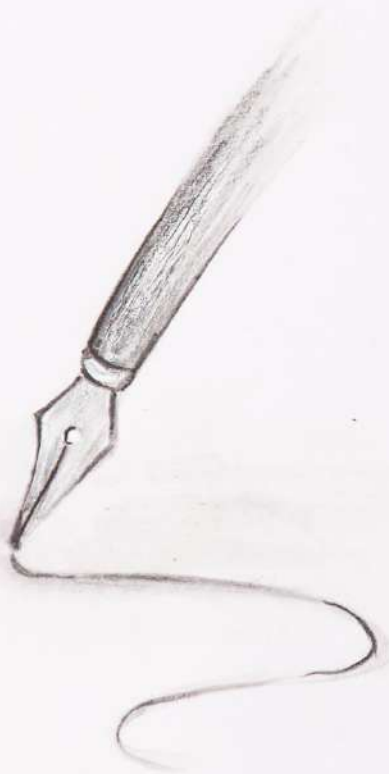
The thematic visits of the training event were local Salva Local Council, Bistrița-Năsăud County Council, Bistrița County Historic Center, as well as regional visits to Sighișoara in 5th of June and Cluj-Napoca in 9th of June for the material and immaterial patrimony that they host contributing to the formation an overview of the culture and civilization of our country.

¹ In its digital format, you can find it here: https://issuu.com/vasilicagazdac/docs/book_of_european_traditional_games, accessed 12. 09. 2017.

2009.09.09

2009.09.09

Recenzii / Book Reviews

2009.09.09

2009.09.09

Ion Albulescu, *Pedagogia comparată. Fundamente teoretice și cadre metodologice*, prefață Constantin Cuceș, col. "Academica", Seria "Științele Educației", Iași, Editura Institutului European, 2016, 152 p.

În anul 2016, la Editura Institutul European, în cadrul colecției ACADEMICA, a văzut lumina tiparului lucrarea *Pedagogia comparată. Fundamente teoretice și cadre metodologice*, elaborată de Prof. univ. dr. Ion Albulescu. Lucrarea face parte din seria *Științele educației*, și are meritul de a pune alături aspectele care țin de problematica evoluției conceptului și cele specifice demersului comparativ de cercetare.

Autorul este profesor doctor habilitat și director al Departamentului de Științe ale Educației, din cadrul Facultății de Psihologie și Științe ale Educației, a Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca. Domeniile sale de interes țin de aspecte privind doctrinele pedagogice, alternativele

educaționale, pedagogia comunicării și, nu în ultimul rând, pedagogia comparată, însă specificul publicațiilor sale este dat de viziunea comprehensivă asupra fenomenului educațional.

Lucrarea *Pedagogia comparată. Fundamente teoretice și cadre metodologice*, elaborată de Prof. univ. dr. Ion Albulescu reprezintă un demers de consolidare a conceptului de pedagogie comparată, dar și o pledoarie pentru asumarea fenomenului educațional în strânsă legătură cu realizarea unui exercițiu reflexiv. Prin această scriere, autorul se adresează tuturor celor care sunt implicați, direct sau indirect, în procesul educațional, fie ei teoreticieni preocupați de contextualizarea / recontextualizarea conceptului sau practicieni aflați în căutarea unui model acțional.

Secvența introductivă a acestei cărți motivează nevoia existenței unei abordări comparative în educație și analizează motivele care au stat la baza apariției acesteia, privindu-le din perspectivă diacronică și sincronică. Tot acum este evidențiat rolul pedagogiei comparate de a "*asigura atât înțelegerea diferențelor semnificative dintre sistemele naționale de educație, precum și posibilitatea unei cooperări funcționale, în beneficiul reciproc, care nu obligă pe nimeni să renunțe la propria identitate*", după cum afirmă însuși autorul. Motivele care stau la baza nevoii de structurare a unei

abordări comparative sunt dintre cele mai diverse, pornind de la internaționalizare, fenomen tot mai puternic resimțit în zilele noastre și culminând cu globalizarea faptelor educative.

Prima parte a lucrării, intitulată *Problematika pedagogiei comparate*, analizează demersul de stabilire a identității științei comparative a educației și marchează contribuțiile semnificative pe care, de-a lungul timpului, pedagogii comparatiști le-au avut. Din multitudinea sintagmelor propuse de-a lungul timpului, pentru a ilustra această viziune, autorul optează pentru cea de "Pedagogie comparată", considerând-o o alegere justificată, tocmai datorită regăsirii acesteia, cu precădere, în scrierile românești.

În ceea ce privește abordarea istorică a conceptului, lecturarea subcapitolului *Protoistoria pedagogiei comparate* ne permite să intuim un demers cu adevărat susținut de documentare cu privire la bazele apariției acestei științe și la cele două secole de evoluție. Pornim, astfel, în periplul stabilirii identității ei, de la călătoria Antichității, permanent preocupați de identificarea activităților educative ale popoarelor pe care le vizitau și ajungem la început de secol XIX, când "*ideea de cultură specifică, națională, pe de o parte, și cea de universalitate, pe de altă parte, apăreau și se dezvoltau*", după cum afirmă autorul. Abordarea istorică este completată de o analiză detaliată a istoriei românești privind pedagogia comparată. Aici regăsim consemnată preocuparea crescândă pentru înțelegerea și aprofundarea specificului demersului comparativ, preocupare care a condus la cristalizarea pedagogiei comparate românești, încă din 1860.

Se realizează, totodată, necesarele încadrări conceptuale, analiza îndreptându-se înspre perspectivele interpretative, utile conturării unei definiții personale, care tinde înspre accentuarea semnificației teoretice și, de asemenea, a celei acționale. Pornind de la ideea ca studiul comparativ trebuie să conducă la o înțelegere adecvată a problemelor de educație indigenă, pe baza studierii unor probleme asemănătoare, cu care se confruntă alte popoare care traiesc în condiții diferite, cartea accentuează adevărata valoare a studiilor comparative ce pot fi realizate asupra sistemelor educaționale.

Evidențiem, de asemenea, preocuparea firească pentru abordarea interdisciplinară a fenomenului educațional, considerată de către autor o modalitate de abordare care are la bază creșterea nivelului de complexitate a oricărui act de cunoaștere, specifică postmodernismului. "*Studiile de pedagogie comparată nu pot fi realizate în mod aprofundat și complet fără a avea în vedere datele oferite de alte științe.....pentru că nu este posibil să se studieze sistemele educative ale diferitelor țări fără să se țină seama de structura societății respective, de specificul național, legislație, tradiții..*".

Discursul pledează pentru o deschidere a pedagogiei comparate înspre abordări multiple, absolut necesare celui care compară, în scopul coturării unei viziuni globale asupra faptului educativ privit din perspectivă multiplă. Capitolul se încheie cu abordarea din perspectivă finalistă a cercetărilor pedagogice comparative. Astfel, sunt identificate modalitățile de îmbinare a perspectivei teoretizantă cu cea empirică, în scopul găsirii unei metrii adecvate, absolut necesară procesului de îmbunătățire a sistemului educațional și social și demersurilor predictive ulterioare.

Partea a doua a lucrării recenzate surprinde aspecte referitoare la *Metodologia cercetării pedagogice comparative*, văzută ca modalitate de consolidare a statutului epistemologic al științei în sine. Se accentuează ideea că abordarea comparativă s-a dovedit a fi deosebit de benefică, atât pentru domeniul educațional, cât și pentru alte domenii de cunoaștere, această abordare fiind, la nevoie, completată de alte metode complementare. Toate aceste elemente sunt utilizate într-un context absolut particularizat, în funcție de nevoile și de specificul domeniului implicat și nu putem vorbi de un algoritm universal valabil.

Specificul procesului de documentare în vederea realizării cercetărilor comparative este și el luat în discuție în capitolul al II-lea. Orice investigație presupune o informare exhaustivă prealabilă, cel puțin pentru aspectele mai importante sau esențiale. Rolul parcurgerii materialului documentar poate fi unul decisiv în redirecționarea orientării inițiale, tocmai datorită refocalizării interesului epistemic al cercetătorului și, de aceea, această etapă beneficiază de o detaliere suplimentară.

Etapetele cercetării comparative sunt inventariate în sensul surprinderii relației ce se instituie între descriere, interpretare, juxtapunere, comparare, explicare, înțelegere, sinteză etc., privite ca pași necesari a fi parcurși în procesul de abordare comparativă. Alături de metodele fundamentale de cercetare sunt amintite, în text, și acele metode și tehnici auxiliare de cercetare care sprijină procesul de diversificare regăsit în abordarea multilaterală a unui domeniului de cunoaștere atât de ofertant.

Delimitarea specificului cercetării comparativiste și prezentarea detaliată a metodelor care configurează acest act exploratoriu sunt elementele care transformă acest al doilea capitol într-un element consistent de reper pentru clarificarea aspectelor practice și de cercetare specifice. Lucrarea reprezintă o pledoarie pentru abordarea holistică a demersului comparativ, autorul aprofundând elementele ce țin tocmai de integralitatea fenomenului educativ.

Lucrarea este însoțită de o bibliografie consistentă, în care se găsesc reprezentate curente și școli pedagogice dintre cele mai diverse, acest aspect dând consistență întregului act de constituire a unei scrieri pedagogice cum este cea de față. În scopul asigurării vizibilității internaționale și a facilitării accesului la informația din text, acesta este însoțit de două rezumate, în limbile engleză și franceză, menite să contureze reперele teoretice și practice fundamentale regăsite în carte.

În ansamblul ei, lucrarea reprezintă o invitație la un alt fel de lectură pedagogică, necesitate izvorâtă din nevoia de asumare a unor idei și practici educaționale care și-au dovedit deja eficiența, acțiune absolut justificată dacă dorim să perfecționăm sistemele educative care se confruntă cu probleme fundamentale comune. Cultura globalizării, materializată în convergența lingvistică, culturală și ideologică, în universalizarea particularismului, gândirea globală ori învățarea culturală, reprezintă un aspect de noutate și justifică pe deplin apariția acestei lucrări și dau măsura valorii lui.

Ioannis V. Kogulis, *Îmbisericirea elevilor. Pentru o educație religioasă liturgică*, trad. Mihail Filimon, Sibiu, Editura Deisis, 2012, 295 p.

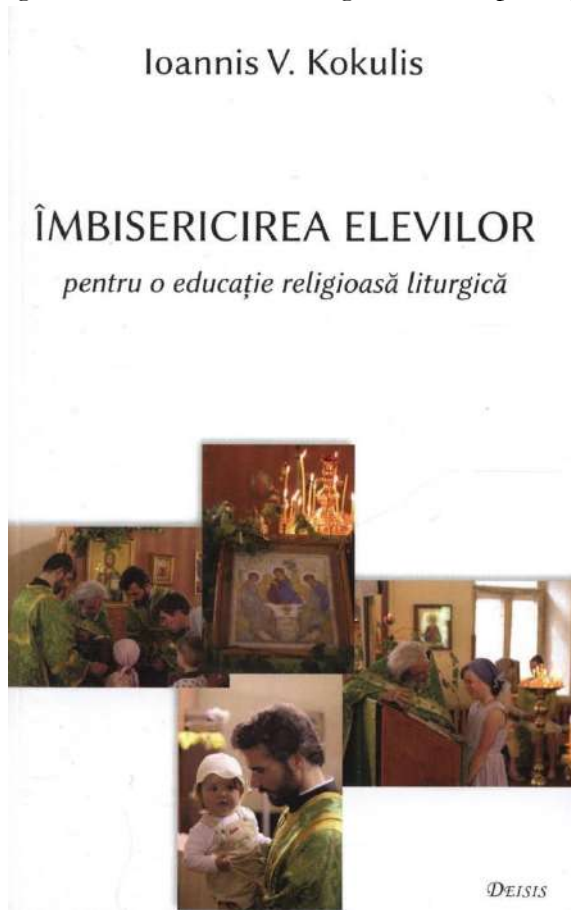
Tradusă și prefațată de către Preasfințitul Părinte Mihail Filimon, Episcopul românilor ortodocși din Australia și Noua Zeelandă, lucrarea *Îmbisericirea elevilor. Pentru o educație religioasă liturgică* a profesorului grec Ioannis V. Kogulis, se constituie, în ciuda vechimii e (căci ediția princeps a apărut, după cum arată prefațatorul în anul 1992; Mihail Filimon, "Pentru o educație religioasă prin îmbisericire – pledoaria unui mare pedagog ortodox", în Ioannis V. Kogulis, *Îmbisericirea elevilor. Pentru o educație religioasă liturgică*, trad. Mihail Filimon, Sibiu, Editura Deisis, 2012, p. 7), atât într-o abordare interesantă pentru spațiul românesc, cât și într-o analiză actuală, ce poate da startul unor fructuoase dezbateri.

Structurată sub forma unei investigații ample, ce reunește atât aspecte ale cercetării istorice, cât și ale celei teologice sau pedagogice, valorificând atât documente școlare din spațiul elen, cât și literatură de specialitate din spațiul german, cercetarea este segmentată în patru părți mari, divizate la rândul lor în mai multe unități tematice mai mici.

În partea introductivă (p. 13-22), autorul prezintă în mod schematic structura volumului, arătând că, importanța pe care a avut-o pentru istoria Greciei moderne Biserica Ortodoxă, a determinat o poziționare specială față de ea a spațiului politic și a celui cultural. Această raportare se plasează într-un fel într-un raport de continuitate cu moștenirea bizantină, de care acest popor este atât de mândru:

"Eforturile speciale de adâncire în credință și în viața ortodoxă, întrucât "cele dumnezeiești trebuie să ne străduim să le învățăm mai mult prin sudori decât prin simplul cuvânt", formează diversitatea noastră, ne naștem cu propria noastră identitate și ne eliberăm de imitațiile despre care ca neam avem o experiență amară. Nimeni nu poate să uite câte s-au întâmplat în statul grec modern, unde mulți responsabili au vrut să ne îndepărteze de civilizația tradițională

bizantină și să șteargă tot ceea ce ținea de lumea de ieri. Printr-un continuu autocontrol, aceste eforturi ne-au ținut în stare de veghe și în paralel au contribuit la "ducerea celor învățate la

desăvârșirea cunoașterii lui Dumnezeu nu printr-un mod unic și simplu, ci printr-unul multiform și variat" (p. 17).

Cel dintâi dintre capitole (p. 24-86), se constituie apoi într-o amplă incursiune istorico-liturgică. Autorul vorbește despre educație în biserica primară, folosindu-se de izvoarele patristice ce oferă informații cu privire la instituția catehumenatului și evoluția ei și merge pe firul cronologic, reliefând modul în care, continuând vechi tradiții ce se metamorfozează din punct de vedere al formei, spațiul pe care el îl are în vedere, s-a preocupat cu seriozitate de educația religioasă a tinerilor. Astfel, după ce vorbește despre modul în care se reflectă imaginea copilului în imnografia Bisericii (p. 42), îmbisericirea lui (p. 31-35), grija prebaptismală și interacțiunile cultico-populare cu privire la ea (p. 36-37), și educația tinerilor în epoca post-bizantină, care era mediată de cult (p. 43-48), analizează evoluția acestor practici în spațiul grec în perioada stăpânirii otomane (pp. 48-51), și în epoca modernă (p.51-71). În finalul analizei, el dedică o cercetare modului în care se reflectă procesul de oferire a educației religioase tinerilor în cărțile de citire pentru școlile primare (pp. 72-87), realizând o amplă prezentare din care rezultă că, în epoca modernă și cele premergătoare ei, procesul educațional se făcea pornind de la cărțile de cult și Scriptură, care constituiau materialul didactic de care se foloseau profesorii atunci când îi inițiau pe tineri în tainele lumii literelor.

Capitolul al doilea (p. 88-140) este dedicat viziunii teologice privitoare la îmbisericirea elevilor. Datorită plasării lui aici, lucrarea este atipică din punct de vedere structural. Astfel, în vreme ce, abordările teologice contemporane pornesc de obicei dinspre general înspre particular, aceasta, deși are în debut anumite aspecte generale, investighează chestiuni particulare în cadrul primului capitol pentru ca, în cadrul celui de-al doilea, să revină la analiza unor aspecte particulare, altminteri de valoare esențială. Acest lucru nu se constituie nicidecum într-un minus al lucrării, ci dimpotrivă, îi dă o notă de seriozitate și profesionalism, arătând că există mai multe chestiuni analizate în profunzime. Același lucru se poate spune și despre cel de-al treilea capitol care contextualizează datele prezentate *grosso-modo* în cel anterior (p. 141-219), aplicându-le la contextul, mai particular, dar totuși general, al parohiei.

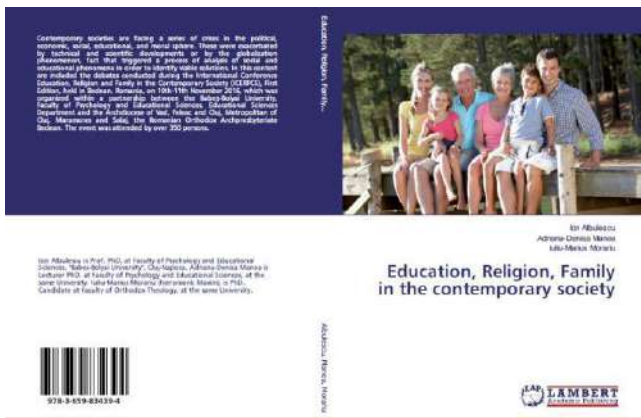
Cea din urmă dintre subunități (p. 220-266), va încerca apoi recalibrarea datelor prezentate și corelarea lor în contextul simbiotic al relației dintre parohie și școală, văzute ca unități familiale *in-extenso* și factori cu valoare complementară în educație alături de familie. În acest context, după prezentarea celor trei noțiuni fundamentale ale titlului ca factori contextuali și sublinierea valențelor lor pedagogic-spirituale, profesorul Kogulis va avansa noțiuni ca "îmbisericirea școlară" (p. 250), educație liturgică (p. 247), sau "repatrierea" cultului în viața familiei (p. 238), propunând noi chei de investigație a educației religioase, dar și elemente ce ar putea ajuta la metronomizarea procesului și la monitorizarea rezultatelor obținute.

Data fiind această panoplie de aspecte și abordări, s-ar putea crede că lucrarea este scutită de metehnele, altminteri indispensabile oricărei cercetări, și de minusuri. Ei bine, nu este așa. Într-un mod ce poate fi definit aproape specific cercetărilor din spațiul cultural elen, lucrarea conține pasaje caracterizate printr-un abuz de bibliografie care, deși poate oferi la o primă vedere impresia unei

investigații serioase cu pretenții savante, se dovedește, la o analiză serioasă, o risipă de timp și spațiu. Și selecția unor citate patristice sau teologice în structura argumentativă lasă de dorit (a se vedea de exemplu p. 41 și p. 41), ele nefiind, după părerea noastră, analizate critic, ci doar plasate în text, fapt ce îngreunează lectura (ar fi putut fi, de exemplu rezumate, fapt ce ar fi dat un caracter mult mai omogen textului). În plus, anumite unități tematice, precum: *Parohia – comunitatea bisericească locală și tinerii ei membri* (p. 141-159), în ciuda titlului altminteri incitant, nu spun nimic nou, ci au fost gândite cel mai probabil ca părți cu valoare isagogică. În contextul în care, lucrări precum cea a părintelui Metallinos (Gheorghios Metallinos, *Parohia – Hristos în mijlocul nostru*, trad. Ioan Ică, Sibiu, Editura Deisis, 2011), oferă o prezentare foarte interesantă și pluridimensională cu privire la acest aspect, nu vedem rostul unei asemenea unități care, în cea mai mare parte reia chestiuni cvasicunoscute.

Dincolo de aceste minusuri însă, cercetarea avută în vedere este una interesantă, ce oferă informații noi și inedite, interesante atât pentru spațiul teologic, cât și pentru cel istoriografic sau pedagogic. În plus, în contextul românesc, unde în ultima vreme se discută intens cu privire la rolul religiei în școli și importanța acestei materii în programa contemporană de învățământ, cercetarea modului în care este văzut acest aspect în alte spații culturale cu același *background* confesional, poate oferi motivații, argumente sau chiar soluții la anumite probleme cu care ne confruntăm, creând în același timp cadrul unei deschideri spre multiculturalitate și dialog, fapt ce ne determină să semnalăm această lucrare și chiar să o recomandăm lecturii și analizei specialiștilor.

Iuliu-Marius MORARIU

Ion Albuлесcu, Adriana-Denisa Manea, Iuliu-Marius Morariu (coord.),
Education, Religion, Family in Contemporary Society - Proceedings of the Conference, Saarbruchen, Lambert Academic Publishing, 2017, 275 p.

Între 10 și 11 noiembrie 2016, la Beclean a avut loc conferința

internațională intitulată *Educație, Religie, Familie în societatea contemporană*. Evenimentul, organizat de către Facultatea de Psihologie și Pedagogie a Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, în parteneriat cu Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, Protopopiatul Ortodox Beclean, Inspectoratul Școlar Județean Bistrița-Năsăud și primăria orașului gazdă, a

reunit mai multe sute de specialiști în teologie, pedagogie, filologie și istorie din țară și din străinătate și a avut parte de un auditoriu numeros și discuții interesante.

O parte dintre comunicările prezentate aici au fost ulterior publicate în volumul coordonat de domnul profesor universitar dr. Ion Albulescu, doamna lector dr. Adriana-Denisa Manea și Iuliu-Marius Morariu (părintele Maxim), toți de la Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, în volumul *Education, Religion, Family in Contemporary Society - Proceedings of the Conference*, apărut la editura Lambert Academic Publishing din Saarbruchen (Germania), în acest an. Cele 28 de studii și articole, prefațate de către mai-sus pomenita organizatoare, publicate integral în limba engleză, abordează subiecte interesante, din arealuri tematice diferite.

Personalități ale lumii clericale românești precum Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei al Clujului, părintele profesor Ioan Chirilă, tot de la Cluj, părintele Benedict Vesa (tot de aici), părintele profesor Ștefan Florea, prodecanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Târgoviște sau părintele profesor Nicu Dumitrașcu de la Oradea, alături numele mari ale pedagogiei precum domnul profesor Ion Albulescu, domnul profesor Laurențiu Șoitu, domnul profesor Călin Felezeu, profesori din județul Bistrița-Năsăud precum Doina Macarie, Angelo Manea, Ioana Iacob-Mudure sau Adrian Cherhaț, dascăli din străinătate precum părintele profesor Inocent Szaniszlo de la Universitatea din Kosice (Slovacia), sau tineri cercetători precum Adrian-Cosmin Iușan, Iuliu-Marius Morariu, Vlad Toma, Gheorghe Cazacu, Dorian Brașai sau Cătălin Hădădea, își dau concursul în oferirea unor lucrări interesante, care să prezinte anumite probleme ale familiei în societate și să ofere soluții.

Astfel, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei vorbește despre relația dintre familie, copii și tineret, educația lor și importanța ei pentru omenirea de mâine (p. 9-18), părintele Inocent Szaniszlo analizează dintr-o perspectivă interdisciplinară porunca a patra a Decalogului (p. 31-50), domnul Călin Felezeu vorbește despre islam din aceeași perspectivă (p. 51-65), domnul profesor Laurențiu Șoitu de la Iași încearcă să realizeze o legătură între cei trei termeni cheie ce titrează manifestarea (p. 71-74), părintele Ioan Chirilă militează pentru redescoperirea valențelor pedagogice și misionare ale familiei (p. 65-70), părintele Benedict Vesa analizează din perspectiva spiritualității itinerarul de la educație la experiență (p. 89-96), părintele Iuliu-Marius Morariu descoperă aspecte educaționale în autobiografia spirituală din spațiul ortodox în secolele 19 și 20 (p. 113-124), Dorian Brașai oferă o perspectivă vetero-testamentară perenă asupra familiei (p. 175-180), părintele profesor Ștefan Florea analizează familia prin prisma documentelor Sinodului panortodox din Creta (p. 181-192), iar părintele inspector Adrian Cherhaț realizează o frumoasă prezentare practică privitoare la situația contemporană a educației religioase în școli (p. 167-174).

Pedagogii oferă și ei, la rândul lor, prezentări interesante. Astfel, doamna Adriana Denisa Manea vorbește despre relația dintre managementul educațional și dinamica modelelor educaționale (p. 75-82), doamna Olga Chiș despre importanța "antrenării" părinților (p. 83-88), doamna Alexandra Oltean, despre relația dintre educație și societate astăzi (p. 97-102), profesorii Ioana și Victor Axentii și Maria Ianioğlu din Republica Moldova despre importanța ascultării în îmbunătățirea

procesului didactic (p. 103-112), mai-sus pomenita doamnă Chiș și doamna Angela Precup despre importanța reînnoirii unei practici pedagogice clasice (p. 125-132), iar doamna Irina Trifan, în colaborare cu aceeași autoare, despre importanța dezvoltării socio-emoționale din primii ani de viață pentru tânăr (p. 133-140).

Nu lipsesc nici abordările pliate pe specificul local, sau cele transdisciplinare. Astfel, Vlad Toma, Iuliu-Marius Morariu, Cătălin Hădădea și Darius Echim de la Cluj-Napoca, se concentrează asupra aspectelor comune din teologie și biologie cu privire la creație (p. 159-166), Gheorghe Cazacu vorbește despre relația dintr-o parte media și opinia publică în Republica Moldova între anii 1989-2016 (p. 203-214), doamna Doina Macarie analizează mai multe proverbe tradiționale românești, arătând relevanța lor educațională (p. 251-262), iar Adrian-Cosmin Iușan vorbește despre situația familiilor românești din localitatea Negriștești în timpul perioadei comuniste (p. 229-240).

Întregul volum se constituie astfel, după cum am încercat să arătăm, într-o frumoasă și interesantă cercetare ce relevă, pe de-o parte, calitatea academică a evenimentului cultural desfășurat în toamna anului trecut la Beclean, oferind posterității o mărturie cu privire la el și, aduce în același timp o frumoasă contribuție la istoria pedagogiei, istoriei, filologiei și teologiei, abordând noi aspecte privitoare la relația dintre educație, religie și familie în societatea contemporană și oferind noi căi de analiză transdisciplinară a lor.

Ioana MOTOGNA

Vasilica Găzdac (coord.), *Book of European Traditional Games*, Cluj-Napoca, Grinta Press, 2017, 150 p.

Prin grija doamnei Vasilica Găzdac, profesor la Școala Gimnazială "Tiberiu Morariu" din Salva, și autoarea mai multor volume în domeniul cercetării istorice și cel al educației, în acest an, la Cluj, a văzut lumina tiparului un volum interesant, intitulat *Book of European Traditional Games*, ce reprezintă materializarea unora dintre activitățile aprofundate în cadrul proiectului "Bridging Three Generation. Timeless Games and toys", din care autoarea a făcut parte încă de la

debutul acestuia. În paginile lui sunt reunite mai multe jocuri tradiționale, cu valențe intergeneraționale, din spații precum cel românesc, cel turc, bulgar, francez, irlandez, englez, leton sau italian. Cei care s-au ocupat cu transpunerea lor în scris, descrierea și adaptarea, după normele metodologice în vigoare, au fost profesori din diferite localități ale țărilor menționate.

Dimensiunea multiculturală a lucrării este subliniată nu doar de patternurile culturale ce se regăsesc în paginile fiecărui joc prezentat aici, ci și în multilingvismul ei. Astfel, jocurile sunt descrise în limba română, în cea turcă, bulgară, letonă, engleză, franceză sau italiană. Pentru uniformitate și accesibilitatea diseminării, versiunea în limba originală a fiecărui text, este însoțită de cea în limba engleză.

Lecturându-l, cititorul se poate întâlni cu jocuri precum "*la florărie*" (p. 10-11), "*apă-foc*" (p. 12-13), "*kemps*" (p. 14-15), "*poștașul*" (p. 16-17), "*păsărică, mută-ți cuibul*" (p. 18-19), dar și cu jocul cu păpuși "*Hacivat Karagoz*" (p. 20-28), "*Mangala*" (p. 29-30), "*Beștaș (Cinci pietre)*" (p. 31-34), din spațiul turc, "*Săritura primarului*" (p. 44-45), "*Petru cel Negru*" (p. 46-47), sau "*Kralyu Portalyu*" (p. 48-49), din spațiul bulgar. Alături de ele, multe astfel de jocuri se regăsesc prezentate aici.

Departate de a fi doar o simplă antologie ce-și propune conservarea *in situ*, păstrând elementele definitorii, a unor jocuri și tradiții ce riscă altfel să se piardă, cartea se constituie și într-o frumoasă contribuție științifică, întocmită într-o manieră responsabilă, respectând anumite norme metodologice, și oferind posibilitatea reconstituirii jocului și peste ani. Astfel, în cadrul fiecărui joc, autorul ține să precizeze aspecte precum vârsta copiilor cărora se adresează, durata, numărul jucătorilor, spațiul de joacă și materialele necesare, înainte de a trece la prezentarea propriu-zisă a desfășurării lui. Iată, de exemplu, cum prezintă aceste aspecte doamna Vasilica Găzdac, în prezentarea jocului "*Apă-foc*":

"Vârsta jucătorilor: de la 4 ani în sus.

Numărul copiilor: jocul se joacă cu de la 3 jucători în sus.

Obiective: își dezvoltă atenția.

Spațiul de joacă: Nu necesită un spațiu mare de joc. Se poate juca și în cameră.

Materiale necesare: Este nevoie de o jucărie / Obiect mic" (p. 12).

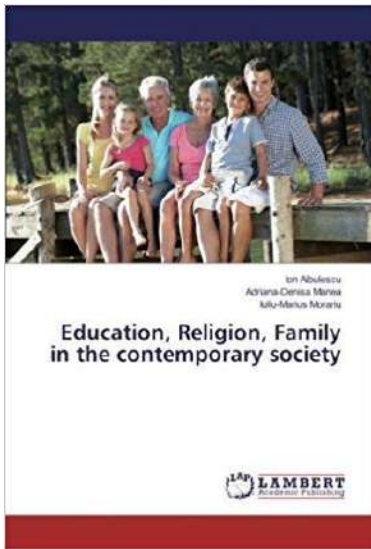
În plus, acolo unde consideră că este necesar, autorii oferă informații cu privire la multiplele variante existente, realizând comparații între ele, sau vorbesc despre istoricul unui joc, context sau răspândire. Așa se întâmplă, de exemplu, în cadrul jocului clasic de joc "*Bellote*", unde autoarea ține să menționeze că:

"La Belot este un joc de cărți foarte răspândit în spațiul francez și unul dintre cele mai populare jocuri din țară. A fost inventat în jurul anului 1920. În terminologia jocului, cuvântul "belote" înseamnă pereche de regi și regine activi. Se joacă de obicei de câte patru jucători, în două echipe, folosindu-se de un pachet de 32 de cărți. Cei doi membri ai echipei sunt așezați față în față, dar în cruciș (pe diagonală)" (p. 56).

Așadar, volumul intitulat în mod sugestiv: *Cartea jocurilor tradiționale europene*, apărut sub coordonarea doamnei profesoare Vasilica Găzdac, se constituie într-o frumoasă și interesantă apariție editorială, ce aduce în fața cititorilor aspecte interesante ale tradiției ludice din spațiul rural al mai multor țări și se constituie deopotrivă într-o încercare de conservare a unor aspecte de tradiție imaterială ce tind să se perimeze sau chiar să dispară, și într-una de a readuce în atenție aspectele acestei tradiții, subliniind perenitatea lor.

Iuliu-Marius Morariu

Ion Albulescu, Adriana-Denisa Manea, Iuliu-Marius Morariu, *Education, Religion, Family in the Contemporary Society*, Saarbrücken, Lambert Academic Publishing, 2017, 275 p.

Rezultat al Conferinței Internaționale "Education, Religion and Family in the Contemporary Society", desfășurată la Beclean în intervalul 10-11 noiembrie 2016, în organizarea Universității "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Mitropoliei Clujului și a Protopopiatului Ortodox Român Beclean, volumul supus atenției noastre răspunde unei cerințe ce se impunea mediului academic românesc și anume aceea a exportării, diseminării rezultatelor cercetării și în rândul comunității academice internaționale, prin publicații în limbi de circulație. Coordonat de domnul profesor universitar doctor Ion Albulescu, doamna conferențiar universitar doctor Adriana-Denisa Manea și domnul doctorand Iuliu-Marius

Morariu, cercetători ai Universității "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca și publicat la prestigioasa editură germană Lambert Academic Publishing, volumul reunește studiile unor specialiști consacrați sau în curs de afirmare, concentrate pe mai multe domenii ale cunoașterii: teologie, istorie, biologie, psihologie și psiho-pedagogie.

Volumul, dedicat "*cercetătorilor din câmpul științelor sociale și educaționale, comunității școlare și universitare, înaltului cler și slujitorilor bisericii, oficialilor și reprezentanților statului, familiei și comunităților sociale*" (p. 8), este deschis de un cuvânt introductiv al coordonatorilor (pp. 7-8), care prezintă, într-o manieră succintă, motivația publicării acestei culegeri de studii, precum și structura acesteia.

Urmează cele 26 de studii, semnate de 35 de cercetători din Cluj-Napoca, Iași, Bistrița, Târgu-Mureș, Târgoviște, Cahul, Comrat, Kosice: "Family, Children and Young People, their Education and the Future of Humankind", semnat de Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Andrei Andreicuț (pp. 9-18), "The Moral-Religious Dimension of Education the Democratic Citizenship", semnat de Ion Albulescu și Mirela Albulescu de la Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 19-30), "Current Perspective on the Fourth Commandment of God with Regard to Gender Issue", semnat de Inocent-Mária V. Szaniszló de la Universitatea din Kosice (pp. 31-50), "About Islam, Education and Culture", semnat de Călin Felezeu de la Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 51-64), "Rediscovering the Pedagogical and Missionary Valences of the Christian Family", semnat de Ioan Chirilă de la Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 65-70), "The School Year Starts with the Ecclesiastic Year", semnat de Laurențiu Șoitu de la Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" Iași (pp. 71-74), "Educational Management and the Dynamics of Educational Models", semnat de Adriana Denisa Manea de la Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 75-82), "The Role of Coaching in

Parenting", semnat de Olga Chiş de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 83-88), "Education and Experience-the Itinerary from Text to Context. A Theological Perspective", semnat de Benedict Vesa de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 89-96), "The Relationship Between Society and Education Today", semnat de Alexandra Oltean de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 97-102), "Listening-a Manner of Optimizing the Educational Process", semnat de Ioana Axentii, Victor Axentii de la Universitatea "Bogdan Petriceicu Haşdeu" Cahul şi Maria Ianoglu de la Universitatea din Komrat (pp. 103-112), "Educational Aspects in the Spiritual Autobiography from the Orthodox Space of the 19th and 20th Centuries", semnat de Iuliu-Marius Morariu de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 113-124), "Renewing an Old Professional Practice: the Schoolteacher and Educator's Oath", semnat de Angela Precup şi Olga Chiş de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 125-132), "Social and Emotional Development in the Early Years: Foundation For", semnat de Irina Mihaela Trifan şi Olga Chiş de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 133-140), "Education at Crossroads: Global Citizenship and the Contemporary Challenges of Teaching and Learning", semnat de Ioana Mudure Iacob de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 141-148), "The Effective Integration of Students with Disabilities in the School Environment with the Help of Adapted Volleyball", semnat de Oniţa Dinu şi Angelo Aurelian Manea de la Inspectoratul Şcolar Judeţean Bistriţa-Năsăud (pp. 149-158), "Theology and Biology. Aneducational Dimension of the Transdisciplinary Approach Regarding Genesis and Biological Evolution", semnat de Vlad-Alexandru Toma, Iuliu-Marius Morariu, Cătălin Hădădea, Darius Echim de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 159-166), "Religion Education in Schools: Cultural Act and Personal Experience", semnat de Adrian Cherhaţ de la Inspectoratul Şcolar Judeţean Bistriţa-Năsăud (pp. 167-174), "Family Zechariah", semnat de Dorian Braşai de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 175-180), "Family in the Light of the Documents of the Holy and Great Synod of the Orthodox Church (Pan-Orthodox Synod) Crete Island-16-27 June 2016", semnat de Ştefan Florea de la Universitatea Valahia Târgovişte (pp. 181-192), "School-Main Factor and Catalyzer of Educational Partnership with the Family", semnat de Emilia-Sanda Cîrceie de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 193-202), "The Role of Mass-Media in Educating the Youth in the Context of Globalization: Between Education, Opinion Forming and Manipulation. Case Study: Mass-Media and the Public Opinion in the Republic of Moldova (1991-2016)", semnat de Gheorghe Cazacu de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 203-214), "The Religion of the Great War as Reflected in the Memoirs of the Romanians from Transylvania and Banat", semnat de Mihai-Octavian Groza de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 215-228), "The Situation of the Romanian Family During the Communist Period in Negrileşti, the County of Bistriţa-Năsăud", semnat de Adrian-Cosmin Iuşan de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 229-240), "The Narrative and the End of Sacredness in Education", semnat de Simona Konradi de la Inspectoratul Şcolar Judeţean Bistriţa-Năsăud (pp. 241-250), "Proverb Capitalization in Terms of Educating the Child of Tomorrow", semnat de

Dorina Macarie de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca (pp. 251-262), "The Effect of Bullying and Cyberbullying Inprimary School Students Communities", semnat de Lavinia Mirela Mureşan de la Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca și Anamária Porkoláb de la Universitatea de Medicină și Farmacie Târgu-Mureş (pp. 263-272).

La o simplă analiză a titlurilor de mai sus, se poate constata cu ușurință faptul că avem de-a face cu o serie de cercetări din câmpul teologiei, istoriei, biologiei, psihologiei și psiho-pedagogiei, ce oferă volumului supus atenției noastre valoarea unei lucrări interdisciplinare. De asemenea, se poate observa că tânăra generație de cercetători, a cărei reprezentanți semnează majoritatea studiilor, imprimă un suflu nou asupra domeniilor de cercetare abordate.

Parcurgerea studiilor publicate în acest volum evidențiază un efort considerabil, un volum de muncă enorm, precum și bogăția informațiilor documentare, toate acestea îndemnându-ne să felicităm atât strădania editorilor, cât și cea a autorilor pentru apariția acestei lucrări.

Mihai-Octavian GROZA

LISTA AUTORILOR/CONTRIBUTORS

Lia AFRIM, Teacher, Center for Inclusive Education, Beclean, Romania;
e-mail: lia.afrim@gmail.com

Ion ALBULESCU, PhD. Professor, "Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania;
e-mail: ion.albulescu@ubbcluj.ro.

Daniel Aron ALIC, Reverend, PhD. Lecturer, "Eftimie Murgu" University, Reşiţa, Romania;
e-mail: daniel_alic@yahoo.com.

Ciprian BACIU, PhD. Assistant Professor, "Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania;
e-mail: baciuciprian@yahoo.ro.

Luminiţa BADALE, Teacher, Gymnasium School Cristeşti-Ciceului, Romania;
e-mail: luminitabadale@yahoo.com.

Raluca BANCIA, BA student, "Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania;
e-mail: ralu.tarniceru@gmail.com.

Gladiola MREJERU, "Mihail Sadoveanu" Highschool, Borca-Neamţ, Romania;
e-mail: bondargladiola@gmail.ro.

Veronica FILIPAŞ, Teacher, "Avram Iancu" Gymnasium School Bistriţa, Romania;
e-mail: cifersc@gmail.com.

Vasilica GĂZDAC, Teacher, "Tiberiu Morariu" Gymnasium School Salva, Romania;
e-mail: val01aug@yahoo.com.

Mihai-Octavian GROZA, PhD. Candidate, "Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania; "Vasile Moga" Department of "Astra" Sebeş, Romania;
e-mail: grozamihai@ymail.com.

Rastko JOVIĆ, PhD. Associate Professor, Faculty of Orthodox Theology, University of Belgrade, Serbian Republic;
e-mail: jovibich@gmail.com.

Ionela Camelia LAZEA, Kindergarten No. 3, Bistriţa, Romania;
e-mail: lazeai.camelia@gmail.com.

Adriana Denisa MANEA, PhD. Lecturer, "Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania;
e-mail: adriana.manea@yahoo.com.

Angelo Aurelian MANEA, Teacher, Inspector of History, Scholar Department Inspectorate, Bistriţa-Năsăud, Romania.
e-mail: aurelian.manea@yahoo.com.

Iuliu-Marius MORARIU, PhD. Candidate, "Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania; Ecumenical Institute Bossey, University of Geneva, Switzerland;
e-mail: maxim@radiorenasterea.ro.

Ioana MOTOGNA, Teacher, Breaza Gymnazial School, Bistriţa-Năsăud, Romania.
e-mail: ioana.paltinean@yahoo.com.

Delia MUSTE, PhD. Lecturer, "Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania;
E-mail: deli_todean@yahoo.com.

Tijana PETKOVIĆ, PhD. Candidate, Faculty of Orthodox Theology, University of Belgrade, Serbian Republic;
e-mail: tijanapetkovic@yahoo.com.

Alin Ionuţ POP, Priest, Beclean Deanery, Romania.
e-mail: alinpop@yahoo.com.

Manuela Oana POP, Teacher, Beclean, Romania.
e-mail: manupop@yahoo.com.

Crina Flavia SAMSON, PhD. Candidate, "Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania;
e-mail: cflaviasamson@gmail.com.

Dorina Loredana SOFIAN, Gimnazium School "Dimitrie Vatamaniuc", Suceviţa, Romania.
e-mail: cifersc@gmail.com.

Irina PETREA-SULLIVAN, PhD. Candidate, "Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania;
e-mail: cifersc@gmail.com.

Violeta Cristina ŞINAR, "Grigore Silaşi" School, Beclean, Romania.
E-mail: astrasalva@gmail.com.

Valer Cristian ȘINAR, "Grigore Silași" School, Beclean, Romania.
E-mail: astrasalva@gmail.com.

Laurențiu ȘOITU, Phd. Prof, "Alexandru Ioan Cuza" University, Iași, Romania;
E-mail: l.soitu@uaic.com.

Vasile TIMIȘ, PhD. Associate Professor, "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania;
E-mail: vasile_timis@yahoo.fr.

Dumitru VĂLCAN, PhD. Associate Professor, "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania;
E-mail: dvalcan@gmail.com.

ISSN 2393-4727

ISSN-L 2344-1887